JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS TIDSKRIFT

SJÄTTE BANDET.

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS FÖRLAG
ÖSTERSUND

ÖSTERSUND 1914 — A.-B. JÄMTLANDS TIDN. TR.

Jöns Tideman.

En konturteckning av

S. J. Kardell.

Vid 1700-talets mitt voro prostarna Olof A:n Burman i Offerdal och Henning Tideman i Rödön de mest framstående prästmännen i Jämtland. Den senare hade såsom student varit informator för Hedvig Charlotta Nordenflycht, som sedan blev hans yngre broder, ingeniören Johan Tidemans trolovade. Atterbom ger honom redan för denna period av hans levnad det vitsordet, att han var exemplarisk både i tro och vandel. Han var en lärd man och utgav en del arbeten av trycket. Han älskade konsten, lät smycka Rödöns kyrka med vackra målningar och sniderier samt anskaffade åt sin församling dess första orgelverk. Han var en driftig och framsynt jordbrukare.

I sitt äktenskap med kyrkoherdedottern Märta Huss från Berg hade han många barn, av vilka fyra söner och en dotter nådde mogen ålder. Den tredje i ordningen av sönerna var Jöns, född den 1 dec. 1736 i Härnösand, där fadern då var konrektor. Året därpå blev denne rektor vid Frösö trivialskola och år 1742 kyrkoherde i Rödön, varför familjen alltsedan 1737 var bosatt i Jämtland.

Jöns utvecklade sig hastigt. Vid slutet av 1751 års vårtermin avgick han, ännu icke femtonårig, från Frösö skola med dess åttaårs-kurs och sändes till Härnösand för att under lektor Holmströms ledning förbereda sig för inträde vid universitetet. Jan. 1753 blev han student i Uppsala, där han

ägnade sig åt teologiska studier. Sommaren 1754 gjorde han ett besök i hemmet och predikade då till sin fars belåtenhet i Näskott och Aspås. Han var åter hemma vid jultiden 1757 och reste i jan. 1758 för tredje gången till Uppsala, denna gång efter häst och utrustad med matsäck. Sommaren samma år avlade han teologiska examen samt utgav och försvarade sin här nedan reproducerade disputation om Rödöns tingslag. Sålunda prydd med nyförvärvade akademiska lagrar, inträffade han på nytt i Rödöns prästgård den 26 aug. I jan. 1760 återvände han till Uppsala. Därifrån hemsände han efter sin faders död den 27 maj 1763 tryckta värser, som utdelades vid begravningen den 26 juni. I den gav han uttryck åt sin sonliga kärlek, åt sin djupa sorg och saknad, men även åt sin längtan att åter få träffa sin fader i en bättre värld. Det dröjde ej länge, förrän detta hans hopp gick i fullbordan, i det att han av ett tärande bröstlidande rycktes bort redan den 13 dec. 1764.

Jöns Tidemans vandring här i världen blev således icke lång. Man har all anledning att tänka sig, det han var en icke blott begåvad utan även ädel ung man, en värdig son till sin fader. Ett monument över sig har han rest genom efterföljande lilla avhandling, som tvivelsutan vittnar både om flit och iakttagelseförmåga hos sin 21-årige författare samt bör äga sitt intresse även för vår tid.

I. J. N

KORT BESKRIFNING ÖFVER RÖDÖNS TINGS-LAG I JEMTLAND,

MED

JURIDISKA FACULTETENS SAMTYCKE,

UNDER

ÅDLE OCH *VIDTLAGFARNE HERRENS*,

HERR ANDERS BERCHS,

JURISPR. OECONOM. OCH COMM. PROF. REG. OCH ORD.

SAMT

LEDAMOT AF KONGL SVENSKA OCH UPS. VET. ACAD.

INSEENDE.

DEN 12 JULII 1758.

UTI STÖRRE CAROLINSKA LÅROHUSET

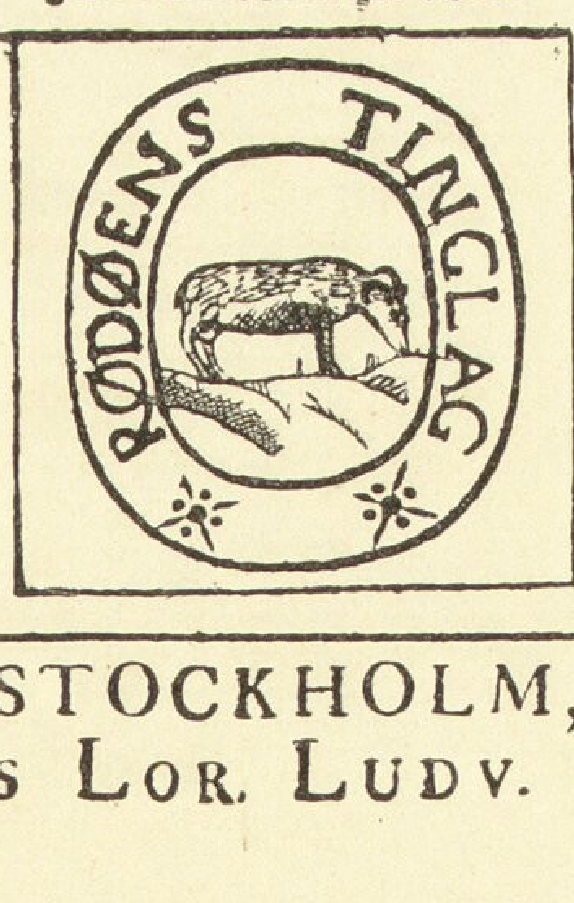
VID KONGL. ACADEMIEN I UPSALA,

TILL ALLMÄNT OMPRÖFVANDE FRAMSTÄLD

AF

JÖNS TIDEMAN,

JEMTLÄNNINGE.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS LOR. LUDV. GREFING.

M. G. H.

Cap. 1.

Om Jemtland i gemen.

§. 1.

Detta *Land* är en uti Väster-Norrland belägen Sveriges Provints, til hvars landamären stöta *Norrska Fjällen, Ångermanland, Medelpad* och *Herje-dalen;* blef, i förmågo af den i Brömsebro 1645 slutne Fredshandel, och Konung Christian IV. *Cessions-Bref* dat. 8 Sept. samma år, jemte några andra orter, efter många omskiften, Sveriges Krona fulleligen åter tilärkändt, såsom det ock af Skaparen sjef är, til gränseskilnad ifrå Norrige, försedt med höga fjäll och berg, samt likasom med murar omskantsadt. Af då regerande Drottning Christina, samt de följande Glorvördigste Sveriges Konungar, blefvo landets inbyggare i nådigt hägn uptagne och med Privilegier benådade, hafvande ock Konung Carl XII. uti ett Bref förklarat invånarena för *Svenskar*, eller *att de skulle blifva lika ansedde med gamle Svenskar, eller sådana, som äro födde i Sverige.* Dat. Kungsöhr d. 3 Febr. 1699.

§. 2. Jemtland skal efter Snorre Sturlesons intygan, medelst Kon. Harald Hårfagers omsorg, med inbyggare vara förökt, såsom Han (Tom I p. 95.) förmäler: *Den tiden blefvo stora öde länder bebygda. Då bygdes Jemtland och Helsingeland, hvilka bägge voro dock tilförena af Nordmännerna något med folk besatte.* Efter åtskilligas mening skal det hafva sitt namn af Grefve Anundson af Sparabo i Trundheem, *Kiettil Jemte*, hvilken lefde i K. Östen Illrådas tid, och för dess Tyranni nödgades draga ifrån Norrige, tagandes sig före (med de andre, som för omsagde orsak, med honom

förrymdt) detta landet vidare bebygga. Eljest tyckes det ock, som äfven afledne Kyrkoherden Mag. Sparrman anmärker *a)*, hafva bekommit sitt namn af des läge och lynde, at det är ett *Jemnt land*, och är det i sielfva värket, Fjällen samt några andra högar och backar undantagande, i anseende til det bergige Norrska och andre angräntsande landsorter, långt jemnare och slätare.

§. 3. Landet är i sig sielf, så mycket man af Skaparens mildhet så långt i Norden förvänta kan, ett gott och fruktbart land. Detta viste D. Päder Clausson, redan i sin tid uti dess Norriges Beskr. att intyga: *Det är ett godt Kornland, och de hålla mycken boskap, och hafva stor hjelp af vildt, synnerligen Älgs- och Rens-djur.* Dock måste man tilstå, att denna sista förmånen nu nog saknas. Landtmannens mästa utsäde består i *Korn, Ärter*, och på starka landet är ock *Råg-sädet* någorlunda enhälligt kommit i bruk: af några få idkas jämväl *Hvete-såning*, hvilka sädes-slag i goda år, äro af lika godhet som i de andra Landsorter, så att det sina inbyggare, när *Vin, Salt, Lin*, och en del Fiskvaror ifrån andra orter inhämtas, väl nära kan. Utaf utsädet lämnar Kornet 8 til 9, och Rågen 15 à 16 kornet *b)*. I missväxt tid lida invånarena mehn, såsom 1742, hvilket hade några mattande år förrut, samt 1695 med några derpå följande, då säden til större delen af köld förskämdes, så att de måste hämta säd ifrå Norrige, Upland, Ångermanland, Medelpad m. m. I hvilka år en stor del nödgades gripa til onaturlig spis, såsom *Furubark* m. m. De vid Fjällen och kanterna af landet belägne Byar tåla ganska litet, och händer ej sällan, att de af köld stor skada lida. Landet är vidsträckt, med *Sjöar*, Älfvar, stora Skogar och obebodda platser mångstädes upfyldt, att det ännu mycket kan cultiveras och upbrukas, i synnerhet der tjenlig åkerjord och utväg til slått är til finnande. Större skogs-trakter och slåttmarker, Kro-

a) Dissert. de Fatis Jemtiæ.

b) Herr Öfversten och Riddaren Baron Hastfer sådde på Kungsgården 2 strukne tunnor, och fick 72 i fullt mål igen, slög-Säd (små Råg desutom).

nan tilhörige, brukas mångstädes för Afrad, Hemmanen til understöd och styrko. Nybyggen hafva ock nu begynt vinna mina Landsmäns tycke, så att de här och der uprättas. En förordnad Skogs-Afvittrings-Commission, at riktigt afdela By-ägorna, och att det överflödiga, som tjenligit är, må lemnas Nybyggare til upodlings, tog 1755 sin början i Ragunda, och är der ännu sysselsatt.

§. 4. Jemtland hörer under Väster-Norrlands Landshöfdinge-döme, och til Kyrko-väsendet under Hernösands Stift, sedan Superintendentie der 1648 blef inrättad, och de Norrländske orterne, för vida belägenheten skull, ifrån Upsala Archiebiskops-döme afskildes. Til landets försvar hålles ett Regemente Infanterie, och ett Compagnie til Häst, som tilförene hört til Kongl. Lif-Regementet, men står nu under Öfverstens vid Infanterie befäl. Ett Fästningsvärk *Cronstad* kalladt, blef 1710 på Frösön anlagt. Der är ock en berömlig *Trivial-schola* af Glorvördigst i åminnelse Kon. Carl XI. 1674 inrättad, hvarest til ungdomens undervisning äro 1 Rector och 3 Colleger, hvilka utom Tertialen njuta sin lön utur Rödöns och Offerdals Kyrko-herberge.

Landet har en Häradshöfdinge gemensamt med Herjedalen, men utgör allenast ett Fögderie. Des vapn är en Älg i blått fält, med en Varg för strupen och Falk eller Örn på ryggen. Häruti befinnes, efter sista Probste-Tabellen Mankön 8068. Qvink. 9696. S:a 17764 siälar, 773$\frac{121}{144}$ Mantal, fördelta i 1943 Rökar, 12 Pastorater, 2:ne ordinaire Probsterier och 41 Kyrkor eller Soknar, hvilkas Ledamöter äro på somlige ställen något vida aflägne ifrån Kyrkorne, och pläga de i följande ordning upräknas, bestående

	Mantal.	Rökar.
Ragunda - - -	41 $\frac{19}{27}$	100
Räfsund - - -	46 $\frac{25}{36}$	128
Brunflo - - -	106 $\frac{23}{48}$	264
Sunne - - -	124 $\frac{23}{27}$	242
Berg - - -	48 $\frac{23}{72}$	142
Owiken - - -	95 $\frac{65}{72}$	223

	Mantal.	Rökar.
Undersåker - - -	42 $\frac{69}{144}$	150
Offerdal - - -	79 $\frac{7}{36}$	207
Rödön - - -	81 $\frac{79}{108}$	193
Lith - - -	61 $\frac{31}{144}$	146
Hammerdal - - -	41 $\frac{31}{54}$	134
Föllinge, tilförene en Lith tilhörig Annexa, men 1746 tilslagen Kyrkoherden vid Lapp Ecclesiastique-värket, och utgör det 12 Pastoratet, bestående af - - -	3 $\frac{5}{12}$	14
Summa	773 $\frac{121}{144}$	1943*)

Af desse Mantal äro

Skattehemman - -	651 $\frac{193}{144}$
Krono - - -	122 $\frac{85}{216}$

Af desse Mantal är Ordinarie Räntan årligen ständig til 24976 dal. 12 ör. 4 pr. S:mt, hvilken Summa ökes, så snart något Nybygge blir Methodice skattlagt, eller något redan skattlagt hemman åtager sig ökeskatt, som ibland äfven händer.

Utom ofvanbemälte Ordinarie Räntor, utgå äfven följande, neml. för Silf:mynt.

Afradsland utom Hemmanen -	415	2	22
Lapp-Räntan - - -	85	-	-
Krono-Fiskerier - - -	174	24	-
Tilökt Ränta - - -	5	-	-
Summa	679	26	22

Således göra alla ordinarie Räntor tilhopa 25656 dl. 7 ö. 2 p:r S:mt, som efter Jordeboken utgått förledit år, Hvarförutom Kronan njutit följande:

Boskaps-penningar - -	364	8	18
Handtvärkares gärnings-ören -	10		
Mantals-penningar - -	1272	24	

*) Rökarne för Skatte och Kronohemmans Åboer äro dock årlig förändring underkastade, så at denna Summa endast angå år 1757.

Lagmans och Häradshöfdings-Räntan	1222	10	
Krono Sak-ören. *NB.* som på förslag uptages	70		
Charta Sigillatæ medel. äfven på förslag	360		
Krigsmanshus-medel - -	8	21	
Slottsbygnads-medel - -	1245	20	
Riksens Ständers Bevilning -	7258	19	5
Lön och Betalnings afgift - -	3148	13	8
	14960	20	7

De Räntor som begripas under bem:te 14960: 20. 7. äro för år 1757 uptagne, och rätta sig efter Boskapens, Folkets samt de pliktfäldas myckenhet, undantagandes Krigsmanshus-medlen, som är Centenalen af Landt-Betjeningens löningar; och altså det öfriga af denna Summan föränderligit.

§. 5. Att detta land genom Academiska prof måtte beskrifvas, såsom icke allenast de öfrige landsorter i Stiftet, utan ock större delen af andra landskaper i vårt k. Fädernesland ägt den förmonen, hafver varit och är invånarenas högeliga åstundan. Det är likväl intet mera härom utkommit, än hvad afledne Kyrkoherden Mag. Joh. Sparrman i sin Dissert. *De Fatis Jemtiæ.* Mag. Jon. Renhorn *De Lapide in valle virenti.* H:r Nordholm *Om Jemtlands Djurfänge*, och min Bror *Om Jemtlands Afradsland*, i dagsljuset framgifvit. Så hafver äfven Herr Doct. Hagström, i sin Rese-beskrifning, under namn af *Jemtlands Känning*, derom åtskilligt märkvärdigt anfört. Genom Guds nådiga bistånd, har alt derföre jag vågat sätta min ohyfsade fjäder på papperet, att härmed göra en enfaldig begynnelse; och som ämnet är för en nog vidlyftigt, nu til början allenast utvalt min upfostringsort, *Rödöns Pastorat* eller *Tings-lag* i synnerhet, och dertil häldre nyttjat modersmålet för menige Allmogens skull, och flere andre, som främmande Språk ej äro mäktige, i det otvifveaktiga hopp, att mine värde Landsmän, efter handen, detta Landets beskrifning fullfölja, samt i den vördsamma tilförsikt, att den Gunstige Läsaren mitt välmenta försök ej illa anse, utan benäget enfaldigheten täckes öfverskyla.

CAP. II.

Om Rödöns Pastorat eller Tings-lag i gemen.

§. 1. Om *Rödön (Röden, Rödene)* kan hafva sit namn af *Ö* med föresatt *Röd,* antingen af *Rödja* eller *Röd* (quasi insula rubra), emedan til äfventyrs vid des första beboning funnits någon *Röd* strand eller ort, är för eftervärlden en uti ovisshets mörker fördold sak; men af *Ö* tyckes Rödöns Sokn i synnerhet kunna med någon säkerhet nämnas; emedan, likasom den angräntsande Frösön är med vatn af *Storsiön* aldeles kringfluten, så omgifver ock bemälte *Sjö* någon del af Rödön, görande tillika med *Nälden,* det, samt en del af Annexan Näskott, åt Norra sidan i synnerhet såsom en half-ö.

§. 2. Rödöns Pastorat äger 3 Annexer til Moder-kyrkan, neml. *Näskott, Aspås* och *Åhs,* om hvilka man nedanföre särskilt tänker handla. Des gräntsor äro i N. *Offerdals* och *Föllinge* Skogar, åt S. *Sunne Pastorat,* på V. sidan stöter det til *Altsen,* och emot Ö. äro *Kyrkås* och *Brunflo* Soknar, så att hela Tings-laget utgör vid pass 12 quadrat mils innehåll. Den mäst rådande jordmånen är *Klapper-* och *Lerjord,* dock finnes äfven på åtskilliga ställen *Svart-mylla,* Sand- Gjäs- och Mo-jord. Utsädet består här, som eljest i landet, af *Hvete, Råg,* men mäst *Korn, Ärter, Hafra* och *Hampa. Lin* är ock försökt, dock ej med särdeles lycka. Men längre up i landet, såsom *Kall* i Undersåker, sås det med fördel *Trän* och växter mästedels lika här som annorstädes i orten, nemligen *Tall, Gran* m. m. som vidare kunna ses af Doct. Hagströms *Jemtl. Känning* p. 40. m. Att ock Siberiska *Ärter-Trän* här af frön upväxa, är försökt, fast de ej ännu lemnat ägaren någon nytta. En Bi-stock är ock denna vinter upkommen, som är den förste och endaste i landet men huruvida den därstädes vil trifvas, är ännu mig okunnigt. Bägge dessa försök har min k. Fader låtit göra.

Uti desse 4 Soknar äro 67 *Byar,* hvilka på 10 år eller sedan 1747 Kongl. Förordn. om Hemmans Klyfning utkom, räkna nu till 20 Rökar mera, så at uti ofvannämnde *Byar*

befinnes 193 Hemmans Åboer eller Rökar. Utaf sist uprättade Tabell bestiger sig folkets antal til 1571, med små och stora. Folket kommer här till medelmåttig ålder, och en del lefva til 80 à 90 år. På de 16 år jag med mine Föräldrar varit i Pastoratet, äro 698 blifvit *födde*, 201 par *vigde*, 500 *döde*. Och altså på den tiden 66 flera födde, än nu i Moder-Församlingen personer befinnes, ocd 96 döde mera, än nu i Åhs äro lefvande. Ty utaf sista Tabell-förtekningen voro i *Rödön* 632, *Näskott* 269, *Aspås* 266 och *Åhs* 404. En sådan snar omväxling är med oss dödelige.

§. 3 Dess *Sokne-Sigill*, som i aftryck, på Titulbladet af detta lilla arbetet vidhäftat finnes, är en *Vädur*, med öfverskrift: *Rödöens Tinglag*.

CAP. III.

Om Rödöns Sokn.

§. 3. *Rödön*, som med vatn likasom innom 2:ne armar omfamnas, består af 33 hela Mantal, fördelte i 75 Rökar: det ligger 20 mil i N.V. ifrån des nästa Stad Sundsvall, vid pass 40 mil i N. ifrån Landshöfdinge-sätet Gefle, 57 i i samma väderstrek från Stockholm, är beläget nästan midt i landet, på en behagelig och något högländt ort, så at derifrå, vid klar väderlek, med blotta ögon kunna ses 10 omkring Storsiön varande Kyrkor. I S. och S.S.V. ligger denna Sokn ut vid den nyttiga och landet prydande *Storsiön*. Åt Ö. skiljer et *Färje-Sund* Rödön ifrån Frösön, *Rödöns-Sundet* kallat, som närmare åt N.O. faller in i en liten Fjärd, vid namn *Åhs-siön*, då det med hela Storsiön sitt utlopp hafver, i et Sund, vid den ½ mil ifrån Kyrkan i N. belägne stora *Byn Krokom*, af hvilken det *Krokoms-Sundet* heter: öfver detta har väl öfverfarten tilförene skedt med Färja och Båt, men nu tilämnas Landsväg öfver ifrån den i N.V. frå Färje-Sundet nyligen bygde Bro af 490 alnars längd. Detta utlopp ökas sedan med flyktigare strömmande, hvilket i en god ¼ mils afstånd frå sielfva Sundet gör en *Fårss, Hismo Fårssen,* uti hvilken äro 1 *Såg-* och

13 à 14 *Miöl-qvarnar.* Dennes häftiga fall öfver brant och stenig landmån hindrar, jemte den längre ut varande *Ragunda Fårssen,* och några andra olägenheter, at man ej från Jemtland kan komma siöledes til hafvet, dit likväl Storsiön genom Indal och Sundsvall uti Medelpad sitt utlopp hafver. I N. gräntsar Rödön til des Annexe *Aspås,* då dervid tages en linea i Ö. och V. från yttersta Byn i Rödön *Hismon,* och den första i Aspås *Böle,* blir ett *Näs* af en god ½ mils bredd. I N.V. stöter den till Annexan Näskott.

§. 2. I medelpuncten af denna *Sokn* eller *half-ö* är någon brist på Skog; men i N. och i synnerhet i N.V. är den för en del inbyggare tilräckelig. I S. och utanför Kyrkan äro mäst *hårdvalls- (Lägde) slått,* somlige fruktbärande, andre åter nog skarpa, samt litet *myr-slått.* Jordmånen är i denna, som de andre detta Tings-lagets Soknar, nog skiljaktig: på åtskillige ställen *Sand-* och *Mo-jord,* på andra åter, fast sällsynt, *Svartmylla,* dock på de fleste *Ler-* och *Klapperjord.*

§. 3. Inga särdeles *Fiske-vatn* finnas här, förutan *Storsiön* och *Krokoms* Älfven, som har besynnerlig fet och skön Fisk, isynnerhet *Harr* och *Lax-öring* men några Kjärnor (insiöar), af hvilka *Backe* och *Fåla* Kjärnen äro de största och förnämsta, pläga undertiden löna mödan för Fiskare. Den minsta af desse är *Igel-Kjärnen,* som fått namn af dess ensamma invånare, neml. iglar *c).* Andre Kjärnor finnas ock; men som de ej äro särdelses nyttbare, torde man dem utan vidare beskrifning få förbigå.

c) Desse äro af 2:ne slag: dels de vanlige *Iglar,* hvilka gemene man, och en del andra, bruka för *Tand-* och annan *Ledvärk,* svagt hufvud m. m. på det sättet, att de Junii eller Julii månader, då ganska varm och lugn väderlek är, sätta sig ned vid Kärnens brädd, och, om de vilja draga blodet ifrå hufvudet nedåt, hålla de foten uti vatnet, hvarpå de fästa sig genom ett ej just vidrigt bitande på det siuka stället, och utsuga bloden tils de blifva fullstinne, och måste således dermed uphöra. Vilja de nyttja desse sine förmente läkare för andra krämpor, såsom Rygg- eller Armvärk, bak i halsen för Fluss i hufvudet, ögon eller öron, så hämtas de i ljuvlig väderlek sakta med ett spö, och förvaras uti ett med vatn upfyllt Glas- eller Ler-kärille, då de beqvämligen hemma brukas kunna. Bloden efter deras sugande tros ej förr, än vid Solenes nedergång, afstadna, derföre de hälst brukas efter middagen eller emot aftonen:

CAP. IV.

Om Näskott Sokn.

§. 1. *Näskott,* på Danska tiden *Näsgaadt, Näsgatu* eller *Näsgata,* så kallat emedan Soknen ligger på ett stort *Näs* af *älfvar* och *siöar* mästadels omgifvit, derigenom stora Landsvägen eller *gatan* löper ifrå Rödön upföre. Soknen stöter intil Offerdals, Altsens, Rödöns samt Aspås gräntsor. Til denna Sokn hörer 12 Mantal, fördelte i 32 Rökar, som i Danska tiden, och Kon. Fredrich II:s Reformations Instrument af d. 24 Dec. 1586, bestod allenast af 8 Gårdar och 20 Åboer eller Bönder. Af denna lilla Sokn utgår, förutan den extra-ordinarie Ränta 377 dal. 28 öre Silf:mt.

§. 2. Uti siön *Nälden,* som sträcker sig alt up til Offerdal $1\frac{1}{2}$ mil i längden, kan fås någon Fisk, samt i *Näld-Bäcken* litet Harr om Våren, och i *Åen* Vaplan genom byggning och tenor om Hösten. I *Ytterån* hafva dock *Kingsta* och *Öhne* Åboer, med några ifrån *Altsen,* ett *Afrads Fiske* gemensamt, hvarest fångas *Sik* om Hösten, der han, vid Allhelgona tid, då upgår, och fångas allenast med ett, tvärs öfver Åen, på grundt vatn, lagt nät, hvarpå han sedan drifves, samt med ljustring. Flera märkvärdiga fiskevatn äro ej til denna Sokn, förutan *Massilie*-Kjärnorna, som ock äro någorlunda fisklige.

§ 3.. Uti bemälteYtterå älf, af ungefär 120, alnars bredd, som löper i Storsiön utur Altsens siön, anlades först af en Bonde ifrå Kingsta en liten Hammar-smedja, i hvilken han smidde Spik endast af myr-jern. Nu hörer den Gustafsbergs Kopparvärk til, som der ansenlig kostnad nedlagt på en ny, med Kongl. Bergs-Collegii Privilegio, inrättad Smedja af 2 Spik- och en Räck-hammare. En *Tullqvarn* med tu par stenar ifrå Norrige anlades 1750, som är den första och endaste af sådan byggnad och inrättning i landet: i tull gifves

dels *Häst-Iglar,* hvilka nästan aldrig uphöra att utsuga blodet, och bli ändå ej stinna, ty bloden berättas immerfort rinna ut genom dem.

1. kappa på tunnan. En gammal *Såg-qvarn* är ock der, som 1752 förbättrades.

§. 4. Vid denna Ytterå Älf blefvo 1756 tvänne vid hvarannan liggande *Surbrunnar* uptäkte, och förledne Sommar utteknade sig, medelst upjäsning och upsprungen ånga, äfven den tredje i stranden strax ofvanföre, och när man där gräfde, sprungo starka ådrar up af samma vatn, med blå hinna ofvanpå. De tvänne förre pröfvades af Regements-Fältskären i orten, och befants derpå följande prov: Med Spirit. Victr. skedde ingen förändring, hvarken til färg, smak eller lukt. Likaledes med Solut. Sulph. sublim och Aqv. Cal. viv. led det ej eller någon förändring. När Solut. Saccar. Saturn. slogs i vatnet, så blef det vasslaktigt. Med sönderstötta Galläplen blandat, fick det en svartaktig färg. Utaf Succ. Heliotr. blef en vacker hög röd färg. Med Syrup. Viol. en skön grön färg, och när Solut. Sulph. med Syrup. Viol. sammanslogs deruti, så blef det helt mörkgrönt. Ifrå Rödö Probstegård och andra orter hafver den ene med nytto, i bägge desse förflutne Somrar, blivit brukad.

CAP. V.

Om Aspås Sokn.

§. 1. *Aspås* lilla och behageliga Sokn gräntsar i S. til Rödön, i N. möta Offerdals och Föllinge skogar, åt Ö. stöter den til Lith och i V. til Näskott. Hela Soknen utgör allenast 12 hela Mantal, som äro delta i 35 Rökar. Orten ligger väl til på en långlig högd och bred rygg, som stupar både på N. och S. sidan, der större delen af Soknen är lägrad, och är på tvänne sidor med vatn omgifven af *Krokoms-* och *Långe-*Älfvar. Hänger med Rödöns landet tilhopa genom ett *Näs* (C. III. § 1.), och i V. med Offerdal och en By i Näskott vid namn Nordanälfven.

§. 2. Stora vidden i N til Lundsiön består af Skog, Äng- och Myr-slått samt betesmark för inbyggarena: varande der ock 5 Afradsland. Uti *Långan*, en bred Älf, en dryg mil ifrån Kyrkan, blef 1749 och derpå följande Sommar, en lång

Bro af 164 famnars längd upbygd, samt uti *Näfver-siön* äro Afrads-fisken, som dock i senare tiden aftagit. Uti sistnämde siö, som är 1½ fierdings väg lång, finnes 8 slags Fisk, neml. *Lax-öring, Gädda, Abbor, Id, Harr, Sik, Laka* och *Mört*. Samma slags Fisk skal ock finnas uti en längre i Ö. *Lill-siön* kallad, genom hvilken *Näfver-ån* löper, och faller uti Långan ¼ mil N. om Byn *Näset*, och den senare längre ut i Krokoms Älfven, som då af Liths Sokn begynner kallas *Liths* älfven. I Långan äro nyligen Mjölqvarne-hus anlagde; men i Näfver-ån äro både Qvarnar och Såg bygde: der blef ock för några år sedan ett ställe til Spikhammars anläggande utsedt, som dock ännu ej kommit till värkställighet.

CAP. VI.

Om Åhs sokn.

§ 1. Den fierde til Rödön hörande Församling är *Åhs*; des gräntsor äro i S. *Storsiön*, åt N. *Öds-Fårssen* och *Liths-älfven*. I Ö. til Sokne-skilnaden emellan Kyrkås, Brunflo och Åhs, samt til ett Undroms Byemän i Rödön tillhörigt Fäbod- och slåtte-gods. Soknen är på tvänne sidor med vatn omgifven, på den S. af Storsiön och N. med Krokoms älfven.

§. 2. Omkring Åhs Kyrka, som ganska högt är belägen, samt åt S., äro allenast skarpa Lägdar lutande til Storsiön. Norr om Kyrkan är en mager Skog och stor Myra med Bleke-bottn, på hvilken några få slått-stycken äro. Längre i N. fins en rymlig trakt af Myr-slått, och någorlunda goda Skogs-holmar, bestående af Gran, Tall och Björk. I Ö. Tall-mo och några Myror. I V. Gran- och litet Tall-skog. Denna Soknens Invånare äro ej många, som sielfva äga Timmer-skog, utan måste undertiden anlita Nifsås ägor. Uti denna Sokn äro 24 Mantal, som fördelas i 52 Rökar.

§. 3. Af Fiske-vatn äro i Åhs följande, neml. 2:ne siöar, Tygsiöar kallade, hvilka hafva öpning uti hvarandra, medelst en liten smal bäck. Botnen består utaf Bleke och äro de mycket grunda, isynnerhet den östra, undantagande några

små djup af 2 à 3 famnars vidd. Vid S. landet ut vid siö-kanten äro 2:ne Källor, som sällan frysa: den ena i synnerhet, är hel rund à 4 alnars diameter: med långa sammanbundna stänger hafva åtskillige försökt at mäta djupet, men ej kunnat träffa botn. Omkring denna samlar sig Fisken, små *Gäddor*, men mäst *Lake*, särdeles Höste-tiden, när isen är nyss lagd, då man, som allmänt bekant är, med yx-hammare eller klubba den döfvar, och strax därpå genom öpning på isen uptager: hvadan ock detta Fiske-sättet heter *slå Lake*. Om Hösten när isen är klar brukas detta Fisket, och fast man stundom vid dagsljuset på detta sättet kan fånga Fisk; så idkas det med mera fördel nattetid, då man brukar ett så kalladt *Eld-ljus* af 4 eller 5 alnars längd, tillagat af sönderspiltrad torr ved och med vidjor sammanbunden, hvilket Fiskaren bär på, eller under armen. I April fångas här Lakar i Tenor. Dessutan äro tvänne *Kjärnor*; *Landsom*- och *Backe*-Kjärnen, tillförene aldeles Fisklöse; men 1751 hämtade H:r Adjutanten Örbom ungefär en kanna *Abbor*-*-råmm* ifrå Tygsiön, hvilken planterades i desse omnämnde Kjärnor: och han fick förleden Sommar derstädes någorlunda til husbehof Abbor af en tvär hands bredd. Det tredje Fiske-stället är *Öds Fårssen*, hvarest, utom långref för annan Fisk, Harr fångas genom ett besynnerligit *mete*, neml. att, ej som brukeligit är, kroken hålles under vatnet, utan, sedan Masken såsom i lyckor är förd up efter kroken, att des udd är väl bar (på det Fisken i sitt språng snarare kan fastna), hålles den litet öfver vattubrynet, då Fisken hoppar up efter betet, och blir således fastnande. Dock är til märkande, att detta fiskeri ej tager lag annor tid, än emellan Solenes neder- och upgång, ifrå Midsommars-tiden några veckor.

CAP. VII.

Om Närings-medlen, Hushållningen, m. m.

§. 1. Ett Mantal, som efter ortens skattläggningsmethod består af 6 tunneland årligt utsäde, och deremot svarande ägor i Skog och mark, har mästadels en quadrat mils ägor,

och stundom deröfver, men näpnäppeligen 8 tunnors årligit utsäde; hvilket dock lätteligen skulle kunna ökas, utan at Lantmannen behöfde frukta för skattens förhögning, om allenast inbyggarnes antal hunne tilväxa.

§. 2. Deras Boskaps-kreatur äro Hästar à 3 til 4 på Mantalet, mäst Vallackar och Sto, och således vid pass 280 i hela Pastoratet, som i det antalet underhållas, mäst för deras körslor til aflägne Skogs-Lador och Fäbo-land, jemte Åkerbruket. *Får* hållas mäst af det Svenska slaget, men icke til större antal, än at ullen förslår til husbehof; hos några finnes dock af Engelsk art. *Getter* och *Svin* hållas äfven til egen nödtorft. Antalet af *Koer* i Tingslaget är vid pass 1200, förutan Oxar, ung boskap, samt hvad Ryttare, Dragoner och inhyses folk kunna hafva. På hvar Ko räknar Landtmannen 1. Lisp. Smör öfver Sommaren, i synnerhet när de äro i Fä-bodar, förutan Ost och det så kallade Mäss-Smör (Doct. Hagströms Jemtl. Känn. p. 92.), hvarutaf han en del använder til eget husbehof, men det öfriga bortsäljer.

§. 3. Utom uthusen består gemenligen Bondens Manngård af följande hus, neml. Kök eller hvardags-samt en Gäst-stufva gent emot hvarandra, med Förstufva emellan, uti hvilken plägar vara en liten Kammare, *Kåfva* kallad. Litet ifrå eller bredevid desse rum har han ock en Säng-stufva för främmande, hvilka med de öfrige husen äro täkta med bräder, tak-ved och tälningar, (som tilredas af tjocka stockar i 2 à 3 delar sönderklyfde) med Näfver och Granbark inunder på Mann- och Ladugården, men de öfrige mäst med Granbark allena. Nu begynnes ock af några brukas Tårf-tak, som mycket bidrager til Skogens besparing.

§. 4. Lantdmannen äter 4, och i Andetiden 5 gånger om dagen, neml. *Frukost,* då han får et stycke Smör, Ost, Fläsk, eller något annat såfvel och bröd, bakat af ren- och slög-Säd, eller Korn och Ärter blandadt. Och när Brånvin fants, tildelades äfven en Sup deraf. Till *Mårgonmål* (Unduhn) och *Middag* kokas Kött-Gryn- och Mjölk-såppor, samt en på märgfull ben och Gryn kokad Välling (ben-välling); men när mjölk

vankar, utgör den gemenligen den ena måltiden. *Aftonvardem*, som endast i Andetiden fås, består utaf ett stycke bröd och något bättre dricka; dock måste äfven Bränvinet, i synnerhet Vår-anden, i förra tiden vara med. Om aftonen kokas gemenligen Gröt af Kornmjöl, förutan Löger- och andra Högtidsdags-aftnar. Bröllopen hålles nu vidare ej långa, utan slutas Tisdags aftonen, när de begynts, som gemenligen sker Söndagen. På ett Bröllop åtgår, utom annat, emellan 4 och 8 tunnor Säd, alt som antalet af Gästerna är til. *Graföleen* göras icke eller mycket kostsamma, utan varda Bärare med närmaste slägten, efter råd och ämne, undfägnade. Sina Släp-kläder, bestående mäst utaf Vallmar, samt Ylle, Lin- och Hamp-blårs väfnad, tilreda de sielfve; det öfriga köpes af de Handlande vid Marknader eller eljest vid tilfälle; dock begynna nu en del väfva finare Vallmar, som sedan färgas i Sundsvall eller annorstädes, och brukas til heders-kläder.

§. 5. De djur som här finnas äro: *Björn*, *Varg*, *Räf*, *Bäfver* och *Utter*; doch äro de tvänne sistnämde mera sällsynte, *Älg*, m. m. hvaraf fångas ej alla år lika. För 6 år tillbaka, vankades 15 tionde bogar, och altså det året 15 Älgar, men sedermera nog aftagit. Sättet til desse djurens fångande är af framl. Hr. Nordhom, uti dess Disp. *Om Jemtlands Djurfänge*, tillräckeligen beskrifvit.

§. 6. Tings-lagets utskylder i ordinarie Ränta, som går til Militien, bestå i efterföljande titlar: *Landsskild*, *Silfverskatt*, *Skjutsfärds-penningar* och *Probstetull*: och göra uti Rödöms Tings-lag årligen 2581 dal. 17 ör. S:mt. De extra-ordinarie utgifter, som i Landt-Ränteriet inflyta, bestiga t. ex. för 1756, til 1627 dal. 1. ö. 10 p:r, år 1757 til 1373 dal. 7 ö. 6 p:r samma mynt.

§. 7. Til desse utskylders utgörande, och annan nödtorft, bidrager Åkerbruket och Boskaps-skötselen det mästa; dernäst Fogel- och Djur-fänge, hvartil Aspås Sokn äger i synnerhet bästa tillfälle, för dess stora Skogar. Härvid behöfver jag dock så mycket mindre vara mångordig, som H:r Doct. Hagström, uti sin Jemtlands Känn., sådant tilräckeligen beskrif-

vit. Norrska handelen, som här nog allmänt idkas, påstås väl underhjelpa något, men med hvad fördel den kan brukas, är ännu obevist.

§. 8. Gamla minnes-märken och märkvärdigheter förtjente här sit rum, att anföras, såsom om den underjordiska Hålan i Aspås, Tibrands högen i Rödön, med mera; men som tiden hindrar mig derifrån, så vil jag allenast nämna, hvad en för 8 år tilbaka afled. Soknebo berättat, at neml. i hans barna-år ej funnits mer, än tvänne Bränvins-pannor i Tings-laget: et bevis derpå, at den drycken den tiden varit lika så okänd, som den nu blifvit allmän.

§. 9. Ytterst och til slut vil jag dock här bifoga en liten anmärkning, huru på en kort tid Varorna här i landet hafva stigit. För 50 och 40 år tilbaka köptes t. ex. en Hjerpe för 3 öre, Orre 8 ö, Käder 12 ö., en Ko 9 dal., 1. Lisp. Smör 2 Caroliner, $4\frac{1}{2}$, 5 à 6 dal., et Kalfskin 8 à 9 öre, alt Kopp:mt En Gård och Hemman köptes efter des godhet för 30 til 100 plåtar. Yttra *Nygården* i Aspås, ett godt Hemman, såldes 40 år sedan för 24, och året derefter til 25 plåtar. Arbetarena voro billige i sin betalning, o. s. v. Men sedan Myntet blifvit uphögt, och Mynteknen kommo, begynte priset på varorna småningom ökas: särdeles sedan Krigsfolket 1718 gick härigenom til Norrige, och följande året tilbaka, har här i många mål ej varit sig likt. Nu på några år har dyrheten mer tiltagit, att en Hjerpe kostat 16 öre, Orren 1. dal., ett par Kädrar 3 dal. Dock nu förledit år, och något förrut, fåtts för bättre pris. Smöret, som 1743 såldes i Sundsvall för 8 dal. steg 1745 til 12 dal. i Hammerdal, hvarvid det ock sedan mäst förblifvit. En Ko til 30 dal., 1. tunna Korn ökades i det allmänt svåra året 1756 til 30 och 36 dal., i stora svart-året 1695 har den dock ej kostat mer än 18 à 20 dal.; sammaledes äro och nu arbetare dyra, så att Landtmannen nödgas klaga öfver en besvärlig och kostsam hushållning.

ÄNDE.

Ytterligare upplysningar om ödesbölen i Jämtlands län.

Av *Peter Olsson.*

År 1889 lämnade jag några upplysningar om ödesbölen i Jämtlands län. Till den förteckning över dessa, som finnes tryckt i denna tidskrift I, sid. 79—88, kan nu göras några tillägg, huvudsakligen efter Diplomatarium norvegicum, som jag sedan haft tillfälle genomse. Kammararkivet i Stockholm, vilket torde kunna lämna de flesta upplysningar i ämnet, som nu ytterligare stå att erhålla, har icke varit mig tillgängligt, och skattelängden för Jämtland (från Erik XIV:s tid), vilken ingår däri, är ännu icke utgiven, dock äro från denna källa några uppgifter, som förekomma i skrifter av Joh. Nordlander.

I den förteckning, som nu lämnas, äro ödesbölena, för att få bättre reda, uppförda i alfabetisk ordning. Häri ingå även, för fullständigheten, ödesbölena i den förra förteckningen. Ett nummer inom parentes hänvisar till under detta nummer lämnade upplysningar i min ovan nämda uppsats.

Ödesbölen i Jämtlands län.

I. Norra Domsagan.

1. Hammerdals tingslag.

Frostvikens s:n. Om bosättning i denna avlägsna trakt under heden tid vittna gravar vid *Borgasjön* invid Lapplands gräns och vid *Bågaedet, Gussvassedet, Gäddedet, Jormlitangen* och *Quededet.*

Ströms s:n. Bedipallen, en ättehög från heden tid, *Landzum,* ödegods 1567, *Risvik* (1), bebott 1347, 1422.

Hammerdals s:n. Andåsen (2), *Annås* (1), *Kallsnäset* å prästgårdens ägor norr om sjön, där gamla kyrkan stått, har hedna gravar *Loffisket* (4), *Lorås* (3), *Spjellgård,* ödegård under Ede.

2. Lits tingslag.

Föllinge s:n. *Aasom* (4), *Bensta* (3), *Forsåsen* (5), *Glasett* (2), *Lidan* ell. *Lien* (1), *Öjbålsbrännan* (7), *Österåslägden.* (6).

Häggenås s:n. *Gremmelgård* (1), med en gravhög, *Högen* (Haugien) (6), var bebott 1420, vid *Kougsta* (5), *Labbgård* (2), *Lungre* i H. (4), v. om *Rismyrbodar* (3).

Lits s:n. *Bergsgården* (7), *Byen* (6), *Flatåsen* (4), *Gillerås* i Lit, bebygd by 1441, *Gryttorpet,* s. om älven mitt för prästgården, har flera hednagravar, *Hoffzlegde,* ödesböle 1568, 70, *Håxåsen* (5), *Klingeröga* i Söre, ödesböle s. om älven, *Mjärthögen,* en gravhög på en udde av Indalsälvens norra strand mitt för Fjälån, *Synnerbölith* i L. nämnes1534, (i) *Trychaholom* (3), bebott 1439, *Ytterboda* (1), öde ännu 1502, *Öfverboda* (2).

Kyrkås s:n. *Bodeswedhe* (1), synes hava varit bebott 1440, *Brynjelägden* (4), *Böle* ö. om Kläppe (6), *Böle* ö. om Skjör (9) och v. om Skjör (10), *Elfvensböle* (gamla kyrkbyn) (7) har hednagravar, *Gunnilsböle* (2), *Lille Rhein* (8), *Moar* l. *Moarsved* (3), *Trettegjerde* i Kyrkås 1529—65, *Önet* (5).

3. Rödöns tingslag.

Aspås s:n. *Gautegård* (2), *Hallagård* i A. (1), *Säterkilen* vid Kilens gård har hednagravar.

Näskotts s:n. *Graf* (1), ödesböle vid *Trollsåsen* (2).

Rödöns s:n. *Gautakiel* (3), bebott 1403, *Haquona bakka* 1466, är nuvarande byn Backen, *Kornlösa* (5), *Krokom,* bebott 1437, 83, 94, men öde 1701, 31, *Köl* (4), *Sund* (2), by 1416, nu Sundslägden vid Rödösundet, har hedna gravar, *Svinsved* på Siljelöten, ödesböle, *Tibrandsholm* (1) från 1300-talet, nära Sund.

Ås s:n. *Docksaug* (5) kallas Dwghx ödhit 1447, Duxåss ödegods 1568 under Nifsåsen, *Hemmingslägden,* öde jord 1488, *Kolbaken,* ödegods 1568, nu ett torp, *Kånkbacken* (4), *Nifsåsen,* l. *Ö. Nifsåsen* (2), *Westernifsåsen* (3), *Ånne* (6), *Älfven* (1).

II. Östra domsagan.

1. Ragunda tingslag.

Ragunda s:n. Engeslotter under *Gevåg* (5), *Gitlegard* (Gis-

selgård) (1), *Hoo* (2), vid *Kulstad* (4), *Mann* (3), nu åter bebott, *Raffwndadall* 1378, bebott 1460-talet, *Rafvundasyl* 1378, troligen Selsålandet, som åter bebyggdes 1803, *Westerdufviken,* ödesböle 1567, *Österdöviken,* ödesböle 1756, enligt en karta av detta år, bebott sedan 1800-talet.

Fors s:n. Boda i Fors, öde 1531, *Polås,* bebott 1596, *Tryggieåsen* (1), bebott 1596 och 1608, *Uxaböle* i F. 1493—1556, nu Oxböle under Bispgården, *Westeredh,* ödegård 1565.

Hällesjö s:n. Mjösjö (1), *Rotakyl* 1314, gamla kyrkplatsen, *Sjoa* (2), *Våge* (3), ödesböle vid ö. stranden av Hemsjön.

2 Revsunds tingslag.

Sundsjö s:n. Boda (5), *Digeråsen* (6), *Fjerdestad,* ödegård 1568, nu Fjällsta, *Gardheyd* (1), *Gethen* l. *Geedhe,* bebott 1523, 47, ödegård 1567, 68 under Löfsta, *Glamstadh,* ödegård 1568. *Hanåsen* (2), *Knöffuen,* ödegård 1568, *Mo* i S. vid Boggsjö 1523, *Singsjö* (4), *Skorffuestadh* i S. 1528, *Thorsänge* vid Stamnäs 1566, *Österbyn* (3), nu Östbyn.

Revsunds s:n. Andby (3), bebott 1489, böle vid *Anviken* (5), *Belstad,* ödegård 1568, *Berg* (Bergsböle) (4), *Björneböle,* ödegård 1568, böle vid *Björnön,* säljes 1447, *Bya,* ödejord vid Anvik 1447, *Fjäl* (8), östra Fjäl (under Förberg) säljes 1428, *Haffstod,* ödegård 1567, *Kalfåsen* l. Kafåsen (7), *Kamstadh,* ödegård 1568, *Katås* l. Kadås (1), gård, omtalad 1412—1643, *Nora* (6), vid Sund, *Sande* i Refsund, ödegård under Wärviken, säljes 1570, *Sandnes* 1440, 46, *Sodzemd* i R. (2) eller Söödzund 1451, *Tunsved* vid Pilgrimsta, vid *Öiasjö* (Öfsjö) ett böle 1447.

3. Brunflo tingslag.

Brunflo s:n. Bjerte (12), bebott 1597, var öde (Bjerteböle) åtminstone från 1666 till in på 1800-talet, *Bärsta* (7), *Böle,* ödesböle under Wiken (16), *Gokstad* (6), *Grytan* (9), *Gräfsåsen* (1), *Hændla* 1448 är troligen ett vattendrag eller ock en bebodd ort i Brunflo, *Haghtorsnäset* (5), västra gården (bebodd) säljes 1499, *Harstadh* (4) är Hållsta i Lockne, *Hornsjöböle* (14), Horsio 1504, *Håkanstad* (10), *Hälle* (11), *Kälen* (15), *Löfberget* (3), *Opeböle* 1547, *Optand* (8), *Singsjö,* se under Sundsjö,

Slattha (13) l. Slåtte, bebott 1510, nu åter bebott, *Thaskwig* i B., ett böle 1572, *Ångsta* vid Södergård 1549, *Änge* (2).

Marieby s:n. *Ramskore* i M. 1528.

Lockne s:n. *Balsta* (11) l. Balstad 1525, *Balstadh* under Haxäng, ödegård 1568, *Bergböle* (4), *Berge* (3), *Vestra Berge* (2), *Bredsved* (7), *Gautu* (14), ödesböle efter Gowthatand, bebott 1418, 77, *Grafflogärde* l. *Gråflogärde* (9), *Hållsta* (1) kallas Harstadh 1489 och var då öde, *Höggärde* (15), *Korsta* (10), *Landzumlägden* (5) Landze 1565, *Lokeböle* l. Loke ödegods (22), *Långänge* (20), *Löfsåsen* (12), Loptaass, bebott 1447, Loffthænsaasa, (i) Lopsaasom och Löffsåsen upprepade gånger åren 1580—1656, Ö. och W. Löfsåsen voro öde 1701, 50, *Mogärde* (8), *Nyckelberg* (18), *Rosåsen* (17), Rodessass ödejord i L. s:n 1474, *Slottlägden* (6), *Stegen* (13), *Sten* 1473, ödegård under Haxäng, *Tramsta* (16), *Vestangatu*, ödesböle 1568, *Wester duffuiken* ödegård 1567, *Wåle* (21), *Öknen* (19).

4. Hackås tingslag.

Näs s:n. *Andstedt* (3), *Biermelägden* (4), *Grubbgärde* (5) *Kläppgäle* (2) l. Klappgärde, *Klåxåsen* (6), *Oldberg* (8), öde 1635, *Opetand* i Näs, bebott 1408, *Skutsved* (1), Skute var bebott även 1311, 68, 1470, 74, 77, 1533, 41, *Slutlägden* (7), *Sten* i Näs, ödegård 1412.

Hackås s:n. *Angiom* (7), nu Bulägden, *Billsta* opgården (14), öde 1678—82, *Billsta* ödesböle, afradsland 1750, *Björnviken* (13), *Dödemannavik* (1) säljes även 1510, *Dödre* skall ha blivit öde 1350, bebott 1441, *Fillingen* (11), *Gillesta* (Gildestada) (4), *Gropan*, vid Dödre, ödesböle 1430, *Gölvallen* (2), *Kleffuan* i H. 1530, *Kälen* (10), *Loffdeberga* (5), öde 1477, *Salomslägden* (8), Saleem bebott 1394 och halva västra Salem 1450, men sistnämda år fanns även Saleems lægdæ, *Sanne pantegods* (12), *Solkastada* (3) 1394 till 1430, *Sten*, ödegård under H. 1568, *Tjärnåker* (9).

III. Västra domsagan.

1. Offerdals tingslag.

Offerdals s:n. *Backe* under Stafre, ödegård 1568, *Botböle* under Landö, ödegård 1568, *Böle* i Kälom 1517, *Golugklep*, ödegård 1568, *Halle* eller *Hålla* (10) under Åflo, öde 1460, 1568,

Hallägden (5), *Kleppe,* bebott 1447, ödesb. under Gärde 1568, nu Kläpplägden, *Käfåsen* (Kieffåsen) under Önet, ödeg. 1568, nu bebott, *Könstadh* under Änge, ödesb. 1568, *Könsta* (8), s. om Sund, bebott 1420, 69, *Legden* under Rise, ödeg. 1568, nu Lägdtorpen, *Ländzum,* by 1565, ödeg. nära Rise 1568, *Moo* under Rise, ödeg. 1568, *Nåutåsen* (12), Nöutåss under Söderåsen, öde 1568, *Owdene,* bebott 1420, (i) Awdene 1515, Aunet 1568, nuvarande Öhnet, har varit öde troligen från 1350, *Oxböle* (11), Uxaböle i O. säljes 1460, ödeg. under Åflo 1568, *Rislägden* (6), se Legden, *Roffgierde* under Söderåsen, öde 1568, *Råslegden* (2), *Rösen* (4), *Röstadh* under Landö, ödeg. 1568, *Salomslägden* (1), *Siörböle* under Ulfsås, öde 1568, *Seböle,* öde 1548, *Skalslägden* (3) l. Skalet under Änge, *Skarpåsen,* gård 1568, nu i Bångåsen, *Skråböle,* ödeg. under Änge, *Slåtböle* under Grötom, ödeg. 1568, *Solim* under Änge, ödeg. 1568, *Suidie* vid Rise, ödeg. 1568, *Sundslägden* (7), Sund bebott 1345, 1515, ödeg. under Stafre 1568 (Sunnlägden), *Thorhall* (9), *Tjärnåsen* (Tieneråss) under Bäcken, ödesb. 1568, nu bebott, *Tårkasböle* under Bredby, ödeg. 1568, *Westertulleråsen* under Flatnor, öde 1568, *Ytteralmåsaböle* under Ede, öde 1568, *Åsen* under Tångeråsen, öde 1568, *Öfveralmåsaböle* under Ede, öde 1568, *Östertulleråsen* under Stafre, öde 1568, *Östgårdh* under Bäcken, öde 1568.

Alsens s:n. Böle nära Rönnåsen (5), *Fjösböle* (12), *Fjösåsen* (6), *Garnäsudden* (22), *Getingsböle* (18) *Hockaas,* ett torp 1634, *Hændla* (31), *Högåsen* (28), *Kjettlarböle* (15), öde 1496, *Kårbacken* (26), *Källåsen* (14), öde 1568, *Myre* (8), *Nilshallen* (17), Niishalle 1528, Nielshald 1595, Nibsshallenn 1600, nu bebott, *Porsmyrlägden* (7), *Ringsta* (23), *Rönnåsen* (4), *Sjöböle* (25), Seböle 1548, *Skinnaröne* (24), *Skrexbacken,* ödesböle under Backen i Alsen 1568, *Skrämböle* (19), nära gränsen mot Offerdal, *Slöfre* (10), *Stenrödningen* (3), *Stenrösbränna* (29), *Storrödningen* (16), *Svedaune* (27), *Svedengh* (1), *Svensberg* (2), *Tand* (9), öde 1568, *Trufbacken* (11), Tradabakken, gård 1490, *Trångsböle* (21), *Åsböle* (20), *Öfsjöböle* (13).

Mattmars s:n. Baksjöhallen, ödesböle sydost om Baksjön, *Drifvelägden* (4), *Långänge,* ödesböle vid Offne med hedna-

gravar, *Stein* l. *Stenvallen* (2), ödesböle under Mellbyn, Stegen, öde 1568, *Tafla* (3), *Åslägden* mot Alsen, ödeg. 1568.

2. Undersåkers tingslag.

Kalls s:n. *Björkmon,* ödesböle vid Sätterån med 2 gravhögar, *Fäviken* (1), Fevik omtalas 1549.

Åre s:n. *Fröness* säljes 1498, obebyggt, *Kyrkänge* (1), *Långnäset* i Vik har hednagravar, *Tegh,* bebott 1525, sedan öde, nu Tege.

Undersåkers s:n. *Dall* i U. 1351. Dalen med Gröplingen bebygges 1798, *Greffte* i U., *Grimstad,* ödesböle 1568, 1793, *Hægran,* ödeg. 1374, då längesedan öde, *Sjo,* ödeg. 1374 sedan länge, *Stålstadh,* ödeg. 1568, *Öijestadh* (1).

Mörsils s:n. *Andersböle* (2), *Hedböle* l. *Herböle* (4), *Ringsta* (8), *Rislägden* (1), byn Risar, Riss l. Rise i M. 1349—1544, *Rockeskafftet* (9), *Semlan* (6), *Stomskälen* (3), *Storrisbränna* (5), *Toppen* (10), *Ågången* (7), *Åssan* (11), Asar i M., by 1413, Assen, ödegård vid Ytteräggen 1501, 05, Åâssan 1544.

3. Hallens tingslag.

Hallens s:n. *Berige* l. *Berge,* ödeg. under Ånn 1568, 70, *Kungsböle* (1), *Kusböle,* ödeg. nära Kungsböle, *Laglöse* (3), *Trästadh,* ödeg. under Hammarnäs 1568, nu Träkstad, *Ånnet* (2) under Våge, ödesb. 1567, 68.

Marby s:n. *Bakka* i M., ödeg. vid Svedje 1437, *Beek* i M., ödeg. 1478, *Brattås,* ödeg. under Höge 1504, 68, nu Brattrein, *Fornaby* i M., ödeg. 1478, 1567, *Gruvan* (2), ödeg. under Gärdsta 1568, *Gåuteböle* (4), under Gärdsta 1567, 68, *Krattas* i M., bebott 1447, *Skallböle* (3), *Svedje* (1), by, ödegård 1596, *Svensjön* under Brattåsen, ödeg. 1568.

Norderö s:n. *Backen* l. *Håst,* en by på 1600-talet, nu öde under Tivarsgården, *Gärdsta,* upptaget av öde 1614, *Gärdsta n:r 2* (3), likaledes 1701, *Hof* (1), *Trusta*(2).

4. Sunne tingslag.

Frösö s:n. *Brattås* (3), ödesböle 1504, *Böle* (1), *Eghinsio,* bebott 1450, 1535, nu trol. Ennsjö, *Eriksgård* (7), *Grisselös*

(2), *Grötom* i F. s:n 1647, *Kråksta* (6), bebott 1628, öde 1687, har gravar från heden tid, *Mjelle,* förmedlat 1695 och lagt till Öne, *Myglägden* 1. My (5), My, gård 1466—1513, sedan öde, *Sigurdsgård* å F. 1539, *Skedom*, ödesböle under Valla och Kungsgården, *Vestanaker,* gård 1345, 49.

Sunne s:n. Andersön har haft 7 grannar, de blevo hoplagda till ett boställe, har lämningar av åkrar och gårdar, *Bensur* (6), *Bodlägden* (2), *Bäcken* även Bökie (8), ödesb. 1568, *Dal,* by 1426, 89, *Gilleraas* (3), by 1410, öde 1568, *Grimsved* (10), *Herkumslägden* (9), *Imnäs*, Ymænæs, by 1426, Stor- och Lizle Imnes, ödesbölen 1568, *Kalmarlägden* (5), *Mo* i Sunne 1426, *Stensur* (7), *Storlägden* (4), *Svindalen* (1), Svinadala, bebott 1414, 1546, en lott säljes 1480, 96.

5. Ovikens tingslag.

Ovikens s:n. Bilsåsen, Bildraas, gård 1472, 79, 1500, bebodd, B. älgsgård senare, *Bode* vid Bölåsen, ödesböle 1487, *Gassaböle* i O., obebott 1498, vid *Helgebacken*, ett ödegods där säljes 1643 för 60 riksdaler, *Kastad* (1), *Kingstad* (5), *Kleeff* i O. 1487, *Kosaböle* (2), gård 1472, 96 vid Vestnårån, Kusböle under Häxåsen, ödeg. 1568, 1701, *Kuborgh* (6), Koburgshus, uppfört omkr. 1480, fanns kvar 1490, 1539 (bebott), *Kämpedalen* (4), *Mogård* (4), *Strömborg* vid Kuborg 1539, *Swidhie* i O. 1438, *Taskbacken,* gård 1701, *Västra Diulo* (3).

Myssjö s:n. Heggishus vid Hoghermo fors 1386, *Höla* i M., två ödegods 1576, 68, *Skarpamyskæ,* jord 1478, *Taksbacken* (1), Taak 1468, Taket 1479.

IV. Härjedalens domsaga.

1. Bergs tingslag.

Bergs s:n. Bukvigge (1), *Böle* vid Mo (2), *Böle* under Östberg, ödesböle, *Börjesten* (3), Baargilsten, bebott 1477, 1523, 46, nu öde, *Eisåsen* (9, *Gussmon* (11) *Haldänge* (8), *Haugien* (Hög) i Berg, bebott 1485, 93, är troligen *Högsved* (10), *Hendrix husith* i B. 1523, *Malås* (6), *Skanderåsens*

urfjäll (7), *Sætra* (4), gård 1410, ödegård 1509—1810, *Åssus* l. Aashus i Berg 1546.

Klöfsö s:n. *Qvarnsjö* gamla by (1).

Rätans s:n. *Ernlians,* ö. om Klaxåsen, bebott 1485.

2. Hede tingslag.

Vemdalens s:n. Galberget (1), öde trol. sedan digerdöden. *Gärde* i W. 1760.

Storsjö s:n. Kesådalen, bebott före 1350, *Ljungdalen* (1), *Messlingen,* bebott sedan 1673, har hednagravar, *Storsjö,* bebott sedan 1611, har en hednagrav vid n. sidan af Storsjön.

Hede s:n. Enarsberget (2), öde sedan 1350, *Enarsänget,* s. om Hede by, *Havtorsänget,* nybygge före 1273, *Husberget* (1) och *Röstvallen,* öde sedan 1350, *Toraldeluth* 1461, nybygge före 1273, *Trasavik* (4) l. Trosavik 1273, 1461, by och tingsställe, *Önet* (5).

Under krigen 1563—70 och 1611—13 blev Hede by, liksom flera andra byar i Härjedalen, nedbränd och för någon tid lagd öde.

Tännäs s:n. Hamravallen på Hamrafjäll har några hednagravar, *Hedningsgärde* och *Ljusnedalsgärde* (3), ett ödesböle från tidig medeltid, före 1350, *Mittådalen* (1), *Tännäs* by, först omnämnd 1407, har några hednagravar, *Vallarne* (2) l. Bruksvallarne, upptagna 1690, hade liksom övre Ljusnedalen bygd under heden tid, *Vivallen* under Funäsdalen har hednagravar.

3. Svegs tingslag.

Lillherrdals s:n. Bakka 1482, *Björnhamar* (3), *Graffwen* (1) och *Moon*: alla dessa fyra ingå nu i Kyrkbyn. *Fagerstrand,* gård 1627, nu en äng uti kyrkbyn, *Sliarosvellir* c:a 840, nu Slyåsen, nybygge sedan 1860, *Snösvallen,* torp under Nordanhå (Snörsvold 1591), med vidsträckta ängar uppröjda av de första nybyggarna, *Suede* i L. (2).

Svegs s:n. Arnaflo (1), by 1273, 1564, nu ödesbölet Annflo, 10 km. s.-o. från Glissjöberg, *Gjele* 1566, Gerde 1568 (bebott) vid Herrö, *Hamre* i S., bebott 1460,63, *Toresass* i S. 1480, Tordsass 1498, ödesböle i Herrö.

Ytterhogdals s:n. Hamber 1550, Hammarby 1593 = Östansjö n:r 10.

Nu återstår att omnämna några i gamla brev förekommande namn på orter, som äro till läget okända. Av de i min uppsats av 1889 såsom sådana upptagna utgå Arnestad (= Önsta i Oviken), Daffwing (= Döviken i Refsund), Fijardha (= Fjäl i Lit), Hamdisgaard (felläst för Hamarsgaardh i Ragunda), Hamjodaal (felläst för Hamirdaal, Hammerdal), Jacobsaas (= Joxåsen i Oviken), Karlinge (som ej torde ligga inom Jämtlands län), Ondstadh (= Önsta å Norderön), Owdha (= Öd i Marieby), Skatuaras (= Skanderåsen i Berg), Ullstadh (= Ålsta i Norderön).

Av följande ännu till läget obestämda ortnamn torde ett eller annat vara felskrivet eller felläst, något måhända tillhöra en ort utom länet:

Anyff 1545, Aspa 1474, bebott, Atederwijk 1513, Benänge, Berga 1468, bebott, Causastad 1347, 1479, 80, bebott, Deensaas 1468, bebott, Filnes 1493, Flanne 1333, 46, Foseta 1415, Glixas 1461, Goduik, Griddz 1542, 44, Hedestadhum 1348, (möjligen Ede i Fors), Hemmingsgård 1510, Hogsved, Hummol 1469, bebott, Huærsase 1333, 46, Ingvarsasa 1392, Jerppaqvitle 1444, bebott, Kungxass 1477, Lambre 1477, bebott, Lecstada 1365, Lindberg 1420, Linänge 1530—36, Miclobakke 1437, bebott, Niærda 1333, Nærda 1273, 1346, Onsan 1537 (måhända Onsal, Odensala), Oplie 1489, bebott, Ottarsasa 1347, Redharsboda 1440, Rödsæther 1527, Sanvij 1478, Skraffvilbakke 1527, Skarppagerde 1544, Skredsvik 1473, öde, Smysskäl, Sorshaug 1311, Strömbergh 1539, Sueffr' 1570, Suibergh 1447, Sundsaass 1446, bebott, Swedvikin 1512, Tordavik 1449, Totland 1462, bebott, Underberga 1468, bebott, Willstad 1599, bebott, Winggjeldt 1603.

Om sjukdomsbesvärjelser.

Anteckningar för Jämtlands läns fornminnesförening av
Johan Larsson.

(Eftertryck förbjudes av förf.)

För ett århundrade tillbaka torde bland allmogen i vårt land det föreställningssättet varit tämligen allmänt, att sjukdomar föranleddes av onda makters direkta ingripande på anmodan av någon i förbund med den onde stående människa. De akuta sjukdomarna ansågos vara en följd av »trollskott», och de kroniska, som gingo under namn av »modstöld», ansågos vara förorsakade genom någon illasinnad människas avundsjuka. Värk eller s. k. fulslag, ansågs vara »iråkat» i jord eller vatten och kallades stundom »bett» och stundom »farlighet».

Då dylikt för varje stund kunde sändas på människorna, dugde det icke att helt lita till de »klokas» hjälp, ehuru av »kloka» funnos ett i förhållande till tidens behov avpassat antal, utan var och en måste lära de konstgrepp och formler, genom vilka man kunde hålla otyget från livet på sig, till dess man hann söka hjälp av någon »klok». Sådana »kloka», som gingo allmänheten tillhanda med att på övernaturlig väg fördriva sjukdomar, blevo i allmänhet betraktade såsom stående i förbund med den onde, då de måste besitta förmåga att på trolldomsväg åstadkomma både gott och ont. Visserligen hörde det icke till regeln att åkalla den onde under sjukdomsbesvärjelser, men då förkommet eller bortstulet gods skulle tillrättaskaffas, för vilket även de »kloka» anlitades, då, liksom även i mera komplicerade och svåra sjukdomsfall, måste likväl »hin håle» tillkallas.

Men de nödiga besvärjelseformler, som alla kunde, och vilka barnen vid därför lämplig ålder fingo lära sig av sina föräldrar, ansågos icke för svartkonster utan för »hemliga vetenskaper», varom icke fick spridas kännedom i onödan, och ingen fick häri undervisa någon, som var äldre än han själv, ty om undervisning till en äldre meddelades, förlora-

de den, som sådan undervisning meddelade, all förmåga i övernaturliga ting, sig själv till straff och androm till varnagel. De hemliga vetenskaperna antogos vara klargjorda i 6:e och 7:de Moseböckerna, vilka skulle finnas i en bibel, som tillhörde universitetet i Wittenberg, och svartkonsterna fingo inläras i den mycket omtalade »svartkonstboken».

Till de hemliga vetenskaperna hörde även konsten att stämma blod genom besvärjelse. På denna konst fortlever ännu tron bland allmogen i stor utsträckning. Att de många, till sin ordalydelse mer och mindre från varandra avvikande besvärjelseformler, skola äga den kraft och verkan, som tillägges dem, är omöjligt att fatta. Och dock finnas annars förståndiga och fullt trovärdiga personer, som påstå, att blodet stillats ögonblickligen vid de allra svåraste blessyrer genom deras framsägande, även då en hand eller fot genom olyckshändelse skilts från kroppen och kraftiga pulsådror alltså blivit avskurna.

Här några prov på dylika formler:

1. »Jesus gick till Jordans flod, der stemde han både vatten och blod, låt det Röda stå, i den treenige Gudens namn, Gud fader, son och den helige ande.»

2. »Stå blod röd, stå död, oskyldig stå, stå som Jordans flod, se Jesus var i Jordan, i namn Fadrens, Sonens och den Helige Andes.»

3. »Hålt å'r och stanna blod dig så vill jag linda och binda till evig tid så sant Jesus Kristus döfter är i Jordans flod i namn Fadrens, Sonens och den Helige andes namn.»

Den första av här antecknade formler är efter en anteckning från 1840-talet från Tullus i Näskotts socken, och de två andra, likaledes tagna ur gamla anteckningar från 16- eller början av 1700-talet, härstamma troligen från Bräcke socken.

Ormbett botades på så sätt, att över brännvin, som sedan ingavs den ormbitne — människa eller djur — lästes följande:

»Ormen högg och gadden stack. Jesus Kristus tog bort hans makt, igenom den Helige andes namn.»

Benröta botades genom framsägande av följande:

»Vår Herre red över kyrkogård, så möter han den svårmodige rötan. Hvart skall du hän? Jo, jag skall till en ädle mans hus och suga värk och blod ur lemmar. Nej, men jag skall jaga dig åt en skog, där ingen bor, åt en sjö, där ingen ror, under en jordfast sten, där skall du bo.»

Modstöld, varmed en mängd sjukdomar och djur benämdes, behandlades enligt denna anvisning:

»Först läses Fader vår trenne gånger och flera värsar utur psalm-boken och wik härifrån tu orene ande och gif then Helige ande rum, då svedan och värk skall utrensas, och draga i den skog där ingen bor eller i den sjö där ingen ror, i namn Fadrens etc.

För kreatur gifs uti malt och salt».

Vid fall av modstöld hos kokreatur användes även följande formel:

»Jesus och S:t Pehr gick sig vägen fram mötte de en ko. Hvad vållar dig min ko? Jag är både mod- och blostulen. Jag skall dig bota, säger Jesus och S:t Pehr, såsom jag gör med min hand och fota. Ditt sinn vare som en björn, din mjölk såsom honing, dig skall aldrig björnaram eller trollkäringhand eller avundstand dig skada till vatten, strand eller land, och du orene ande skall vika i den sjö, där ingen ror i den skog där ingen bor under en jordfast sten i namn Fadrens etc.»

Där både människor och husdjur blivit utsatta för modstöld, fördrevs sjukdomen medelst följande till synes kraftiga formel, men ve den, som åstadkommit modstölden.

»Jesus gick vägen fram, så mötte han afunden lede. Hvar vill du hän? Jag vill till bondens gård och suga folk och fä i nionde led. Nej, du skall återvända till densamma som dig hafver sändt. Där skall du plåga, där skall du sluka, i hans bo, i hans gård, i hans tand, i hans lefver, i hans lunga. Du skall ej mer få af mig och mina kreatur än jag får av en jordfast sten, som är i hafsens djup. I namn Fadrens etc.»

Där man icke kunde ställa säker diagnos rörande den sjukdom, som drabbat en människa, kunde sjukdomen likväl fördrivas därigenom, att patienten transporterades ut på en större sten, befintlig i en åker. Därpå avsköts tätt över hans huvud trenne gevärsskott, till vilkas laddning tagits trä av nio olika slag.

Mot tandvärk användes en mängd medel, och ett flertal bland dessa utgjordes därav, att i den värkande tanden petades med järn eller trä och att tandpetaren, å vilken borde finnas blod från tanden, antingen grävdes ned i jorden eller indrevs i en timmerstock eller ock doldes under barken på ett växande träd. Härvid var i varje fall huvudsaken den, att tandpetaren aldrig vidare fick komma fram i dagsljuset.

Ett särskilt sätt att bota tandvärk var att skriva en formel å en papperslapp och lägga denna i en påse av rött tyg. Påsen skulle ombindas med sidenband och även därmed hängas om halsen på den, som skulle botas, varvid påsen skulle hänga på bröstet närmast kroppen, d. v. s. inga kläder skulle finnas under den.

Formeln, som härvid användes, hade följande utseende:

»Tandvärk Hut
Tandvärk ut
Tandvärk u
Tandvärk
Tandvåg
Tandvär
Tandvä
Tandv
Tand
Tan
Ta»

Sådan är åtminstone en formel från Tullus i Näskotts socken, där skriven under 1840-talet. Dock ser det ut, som skrivfel härvid förekommit, men man torde få hoppas, att tandvärken likväl förstått meningen och försvunnit. Emel-

lertid synes formelns tredje rad i förhållande till den övriga sammanställningen böra sluta med t i stället för u.

Den formel, varav ovanstående avskrift tagits, var tecknad å en liten papperslapp och har påtagligen varit för sitt ändamål använd.

För fulslag användes bl. andra följande formel:

»Jesus gick efter en väg. Där mötte han qvesa *(?)*. Hvart skall du ta vägen. Jag skall gå till människans led och blod och värk innebära. Jag skall dig återvända. Du skall till en sjö där ingen fiskare ror, där ingen bygger och bor, under en jordfast sten, där skall du bo och ha ditt hem, i namn Fadrens etc.»

Det i formeln förekommande ordet »qvesa» var otydligt skrivet i den gammalsvenska anteckning, därur formeln avskrivits, och finnes sålunda möjlighet, att det skulle vara ett annat ord.

Rättelse: Sid. 31, rad 7 uppifrån, efter ordet sjukdomar tillfogas orden: hos människor.

"Källarna" vid Dörrsjöarna och sjön Glen.

(Föredrag vid Jämtlands läns fornminnesförenings årssammankomst den 15 mars 1913.)

Av

Eric Festin.

Sommaren 1912 hade jag nöjet att i sällskap med skriftställaren *J. Stadling* i Stockholm, själv gammal jämte och god kännare av våra fjälltrakter, företaga en färd till Oviksfjällen i syfte att närmare undersöka några egendomliga, i marken nedmurade fördjupningar ungefär av manslängd och liggande vid Dörrsjöarna och sjön Glen. Jag hade länge hört omtalas den »regelbundet murade graven vid Dörrsjöarna», men det var främst efter påstötning av hr Stadling och med anledning av den av honom utlovade hjälpen jag beslöt mig för att företaga dessa undersökningar.

Under ett av sina sedvanliga strövtåg i Oviksfjällen hade numera avlidne genremålaren *Johan Tirén* för åtskilliga år sedan kommit över ett antal »murade gravar» såväl vid Dörrsjöarna som även vid den en mil längre västerut belägna sjön Glen. Härom hade hr Tirén omedelbart (det var sommaren 1903) ingivit en rätt utförlig anmälan till K. Vitterhets- Historie- och Antikvitetsakademien. Vetskap om denna anmälan erhöll jag dock först *efter* min undersökning, vadan jag icke kunde tillgodogöra mig en enda av hans vägledande upplysningar om »gravarnas» läge m. m. Vad jag i saken erfarit var, att hr Tirén på ledande håll muntligt hemställt om en undersökning, som emellertid av flera skäl icke kunnat komma till stånd. Hur man uppfattade företeelsen ifråga, känner jag ej närmare. Tanken på gamla fångstgravar låg kanske närmast till hands.

Till Dörrsjöarna och Glen kommer man lämpligast antingen över Bydalen eller Oviken. Vilkendera vägen man väljer, är den ganska besvärlig, enär en väsentlig del därav måste tillryggaläggas på så gott som obanade eller utplånade klövjestigar.

Med utgångspunkt från Hackås togo vi vägen över Oviken. Sedan vi efter en knagglig skjuts lämnat de två första milen bakom oss, befinna vi oss i Bilsåsen, ett gammalt rastställe för alla, som efter denna led fara till eller från sina fäbodar. Här tager körvägen slut, vi lasta våra medhavda förråd, värktyg etc. på hästryggen, bära en del själva och anträda så den fyra mil långa klövjevägen till vår närmaste bestämmelseort, Dörrsjöarna. I Lockåsbodarna, en knapp mil från Bilsåsen, rasta vi första natten. Följande dag går färden över Mustvallen, fäbodar vid »fjällbandet», varefter vi begiva oss ut på de sterila fjällvidderna. Vi söka följa den gamla klövjevägen, som en gång ledde till Glens fäbodar, fordom vida kända häruppe för sina härliga beten. Nu äro de för längesedan öde, och vägen är på långa sträckor utplånad. Slutligen förlora vi den helt och hållet, åtminstone en mil framåt, men vi hålla säker kurs och nå på aftonen fram till Dörrsjöarna. Vid Busjön nere vid foten av Bufjället slå vi upp vårt tält. Vädrets makter, hittills gunstiga, tyckas nu emellertid ej längre vilja bli oss bevågna. Den följande natten blir kylig, en bitande nordvästan sveper utefter fjällens sidor och drager genomisande fram över vår ej alltför undanskymda plats. Min följeslagare spår, att vi få snö. Det är visserligen juli månad, men det hör ju icke precis till ovanligheterna, att här vid den tiden faller snö, som understundom t. o. m. kan dröja sig kvar ett par dagar, och nu artar det sig värkligen till vargaväder. Mitt i natten nå oss upprepade tjut från en varg uppe på Hundshögen, och en hans kamrat besvarar hälsningen lika troget varje gång från Bufjällets topp rätt ovanför oss. Men då morgonen gryr, är ovädret lika fort över, som det kommit. Vi befinna oss på en gång mitt uppe i ett av de mäst storslagna och vilda fjällpartierna i Oviksfjällen — i strålande sol.

Dörrsjöarna,*) Oviksfjällens avgjort fiskrikaste sjöar, äro till antalet fyra (en del vanligen tillgängliga kartor upptaga blott

*) Sjöarnas namn, räknat från söder till norr, äro Östestsjön (= östligaste sjön), Holmsjön, Busjön och Hånsjön.

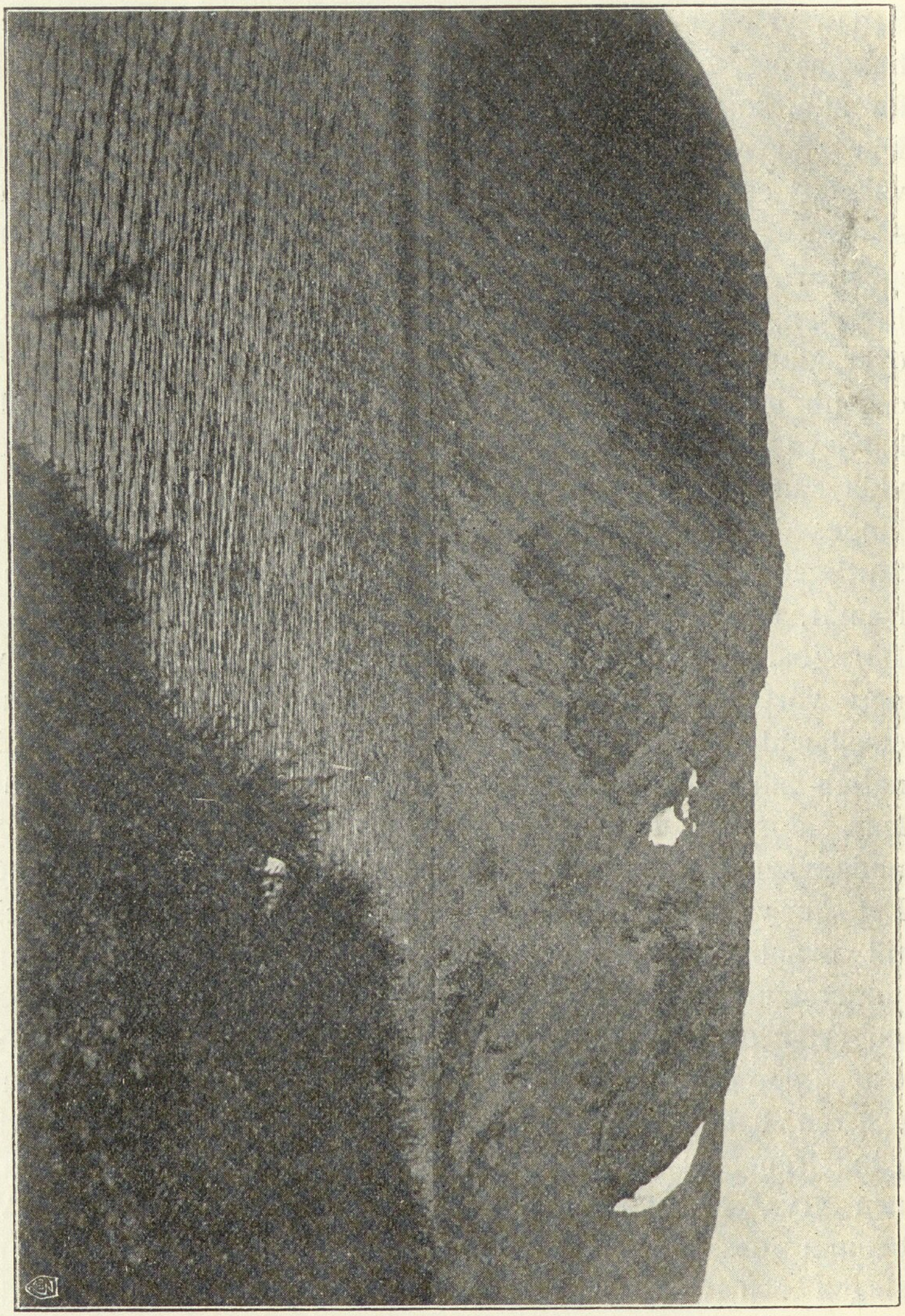

Fig. 1. **Hundshögen** (1371 m. ö. h.) från *Källare II* vid *Korpviken.* (Den eviga snödrivan längst t. h. kallas *Björnskinnet.)*
Holmsjön, den mellersta av de tre Dörrsjöarna söder om Bufjället.

Förf. fot. juli 1912

tre), som i riktning SO—NV ligga inklämda i den djupa dalen mellan Hundshögen i väster med sina här nästan lodräta sidor och Långfjället i öster. I SV höjer sig något mera blygsamt Koberget (med dess sägen om »butösen», som en höst på hemfärd med kreaturen från fäbodar västanfjälls råkade ut för en snöstorm, gick vilse och omkom här jämte alla sina kor — därav namnet). Den nordligaste sjön (Hån-

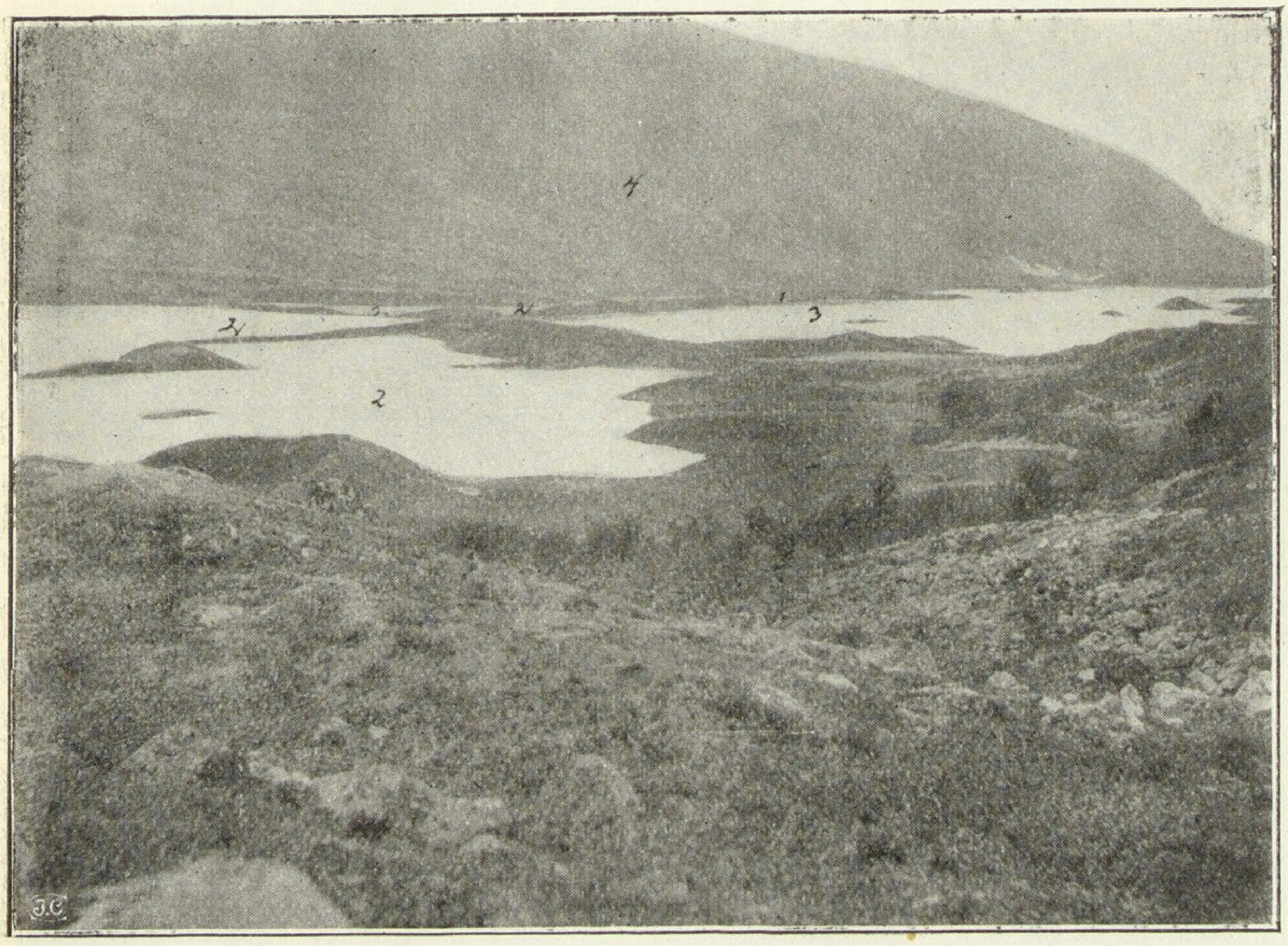

Fig. 2. 1. **Källare I** vid Dörrsjöarna. 2. **Östestsjön.** 3. **Holmsjön.** 4. **Hundshögen.**

J. Tirén fot. aug. 1903

sjön) skjuter in mellan Långfjället och Bufjället, vilket senare närmast hänger samman med Läkardalsfjället. Vid Bufjället ha fiskare inrättat åt sig en liten jordkula för ett par, tre personer, och här voro nu ett par fiskare kvar. En av dessa hade just varit med artisten Tirén på hans upptäcktsfärd efter »de murade gravarna» och kunde nu lämna en del lokala upplysningar.

I det följande har jag åsatt dessa nedmurade fördjupning-

ar beteckningen *källare* jämte åtföljande n:r, utvisande vilken i ordningen bland de undersökta.

Dörrsjöarna.

Källare I,

den först undersökta, var belägen å nordvästliga delen av det näs, en smalryggad, stenblandad grusås, som i riktning

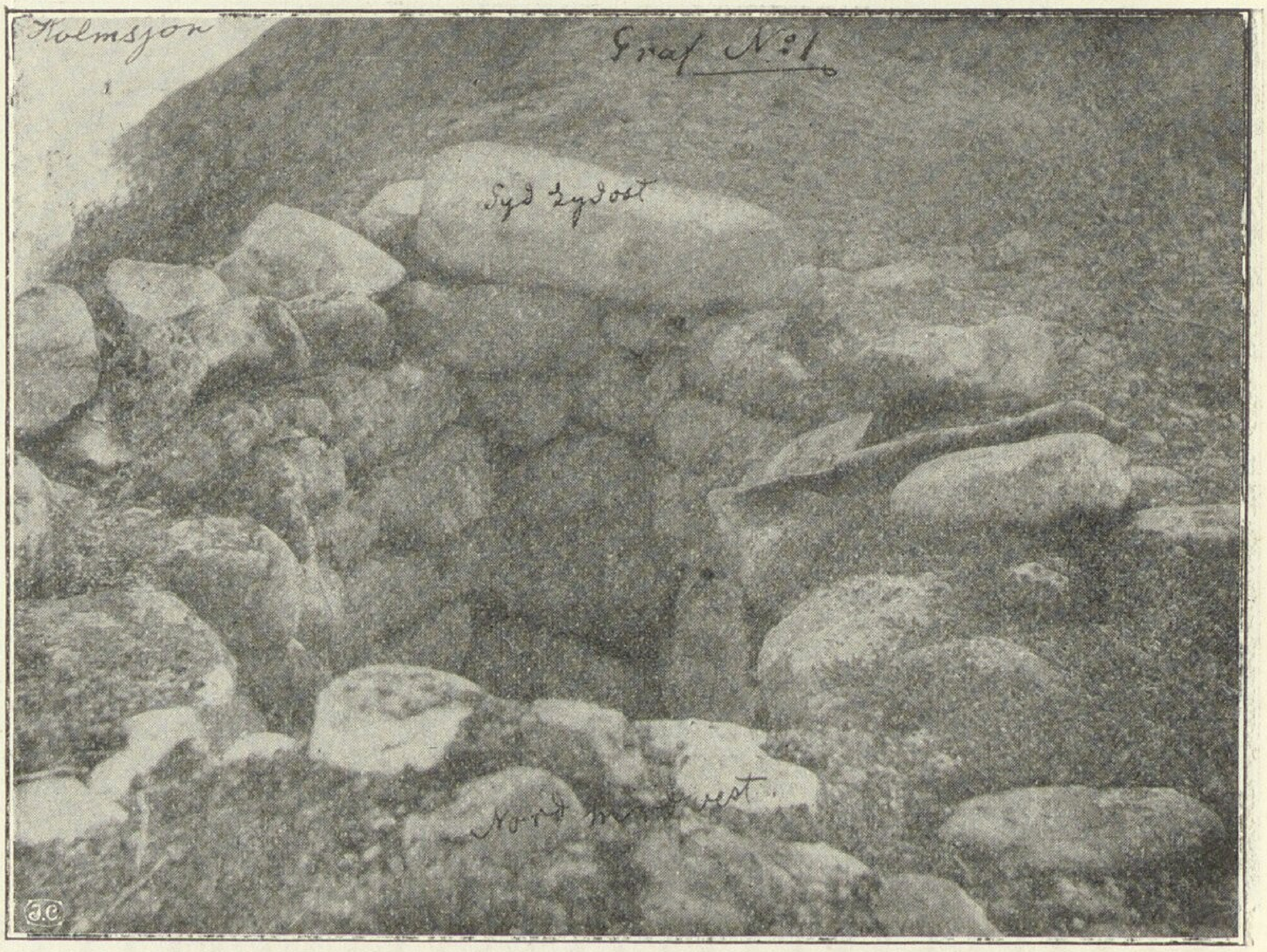

Fig. 3. **Källare I** vid Dörrsjöarna.

J. Tirén fot. aug. 1903.

NV—SO skiljer den sydligaste av Dörrsjöarna, Östestsjön kallad, jämte smärre andra vattendrag från Holmsjön. Den låg i sin längdriktning NV—SO (NNV—SSO) i en sänka mellan tvänne höjningar av åsen och på dess smalaste del (8 à 9 m.), omkring 50 m. i sydostlig riktning från åsens högsta höjd i NV. Åsens höjd över Holmsjöns vattenyta, där källaren var belägen, utgjorde vid lågt vattenstånd fyra meter. (I sin anmälan till Vitterhetsakademien uppgiver artisten Tirén,

att Östestsjöns vattenyta är $1^1/_2$ aln högre än Holmsjöns.) Källarens öppning var horisontal och rektangulär. Den mätte 2.09 m. i längd, 0.80 och 0.81 m. i bredd vid resp. sydöstra

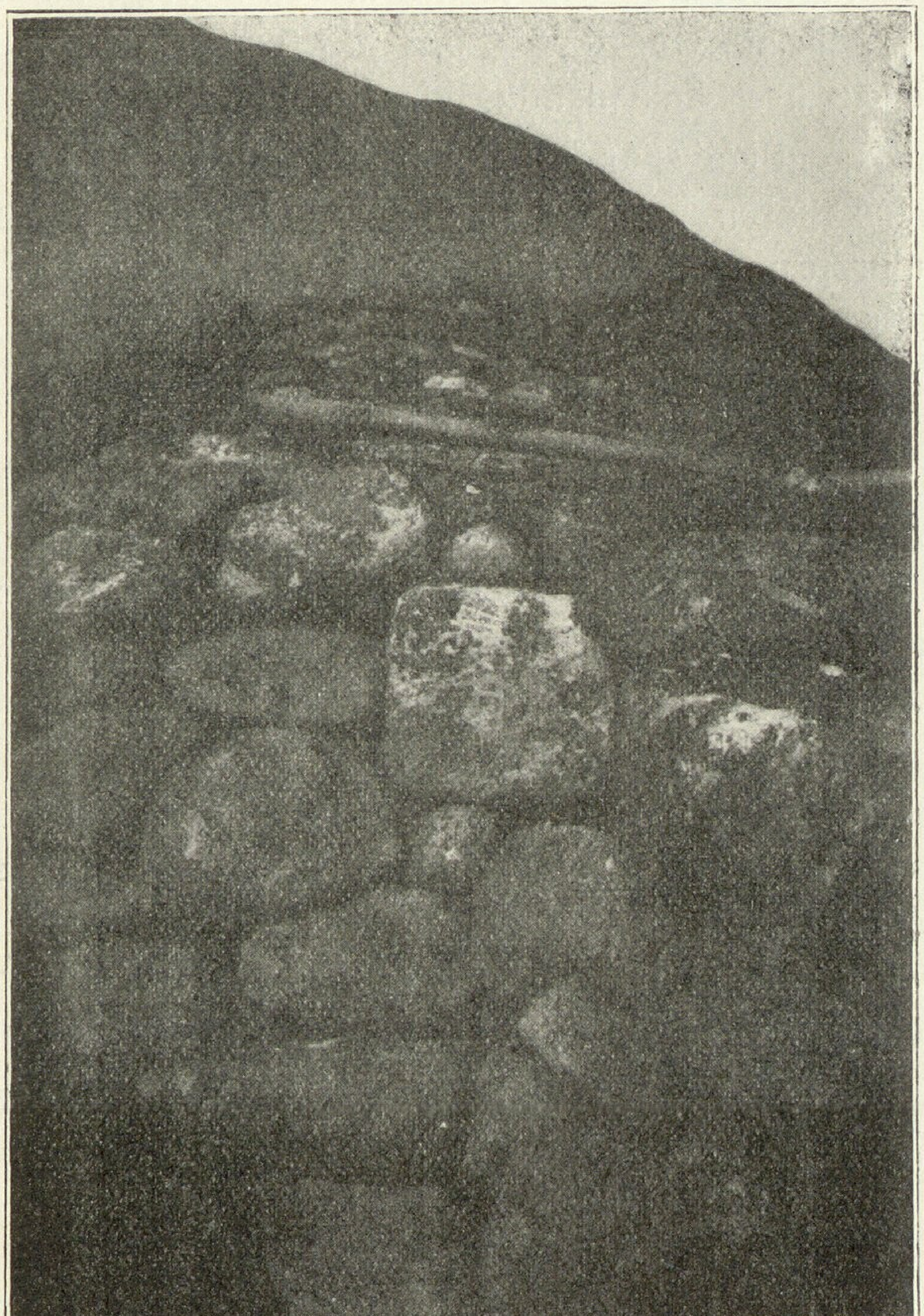

Fig. 4. **Källare I** vid Dörrsjöarna, nordvästra kortsidan.

Förf. fot. juli 1912

och nordvästra kortsidan. Mittbredden var 0.75 m. Alla fyra väggarna voro jämt och präktigt murade i förband av härför lämpliga stenar. En geolog, som besökt platsen ifråga, har välvilligt meddelat mig, att detta stenmaterial icke finnes

i närheten, ej ens i det omgivande fjällpartiet, utan måste ha ditforslats från någon plats längre bort. Stenarna i de översta skikten tycktes vara särskilt utvalda och av jämförelsevis lika storlek (20 à 30 kbdm.). Å kortsidan i SO och upptill avslutande den jämna muren i övrigt låg en större sten (omkr. 0,65 × 0,25 × 0,22 m.), som i det närmaste sträckte sig över hela denna sida (jfr Fig. 3.).

Några egentliga spår efter uppskottning av jord funnos ej omkring källaren. Förmodligen har vid den en gång i tiden utförda ursprungliga grävningen den uppskottade jorden kastats utför åsens branta sidor. I bottnen låg ett en till två dm. tjockt, ganska löst jordlager, som hopat sig under årens lopp. Källarens djup ner till jordlagret utgjorde i genomsnitt omkring 1.50 m. Jordlagret genomgrävdes till alven, uppskottades och sållades noggrant, men inga som hälst fynd gjordes. Sedan alven blottats, befanns källarens djup från omgivande jämna markytan vara i NV 1.70 m., i SO 1.65 m. (häri icke inräknad höjden av den ovan nämda större stenen ovanpå sydöstra kortsidan).

Källarens långsidor voro tämligen lodräta, bredden i dagen och i botten ungefär densamma vid kortsidorna (i SO 0.80 m., i NV 0.78 m.), mittbredden däremot något större i botten (0.85 m.) än i dagen (0.75 m.), uppenbarligen beroende därpå, att de långa mursidorna av trycket utifrån blivit en smula hopträngda upptill. Kortsidorna åter företedde en lutning inåt källaren, så att dennas längd i botten utgjorde blott 1,95 m. Härigenom vann ju konstruktionen något i stabilitet.

Vid alven och i ett av hörnen i NV sköt fram ett par dm. av en större sten.

Som av ovan även torde framgå, var källaren murad med den största omsorg och regelbundenhet, och den var utomordentligt väl bibehållen, vartill dess torra läge och nedmurning i den stenblandade grusåsen givetvis i hög grad bidragit.

Enligt uppgift av dörrsjöfiskare hade den varit känd, »så långt våra förfäder kunde minnas», men någon tradition om

dess användning var ej möjlig att uppspåra. Den hade alltid omtalats med en undran, vartill den kunde ha tjänat, och därvid vanligen benämts »den fint murade källaren eller graven vid Dörrsjöarna».

Fig. 5. **Källare II** vid Dörrsjöarna.

J. Tirén fot. aug. 1903

Källare II.

Denna var belägen i nordlig riktning från källare I på östra sluttningen av en grusås, som skjuter fram till en liten vik av Holmsjön, Korpviken kallad. Ett stycke ovanför reser sig det s. k. Korpfjället. Källare II låg i samma rikt-

ning och på ungefär samma höjd över Holmsjöns vattenyta som den föregående, och även dess form och konstruktion voro fullt analoga med denna. Närmaste avstånd till vattenytan utgjorde vid tiden för undersökningen sex meter. Murstenarna voro här av mera varierande storlek och mindre släta, vadan murningen också företedde stora ojämnheter. I botten låg nedrasat ett 2 till 4 dm. tjockt jordlager, som uppskottades och genomsållades. Ej heller här gjordes några som hälst fynd. Då alven fullständigt blottats, befanns källarens djup vara i nordvästra halvan 1.80 m., i den sydöstra 1.65 m. Långsidorna, såväl i dagen som botten 1.80 m. långa, voro starkt hoprängda upptill. Bredden i botten var vid nordvästra kortsidan 0.70 m., vid den sydöstra 0.80 m. Upptill växlade bredden mellan 0,55 och 0.65 m. Även kortsidorna voro tydligen en smula intryckta upptill. Förmodligen hade källarens egentliga längd i dagen varit 1.90 á 1.95 m., dess bredd upptill lika med motsvarande, ovan angivna mått i botten.

Artisten Tirén uppgiver, att den varit bekant för dörrsjöfiskare sedan 1901.

Vid Hånsjöns västra strand skulle enligt upplysning av en av fiskarna, ligga ytterligare en »murad grav». Vad som därmed avsågs, var tydligen en grundligt igenrasad och vattenfylld, rektangulärformig grop av c:a 2 m. längd (riktning NNV—SSO), belägen ungefär 2,5 m. över sjöns vattenyta och 12 m. från densamma. Den undersöktes ej. Som den befanns, kunde man ej avgöra, om det var ett värk av människohand eller en naturens lek.

Artisten Tirén hade observerat även denna och i sin anmälan betecknat den »Graf n:o 3». Han tillägger, att han av dörrsjöfiskare fått den uppgiften, att Hånsjöns vattenyta förr i tiden skall hava varit lägre och följaktligen av mycket ringare bredd, men genom stenras vid åmun (Läkarån) uppdämts.

Vidare efterforskningar företogos, men några flera nedmurade fördjupningar påträffades icke vid Dörrsjöarna.

I detta sammanhang torde lämpligen kunna omnämnas hr Tiréns i sin anmälan lämnade uppgift på gamla lappvisten vid Dörrsjöarna. Han betecknar som sådana »2 stensättningar», en »tätt intill stranden af Östestsjön» och en »på en afsats i Kojfjället öfver fiskrarnas jordkula». Den förstnämda (Fig. 6.) utgjordes av »en rund fördjupning, anordnad af förut på platsen befintliga stenar».

Fig. 6 **Lämningar av gamla lappvisten vid Östestsjön.**

J. Tirén fot. aug. 1903

(Hr T. har även bifogat foto. av »Stenkulle eller kummel — antagligen isens verk. I fjällsluttningen ofvan Östestsjön». »Kumlet» ifråga har jag sett. Det torde icke råda något tvivel om, att det är ett värk av naturen.)

Glen.

Från Dörrsjöarna styrdes färden till lapplägret vid sjön Glen. Lappmannen Nils Nilsson, som biträtt artisten Tirén vid dennes efterforskningar, var nu även oss behjälplig att söka rätt på »de egendomliga groparna». De anträffades till ett antal av fem. Hr Tirén hade sett fyra, men någon närmare beskrivning över dem lämnar han icke. Sedan han påpekat, att han fann antalet gravar vid Dörrsjöarna obetydligt och därför »ansåg starkare stöd för grafteorien behöfligt», fortsätter han härom:

Fig. 7. **Glensjön** från söder.
Förf. fot. juli 1912

»Vid närmare eftersinnande fann jag det tydligt, att, om menniskor i forntiden murat grafvar vid vattendelaren högt upp i Hundshögens fjäll, vid öfversta kanten af björkregionen bland nu för tiden under sommaren kvarliggande snödrifvor, så måste flera finnas vid närmaste vattendelare i den egentliga björkregionen. Sålunda kom jag att serskildt tänka på Gleesjöns strand vid den vackra sluttningen af Gråsjöhöjden och begaf mig den 5:te Aug. till lappen Nils Nilsson i Gleen. Denne hade sett »gamla elggropar» här och der i omgifningen och, fast vädret var fult med blåst och regn och dagen snart slut, fick jag honom med mig på en utflykt till de närmaste »elggroparne». Innan jag återvände till kotan, hade jag sett fyra grafvar, hvilka voro mycket öfverväxta och svårare att iakttaga än vid Dörrsjöarne. Längdriktningen af dessa »elggropar» anslogs af Nils Nilsson till norr och söder, hvarom jag är oviss, då hvarken sol eller måne lyste.»

Det är här, enligt vad jag utrönt, alldeles säkert fråga om fyra av de fem »groparna», som vi påträffade, ehuru man av ovanstående kunde få den uppfattningen, att de äro belägna på Gråsjöhöjdens sluttning, vilket icke är fallet. De ligga vid foten av och på sluttningen mitt emot i öster.

Två av dem blevo nu föremål för ingående undersökning. Beträffande storlek, form och konstruktion voro dessa källare i det närmaste analoga med dem vid Dörrsjöarna. Vid murningen hade här använts ojämnare material, stenar

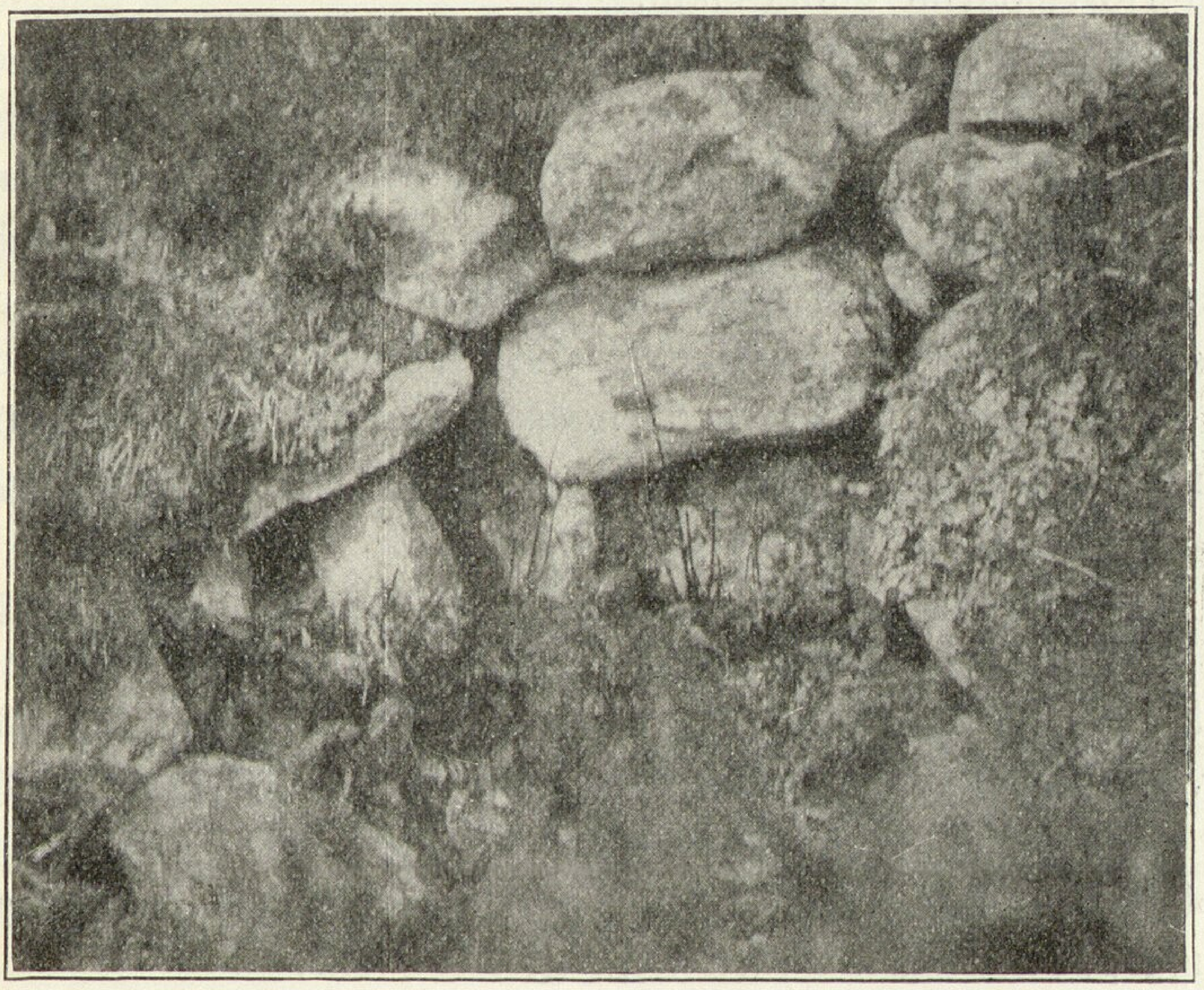

Fig. 8. **Källare I** vid Glen.

Förf. fot. juli 1912.

stundom utgörande åtminstone smärre hästlass. I Glen råder en jämförelse rik vegetation. Sten och jord hade i betydlig mängd rasat ner från långsidorna i fördjupningarna, och dessa voro nu överväxta med en och björk samt långt, ymnigt gräs. Runt om desamma fanns en liten, genomsnittligt ung. 0,30 m. hög jordvall, tydligen räster efter den en gång i tiden uppskottade jorden, även den rikligen beväxt.

Källare I.

Denna var belägen omkring 200 m. i nordvästlig riktning från lappmannen Nils Nilssons sommarläger och 55 m. OSO från ett lappmannen Elias Nilsson tillhörigt härbärge (uppbyggt på en enda stor stenflata). Ett litet stycke t. h. går klövjevägen västerut från lapplägret till Storlövdalen här förbi i nordvästlig riktning och tämligen brant utför omkring 1/2 km., då den når fram till sydändan av sjön Glen. Beträffande höjd- och avståndsläge i förhållande till närmaste vattendrag skilde sig alltså denna källare väsentligt från de vid Dörrsjöarna undersökta.

Källarens långsidor (riktning nära O—V) mätte upptill, den norra 2.0 m., den södra 2.35 m., dess östra och västra kortsidor resp. 0,90 och 1,0 m.) Kortsidornas murytor framträdde rätt tydliga. Östra kortsidan avslutades plant och i jämnhöjd med omgivande markytan av en större sten (1,20 × 0,40 × 0,40 m.). Ursprungliga mittbredden i dagen var obestämbar genom det myckna nedrasandet (bredden tvärs över nu 2 m.). Största djup under ursprungliga, jämna markytan utgjorde före undersökningen 0,90 m.

Allt nedrasat braktes nu med stor möda åter upp i dagen, och jorden genomsållades omsorgsfullt. Efter ett fynd av en bit näver 1,20 m. djupt vid östra kortsidan hittades nära alven ytterligare bitar av näver (löpnäver), varjämte i östra delen av källaren påträffades mycket spridda kolräster (små kolade pinnar av enris?) samt små, nästan förmultnade huggspån. Några andra fynd gjordes icke.

Sedan alven fullständigt blottats, befanns källarens djup vara 1,65 och 1,75 m. vid resp. östra och västra kortsidorna, den regelbundna bottnen mätte i längd 1,80 m., i bredd 0,70 m. vid östra kortsidan och 0,65 m. vid den västra. Då källaren var smalare i botten än upptill, företedde alltså även långsidorna här en lutning inåt. I södra långsidan, 0,60 m. från alven och litet närmare östra kortsidan, fanns en stor sten (dess utsträckning i murytan c:a 0,90 m. l., 0,50 m. h.), som med en trekantig spets sköt fram i källaren omkr. 0,30 m. Södra långsidans förlängning upptill utöver

den norra tycktes till väsentlig del vara orsakad — förutom av det ojämna murstensmaterialet — av en genom nedrasandet åstadkommen förskjutning.

Källare II.

Denna var belägen i västlig riktning 65 m. från ovannämda, lappmannen Elias Nilsson tillhöriga härbärget och i en sluttning (1 à 1.5 m. på 10 m.) mot väster. Dess längdriktning var närmast N—S, upptill mätte långsidorna 2.20 m., kortsidorna 1.05 och 1.10 m. i resp. S och N. Liksom den föregående var den mycket igenrasad, så att dess djup utgjorde blott 0.85 m. Vid 1.05 m. djup invid södra kortsidan, där grävningen började, påträffades kol i en riklig mängd, som något jordblandad och i form av en pelare med 0.25 m. radie sträckte sig till ett djup av 1.30 m. Där utbredde sig kollagret helt tunt längs källarens mitt till en bredd av 0.20 á 0.30 m. Vid alven, särskilt invid långsidorna, funnos smärre träräster, nästan förmultnade. Inga andra fynd gjordes. Botten mätte i längd 2.10 m., i bredd 0.80 och 0.70 m. i resp. S och N. Djupet under omgivande ursprungliga markytan var i N 1.80 m., i S 1.85. I sistnämda mått var icke medräknad höjden av den sten (0.20 m.), som även här krönte den f. ö. jämna muren på denna kortsida.

De återstående tre källarna äro belägna nere vid södra stranden av sjön Glen, en ett stycke t. h. om klövjevägen just innan man når fram till sjön, de två övriga helt nära varandra strax t. v. om nämda väg vid sjöändan. Dessa uppmättes och bestämdes till sitt läge. Någon ingående undersökning medhanns icke. Till det yttre, storlek och form etc. syntes de alldeles analoga med de undersökta.

I Glentrakten påträffades ytterligare trenne likadana fördjupningar, därav av mig två i närheten av Visjöbäcken ej långt från klövjevägen, som går från Glen till Västra Arådalen, och av hr Stadling en vid Illkarlshögen. Under återfärden och då vi nådde översta kanten av barrskogsregionen, upptäckte hr Stadling en å en sluttning mellan Jåbodarna och Mustvallen och jag ännu en vid Mustvallen (uppe på höjden väs-

ter om Dörrsån strax invid vägen till Bugårdsbodarna). Det sammanlagda antalet, som vi påträffat, utgjorde alltså 12 (ev. 13).

Enligt uppgift av lappmannen Nils Nilsson skulle några flera finnas i omgivningarna vid Glen, men våra efterforskningar efter dem kröntes icke med framgång. Samme man meddelade, att han även sett ett par dylika å Sandbuåsen (NNV om Sandbodarna) samt »en väldig, mycket större och djupare grav, grävd av människor, vid Illkarlshögen»*). Lappmannen Jakob Olofsson uppgav, att »gravar med dem vid Glen jämförliga» skulle finnas vid Hosjöbottnarna. Man hade slutligen hört omtalas sådana, belägna vid Storlövdalen.

I den vetenskapliga litteraturen finnes mig veterligt, och enligt vad jag från sakkunnigt håll haft nöjet inhämta, ingenting talat om dylika företeelser. Att dessa inrättningar icke åstadkommits av lappar, torde väl få anses som visst. Även artisten Tirén, som vanligen lär ha benämt dem »lappgravar», avslutar sin anmälan till Vitterhetsakademien sålunda:

»Dessa sju af mig besökta grafvar kan jag tills vidare ej anse som lappgrafvar, fastän spår af lappvisten finnas öfverallt. — Ända från min barndom har jag nemligen hört allmogen vid Storsjön tala om »stora tallrötter», som funnits och troligtvis ännu kunna påträffas högt uppe bland fjällen, der numer hvarken gran eller björk kunna trifvas. — Månne grafvarna tillhöra denna tallens period?»

Så långt hr Tirén. Innan jag i några slutord söker ange min tanke om föremålen för undersökningarna, torde det vara av intresse för föreningens ledamöter att höra, vad en svenska lappen *Johan Turi* säger i sin uppmärksammade bok »Muittalus samid birra» (»En bog om Lappernes liv», utg. 1910 av Emilie Demant) om vissa av *lappar* utförda fördjupningar i marken. Jag tillåter mig därur från sidd. 112—113 anföra

---

*) Även lappmannen »Gammal-Bengt» hade iakttagit »gropar» vid Illkarlshögen. Han hade hört en sägen från förfädren om deras uppkomst. Det skulle ha varit stora ofredsår på 1400-talet (!). Kriget rasade t. o. m. i fjälldalarna. På Illkarlshögen stod på vakt en »ilkarl», som skulle hastigt »ila iväg» och underrätta, då fara hotade (Bengt anmärkte, att Illkarlshögen därför rätteligen borde heta Ilkarlshögen). Vid bäcken nedanför låg hären. Där kokades i stora gropar, och bäcken kallas än i dag Kokdalsbäcken.

följande även för Turis framställningssätt särdeles karaktäristiska berättelse härom.

»— — — — — — — — — — — — — — — —

Og der er endnu et større bevis paa, at Lapperne har boet længe paa et og samme sted, og det er de fordybninger, som er i jorden overalt, hvor fortidens Lapper har opholdt sig. Disse fordybninger har været deres koter (lappetelt). De gjorde sig huler ligesom vilddyrene. Og den største del af de fordybninger finder man ved havkysten, ved sø og elvebredder, og saadanne steder, hvor vilde dyr har deres vej, der hvor fjældkløfter løber sammen, og imellem søer.

Nogle af disse huller har været kødopbevaringssteder, og andre har været fangstgrave. Disse var dybe og med dække over, og naar et dyr kom derpaa, drejede dækket rundt, og det faldt ned i graven, og i bunden af graven var der spidse pinde af træ og af horn, og paa dem ihjelsloges dyret, af hvad slags det end var. Folk tror nok ikke, at disse fordybninger er gjort af mennesker og har været koter; men derfor er fundet mange beviser, ildsteder, et røgtræ*) og en baandvæv. Og gamle Lapper har nok faaet bevis for, at disse huller ogsaa er grave, og derfor tør Lapperne ikke efterse dem, eller grave for at undersøge; de frygter de fordybninger. Det er hændet saa mange gange, at en Lap har sovet i et saadant hul, og saa er der kommen en menneskeskikkelse, og den har talt og befalet ham at gaa bort, og dens ansigt var som lav (rynket og graat), og den har sagt: »Du maa ikke sove ovenpaa mig!» og om han ikke adlød første gang, saa befalede den for anden gang og endnu haardere. Og disse tegn er ogsaa set af nutidsmennesker. Der er et sted ved foden af Vuoskonjarga, hvor der findes mange af de fordybninger, og derfra er ogsaa nogle mennesker befalet at gaa bort, og den (skikkelsen) fortalte nok, at han var bleven dræbt og lagt der i det hul. Og derfor frygter Lapperne de fordybninger; de tør ikke grave, ejheller sove i de huller Paa Lappernes flytveje findes ordybningerne ogsaa; intet nutidsmenneske ved sikkert, hvad det er for huller, men man mener, at det har været Lappernes opholdssteder dengang, der var ufredstider, da Ruôsa—Tsjuder strejfede om og dræbte alle de Lapper, de fandt, og derfor var de nødt til at gøre sig koter under jorden og bo der. Kun faa er undersøgte; om mange undersøgtes, da fandt man muligvis mange ting. —»

Denna framställning lämnar oss visserligen icke någon närmare beskrivning på gravarnas utseende, storlek, form

*) En tværstang oppe i teltet, hvor jærnkeden til gryden anbringes.

o. s. v., men så mycket våga vi väl utan vidare antaga, att dessa ingalunda äro analoga med ovan beskrivna källare vid Dörrsjöarna och Glen. Vad som främst torde skilja de senare från de förra, är naturligtvis den omsorgsfullt utförda murningen. Enbart detta samt att det tunga murstensmaterialet kanske ofta fraktats lång väg, bör tillbakahålla tanken på, att lappar haft med tillkomsten av dessa källare att skaffa.

Redan från början av vårt undersökningsarbete voro vi ense därom, att det här icke gärna kunde vara fråga om några begravningsplatser. Enligt mitt förmenande återstod föga annat än förvaringsplatser, källare, att tala om eller gissa på, och att dessa då förmodligen anlagts av jämtar. Även fångstgravteorien diskuterades särskilt med anledning av det för en fångstgrav synnerligen lämpliga läge, som Källare I vid Dörrsjöarna ägde. Hr Stadling sökte liknande förebilder härför från Sibirien (fångstgravar för vildren), ävenså erinrade han sig ha sett några som fångstgravar betecknade fördjupningar i närheten av Klocka i Åre socken. För att vinna en jämförelse med de sistnämda erbjöd sig hr S. att resa till Klocka och där företaga en undersökning. Detta skedde även några veckor senare, och enligt välvilligt meddelande från honom visade det sig där vara fråga om en helt annan gravtyp, s. k. *älggropar*. De voro mycket större och mätte ungefär 3 m. i längd (med jordfasta stenar vid kortsidorna). De saknade varje tillstymmelse till murning, men däremot påträffades i dem räster efter pålar.

Om man söker fasthålla vid, vad som f. n. synes ligga närmast till hands, nämligen att dessa inrättningar vid Dörrsjöarna och Glen varit *källare*, vad kan anledningen vara till deras anläggande just här så högt uppe i fjällen och från vilken tid kunna de möjligen förskriva sig?

Härpå kan ju f. n. icke lämnas ett avgörande svar. Jag kom att tänka på, hur Jämtland och Härjedalen i forna orostider såsom gränsprovinser fått stå emellan två eldar, hur plundrade, brandskattade och utarmade de blivit, och hur befolkningen därunder ofta måst lämna sina hem och

fly undan till fjällen, där dess vistelse kanske icke alltid blivit så kortvarig. Särskilt torde detta varit fallet under 15—1600-talens blodiga fejder. Vi veta, hur fullmäktige från Jämtland i slutet av år 1611 hos den unge konung Gustav II Adolv klagade över landets nöd och anropade honom om hjälp. Konungen tillförsäkrade då de båda nyligen erövrade landskapen deras gamla rättigheter och utfärdade därjämte ett *lejdebrev för de jämtar, vilka, då landet intogs, dels av räddhåga för det svenska krigsfolket, dels till följd av de danskes hot, övergivit hus och hem och höllo sig avsides på fjällen.*

Att de bl. a. uppehöllo sig just i ifrågavarande fjälltrakter, är högst antagligt. Med en på den tiden högre mot fjällen gående skogsgräns voro väl dessa fjällpartiers klimat även något gästvänligare än nu.

Källarna kunna mycket väl vara minnen från dessa ofredstider och då förmodligen anlagda av jämtar.

En fortsatt undersökning skulle möjligen bringa ett eller annat fynd i dagen, som skänkte oss säkrare kunskap om dessa företeelser.

Till sist ber jag att till skriftställare J. Stadling få uttala mitt varma tack för den värdefulla hjälp, han lämnade mig vid de ifrågavarande undersökningarna.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 13 mars 1914.

Fornminnesföreningens värksamhet har under det gångna arbetsåret fortgått huvudsakligen i samma riktning som förut. Undertecknad sekreterare har i egenskap av föreningens stipendiat fortsatt de arkeologiska undersökningarna inom länet. Föreningens samlingar hava väsentligt ökats dels genom gåvor, dels genom depositioner, framför allt genom depositioner från Östersunds högre allmänna lärovärk och hr P. O. Nilssons i Ytterån deposition av 1270 föremål ur det s. k. Ytteråmuséet. Liksom föregående år ha intendenten och skattmästaren nedlagt ett mycket värdefullt arbete utan någon ersättning, den förre i synnerhet med ordnandet av nyförvärven, den senare vid insamlandet av dessa.

Ett nytt häfte av tidskriften, varmed femte bandet avslutades, utkom i november 1913, innehållande bidrag av lektor S. J. Kardell, professor K. B. Wiklund samt meddelanden m. m. av intendenten och sekreteraren.

Under det gångna året förbättrades föreningens ekonomi rätt väsentligt genom anslag från Östersunds stad samt från några av stadens bankinrättningar. Länets landsting beviljade sistl. höst även ett ökat anslag för åren 1914—1916. Till alla bidragsgivarna ber styrelsen härmed få uttala sitt varma tack.

Muséet, som under året hållits tillgängligt för allmänheten lörd. och sönd. kl. 1—3 mot en inträdesavgift av 10 öre, har varit rätt flitigt besökt.

I A.-B. Jämtlands Folkbank voro för föreningens räkning den 31 dec. 1913 insatta tillhopa kr. 4,535: 95.

Av dessa belopp kommo på

byggnadsfonden	kr.	4082: 58
årskassan	»	321: 04
sparkassan	»	4: 19
fonden för Karolinergraven	»	128: 14
	Kronor	4535: 95.

Antalet av föreningens ledamöter uppgick den 31 dec. 1913 till 441. Av dessa voro 22 ständiga och 419 årsledamöter. 7 ledamöter (därav 1 ständig) hade under året avlidit.

Östersund den 12 mars 1914.

Johan Widén.

Eric Festin.

Meddelanden.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse efter valet den 13 mars 1914:

Landshövdingen m. m. *J. Widén*, ordförande,
f. Lektorn m. m. *S. J. Kardell*, v. ordförande,
Majoren m. m. *J. G. Widmark*, intendent,
Häradshövdingen Frih. *E. K:son Leijonhufvud*, skattmästare,
Fil. kandidaten *E. Festin*, sekreterare.

Suppleanter:

f. Folkskoleinspektören m. m. *J. Kjellin*,
Lasarettssysslomannen *A. Mattsson*.

Hedersledamöter:

f. Landshövdingen m.m. *K. U:son Sparre*, kallad d. 15 mars 1907,
f. Lektorn m. m. *Peter Olsson*, kallad d. 15 mars 1907,
f. Riksantikvarien m. m. *Oscar Montelius*, kallad d. 21 aug. 1911.

Nya årsledamöter:

i *Östersund*:

Andersson, Per, banktjänsteman,
Bjelke, Oscar, tandläkare,
Gudmundsson, G., rektor,
Hedberg, Henning, kamrer,
Holm, Herman, kommissionär,
Högberg, G., folkskoleinspektör,
Linderholm, G., bokbindare,
Nordin, Gerh., disponent,

Olsén, J. O., fiskeriinstruktör,
Welin, Einar, bokhandelsbiträde;

i *Alsen*:

Nilsson, Karl, gästgivare;

i *Djura:*

Eriksson, Em., agronom;

i *Karlsborg*:

Aronsson, Erik, sergeant;

i *Kårgärde*:

Mattsson, Anders, gästgivare;

i *Lillhärdal*:

Dahl, Nestor, t. f. kronolänsman,
Engqvist, Anders, kandidat;

i *Mörsil:*

Löfvenmark, Gunnar, pastor;

i *Norderön*:

Nilsson, E. L., agronom;

i *Oviken*:

Dahlén, L., handlande, Myssjö,
Viklund, D., f. d. ridsdagsman,
Wiklund, Anders, nämdeman, Joxåsen;

i *Pilgrimstad*:

Eriksson, A. E.. lantbrukare, Marsätt.
Eriksson, N. O., nämdeman, Svedje;

i *Tavnäs*:

Alexius, J., kandidat,
Grafström, Agaton, pastor,
Selander, L. G., folkskollärare,
Sundqvist, P., lantbrukare,
Svensson, Lars, kronoarrendator, Stamnäs;

i *Täng*:

Nilsson, Olof, bondson, Sem,
Söderlind, N., komminister.

En smärtsam förlust led föreningen, då dess vaktmästare Olof Eriksson den 15 februari 1913 helt hastigt avled.

Han hade under den korta tid, som han varit anställd i föreningens tjänst, varit plikttrogen och intresserad i sitt kall. I egenskap av kunnig byggnadssnickare utförde han även inredningsarbetet i muséet. Som en egendomlighet kan omnämnas, att aftonen före hans bortgång fullbordades också arbetet med muséets ordnande, vari han med sådan glädje och iver deltagit. Han var född den 4 maj 1859. Föreningen bevarar honom i tacksamt minne.

Sommaren 1913 fortsatte föreningens sekreterare i egenskap av föreningens stipendiat sina arkeologiska undersökningar inom länet. Åtskilliga fynd vid järnvägsschaktningarna för Inlandsbanan genom Lockne nödvändiggjorde undersökningarnas förläggande i främsta rummet till nämda socken också detta år. Några undersökningar utfördes dock även inom Brunflo socken. En del intressanta fynd gjordes, varom berättelse lämnades vid föreningens årssammankomst 1914.

Som en mycket värdefull tillökning i muséet under år 1913 är att anteckna *allmänna lärovärkets* deposition av dels dess stora myntsamling, bestående av — förutom en mängd dubletter — omkring 8000 olika mynt, därav omkr. 1500 svenska, dels dess sigill- och medaljsamling m. m. och dels dess betydande samling arkivalier. Bland dem, som inom allmänna lärovärket främst av alla nedlagt ett nitiskt arbete för dessa samlingars tillkomst och utveckling, är f. lektorn m. m. P. Olsson.

En annan betydande deposition är här värd att särskilt omnämnas, nämligen 1270 n:r, huvudsakligen allmogeföremål, som deponerats av hr *P. O. Nilsson* i Ytterån från de av honom under en lång följd av år hopbrakta samlingarna, det s. k. Ytteråmuséet.

Föreningen har vidare förvärvat f. kyrkvärden *Olof Pålssons* i Gåxsjö intressanta, under ett 30-tal år förda anteckningar om Hammerdal m. fl. socknar. Efter hand komma lämpliga utdrag ur dessa anteckningar att i mån av utrymme inflyta i föreningens tidskrift.

Under det gångna året hade föreningen glädjen att se sin ekonomi förbättrad, framför allt genom nytillkomna anslag från en del bankinrättningar. Föreningen har att med tacksamhet erkänna den goda ekonomiska hjälp, som lämnades

densamma från *A.-B. Östersunds Diskontbank, A.-B. Jämtlands Kreditbank, Sundsvalls Enskilda Bank* och *Sundsvalls Handelsbank,* av vilka de tre förstnämda beviljade ett anslag av 200 kr. vardera, och den sistnämda 150 kr. Dessutom beviljade *Östersunds stadsfullmäktige* sitt sedvanliga årsanslag av 500 kr.

I en av landstingsmannen *A. Mattsson* i Östersund till 1913 års landsting ingiven motion fästes uppmärksamheten särskilt på föreningens trängande behov av ökat anslag. Föreningen hade 1908—13 av landstinget åtnjutit ett årligt anslag av 500 kr., som använts för arkeologiska undersökningar inom länet. I motionen hemställdes nu, att landstinget för vartdera av åren 1914—16 måtte bevilja föreningen ett årligt anslag av 500 kr. för fortsättande av de inom länet påbörjade arkeologiska undersökningarna samt för samma tid ytterligare 500 kr. årligen såsom bidrag till gäldande av hyresersättning och uppvärmning av föreningens lokaler. Enhälligt och utan debatt biföll landstinget motionen. För det frikostiga anslaget och för det därigenom lämnade erkännandet åt föreningens verksamhet uttala vi härmed till *länets landsting* vår djupa tacksamhet.

Föreningen mottager tacksamt alla gåvor i fornminnesväg. Personer med intresse för våra jämt- och härjedalsbygders utforskande torde vara vänliga, muntligen eller skriftligen, meddela sig med föreningens intendent major *J. G. Widmark* (Köpmangatan 52, rikstel. 478) eller dess sekreterare intendent *Eric Festin* (Repslagargatan 2, 1 tr., rikstel. 917), den sistnämde särskilt angående fornminnen från förhistoriska tiden (gravhögar, s. k. jordfynd m. m.), angående arkivalier (pärmbrev, gamla anteckningar eller andra urkunder), vidare angående gamla byggnader, forna seder och bruk, folkspråk, sägner o. s. v. För övrigt hänvisas till uppropet å häftesomslagens fjärde sida.

Fornminnesföreningens museum (lokal Jämtlands biblioteks hus, 1 tr.) hålles öppet för allmänheten lördagar och söndagar kl. 1—3 e. m. Avgift 10 öre.

Vaktmästarebefattningen uppehålles tills vidare av fru *Anna Eriksson,* Prästg. 35 (Nord & Södermarks gård), med vilken avtal om annan tid för besök å muséet kan träffas.

Föreningens förvärv under tiden 1 september 1912—31 december 1913.

»Muséets samlingar har från och med den 1 september 1912 ökats med 365 föremål, därav utav mig insamlats 236 föremål och från olika håll inkommit 129 föremål. För insamlandet har jag företagit inom samma tid 6 olika resor, därvid besökts följande byar:

1) Gärdnäs, Fågelberget, Gussvattnet, Hillsand och Vedjeön, Ströms och Frostvikens socknar, därvid insamlats 33 föremål;
2) Brevåg, Handog, Fjäl och Hökbäck i Lits socken, därvid med tillhjälp av nämdeman *Per Eriksson* i Handog insamlats 49 föremål;
3) Bredgård i Ströms socken, därvid insamlats 27 föremål;
4) Storhögen, Korsmyrbränna, Helgeåkilen, Kilen, Fagerlandsvallen, Högarna, Labbgård, Gremmelgård och Österåsen, därvid med tillhjälp av gästgivaren *Johan Johansson* i Storhögen och f. nämdemannen *N. O. Hedlund* i Korsmyrbränna insamlats 77 föremål;
5) Gubbhögen, Siljeåsen, Alanäset, Havsnäs och Lövberga, därvid med tillhjälp av handelsbiträdet *J. Hammer* i Gubbhögen, hemmansägaren *L. O. Lithander* i Siljeåsen, kommunalordföranden *K. Ytfelt* i Havsnäs och gästgivaren *J. N. Blank* i Lövberga insamlats 26 föremål; samt
9) Utsjönäs, Bodsjö och Bräcke, därvid med tillhjälp av *Per-Olof Vilhelmsson* insamlats 14 föremål.

E. K:son Leijonhufvud.»

Av handlanden *R. Nord,* Östersund: n:ris 1892, ett betsel av trä och 1893 2:ne drottar av järn;
» hemmansägaren *Karl Pettersson* i Backen, Brunflo s:n: n:r 1894, handtag till en ask samt ett stycke av ett järnbeslag, funna jämte kol och ben å givarens ägor;
» hemmansägaren *Karl Olsson* i Helgebacken, Ovikens s:n: n:ris 1895, ett betsman, krönt 1802, 1896, ett kannmått, märkt 1737 och 1897, en almanack för år 1787;

av födorådstagerskan *Märta Simonsson* i Nälden, Näskotts s:n: n:ris 1898, en kaffekvarn och 1899, en koltång;

» f. kyrkvärden *Per Olofsson* i Höge, Marby s:n: n:ris 1900, ett rockhuvud; 1901, ett häckelträ; 1902, en lykta av järnbleck; 1903, en lykta av trä och glas; 1904, ett träbetsman, krönt 1792; 1905, ett järnbetsman, krönt 1827; 1906, en brännvinsflaska av trä, märkt 1722; 1907, en ljussax, hemsmidd; 1908, ett punglås av stål; 1909, ett flintlås; 1910, en större järnnyckel; 1911, ett skavjärn; 1912, en slittsåg; 1913, en träsko; 1914, en mycket gammal träkista; 1915, en dragonsabel samt 1916, ett skåp målat med rosor;

» fröken *Ingeborg Persson,* den föregåendes dotter: n:ris 1917, ett rockhuvud, märkt 1837 och 1918, en nipperask från år 1782;

» urmakaren *Anders Jonsson* i Mattmar: n:r 1919, en orgel, omkring 60 år gammal;

» födorådstagaren *Alexander Persson* i Höge, Marby s:n: n:r 1920, skåpet till en skåpsäng;

» *Östersunds allmänna läroverk* (deponerade): n:ris 1921, en solvisare, årtal 1688, och 1922, en milsten, årtal 1663;

» häradshövdingen frih. *E. Leijonhufvud:* n:r 1923, ett stenfat, årtal 1735;

» handlanden *R. Nord,* Östersund: n:r 1924, en trästol;

» kyrkvaktaren *A. O. Hellström,* Ragunda s:n: n:r 1925, ett soldatkontrakt, årtal 1812;

» lägenhetsägaren *Karl Andersson* i Asplunda, Nälden: n:r 1926, fotografi efter en litografisk avbildning av Näskotts gamla kyrka;

» kommissionären *Fredrik Wallin,* Östersund: n:ris 1927, snidad trälåda med trälås, 1928, dylik, enkelt målad och 1929, ett träbetsman, krönt 1763;

» hemmansägaren *O. W. Jonsson* i Munkflohögen, Häggenås

» s:n, deponerat: n:r 1930, ett väggur, verket av trä;

» grosshandlaren *O. Olsson,* Östersund: n:r 1931, bakladdningsgevär av äldre modell (fransk);

» polisbetjänt *Axel E. Lindgren,* Östersund, inköpt: n:r 1932, rikt snidat skrin i barockstil;

» födorådstagaren *Per Olofsson Brännholm* i Fyrås, Hammerdals s:n: n:r 1933, skåp i plattskärningsstil, årtal 1718;

» *Olof Olofsson* i Ålåsen, Föllinge s:n: n:ris 1934, fartygskompass från 1700-talet och 1935, benträns, årtal 1711;

» ej namngiven givare: n:r 1936, skavjärn, årtal 1704;

» *Erik Brännholm,* Fyrås, Hammerdals s:n: deponerat: n:r

1937, ett tillknackat kvartsnitstycke, tydligen tillhörande ett samtidigt funnet stycke (J. L. F. inv. n:r 693);
av gästgivaren *O. J. Östberg,* Långå, Hede s:n: n:r 1938, ett genomborrat stenföremål;
» fröken *Anna Göransson* i Hov, Hackås s:n: n:r 1939, fällkniv med bronsskaft;
genom inköp: n:r 1940, en tavla föreställande Jesu födelse;
genom inköp: n:r 1941, en tavla, målad på trä, föreställande, enligt uppgift av ägarinnan, profeten Amos, tillhörande samma bildserie som n:ris 1308, a och b;
» hemmansägaren *Henrik Nilsson* i Granbo, Ås s:n, deponerade: n:ris 1942, a och b, av samma bildserie som n:r 1941;
» fjärdingsmannen *Erik Wikander* i Stångviken, Föllinge s:n: n:r 1943, stocksåg, handsmidd, enligt givarens uppgift från senare hälften av 1700-talet;
» hemmansägaren *Bengt Andersson* i Alsen: n:ris 1944, snuskvarn av trä, årtal 1794, och 1945, trämortel för krossande av peppar;
» järnhandlaren *J. Martelius,* Östersund: n:r 1946, en rost, använd vid brygd;
genom inköp: n:r 1947, 3:ne stycken bänkdörrar från Frösö gamla kyrka, plattskärning;
av hemmansägaren *Andreas Persson* i Haga, Lockne s:n: 1948, potatiskvarn; 1949, harskramla; 1950, träbetsman, krönt 1809; 1951, takspånsmodell för Lockne kyrka; 1952, mjölkflaska av trä (s. k. knektflaska); 1953, kannmått av trä, krönt 1819; 1954, ryttarpistol (lås saknas); 1955, väggklocka från senare hälften av 1700-talet; 1956, brännvinsflaska av trä, årtal 1798; 1957 a, lerstop med handtag, årtal 1797; 1957 b, gjutform för knappar; 1958, skopa av björkvril, årtal 1855; 1959, skopa av björkvril; 1960, smörstol; 1961, mjölksil, årtal 1760; 1962, bit av en bjälkfura med inhugget 1778, P. P. S.; 1963, mässingplåt med Jämtlands vapen och riksäpplet; 1964, stångbett, sidstycken av brons; 1965, hemsmidd gammal yxa; 1966, litet väggskåp, målat med blommor; 1967, trätavla, använd å äreport vid Hållsta fäbodar vid konung Karl XIV Johans resa genom Jämtland år 1835; och 1968, en egendomligt växt grankvist;
» hemmansägaren *J. R. Carlsson* i Övsjö, Revsunds s:n: n:ris 1969, ljusterjärn från 1700-talet; 1970, lagghyvel och 1971, oxhyvel från samma tid;
» förre garvaren *O. Karlsson,* Hornsberg: n:ris 1672, psalmbok, årtal 1778 och 1973, stekpanna av gjutgjärn;

av änkan *Sara Ros* i Norrgården, Gärdnäs, Ströms s:n: n:ris 1974, selkrok med bladornament; 1975, selkrok med bladornament; 1976, kantin med 3 glasflaskor, årtal 1761;
» hemmansägaren *Jöns Mickelsson* i Västgården, Gärdnäs; n:ris 1977, selkrok med bladornament; 1978, snushorn; och 1979, fällkniv med bronsskaft;
» hemmansägaren *Nils Blom* i Hillsand, Ströms s:n: n:ris 1980, drickeskanna med pip och 1981, ostkar, årtal 1806;
» hemmansägaren *Mårten Olsson* i Hillsand: n:ris 1982, drickeskanna med pip; 1983, brännvinskagge av trä, årtal 1805; 1984, smörform utan lock; 1985, lock till smörform; 1986, mjölkbunke, årtal 1796; 1987, mjölkbunke:
» hemmansägaren *Johannes Stenström* i Hillsand: n:ris 1988; trätallrik, och 1989, mjölktråg, årtal 1829;
» gästgivaren *Anders Hillström* och hustru *Anna Hillström* i Hillsand: n:ris 1990, unghustrukorg, årtal 1849; 1991, liten drickeskanna för barn; 1992, lappask, årtal 1819, 1993, brödpick; 1994, brödrulle; 1995, mjölkflaska; 1996, trätallrik; 1997, potatisränna; 1998, borr, årtal 1810; 1999, borr utan årtal; 2000, bandkrok, årtal 1779;
» faktor *Anders Andersson Hillström* och hustrun *Elise Hillström* i Hillsand: n:r 2001, övre delen av ett större skåp;
» hemmansägaren *Nils Strömquist* i Vedjeön, Ströms s:n: 2002, ljuslåda, årtal 1777; 2003, en bit gyllenläder;
» hemmansägaren *Mickel Johansson* i Gussvattnet, Frostvikens s:n: n:ris 2004, tunnbrödask; 2005, kylkärl, använd vid brännvinsbränning, årtal 1791;
» åkaren *N. O. Tander,* Östersund: n:r 2006, ett par lokor med vidjor;

genom inköp: n:r 2007, borrsväng med träskruv;

av hemmansägaren *F. O. Andersson* i Brevåg, Lits s:n: n:ris 2008, ett lås från år 1644, och 2009, ett kruthorn från år 1786;
» *O. Mårtensson* i Fågelberget, Frostvikens s:n: n:r 2010, skafthålsyxa av diorit;

genom inköp: n:ris 2011, brännvinskagge, utskuren ur ett stycke, med inskription och årtal 1634, träpropp, föreställande ett huvud; 2012, lappbälte, årtal 1818;

av kronojägaren *Per Ström:* n:ris 2013, nyststol och 2014, nystkäpp, båda från Föllinge;
» lokomotivföraren *P. A. Söderberg,* Östersund: n:r 2015, skafthålsyxa av diorit, funnen i Stugun;
» gästgivaren *Karl Nilsson* i Vången, Alsens s:n: n:r 2016, 2:ne järnspadar, funna vid plöjning i Röde by, Alsen;

av förre kyrkvärden *Olof Pålsson* i Gåxsjö: n:r 2017, skafthålsyxa av grönsten, funnen i en åker i Grötom, Häggenås;

» hemmansägaresonen *Göran Klasson* i Fäste, Hackås: n:ris 2018, ett ringformigt bronsfragment, funnet å en åker vid plöjning av en plats, där förut ett gravröse förefunnits, men bortförts; 2019, petrifikat;

» arrendatorn *Jonas Eriksson* i Brevåg, Lits s:n: n:r 2020, ett kavelbcn från år 1756, deponerat;

» hemmansägaren *Lars Eliasson* i Brevåg: n:r 2021, en träplog;

» nämdemannen *Per Eriksson* i Handog, Lits s:n: n:ris 2022, ett skoklammer från 1795; 2023, en brännvinsflaska av trä; 2024, ett friarskrin;

» hemmansägaren *Erik Persson* d. y. i Handog: n:ris 2025, ett kavelben; 2026, en tobakshacka från 1813; 2027, en oststol från 1617;

» hemmansägaren *Per Nilsson* i Handog: n:ris 2028 a, en ljusholk från 1781; 2028 b, en skära; 2029; en renhornselkrok; 2030, en pust; 2031, ett björnjärn;

» hemmansägaren *Per Johansson* i Handog: n:r 2032, ett selknä av trä och järn;

» hemmansägaren *Elias Persson* i Handog: n:ris 2033, en selkrok; 2034, en häckla från år 1784; 2035, ett friarskrin;

» änkan *Anna Salomonsson* i Handog: n:r 2036, en bennål;

» födorådstagaren *Hans Pålsson* i Handog: n:r 2037, dörr till ett klockfodral, årtal 1783;

» nämdemannen *Per Eriksson* i Handog: n:r 2038, en sjöfågelsax;

» hemmansägaren *Per Andersson* i Fjäl, Lits s:n: n:r 2039, en filkopp, årtal 1785;

» hemmansägaren *Per Jönsson* i Fjäl: n:ris 2040, ett kavelben, 2041, en flinkslädkudde, årtal 1815; 2042, en kudde; 2043, en höna av björkvril: 2044, en skinnpung;

» hemmansägaren *J. G. Molander* i Fjäl: n:ris 2025, en ostränna, årtal 1740; 2046, en oststol; 2047, en drickeskanna och 2048, en tallrikhylla;

» hemmansägaren *Magnus Olof Ersson* i Fjäl: n:r 2049, en såskäppa, årtal 1768; 2050, ett brännvinsschatull av ek; 2051, en stol, årtal 1751; 2052, en spinnrockarm:

» fröken *Märta Eriksson* i Fjäl; n:ris 2053, en trätallrik; 2054, en drickeskanna; 2055, en tekanna av porslin;

av *Gunhild Linnea Larsson* i Fjäl: n:r 2056, ett skrin, årtal 1762;

» hemmansägaren *Gunnar Gudmundsson* i Fjäl: n:ris 2057, en drickeskanna; 2058, en smörform;

» hemmansägaren *Anders Persson* i Fjäl: n:r 2059, ett ka velben med plattskärning;

» *Karin Persson* i Hökbäck, Lits s:n: n:ris 2060, ett kavelben; 2061, ett snushorn, årtal 1784, deponerat;

» hemmansägaren *Magnus Gunnarsson* i Hökbäck: n:ris 2062, en drickeskanna; 2063, en inskrift »1752» huggen ur en väggstock i en hölada; 2064, ett fälltäcke, årtal 1837;

» hemmansägaren *Olov Olander* i Bredgård, Ströms s:n: n:ris 2065, en selkrok, 2066, en tobakskarv; 2067, ett silträ; 2068, ett par lokor; 2069, en lappkosa; 2070, en oxhyvel, årtal 1803; 2071, en slev; 2072, en tenntallrik; 2073, en raklåda, årtal 1841; 2074, ett snushorn; 2075, en ask; 2076, ett brännjärn; 2077, en snäppare; 2078, tvågafflar; 2079, en kniv; 2080, en bägare av trä; 2081, ett stämjärn; 2082, en handsågar; 2083, en borr; 2084, en ask med bössgrejor; 2085, en gängskiva; 2086, en en bytta för ostlöpe; samt 2087, en kompassask;

» hemmasonen *O. P. Olander* i Bredgård: n:r 2088, ett skrin;

» » *E. O. Olander* » » n:r 2089, ett skåp;

» hemmansägaren *Per Olsson* i Storhögen, Häggenås s:n: n:r 2090, ett kavelben;

» födorådstagaren *Anders Persson* i Storhögen: n:r 2091, en gödselgrep;

» hemmansägaren *Per Olof Olsson* i Storhögen: n:r 2092, en kudde;

» hemmansägaren *Jonas Olofsson* i Storhögen: n:ris 2093, en klövjesadel, årtal 1775; 2094, en vävspännare, årtal 1817;

» arbetaren *Lars Olofsson* i Storhögen: n:r 2095, en kista, årtal 1752;

» hemmansägaren *Lars Olofsson* i Storhögen: n:r 2096, en snidad grindstolpe från Lits gamla kyrkogård;

» hemmansägaren *Olof Olofsson och hustru* i Högarna, Häggenås s:n: n:ris 2097, ett lås; 2098, ett kavelben;

» hemmansägaren *Jakob Eriksson* i Helgeåkilen, Hammerdals s:n: n:r 2099, ett skrin;

» hemmansägaren *Olof Larsson* i Helgeåkilen: n:ris 2100, ett kavelben; 2101, en tallrik; 2102, en fiskränna, årtal 1734; 2103, en oststol; 2104, en panna; 2105, en muff;

av hemmansägarehustrun *Helena Byberg* i Helgeåkilen: n:ris 2106, ett kavelben; 2107, en bandslå;
» *Christina Aronsdotter* i Helgeåkilen: n:r 2108, en selkrok;
» hemmansägaren *Per Hemmingsson* i Kilen, Hammerdals s:n: n:r 2109, ett koffertskrin;
» födorådstagaren *Erik Svensson* i Kilen: n:r 2170, ett silträ, årtal 1837;
» hemmansägaren *Christen Olsson* i Kilen: n:ris 2111, ett kavelben; 2112, ett kappmått, årtal 1740; 2113, ett hörnskåp, årtal 1790, deponerat;
» hemmansägaren *Olov Berg* i Kilen: n:r 2114, en mjölksil, årtal 1779;
» änkan *Malin Kristina Nilsdotter* i Fagerlandsvallen, Häggenås s:n: n:r 2315, ett kavelben, årtal 1809;
» hemmansägaren *Erik Persson* i Fagerlandsvallen: n:r 2116, ett ostkar;
» hemmansägaren *Erik Eriksson* i Fagerlandsvallen: n:r 2117, en bytta, årtal 1702;
» födorådstagaren *Anders Olsson* i Högarna, Häggenås s:n: n:r 2118, botten till ett ostkar, årtal 1792;
» hemmansägare *Lars Larsson* i Högarna: n:ris 2119, en ljussax; 2120, en ljussax; 2121, en trämortel, årtal 1791; 2122, ett par skospännen; 2123, en ridikyl; 2124, bit av en tenntallrik, årtal 1697; 2125, ett par lokor; 2126, en stånka, 2127, en oxhyvel, årtal 1700; 2128, botten till en kärnholk, årtal 1772;
» hemmansägaren *Eskil Larsson* i Högarna: n:r 2129, en ostform; årtal 1785;
» arbetaren *Jonas Larsson* i Högarna: n:r 2130, en syask, årtal 1772;
» arbetaren *Olov Larsson* i Högarna: n:r 2131, ett gevär;
» hustru *Kerstin Högström* i Högarna: n:ris 2132 a, en snällstol, årtal 1757; 2132 b, en häckla, årtal 1707;
» hemmansägaren *Lars Olsén* i Högarna; n:r 2133, en trätallrik, årtal 1702;
» hemmansägaren *Hans Sundberg* i Högarna; n:r 2134, en träkopp, årtal 1775;
» hemmansägaresonen *Per Sundberg* i Högarna: n:r 2135, en kista, årtal 1795;
» arrendatorn *Jonas Högström* i Högarna: n:r 2136, ett kavelben, årtal 1667;
» hemmansägaren *Johan Olov Olovsson* i Högarna: n:r 2137, en häckla, årtal 1775;
» arrendatorn *Jonas Jonsson* i Korsmyrbränna, Häggenås s:n: n:r 2138, en vril, årtal 1693;

av arbetaren *Anders Jonsson* i Korsmyrbränna: n:r 2139, en stol, årtal 1773;
» f. nämdemannen *N. O. Hedlund* i Korsmyrbränna: n:ris 2140, en gräddkanna av trä; 2141, en kanna, årtal 1782; 2142, en muff av hundskinn;
» f. nämdemannen *Olov Nilsson* i Korsmyrbränna: n:r 2143 a, ett silträ;
» hemmansägaren *Per Olsson* i Storhögen, Häggenås s:n: n:r 2143 b, ett elddon;
» skolläraren *P. J. Lindström* i Holasjön, Häggenås s:n: n:r 2144, en axelsjal;
» hemmansägaren *Olov Enarsson* i Storhögen: n:ris 2145, en sil; årtal 1622; 2146, en bandkrok, årtal 1783;
» hustru *Katarina Olsson* i Storhögen: n:ris 2147, ett kavelben, årtal 1823; 2148, en brudgumsjacka; 2149, en brudgumsväst; 2150, en brudgumshatt; 2151, ett par brudgumshandskar; 2152, en flickluva; 2153, en porslinskopp;
» hemmansägaren *Magnus Olsson* i Storhögen; n:r 2154, en gödselgrep;
» gästgivaren *Johan Johansson* i Storhögen: n:r 2155, en ostform, årtal 1773;
» födorådstagaren *Johan Olovsson* i Storhögen: n:r 2156 en oststol, årtal 1769;
» f. gästgivaren *Johan Olovsson* i Storhögen: n:ris 2157, ett par lokor; 2158, en cirkel; 2159, ett lodbetsman;
» arrendatorn *N. A. Engström* i Labbgård, Häggenås s:n: n:ris 2160, ett gravkors, årtal 1804; 2161, en bandvävsked, årtal 1767;
» hustru *Betty Olsson* i Ljungsgård, Österåsen, Häggenås s:n: n:r 2162, en nåldyna;
» f. nämdemannen *Olov Olovsson* i Österåsen: n:r 2163, en bjellerlegg, årtal 1678;
» hemmansägaren *Erik Hultman* i *Gremmelgård,* Häggenås s:n: n:r 2164, en selkrok av mässing med lokor m. m.;
» kyrkvaktaren *Johan Johansson* i Aspås s:n: n:r 2165, ett par selknän av horn;
» *Gertrud Olsson* i Hållsta, Döviken, Lockne s:n: n:r 2166, en porslinskopp;
» muraren *Olof Olsson* i Hållsta, Döviken: n:r 2167, en laggarhyvel; 2168, ett saltkar, årtal 1779; 2169, en smörask, årtal 1801; 2170, en drickestunntapp av trä;
» herr *O. Olander* i Bredgård, Ströms s;n: n:r 2171, Holm, Tomas Companius, »Kort beskrifning om provinden Nya Sverige uti America», Stockholm 1702;

av kolvakten *G. Brandqvist* i Håsjö: n:r 2172, spjutspets av flinta, funnen å Killingön i Singsjön, Håsjö, dep.;
» seminarievaktmästaren *A. V. Ljungqvist* i Östersund: n:r 2173, kanonkula;
inköpta: n:ris 2174 och 2175, 2:ne tavletter från Härjedalen; 2176, trätavla i relief, Kristi födelse;
av hemmansägaren *L. P. Hansander* i Singsjölandet, Brunflo s:n: n:r 2177, »Jakob Leufant, Heilige Reden», tryckt i i Halle 1742;
» hustru *Lisa Persson* i Gubbhögen, Alanäs s:n: n:ris 2178, flätad mjölkorg, och 2179, en viktskål;
» änkan *Maria Sundqvist* i Gubbhögen: n:ris 2180, väggklocka; 2181, väggurtavla;
» änkan *Kristina Svensson* i Gubbhögen: n:r 2182, sockerskål av trä;
» handelsbiträdet *J. Hammar* i Gubbhögen: 2183, järnbeslaget träskrin;
» hemmansägaren *Jöns Mickelsson* i Gubbhögen: n:ris 2184, ett par lokor, och 2185, ett suphorn;
» hustru *Gertrud Mickelsson* i Gubbhögen: n:r 2186, broderad väska;
» änkan *Lucia Lundberg* i Gubbhögen: n:r 2187, spegel;
» hemmansägaren *D. Carlsson* i Siljeåsen, Alanäs s:n: n:r 2188, porslinskanna;
» änkan *Anna Justina Eriksson* i Siljeåsen: n:ris 2189, oxhyvel, och 2190 lappkorg, flätad;
» hustru *Anna Kajsa Eliasson* i Siljeåsen: n:ris 2191, sockerask av trä, deponerad;
» hemmansägaren *L. O. Lithander* i Siljeåsen: n:ris 2192, »höna», oval; 2193, stångbett; 2194, smörfat, och 2195, silträ från år 1721;
» födorådstagaren *Lars Lithander* i Siljeåsen: n:ris 2196, bibel, tryckt 1801; 2197; värktygsskrin;
» förvaltaren *Artur Sundeman* i Alanäs: n:r 2198, snäppare,
» hemmansägaren *Johan Olofsson* i Alanäs: n:r 2199, viktskål;
» änkan *Kristina Persson* i Alanäs: n:r 2200, armskål av trä;
» fru *Sara Löfvenberg* i Havsnäs, Alanäs s:n: n:r 2201, en näverlur;
» hemmansägaren *Alexander Palmquist* i Alanäs: n:ris 2202, kavelben; 2203, pannkaksstol, och 2204, brödkorg av tågor;
» gårdsägaren *Jakob Sundberg* i Alanäs: n:r 2205, halvkappmått;
» handlanden *Per Söderlund* i Havsnäs: n:r 2206, lodbetsman;

av arbetaren *Mikaël Blom* i Havsnäs: n:r 2207, ringklocka med inskription: Hemming Tideman, Martha Huss, »åhr 1748», deponerad;

» hustru *Anna Kristina Nilsson* i Lövberga, Ströms s:n: n:ris 2208, träratt från år 1774, och 2209, brödstol;

» änkan *Karin Svensson* i Lövberga: n:r 2210, kavelben;

» gästgivaren *J. N. Blank* i Lövberga: n:ris 2211, väggklocka och 2212, skedkar, årtal 1858;

» arbetaren *Per Jakobsson* i Lövberga: n:r 2213, stråkhyvel, årtal 1809, deponerad;

» hemmansägaren *O. Berglin* i Vigge, Bergs s:n: n:r 2214, björnsax;

» stationsförman *A. Öst* i Bräcke: n:r 2215 och 2216, 2:ne selkrokar;

» skolläraren *C. E. Alenius,* Ulvsjönäs, Nyhems s:n: n:ris 2217, del av en s. k. Rovaniemihacka av grönsten, och 2218, en hålmejsel av grönsten;

» hemmansägaren *Erik Eriksson* i Hovdsjö, Nyhems s:n: n:r 2219, kavelben, årtal 1731;

» hemmansägaren *Nils Olof Olofsson* i Hovdsjö: n:r 2220, räcknagel, årtal 1652;

» hemmansägaren *Jöns Elias Nilsson* i Hovdsjö: n:r 2221, *björnspjut,* deponerat; 2222, mjölkbunke, årtal 1621; 2223, spets till ett äldrag;

» änkan *Johanna Svensson* i Hovdsjö: n:r 2224, bokhylla;

» hemmansägaren *Petter Jonsson* i Hovdsjö: n:ris 2225, porslinsfat och 2226, tennljusstake;

» hemmansägaren *Jöns Persson* i Hovdsjö: n:r 2227, runstav, och 2228, pärmbrev, årtal 1509, deponerade;

» fru *Engla Palmqvist* i Fanbyn, Sundsjö s:n: n:r 2229, kavelben, årtal 1767;

» hemmansägaren *Manne Olsson* i Fanbyn: n:ris 2230, ystkar, årtal 1784; 2231, bytta, årtal 1818; 2232, ostränna, årtal 1785; 2233, toppformig smörform;

» hemmansägaren *S. B. Gustin* i Fanbyn: n:r 2234, saltskäppa av näver;

» födorådstagaren *Olof Sandström* i Sandnäset, Frostvikens s:n: n:ris 2235, gräddkanna av engelskt porslin, och 2236, ostskepp, årtal 1801;

» kronojägaren *Per Ström* i Strömsund: n:r 2237, ostkorg av vide;

» jägmästaren *G. Sandberg* i Strömsund: n:ris 2238, pilspets av genomskinlig kvartsit; 2239, del av en bronsring;

» järnhandlaren *E. Gust. Lundholm* i Strömsund: n:r 2240, en tapet, målad i bibliska motiv;

av åkaren *N. O. Tander,* Östersund: n:ris 2241, brandspruta, av trä; 2242, spolten; 2243 och 2244, 2:ne skäror, 2245, s. k. nickepinnar med trissor och skaft, och 2246, en mindre vävskyttel;

» konduktör *Leo. Söderberg,* Östersund: n:r 2247, spinnrock;

» muraren *O. Carlsson,* Hornsberg: n:ris 2248, bärmes, 2249, alnmått av trä, årtal 1752, 2250, trenne st. vävskyttlar, 2251, trenne st. fruntimmersmössor och tvänne st. «stycken» till mössor från Myssjö s:n, 2252, brödkorg av tågor;

» reparatören *N. O. Karlsson,* Östersund: n:ris 2253, gängskiva, 2254, städ, och 2255, tång;

» hemmansägaren *Lars Larsson* i Husås, Lits s:n, n:r 2256, skrin med årtal 1772, innehållande diverse handlingar rörande Norra Lit.

Föreningens förvärv under år 1914.

Av hemmansägaren *Simon Edvard Andersson,* Öratjärndalen, Bräcke s:n: n:r 2257, en bandhake, årtal 1688;

„ torparen *Ol. Östlund* i Sandnäset, Gillhov: n:r 2258, en yxa, hittad 1913 en fot under jordytan i obrukad mark tillsammans med en del kolräster;

„ f. garvaren *O. Karlsson,* Hornsberg: n:r 2259, hammare, enligt uppgift ett par hundra år gammal;

„ hemmansägaren *Erik Nilsson* i Bredgård, Ströms s:n: n:ris 2260, brännvinskagge av trä, 2261, oststol;

„ hemmansägaren *Ol. Hallin* i Tullingsås, Ströms s:n: n:r 2262, pilspets (järnåldern), funnen av hemmansägaren Pål Andersson i Fyrås, Hammerdal, n:r 2263, pilspets, funnen i en nyodling å givarens hemman;

„ inspektor *Lundqvist* genom *A. Mattsson* i Salom: n:r 2264, skidor, funna i en myr i Fagerlandsvallen i Häggenås s:n över en meter djupt och under ett sex dm. tjockt lager "bleke";

genom inköp: n:r 2265, en skåpsäng;

av disponenten *P. Edling* i Bräcke: n:r 2266 avhuggen bit av en väggstock, märkt 1794 A. P. S.;

„ åkaren *N. O. Tander,* Östersund: n:r 2267, kalvstäva;

„ *Östersunds högre allmänna lärovärk* (dep.): n:r 2268 Svenska Vetenskapsakademiens minnespänning över

professor Lars Svanberg i Uppsala, präglad 1913; n:r 2269, Svenska Vetenskapsakademiens minnespänning över prosten och stadskomministern i Lund, Henrik Schartau, präglad 1913;

av stud. *Bertel Widmark*, Östersund; n:r 2270, sachsiskt silvermynt fr. år 1812, 48 einen Thaler;

„ födorådstagaren *Ol. Persson* i Gärde, Ströms s:n: mjölkflaska, märkt 1862;

„ apotekaren *Borg* i Strömsund: n:r 2272, vit, djup porslinstallrik från Kärrnäset i Ströms s:n, n:r 2273, vit porslinsgräddkanna, n:r 2274, träkopp från Leipikvattnet i Frostvikens s:n, n:r 2275, rotkorg, n:r 2276, snidad träask från Frostviken, n:r 2277, punglås från Gäddede, Frostviken;

„ nämdemannen *Ante Abrahamsson* i Laxsjö s:n: n:r 2278, träkanna med pip, n:r 2279, bultlås; n:r 2280, broderi till en brudkudde, märkt 1823;

„ hemmansägaren *Göran Kjellberg* i Nordannälden, Näskotts s:n: n:r 2281, stångbett med huvudlag;

„ f. garvaren *O. Karlsson*, Hornsberg: n:r 2282, tvänne träskedar;

„ f. kyrkvärden *Per Olofsson* i Höge, Marby s:n: n:r 2283, tröskbult, n:r 2284, slaga, n:r 2285, halmgrep av trä, använd vid slagtröskning;

„ arb. *Otto Vesterberg*, Östersund: n:r 2286, barkkniv;

„ f. garvaren *Ol. Karlsson*, Hornsberg: n:ris 2287—2291, 5 st. tråg, 2292, vrilkopp;

„ ombudsmannen *Fredrik Wallin*, Östersund: n:r 2293, båtformig skafthålyxa, funnen i Tången, Gillhov. Utmärkt vacker och väl arbetad;

„ kronojägaren *Per Ström*, Strömsund: n:r 2294, mjölktråg, årtal 1789, n:r 2295, mjölktråg, märkt L. I. D. 1814, båda från Tullingsås;

„ flottningschefen *O. J. Näslund*, Stavre: n:r 2296, en enkel skafthålsyxa av grönsten, avslagen vid skafthålet, nytt hål påbörjat, funnen i Alanäsets by i Hällesjö s:n, på södra sidan av sjön Alan;

„ regementsläkaren *L. Curman* i Bräcke: n:r 2297, en trindyxa av grönsten från Ekshärad i Värmland;

„ ingenjören *Fr. Widmark*, Östersund: n:ris 2298—2304, gamla svenska mynt;

„ stud. *Oskar Widmark*, Östersund: n:r 2305, spelmärke (?) av koppar med en björn på ena sidan;

„ majoren *R. Södermark*, Stockholm: n:ris 2306, ett par

drottar från Norderön, 2307, ett par d:o, årtal 1687, från d:o, 2308, en drotte, utsirad, årtal 1787, från Kyrkås, 2309, en d:o från Mattmar, 2310, en d:o från Ytterocke i Mattmar, 2311, ett hänglås (bultlås med kedja) från Bäcken, Offerdal, (har suttit i hästjägarhärbärget n:r 98 Alsens skvadron), 2312, ett d:o från Bäcken, Offerdal, 2313, ljussläckare från Alsen, 2314, snushorn av mazur med benknappar från Sunne, 2314½, pepparkvarn av trä, snidad, från Offerdal, 2315, väskspänne av stål från d:o, 2316—17, väskspännen av mässing från d:o, 2318, väskspänne av d:o från Ytterocke, Mattmar, 2319, däckelprydnad av mässing från Ås, 2320, kistlås med nyckel från Lit, 2321—22, två par skospännen av mässing, 2323, skospänne av d:o, 2324, uniformsknapp från Rödön, uppgives ha tillhört Zacharias Larssons i By fars farfar, som levde på 1690-talet och var soldat vid Jämtlands dragonregemente under Karl XI och Karl XII, 2325, pärgamentsfodral av näver från Kyrkås, 2326, ett pärgamentsbrev från Torvalla, Brunflo, fr. år 1530, 2327, ett d:o från Aspås från år 1651, 2328, ett d:o från Frösön från år 1701, 2329, ett d:o från Rödön från år 1682, 2330, ett d:o från Orrviken, Sunne, från år 1790, 2331, ett d:o från Söre i Lit från år 1598, 2332, ett d:o från Aspås från år 1599, 2333, ett d:o från Kyrkås från år 1648, 2334, ett d:o från Aspås från år 1705, 2335, ett d:o från Rödön från år 1674, 2335½ Rödöns tingslags utslag den 20 april 1677 (2 ex.), 2336, hammare med gravyr, från början av 1700-talet från Norderön, arv till klockaren Jonas Magnusson från hans mors farfar;

av hemmansägaren *Alb. Eurenius* i Mordviken i Bräcke genom flottningschefen *O. J. Näslund* i Stavre: (dep.) n:r 2337, en rund, genomborrad stenskiva av röd granit, diam. 95×98 mm., största tjocklek 40 mm., runt, utåt vidgat skafthål i mitten, hålets minsta diameter 15 mm.

„ födorådstagaren *C. H. Paulsson*, Norderåsen, Häggenås: n:r 2338, träbetsman, krönt 1699;

„ flottningschefen *O. J. Näslund* i Stavre: n:r 2339, en stenyxa, trindyxa av grönsten, avslipad på ena sidan, funnen i Skylnäs, Revsunds s:n;

„ sysslomannen *A. Mattsson* i Salom, Östersund: n:ris 2340—2351, omfattande 19 st. väl bibehållna järnföremål (vikingatid), enl. uppgift funna invid en sten jämte aska i Ränningsvallen i Härjedalen av Sven Larsson därstädes, näml. ett eneggat svärd, trenne pilspetsar, trenne

knivar, därav en slipad av en fil, trenne eggvärktyg, användningen obekant (möjligen som orneringsvärktyg), tvänne föremål av obekant användning, ett spänne, en sax, en hålkyxa, ett eldstål, en tång, en hammare samt en rasp;

genom inköp: n:r 2352, fem blyinfattade fönster från Näskotts gamla kyrka.

Bokförvärv 1913—14.

(Av utrymmesskäl intages här endast en summarisk redogörelse).

Gåvor (väsentligen genom tidskriftsutbyten):

Av Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien, Nordiska Museet, Universitetsbiblioteket i Uppsala, Gästriklands fornminnesförening, Hälsinglands d:o, Medelpads d:o, Göteborgs och Bohusläns d:o, Kalmar läns d:o, Norra Smålands d:o, Upplands d:o, Västergötlands d:o, Västmanlands d:o, Örebro läns d:o, Östergötlands d:o, Gottlands Fornvänner, Svenska fornminnesföreningen, Finska fornminnesföreningen, Kulturhistoriska föreningen för Södra Sverige, Malmö museum, Jämtslöjd, Svenska Turistföreningen, Det K. norske Videnskabers Selskab, Stavanger Museum, Museum für Völkerkunde, Leipzig, Smithsonian Institution, Washington, U. S. A., Nicolò Majer, Numismatico, Venezia, f. riksantikvarien Oscar Montelius (Die Methode), amanuensen G. Hallström (Birka I), amanuensen jur. och fil. kand. Hilding Nordström och kamrer Magnus Nordström (Nordström, M.: Jemtlands kyrkliga ställning etc., Härnösand 1884), hr Olof Svensson (Hammerdals kyrka etc.), V. Behm och A. Nordien (Hackås äldsta kyrka), V. Behm (Näs och Hackås socknar, Stamtafla öfver Släkten Behm), d:r Haakon Schetelig.

Genom inköp: Opuscula archæologica Oscari Montelio septuagenario dicata, Sthm 1913.

Om jämtarnas gamla namnskick.

Av

Johan Nordlander.

När under den tidigare medeltiden en liten jämte eller jämtska var kommen till världen och skulle hava namn, höll man sig, enligt de hedniska förfädernas gamla och goda sed, gärna inom släkten och uppkallade barnet efter någon aktad anförvant. Därav blev en följd, att de gamla, hedniska förnamnen höllo i sig länge och att kristna namn endast långsamt kommo i allmännare bruk. Uti ett brev, utfärdat i Ås 1303, nämnas 8 fastar, vilka heta: Björn, Gudþorbær, Halvar, Kätil, Olof, Rolwer, Sverker och Övind, d. v. s. idel hedniska namn.

Omkring 100 år senare är ställningen ändrad, ehuru dock ej så mycket. Den jämtländska allmogens skuldbrev, utfärdat i Bräcke år 1410 den 4 april, är synnerligen rikt på personnamn, ty där nämnas icke mindre än 120 jämtar. Av dessas namn äro emellertid endast 36 av kristet ursprung. Det är 8 personer, som heta *Joan* l. *Jon;* mest brukade äro därefter namnen *Niclis* och *Pether*, som vardera förekomma 5 gånger, samt *Andris*, som bäres av 3 personer.

Men i samma mån, som nya, kristna namn vunno insteg, råkade många urgamla, hedniska namn i glömska. Därför finna vi nu i kalvskinnbreven många goda namn, som för länge sedan råkat i glömska här i landet. Vem av våra dagars ostuderade jämtar känner till ett jämtländskt mansnamn, som på våra dagars språk skulle heta *Fardjäkn?* Och dock nämnes *Farþæghn Vestan ar* 1311—12 på tinget i Lockne jämte *Fartiægn a Huateme* (Hvattjom) 1362—70. Namnet finnes för övrigt på en runsten i Medelpad och var ofta brukat i Ångermanland; i Norge och Danmark är det ock känt.

Och vem av våra dagars ej boksynta jämtar känner vidare till det jämtländska namnet *Loden?* Och dock nämnes en man med det namnet år 1333 i ett i Ragunda utfärdat brev, och ödesgodset *Ludenzgård* i samma socken innehåller i förra leden samma namn.

Bryniolffer, mansnamn i Jämtland 1421, ingår uti *Brynelshug* i Rätan 1568, nu Brynjelhögen.

Faste, 1396 brukat som mansnamn, ger *Fastegardh* 1501, nu Fastgården i Oviken.

Gudhiløg, kvinnonamn 1440, ingår i *Golugklep* 1568, ett ödesböle, som upptages närmast efter byn Berge i Offerdal.

Gudeniot är ett jämtländskt namn, som förekommer t. ex. 1438; det bildar sammansättningen *Gudeniötzböle* 1568, då det följer efter byn Odensala i Brunflo.

Hávardr, ett gammalt och mycket vanligt norskt namn, har formen *Hagwardh* (a Berghe) i Jämtland 1413 och ingår i namnet (i) *Hauardagarde* 1445, nu Hårgård i Hällesjö.

Hidhin, mansnamn i Jämtland 1394, ingår i byanamnet (i) *Hæstom* på Rödön 1413, nu Häste.

Palæ i Ragunda är känd sedan 1348 och ingår i byanamnet *Paalgaardh* 1536 i samma socken.

Roedikr i Lokom i Lockne levde 1311, och efter honom är troligen ödesgodset *Rodixås* 1568 uppkallat. Stället är nog den n. v. "buhamnen" Rosåsen.

Många andra försvunna jämt-namn uppenbara sig i ortnamnen, och denna längd skulle därför kunna göras åtskilligt längre; men det anförda må vara nog.

I stället skola vi med ledning av ortnamnen uppvisa några gamla förnamn, som måste hava funnits i landskapet, ehuru deras förefintlighet därstädes ej är känd på annat sätt.

(i) *Alestadhom* 1470 å Norderön, *Ålstadh* 1568, nu Ålsta, innehåller ett gammalt norskt namn *Ali*.

(i) *Anglastadum* 1418, (i) *Angilstadhe* 1443, *Ångstad* 1568, visar, att där funnits en man, som hetat *Angil*.

Ö. g. *Barcke stadh* 1568 i Näskott innehåller ett mansnamn *Barke*, känt från Sveriges medeltid.

Ö. g. *Finsetter* 1568 i Alsen, *Finnesæter* 1424, innehåller det särdeles i Västerbotten brukade namnet *Finne*.

Ö. g. *Gunffinsdalen*, 1568 under Dufed i Åre, tyder på ett gammalt personnamn *Gunnfinn*.

(i) *Fornastadum* 1418, *Fforstadh* 1529, nu Forsta by i Lockne, har såsom första led ett i Norge bekant mansnamn *Forni*.

(aa) *Harokstathum* 1351, *Haarstadh* 1524, nu Hårsta i Undersåker, tyder på namnet *Hárekr* i Norge och *Harik* i Sverige.

Ö. g. *Könstadh*, 1568 under Änge i Offerdal, innehåller

det i synnerhet i Västerbotten vanliga mansnamnet *Könich*. (i) *Roldstadhom* 1441; (i) *Rodhstade* och (i) *Rostadha* 1486 i samma brev, nu Rogsta i Hackås, utt. Rωste, har i förra leden det välbekanta namnet *Róaldr*, ett mycket gammalt namn.

* *
*

Varje person, man eller kvinna, hade enligt det gamla namnskicket blott ett enda namn; och när byns namn tillades till detta, var detta tillräckligt för att skilja personen från alla andra. Så skrev man *Paual i Fillestadom* (nu Fillsta på Rödön) 1421, 25 och i huvudsak även 1442; men hans son skrives *Marthen Pauilsson i Ffillestadum* 1469. När det låg särskild vikt uppå, att mannen eller kvinnan riktigt precicerades, skrev man emellertid samvetsgrant ut både dop- och fadersnamn. Detta iakttages i regel i köpebrev med säljarens och köparens namn. År 1514 den 9 aug. sålde *Nielss Olaffson* för 100 mark i silver ett gods, som hette Berghe i Lockne socken, till *Laffrens Svenson* i Kluxas (nu Klåxåsen), och därvid skrivas de båda namnen såsom här. Vid köpet voro 8 fastar närvarande, men alla dessa angivas allenast genom dopnamn och genom vidfogande av namnet på byn, i vilken de bodde. — När större noggrannhet var av nöden, fogades till en kvinnas dopnanm hennes fadersnamn med tillägg av -"dotter." Fem systrar intyga år 1516 i Södergård i Brunflo, att deras bröder förnöjt dem för arv efter deras fader, och därvid skrivas deras namn sålunda:
Ingeborg och *Lucia Laffrensdøther* i Bierma (Bjärme i Näs),
Margith Laffrensdotter i Ielstadha (Gällsta på Norderön),
Katherina „ i Walla (Valla å Frösön),
Sigrith „ i Opetan (Optand i Brunflo).

* *
*

Då namnen voro av den enkla art, som vi här nämnt, och då det i varje by eller angränsande gårdar kunde finnas flera med samma namn, t. ex. Erik, var det ofta nödigt att skilja dem åt. Var det då så, att den ene hade kolsvart hår eller skägg — eller bägge delarna — var det den naturligaste sak i världen, att man kallade honom *Erich Sudrt*, och en person med det namnet fanns verkligen 1569 i Kaxås i Oviken. En man vid namn *Svarte-Jon* har blivit förevigad

därigenom, att ett ödesgods uppkallats efter honom. Efter gården Solberg i Hammerdal upptages nämligen år 1568 ödesgodset *Suart ionsböle*. Han hade naturligtvis bott på stället eller varit ägare därav.*)

Det i våra dagar brukliga sättet att skilja personer med samma namn från varandra genom anförande av deras ålder förekom redan under medeltiden. Men man begagnade då icke de latinska orden *junior* och *senior*, utan sade och skrev helt enkelt: *den unge* eller *den gamle*. I ortnamnen finnes ock ett spår därav. Efter byn Eltnäs i Oviken upptager en längd av år 1566 ett ställe med namnet *Vngesuentz backen*. När de på detta sätt uppkallade männen Suarte-Jon och Unge-Sven levat, låter ej säga sig. De kunna nog gå ett gott stycke tillbaka i medeltiden.

* *
*

I de jämtländska kalvskinnbreven träffar man även på ett icke ringa antal *tillnamn*. Dessa äro av intresse i många avseenden och icke minst i kulturellt. Även i den gamla isländska litteraturen voro sådana vanliga, och över dessa har man noggrant utarbetade förteckningar. Till de jämtländska namnen finnes det emellertid inga samtidiga förklaringar. Man finner t. ex., att en man här hetat Joan *Fughil* och en annan Joan *Smyril* (= hök), men om anledningen därtill står man där frågande och spörjande. *Någon* mening har man helt visst ursprungligen haft med namnen; men vilken denna varit, är och förblir en hemlighet.

Här vilja vi med några få exempel från isländskan visa uppkomsten av en del tillnamn.**)

þóra *drengjamóðir*, d. v. s. drängars [hjältars] moder. ”Föddes i släkten de yppersta kämpar”, heter det om henne, och hennes söner voro för övrigt icke färre än nio.

Skalla-Grimr (den skallige) var redan som ung utan hår.

þorbjörg *kolbrún* hade ”svart hár ok brynn.”

Auðun *geit* (d. v. s. get) kallades så, emedan han en

*) Möjligen låg det något förklenande i detta namn. I forna tider hade en isländare fått detta namn, och han blev vred, när han fick höra det. Då föreslog man att kalla honom »den hvite». Om detta senare blev allmänt, är ej känt.

**) Härvid följa vi Finnur Jónssons »Tilnavne i den islandske Oldlitteratur». Köpenhamn 1907.

gång låtit skrämma sig att erlägga mansbot för en man, som han dräpt. "Get" hade således samma förklenande betydelse som "nöt" hos oss i våra dagar.

Inn-Steinn och *Ut*-Steinn voro tvänne bröder av helt olika kynne. Det lilla tillägget till namnet fick den förre av den anledningen, att han en gång i regnväder rådde, att tältet skulle till skydd spännas över skeppet. I motsats till dennes *Inn-* sattes *Ut-* framför broderns namn, ty han stod en hel dag vid rorstången.

Ibland kunde en man hava ända till två tillnamn, och som exempel därpå kan nämnas Hálfdan *hinn mildi* ok *matar-illi*. Om orsaken till det senare namnet upplyses det, att "hann svelti menn at mat", d. ä.: han svälte sitt folk.

Även den allra obetydligaste anledning kunde framkalla ett tillnamn. Þorarinn *stuttfeld* (kortkappa) fick sitt tillnamn på den grund, att han vid ett tillfälle händelsevis hade en kort kappa på sig och därför ansågs vara i mindre prydligt skick.

Några sådana upplysningar om de jämtska tillnamnens uppkomst saknas alldeles, och vi äro med avseende på dessa uteslutande hänvisade till jämförelser med eljest kända förhållanden och till antaganden. Men att man i varje fall hittat det rätta, kan man alls icke vara viss på.

När tillnamnet är av förklenande betydelse och är fäst vid personen mot dennes vilja, blir det ett *"öknamn."* Att skilja dessa ifrån de verkliga tillnamnen, är emellertid ofta ogörligt. Ett öknamn kan emellertid övergå till ett verkligt tillnamn.*)

De tillnamn, som förekomma i de jämtska pärmebreven, sammanföra vi här och ordna dem efter betydelsen, så vitt det nämligen låter sig göra.

I första rummet må då komma sådana namn, som äro lånade ifrån *djurens värld*. Bagge, d. v. s. gumse, begagnas åtminstone två gånger såsom tillnamn: Björn *Bagghe* sålde 1428 sin hustrus jord i Harbösta i Åre och Amund *Bagge* fanns 1410, troligen i Hall-Marby eller på Norderön. Att, såsom somliga vilja, i dessa fall giva ordet betydelsen av "norrman" synes, med tanken på de följande namnen,

---

*) Sommaren 1880 hörde författaren i Nora socken i Ångermanland talas om en torpare, som råkat få ett öknamn på sig och som bröt udden därav på ett mycket enkelt sätt. Han gick nämligen till prästen och fick det infört i kyrkboken. Och sedan hade människorna ej längre roligt åt namnet.

vara alldeles onödigt. Men när man 1488 finner väpnaren Olaf *Baggæ* såsom fogde över Jämtland — han var det ännu år 1506 —, har ordet sannolikt denna senare betydelse.

Jon *Brusa* omtalas 1590 såsom den där ägt en gård *Trudabakken* i Alsen; tillnamnet är naturligtvis det i norrländska dialekten vanliga subst. *bruse*, gumse.

Olaf *Buk* nämnes i ett brev 1480, men hans hemort framgår ej. Namnet är fsv. *bukker*, bock.

Sigurdr *Uxhi* vittnar omkr. 1315 rörande Aspåsmännens gränser. Tillnamnet är vårt *oxe*.

Äntligen hava vi Jon *Varg*, som 1509 var faste vid köp av jord i Finnäs och Kälen i Bodsjö.

Från *fågelvärden* äro två tillnamn hämtade, Joan *Fughil**) och Joan *Smyril*, den förre var 1440 vittne rörande Öfsjö i Räfsund, och den senare begärde 1362—70 jämte tre andra män från Myssjö, Oviken och Sunne skydd för arvingar efter Peter på Höla mot den jämtländska fogden Nikolaus Djekn. År 1363 uppgives han såsom bosatt i Oviken. Namnet sammanhänger med det isl. *smyrill*, ett slags hök.

Fiskarne hava ock givit upphov till tvänne namn: Jon *Mörth* och Olafner *Graflax*. Den förre erkänner 1535, att han uppburit 13 mark i sone (ersättning) för sin börd i Vestnår i Hackås; den senare överlät jämte en man a *Ase* i Fors sin del i fisket Strugh åt sysslomannen Nich. Petersson, varav blir klart, att namnet på något sätt sammanhänger med mannens egenskap av fiskare.

Andra tillnamn syfta på *yrke* eller *sysselsättning;* dock bör märkas, att det här kanske ej alltid är fråga om ett verkligt namn, utan mera om en titel. Taga vi dessa namn efter ålder, kommer först Trion *Bonde*, omnämnd i ett brev av 1311—12 bland dem, som skulle döma mellan Rossbols- och Döviksmän. — Några år senare klagar Anundr *Bonde*, att hans kittel blivit (sönder-) bruten och hans "fång" missfirmade västan *Saloeyiu bæk, där* Aspås-män kallade sin egin land vara. — En man på Andersön intygar 1362, att han guldit Vibjörn *Bonda* a Eide sin skuld.

Lafrans *Diakn* erhöll 1336 befallning av konung Magnus att jämte lagmannen och två andra hålla undersökning rörande mordet å Torkel a Vollum; och 1344 skulle Nikulas *Diækn* på konungens vägnar uppbära sakören av Jämtland.

---

*) Namnet »Fågel» levde ännu för några år sedan i Lockne, där en man kallades Olle *Fågel* eller vanligen *Fågel*-Olle.

Fyra år därefter låg denne senare i strid med bönderna i Jämtland, och några män tillsattes att döma dem emellan 1362—70 begära fyra män skydd emot honom; han var då fogde i landskapet. Namnet är en sammandragning av *diacon*, d. v. s. andlig av lägre grad (närmast under presbyter).

Hantverkarne voro under medeltiden lätt räknade på landsbygden, ty bonden och hans hustru voro i allmänhet skickliga nog att med egna händer göra allt, vad i huset behövdes, helst som anspråk, i vissa fall åtminstone, ej torde ha varit så stora. *Smeden* är den första hantverkare, som vi funnit omnämnd. Clemetr-Smider — vittnar 1351 om gränsen mellan Mörsil-man m. fl. å ena sidan och konungens allmänning å den andra. — Helge *Smidhr* köpte 1378 jord och fiske i Fors och Ragunda. — Oluf *Smedh* nämnes 1568 i Häggenås. — Gudmund och Jacob *Kirkiosmid(h)* vittna 1440 rörande köp av jord i Valla å Frösön. Då det isländska *kirkju-smið* har betydelsen av kyrkobyggnad. betyder detta tillnamn tydligen kyrko-byggmästare. Vi finna således här trenne män, troligen jämtar, som på 1400-talets mitt byggt kyrkor i sitt landskap.

Redan år 1380 nämnes Lasse *Koperslaghare*, vilken 1428 bekräftar köp av jord i Klåxåsen i Näs.

Yngre än år 1500 äro tillnamnen "Skinnare" (garvare), "Skomakare" och "Skräddare". Peder *Skinnare* satt 1520 i nämnden i Alsen rörande ett fiske i *Yteråå*. — Erik *Skomakher* nämnes 1537 jämte män ifrån Oviken. Joan *Schomaker* omtalas i Klöfsjö 1568 och Pär *Skomare* samma år i Brunflo (Lunda). — Mortin *Skredder*, 1506 i Lit, omtalas längre ned. Jon *Skraddher* i Östberg å Frösön 1538; Jon *Skreddere* på Hårsta i Undersåker var länsman 1544; Siurd *Skreddare* fanns 1568 i Brunflo (Lunda).

Fogdens tjänare eller s. k. fogdekarlar voro Jören *Hoffdreng*, 1467 i Skede i Hackås, och Halvard *Hoffman*, 1568 i Dalåsen i Berg.

Björn *Klokkare* vittnar 1517 rörande försäljning av Smedsåsen i Näskott.

Kiöpman Jon i Berga i Sunne 1568 hör möjligen ock till dessa namn.

Rätt många namn angiva någon egenskap hos sin bärare. Vaken som den norrländska allmogen varit, har den haft ögonen öppna för sina medmänniskors egenheter,

fel och svagheter och gärna tilldelat dem ett öknamn, som haft avseende därpå. Flera av de här förekommande namnen torde ursprungligen varit öknamn.

Ålder angives av namnen Jon *Pilther* 1415 och Gumme *Sythil* 1438. Den förre sålde till Erik i Öfsjö sitt gods Rind i Räfsund, och hans namn skrevs 1428 Joan *Pilt*. Det betyder *gosse* och är även känt i norskan. Den senare bevittnade ett köp av Trättgärde i Ås. Det är avlett av det fsv. *syta*, försörja, jfr det även i jämtskan förekommande subst. *sytning*, livstidsförsörjning, som man av någon erhåller mot överlåtande av sin egendom.

Några tillnamn utmärka bärarens *härstamning*. På 1500-talet finna vi i Jämtland tre personer med tillnamnet *Helsing*, nämligen Peder, som var fogde, samt Hans i Mickelsgård på Frösön och Anders i Österåsen i Häggenås.*) — Tre gånger stöta vi också på namnet *Jämt*. Olaf *Jamth* var 1438 faste vid köp av Trättgärde i Ås. Heliæ *Jepmth* tjänstgjorde som vittne år 1527, och Oluf *Jempt* var 1568 "skjutsskickare" i Ås. Det förefaller egendomligt, att detta tillnamn brukats inom Jämtlands landamären. Till dess förklaring må påpekas, hurusom det i mannaminne har hänt, att en jämte, som en tid vistats i Norge och där helt naturligt blivit kallad "Jämten", även efter återkomsten till sitt land fått behålla detta namn, om icke i skrift så åtminstone i det dagliga umgänget.

Att även skåningar redan under medeltiden förirrat sig hit upp, synes av ett brev från Undersåker 1490. Bent *Skaningh* värjde då Jon i Ottsjön för beskyllningen att hava funnit ett skinn. En ättling av denne Benkt var kanske den *Skååne* Birite, vilken 1548 på Undersåkers ting frånkändes ett änge, som i stället tilldömdes Rasmus uppå Svensta. Eric *Raffwe* levde i Jämland år 1448 och sålde då i Ragunda sin hustrus jordadel i Ammer därstädes till Joan i samma by. Mannens tillnamn är av intresse, ty det är tydligen en bildning av sockennamnet Ragunda i dess gamla form Ravunda. Betydelsen är naturligtvis: Ragunda-bo.

På grund av den långa föreningen med Norge kunde man vänta att här finna namn med syftning på norsk och dansk härstamning. Nils *Jute* 1567 är det enda namnet av detta slag, som vi funnit, och denne man var för övrigt så-

*) Såsom vi kanske framdeles bliva i tillfälle att uppvisa, rådde mot medeltidens slut synnerligen livlig förbindelse mellan Jämtland och Hälsingland, särskilt Ljusdals-trakten.

kerligen blott en dansk fånge; han sändes nämligen till Stockholm.

Andra namn, som beteckna *kroppsliga egenskaper* av olika slag, äro: Thore *Flater* 1410, troligen i Hammerdal; jfr namnet Flatnefr, d. v. s. Flatnäsa i norskan. — Olof *Lång* 1567, pliktar för hor. — Andris *Kroker* 1410, troligen på Rödön. — Öijstein *Kamse* vittnar 1315—16 om Aspåsmännens gränser; jfr *kams*, palt; syftar kanske på kort och tjock växt. Resele-borna i Ångermanland kallas i våra dagar skämtsamt för *kamsar*. — Jøsse *Kryyl* 1439, nämnes i köpebrev rörande jord i Gärde i Näs socken; var enligt detta broder till Torkil *Kympa*. Det förra namnet hänföres till norska *Kryl*, puckel; jfr ett likalydande ord hos Rietz s. 352, betydande krypare, (som ej kan gå), senfärdig person, stackare. Ross, Ordbog, s. 389 har adj. *Kympr*, av övermodigt utmanande väsen.

Olafwer *Topp* stadfäster 1413 köp av bl. a. Äggen i Mörsil. Isländskan har tillnamnet *Toppr*, som anses syfta på hår, hårlock. — Joen *Kryp* i Hallom i Myssjö pliktar 1567 för knivstygn; nämnes ock året därpå. Torde sammanhänga med verb. *krypa*. Jfr det isländska tillnamnet *Kryplingr*, *Krypill* å en man, som hade fel i ryggen och det ena benet kortare, så att han knappt kunde gå.

Andra tillnamn angiva en *inre* egenskap hos bärarne. Mattis *Kothe* bevittnar 1524 (i Sunne?) köp av jord i Stakkerise. Året därpå är Mattis *Kote* nämndeman på Hackås vapenting. Av adj. *kåt*, isländska kátr, glad. — Halfvard *Neppe* nämnes 1501; av isländska *hneppr*, knapp, snål. Härledningen synes bekräftas av vad som berättas om honom. Emedan han i många år fördolt eller undanhållit skatten av en ödesgård Assen (Åsen) vid Ytter Eggen i Mörsil, skänktes nämnda år ¼ i ödesgården åt en man för kronan bevisad tjänst. — Erik *Slänt* fanns 1568 i Hackås. Jfr isländska *slentr*, n. tröghet.

Andra namn, som antyda *någon egenskap* hos ägaren, äro: Helge *Hwas*, 1439 faste vid köp av Lund i Brunflo; tydligen adj. vass; men om det avser tunga, öga eller förstånd, är ovisst. — Oluf *Hvithing* bevittnar 1438 köp av Trättgärde i Ås. Av adj. *vit*. — Olaf *Swertung* köpte halva Österbyn i Brunflo 1460, och Olaf *Swertingh* tvistar 1512 om halva gården i Öfsjö i Räfsund. Av adj. *svart*. — Mattis *Rødskægz* [insegle] i brev år 1448 rörande jordköp i Offerdal. Joen *Skieggie* 1567 och *Skegge* Jon i Berga nämnes

1568. Båda namnen Rauðskeggr, rödskägg, och Skeggja, den skäggige, äro ock isländska tillnamn. — Vid köp av Yttrabodha i Lit 1515 anmodar man Arna *Kol* att besegla köpebrevet. Ovisst, om av fsv. *kol*, *kul*, (eld-) kol, då det kunde betyda den svarte, eller av *kull*, fsv. *kulder*, hjässa, i vilket fall det angiver, att det varit något ovanligt med mannens hjässa. Uti isländskan är också *koller* ett tillnamn. — Olaf *Locker* gör 1428 anspråk på godset Asa i Offerdal. Av (hår-) lock, emedan ägaren haft lockigt hår i allmänhet eller haft någon enskild, egendomlig lock.

* *
*

Andra namn, som äro dels enastående, dels till betydelsen okända, sammanföras här i bokstavsordning.

Sven Persson *Bangh* säljer 1516 hustruns arv i halva Gärde i Näs socken.

Björn *Baug* vittnar 1440 om erlagd betalning för såld jord i Valla å Frösön. Isländska *Baugr*, ring.

Nisse *Berg* beseglar ett köpebrev 1394 i Hackås, och Niclis *Bergh* var 1413 på tinget i Mörsil. År 1427 beseglar Nisse *Berg* köpebrev rörande Rind i Räfsund. År 1517 intyga tio män, de flesta från Räfsund, att denne Nisse Bergh hade en systerson Jacob Palnesson och att denne i 20 år tjänat sin morbror samt att Nisse, efter han ej hade annan arvinge än denne Jacob, unnat honom med en godvilja Sörviken i Sundsjö.

Magnus *Blixe*, troligen i Ås, borgar 1410.

Olaf *Bolt*, säkerligen i Ragunda, borgar 1410. "Bolter" är ett gammalt namn, tillhörande uppsatta personer.

Oeuinðr *Bunge* utfärdar 1347 på ting i Förberg å Frösön jämte präster och betydande män från olika socknar intyg i tvisten mellan Nichulas Petersson, syssloman i Jämtland, och landskapets allmoge. Han nämnes vidare 1349 i brev, daterat Hårsta i Undersåker, och 1351 i brev från samma [illegible] Bodde nog i västra Jämtland.

Thillaugh *Bungge* beseglar 1436 köpebrev rörande By i Hammerdal, daterat Frösö socken.

Pædher *Flotskalle* vittnar 1386 vid arvskifte i Matnäs i Myssjö. Förra leden är *flott*, n., och den andra skalle.

Østen *Flure* nämnes 1348 bland 6 bönder av Jämtland, som lågo i delo med Nich. Diekn.

Bjorn *Giosæ* är 1303 faste vid jordöverlåtelse av Övind, präst i Lit, till ärkebiskopen i Uppsala.

Karl *Gengh* satt 1516 i rätten i Lockne. Av isländska adj. *gengr*, duktig att gå.

Tore *Hopan* får 1473 av fogden ödesjorden Skredsvik, som han skulle upprödja.

Þorbyorn *Kille*, en gammal man av Brunflo, nämnes 1346 såsom vittne. Jfr sv. *kela*, isländska *ein-kili*, älskling.

Østen, Joons *Konpans* son, kärade 1380 på jamtamot på Michel i Orrvik om sitt möderne. Isländska *kumpann*, kompanjon.

Siman *Kijt* fanns i Side i Oviken 1568. I norrländska dialekten betyder *kytt* pojke; jfr *kytta*, flicka, hos Rietz s. 378.

Clemit *Krabbe* sporde på jamtamot 1474, huru det förhöll sig med köp av hälften av en jord, som *Aasæ* heter. Ordet, som betyder krabba, är vanligt som tillnamn.

Torkil *Kympa* säljer 1439 jord i Gärde i Näs. Sid. 79.

Arne *Partir* köper 1372 kvarnastaden i Högermofors och 1410 borgar Joan *Parter*, helt visst i Brunflo. Joan *Part* vittnar 1472 på ting i Oviken efter sina föräldrars ord, att ödesbölet *Kosabøle* aldrig var konungens, och 1485 säljer Jon *Parth* i Hallem jord därstädes till Henrik i Hallem. Av *part*, andel. Jfr byn Parteboda i Borgsjö, (i) *Partabodum* 1420.

Toral *Pil* var 1470 faste vid köp av jord i Mellbyn i Mattmar och Söderåsen i Offerdal.

Jon *Pilther* säljer 1415 till Erik i Öfsjö sitt gods Rind i Räfsund; Joan *Pilt* säljer jämte andra Rind 1427. Av *pilt*, gosse, även eljest brukat som namn.

Olaf *Pæ* omtalas 1336 såsom avdagatagen av Torkel å Valla på Frösön. Torde vara isl. *pá* l. *pái*, påfågel, begagnat som tillnamn på Island.

Olavær *Ribber* och i samma brev *Ribær* var efter jul 1303 faste på tinget i Ås. En avledning av detta namn är nog det av F. Jónsson s. 297 anförda *Ribbungr*.

Jon *Skawffve* var genom ett 1520 i Alsen utfärdat brev förordnad att jämte andra döma mellan Mo-mannen och hustru Emfrid i Hoff. Fem år senare erkänner han sig hava av Nils Pålsson i Rise uppburit 5 mark för sin odals börd *Raude*. 1528 kungör Vincens Lunge, att konungen sålt till Jon *Skoue* på *Rode* ett Norges krona tillhörigt ödesböle i Alsen, av vilket skattades 2 vitskinn.

Björn *Skore* beseglar 1474 brev rörande en ödesjord, som Ytterbodhæ heter i Lit. Finnes i isländskan och tydes

av F. Jónsson s. 148 såsom: "den, som har en skåra, inskärning."

Eric *Sladaþuæt* var 1439 faste vid köp av jord i Lundhabygdene i Brunflo.

Marten *Sluto*, inbyggare i Jämtland, säljer 1428 Bolaas i Oviken; 1438 hade han givit sin måg Swidia i Oviken.

Nidis *Sodher* nämnes 1412 i brev, daterat Räfsund; namnet skrevs *Sowdher* 1410, då ägaren, säkerligen boende i Brunflo, borgar.

Thorkel *Sokker* säljer 1434 sin hustrus fasta fäderne i Öfsjö i Räfsund. Isländska *sokkr*, strumpa.

Olafuer *Stafuer* omtalas i brev, daterat 1352 i Oviken, såsom närvarande vid ett dråp; Olawir *Stafuir* var 1386 vittne vid arvskifte i Matnäs i Myssjö. Namnet är vanligt i isländskan och syftar enl. F. Jónsson s. 285 på de träpelare, som i rummet uppburo taket.

Øvindær *Stafvrbvgi* var 1303 faste till jordöverlåtelse på tinget i Ås. Bet. Stav-brytare.

Anders *Winter* i Torvalla i Brunflo pliktar 1567 för det han en bönedag försummat gå till kyrka.

* *

*

Liksom de egentliga personnamnen ytterst ofta ingå i ortnamn, så är ock detsamma fallet med tillnamnen. Vi vilja här uppvisa några namn på byar och ödesbölen, som kommit till på detta sätt.

Bilsåsen, by i Oviken, *Bildsass* 1472. En rik donator v. n. Gudlavus *Bilder* levde på 1300-talets förra hälft i Ångermanland (Sollefteå). Det isländska tillnamnet *Bildr* syftar enl. F. Jónsson på ett slags pil med kilformigt blad, bildör.

Bångåsen, by i Offerdal, (i) *Bungasom* 1420, *Bungåsen* 1568. Kan möjligen hänga samman med den ovan s. 80 nämnde Ö. Bunge.

Buxmo 1568 ett ö. g. under Rörön i Oviken; uttalas nu Bocksmo. Av *bock*, isländska *bukkr*, det senare ock brukat som tillnamn.

Dvärsätt, by på Rödön, *Duergseter* 1568. Av *dvärg;* isländska *dvergr*, ock brukat som tillnamn.

Fugelsta, by i Brunflo, (i) *Fughlastadom* 1443, *Ffughdstadom* 1441. Jfr det ovan nämnda och i trakten brukade tillnamnet *Fughil*, fågel.

Gengzås, 1568 en gård efter Skarpås i Hammerdal. Jfr tillnamnet *Gengh* här ovan.

Glasett by på Frösön, *Gladasæter* 1469, *Glaseter* 1568. Jfr isländska tillnamnet *Glaði*, av glad hos F. Jónsson.

Gåsböle, by i Räfsund, *Gasabøle* 1435, *Gaasebøle* 1535. Av *gas*, gås; isländska *Gás* och *Gasi* såsom tillnamn. — Jord, som *Gassabøle* heter, liggandes i Oviken, nämnes 1498.

Gåxåsen, by i Oviken, *Gowksåss* 1544, *Gåuxåsen* 1568; av *gaukr*, gök, brukat som tillnamn uti isländskan.

Hvasgardin i Torvalla i Brunflo nämnes 1508. Helt visst uppkallad efter den här nämnda och i trakten boende Helge *Hwas*' släkt. *Hvassi* är känt som tillnamn uti isländskan och betyder "den raske."

Häxåsen i Oviken, *Hegzåss* 1568, *Hegsass* 1490. Av trädet *hägg*, brukat som tillnamn, såsom ock fallet är med *Heggr* uti isländskan.

Katzåsen, 1568 ett ö. g. efter Döviken i Räfsund; av katt såsom tillnamn i likhet med *Köttr* uti isländskan.

Krabböle, 1568 ett ö. g. efter Fyrås i Hammerdal; jfr Clemit *Krabbe* här ovan!

Krogzgård, en by i Lit 1568, då han efterföljes av Prisgård. *Krogsgardh* 1465. Jfr Andris *Kroker* här ovan.

Kråksta å Frösön, *Krågstadh* 1568. Jfr Úlfr *kráka* (d. v. s. kråka) hos F Jónsson!

Kusegårdh 1568, ett ö. g. efter Tramsta i Lockne; *Kusböle* 1568, ett ö. g. efter Häxåsen i Oviken, innehålla *kuse*, d. v. s. husbonde, herre o. s. v. (Rietz s. 366), som tillnamn.

Lockåsen, by i Myssjö, *Låchåsen* 1568; *Lokas* 1498 och c:a 1500; uttalas såsom i nutida skrift. Jfr Ol. *Locker* ovan s. 80.

Orregården, by i Oviken, *Orragard* 1431, *Årregården* 1568. Av *Orre*, isländska *Orri*, som tillnamn.

Oxeböle 1568, ett ö. g. i Fors, *Oxæbøllæ* 1503; *Oxeböle* 1568, ett ö. g. efter Åflo by i Offerdal, *Vxabøle* 1460. Innehåller *oxe* som tillnamn och möjligen den ovan nämnda Sigurd *oxe*.

Smedsåsen, by i Näskott, *Smidzåss* 1568, *Smidzass* 1517, och Smedsta, by i Lit; *Smistadh* 1568, *Smittestadh* 1501, 37, innehålla det ovan anförda tillnamnet *Smed*.

Stafsgård, by i Häggenås, *Staffzgårdh* 1568, *Staffsgard* 1518. Tillnamnet *Staf* här ovan.

Stålste 1568, ö. g. under Edsåsen i Undersvik, *Stålstad* 1569. Jfr det isländska tillnamnet *stál*, stål, mångtydigt.

Trollsåsen, by i Näskott, *Trolzåsen* 1566, *Throlzas* 1413,

Thrulzaas 1410. Av *troll* såsom tillnamn; isländska *tröll* begagnas på samma sätt.

Ulfås, by i Offerdal, *Vlffåsen* 1568, *Wlffzaas* 1448. Av *ulf* såsom tillnamn.

* * *

I denna förteckning över äldre jämtska namn ha vi medtagit korta notiser om deras bärare, så att läsaren i flesta fall kan, åtminstone på ett ungefär, se, i vilken trakt av Jämtland dessa levat och verkat. Detta har skett i avsikt att därmed främja ortnamnsforskningen i landskapet. Av det föregående synes, att *några* av de här upptagna personnamnen ingå i redan för mig kända ortnamn i landskapet. Men med allt skäl kan detta antagas vara fallet med ett mycket större antal. Intresserade, som leva på ort och ställe och känna namnen på alla kullar, backar och berg samt bäckar och åar i sin bygd, skola helt visst bland dessa finna sådana, som äro uppkallade efter här upptagna personer. Om så skulle vara, torde notiser om sådana intressanta iakttagelser gärna mottagas och offentliggöras av redaktionen för denna tidskrift. På det viset skulle kanske kunna vinnas många värdefulla bidrag till tolkningen av Jämtlands mycket intressanta ortnamn.

Trög skatt Längd af Lille Herdahl Sochen På Åhr: Pro: Anno: 1749: *)

Bynamn	N:o		Trög	
Sunnanåhn	1	Sven Hansson NB.	8	
	2	Jon Ohlson NB.	6	
	3	Jon Ehrson	6½	NB.
	4	Oluf Ehrson	6½	NB.
	5	Per Svenson	6	NB
		Anders Svensson	8	NB.
	6	Per Ohlson	12	NB.
		Olof Ohlson		NB.
	7	Oluf Anderson	6	NB
	8	Per Ohlson	7	NB
	9	Oluf Ohlson	3	NB.
	10	Jon Ohlson	2½	NB.
	11	Jon Half:rson	6	NB.
	12	Oluf Ohlsson	12	NB.
	13	Anders Half:rson	3	NB.
	14	Erick Jons Hemman	3	NB.
	15	Erick Ehrson	3	NB.
	16	Johan Ohlson	3	NB.
Kyrkobyn	1	Oluf Haftorson	4	NB.
	2	Toll tolson	6	NB.
		Per tholson	6	NB.
	3	Sven Ehrson	3	NB
	4	Per Anderson	7	NB.
	5	Inbor änka	8	NB.
	6	Anders Person	9	NB
		Transport	144½	

Bynamn	N:o		Trög	
		Transport	144½	
Ibidem	7	Per Tholson	6	
	8	Per Siuhlson	6	NB.
	9	Gunar Lars Hemman	4	
	10	Oluf Thols Hemman	5½	NB.
	11	Oluf Ohlson	5	NB.
	12	Oluf Tholson	7	NB.
	13	Oluf Joenson	16	NB.
	14	Per Tholson	3½	NB.
	15	Jöns Elofs Hemman	1	
	16	Oluf Halfvarson	10	NB.
	17	Per Svenson	5	NB.
	18	Mårtten Anderson	6	NB.
	19	Sven Halfvarson	6½	NB.
		Oluf Hansson	6½	NB.
	20	Oluf Halfvarson	5½	NB.
		Sven Halfvarson	5½	NB.
	21	Sven Ohlson	8	NB.
		Halfvar Person	2	NB.
	22	Jonnas Half:rson	5	NB.
	23	Jöns Mattson	12	NB.
	24	Per Ehrson	11½	NB.
	25	Erick Kiehlson	19	NB.
	26	Halfvar Jonson	6	NB.
	27	Ingebrygt Half:rson	6½	NB.
		Anders Halfvarson	6½	NB.
		Transport	320	

*) Denna skattelängd är i flera avseenden av intresse, icke minst ur personhistorisk synpunkt, vartill jag möjligen torde få återkomma. I Härjedalen räknas som bekant de uppskattade ägobeloppen i *trög*. Vi finna, att t. ex. Kyrkbyn år 1749 hade 34 hemmansnummer, tillsammans uppskattade till 290 trög. Som jämförelse kan nämnas, att vid det år 1912 fastställda laga skiftet utgjorde Kyrkbyn 47 hemmansnummer och hela dess uppskattade ägobelopp 265 trög med följande uppskattningsinnehåll: inrösningsjord 1829 rev. 16 st. 59 fot samt av-

Bynamn	O:N		Trög	
		Transport	320	
Ibidem	28	Oluf Jonson NB	5	NB·
		Sven Mattson	5	
	29	Rolof Half:rson	10	NB.
	30	Oluf Jonson	6	
		Oluf Svenson NB	6	
	31	Per Jönsson	13	NB.
	32	Oluf Person	9	NB.
	33	Hans Rolson	14	NB.
	34	Jon Halfvarson	3½	NB.
Nordanhån	1	Sigrin piga	6	NB.
	2	Marit pigas Hemman	4	
	3	Jon Thorkils Hemman	3	
	4	Erick Ehrson	4	NB.
	5	Oluf Påhlson	3	
	6	Oluf Jonson	3½	NB.
	7	Esbiör lars Hemman	2	
	8	Jöns lars Hemman	2½	
Herjåsiön	1	Per Erson	3	NB.
	2	Jon Jonson	2½	NB.
	3	Per Jönsson	3	NB.
Olingdahl	1	Lars Jonson NB	6	
	2	Rolof Jonson	6	NB.
		Per Half:rson	6	NB.
	3	Sven Ohlson	5	NB.
	4	Oluf Ohlson	7	
	5	Per Ohlson	2	
	6	Erick Jonson	3	NB.
Orrmo	1	Jonnas Rolson	11½	NB.
	2	Jöns Half:rson	16	NB.
	3	Måns Jonson	4½	NB.
	4	Jonas Hanson	4½	NB.
	5	Erick Ohls Hemman	3½	NB.
		Transport	503	

Bynamn	O:N		Trög	
		Transport	503	
	6	Erick Anderson	4	NB
	7	Jon Jönsson	7½	NB.
	8	Oluf Person	7	NB.
	9	Sven Half:rson	9½	NB.
	10	Erick Ohlson	8½	NB.
Östansiön	1	Salmon Jonson	8	NB.
	1	Hans Anderson	6	NB.
	3	Anders Haftorson	8½	NB.
	4	Per Ehrson	6	NB.
	5	Halfvar Månson	7	NB.
	6	Erick Mattson	6½	NB
		Per Kiehlson	6½	NB.
	7	Sven Ohlson	6	NB.
	8	Jon Ohlson	6	NB.
		Anders Jonson	6	NB.
	9	Rolof Ehrson	7	NB.
	10	Oluf Person	5	NB.
	11	Sven Ohls Hemman	4	
	12	Per Månson	6	NB.
	13	Olof pers Hemman	1	
Högen	1	Erick Jonson	5	NB.
	2	Oluf Person	4½	NB.
	3	Anna piga	4	NB.
	4	Erick Ohlson	5	NB.
Åsen	1	Jöns Anderson	7½	NB.
		Jöns Person	7½	NB.
	2	Jöns Anderson	10	NB.
	3	Oluf Half:rson	12	NB.
Oling skog	1	Oluf Ohlson	1	NB.
	2	Jonnas Hanson	1	NB.
		Summa	686½	

rösningsjord 10867 rev. 5 st. 67 fot eller tillsammans 12696 rev. 22 st. 26 fot.

Denna skattelängd torde samtidigt ha utgjort rästlängd. Den vid de flästa namnen gjorda anteckningen NB. (= nota bene) utmärker väl, att vederbörande erlagt sin skatt.

E. F.

Därefter är vidfogad på ett särskilt papper följande

uptekning på huru många Trög är över hela fögderiet

Nl.:

Sveg	992
Elfros	435 1/2
Hogdal	172
Lilleherdahl	689
inräknat med Prästebordet i Lilleherdahl Som består af 3 1/2 trög*)	
Hede	329 2/3
Wemdalen	412 3/4
Tännäs	125 1/2
Prästeborden i Sveg	13 1/2
Hede	12
Summa	3182 5/7

Kvarnvasslan.

Kvarnvasslan är namnet på en liten idyllisk plats i Blädjans dalgång i Lillhärdal, där ett biflöde till denna å, en bäck med små fall, rinner fram. Platsen är belägen ett par km. från Lillhärdals kyrka. I bäcken ha stått 1 stamp, 2 smedjor samt 14 små pittoreska kvarnar, av vilka några ännu finnas kvar, ehuru tämligen förfallna. Ofta var det två eller flera hemman om en kvarn. Till varje kvarn hörde en liten fristående stuga med lave samt spis. De karaktäristiska namnen på de 17 anläggningarna följa här i ordning från bäckens utlopp: 1. Stampen, 2. Hedarkvänna, 3. Johalvarsakvänna, 4. Anderskvänna, 5. Hållkvänna, 6. Bagga, 7. Storkvänna, 8. Kroka, 9. Svessa, 10. Nykvänna, 11. Stampa, 12. Ruska, 13. Synjaåssa (Sjugensa), 14. Malóngsa, 15. Lillhälvete, 16. Gammelsmidja, 17. Nyaresmidja. Av dessa äro nu kvar 2—5, 7—8 och 12.

Helt visst ha otaliga sägner här haft sin synnerliga trivsel. Kvarnarna talade också med varandra. I det växlande gnisslet från de 3 översta kvarnarna hörde man t. ex. den nedersta släpigt tala till sin granne ovanför: »je gruve mä, je gruve mä», grannen svarar litet raskare: »mö råkas full, mö råkas full» (vi råkas väl), och den översta tillägger snabbt: »i hällvet, i hällvet, i hällvet!»

E. F.

---

*) Här föreligger tydligen en felsummering. Hela trögantalet för Lillhärdal utom Prästbordet utgjorde 686 1/2. Lägges härtill Prästbordets 3 1/2 trög, blir summan 690 trög.

Ovan angivna slutsumma trög för hela fögderiet är ej häller riktig. Den utgör 3181 11/12 trög. Lägges härtill 1 trög, enligt ovan för litet beräknat för Lillhärdal, skulle alltså den riktiga slutsumman för hela fögderiet bli 3182 11/12 trög.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 12 mars 1915.

Den av fornminnesföreningen utövade kulturella värksamheten har under det tilländalupna året fortgått i ungefär samma omfattning och riktning som förut. Som föreningens stipendiat fortsatte undertecknad sekreterare sistlidne sommar de arkeologiska undersökningarna inom länet, denna gång inom Ås och Sundsjö socknar i Jämtland samt Lillhärdals socken i Härjedalen. På sistnämda plats medhunnos emellertid inga grävningar. Föreningens samlingar hava icke oväsentligt ökats, huvudsakligen genom gåvor. Särskilt torde böra omnämnas major R. Södermarks i Stockholm mot föreningen visade minnesgodhet, som tagit sig uttryck i överlämnandet som gåva av en av honom från skilda delar av Jämtland hopbragt samling gamla kulturföremål.

Ett nytt häfte av tidskriften, utökat till 64-sidigt samt illustrerat, utkom 1914. Det innehöll bidrag av lektor S. J. Kardell, lektor P. Olsson, hr J. Larsson och undertecknad sekreterare samt meddelanden m. m. av intendenten och sekreteraren.

Muséet har under året hållits tillgängligt för allmänheten lördagar och söndagar kl. 1—3 mot en inträdesavgift av 10 öre.

I A.-B. Jemtlands Folkbank voro för föreningens räkning den 31 dec. 1914 insatta tillhopa kr. 4,539: 70.

Av detta belopp kommo på

fonden för Karolinergraven ..	„	133: 99
byggnadsfonden	kr.	4,265: 33
årskassan	„	139: 95
sparkassan	„	0: 43
	Kronor	4,539: 70

Föreningens ledamotsantal uppgick den 31 dec. 1914 till 452. Av dessa voro 22 ständiga och 430 årsledamöter.

Östersund den 10 mars 1915.

Johan Widén.

Eric Festin.

Meddelanden.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse efter valet den 12 mars 1915:

Landshövdingen m. m. *J. Widén*, ordförande,
f. Lektorn m. m. *S. J. Kardell*, v. ordförande,
Majoren m. m. *J. G. Widmark*, intendent,
Häradshövdingen m. m. Frih. *E. K. Leijonhufvud*, skattmästare.
Fil. kandidaten *E. Festin*, sekreterare.

Suppleanter:

f. Folkskoleinspektören m. m. *J. Kjellin*,
Lasarettssysslomannen *A. Mattsson*.

Hedersledamöter:

f. Landshövdingen m. m. *K. U:son Sparre*, kallad den 15 mars 1907,
f. Lektorn m. m. *Peter Olsson*, kallad den 15 mars 1907,
f. Riksantikvarien m. m. *Oscar Montelius*, kallad den 21 aug. 1911.

Ständiga ledamöter:

(Ständig ledamotsavgift är 20 kr. en gång för alla. Ständig ledamot erhåller årsskriften sig gratis tillsänd.)

Almgren, Oscar, professor, Uppsala;
Amreus, A. P., nämdeman, Hoo, Hammarstrand;
Andersson, A., Bengs, Ytterhogdal;
Aspgren, Nestor, överste, Umeå;
Behm, Alarik, intendent, Skansen, Stockholm;
Björklund, Olof, disponent, Rörön, Månsåsen;
Cavalli, G. apotekare, Skövde;
Geete, Sten, häradshövding, Stockholm;
Henriksson, Per, landstingsman, Stavre;
Löfvenmark, Olof, kontraktsprost, Revsund;
Näs, Per, grosshandlare, Björkhagen, Stocksund;
Näslund, Aug., bankdirektör, Strömsund;
Olsson, Peter, f. d. lektor (hedersledamot, se ovan), Spegelvik, Arkelstorp;
Sahlin, Salomon, direktör, Åre;
Skytte, C. G. överste, Stockholm;

Sparre, K. U:son, frih., f. d. landshövding (hdl.), Stockholm;
Stadling, J., skriftställare, Döbelnsgatan 5, Stockholm;
Stapelmohr, I. von, borgmästare, Östersund;
Stiernspetz, G., byråchef, Stockholm;
Södermark, Rob., major, Stockholm;
Tigerhielm, F. W., överjägmästare, Stockholm.

Nya årsledamöter 1915:

Årsledamot erlägger en årsavgift av 1 kr., varvid årsskriften erhålles gratis. Avgiften uttages genom postförskott å 1 kr. 14 öre i samband med årsskriftens utsändande.)

i *Östersund:*

Genberg, E. Chr., fanjunkare,
Jansson, Olof, fil. stud.,
Jonsson, J. E., fotograf,
Wikström, Iwan, hovrättsnotarie;

i *Borgvattnet:*

Mattsson, Olof, hemmansägare,
Wedin, A. J., byggmästare, f. d. riksdagsman;

i *Gäddede:*

Arbman, Sigvard, inspektor;

i *Håsjö:*

Jonsson, Jon, nämdeman, Valla,
Widell, Ernst, komminister;

i *Kristiania:*

Kolsrud, O., universitetsstipendiat;

i *Kälarne:*

Eriksson, M., landstingsman;

i *Lillhärdal:*

Nilsson, N. kassör, Kyrkbyn;

i *Mattmar:*

Andersson, Bengt, hemmansägare, Ubyn,
Henriksson, Petter, handlande, Ugård,
Jonsson, Olof, hemmansägare, Ubyn,
Larsson, Nils, fjärdingsman, Norrgård,
Åkerberg, J., komminister, Prästbordet;

i *Norderön:*

Olsson, And., nämdeman, Backen;

i *Pålgård:*

Björck, J., pastoratsadj.;

i *Rätansbyn:*

Hermansson, Th., folkskollärare, landstingsman;

i *Rödön:*

Larsson, Lars, komm.-ordf., Trusta,
Larsson, Nils, hemmansägare, By;

i *Stugun:*

Jonsson, Markus, lantbrukare;

i *Uppsala:*

Geijer, Herman, fil. lic.,
Nygren, E., fil. kand.

Föreningens ombud:

Alanäset:

Kommunalst.-ordf. *Per Mickelsson* i Gubbhögen.

Aspås:

Komm.-ordf. *Per Persson* i Trången.

Berg:

Kontraktsprosten *P. Wagenius*, adr.: Hoverberg.

Borgvattnet:

Kyrkvärden *Mattias Eriksson* i Borgsjön.

Bräcke:

Komminister *Olof Tirén.*

Fors:

Landstingsmannen *E. O. Engström* i Österede, adr.: Bispgården.

Frostviken:

Kyrkoherden *A. Arvidsson*, adr.: Gäddede.

Föllinge:

F. d. Kronojägaren *J. Danielsson.*

Gåxsjö:

F. d. Landstingsmannen *Abr. Öhrberg.*

Hackås:

F. d. Riksdagsmannen *J. Bromée* i Billsta och
Komministern *Axel Nordien.*

Hallen:

F. d. Riksdagsmannen *E. Sundin.*

Hammerdal:

Handlanden *Ol. Svensson* i Mo och
Kontraktsprosten *H. Wedholm.*

Hede:

Kyrkoherden *Olof Carlsson.*

Hotagen:

Komm.-ordf. *Per Persson* i Häggsjön.

Håsjö:

Komm.-ordf. *A. Sundin*, adr.: Kälarne.

Häggenås:

Handlanden *Dan. Olsson*, Häggesta och
Landstingsmannen *G. N. Torgén.*

Hällesjö:

Handlanden *J. Björnson*, adr.: Sörbygden.

Kyrkås:

Landstingsfullmäktigen *A. J. Hansson* i Bringåsen.

Laxsjö:

Komm.-ordf. *Sven Olofsson.*

Lillhärdal:

Kyrkoherden *S. J. Enander.*

Lit:

Komm.-ordf. *Ol. Johansson* och
Kyrkoherden *S. N. Sundelin.*

Lockne:

Hemmansägaren *Jöns Pettersson* i Döviken, adr.: Lockn ebyn;

Marby:

Komm.-ordf. *Ol. Hemmingsson* i Gärdsta, adr.: Hall-Marby.

Marieby:

Lantbrukaren *P. V. Enström*, adr.: Brunflo.

Mattmar:

Häradsdomaren *Gustaf Olsson* i Mällbyn.

Myssjö:

Litteratören *A. Backman*, adr.: Kövra.

Norderön:

Komm.-ordf. *Lars Larsson* i Älsta.

Nyhem:

Folkskolläraren *C. E. Alenius* i Ulvsjö.

Näskott:

Lantbrukaren *Nils Persson* i Faxälven, adr.: Nälden.

Offerdal:

Landsfiskalen *A. Kjelsson* och
Kyrkoherden *C. O. F. Wimmercrantz.*

Oviken:

Kontraktsprosten *M. Bergman.*

Ragunda:

Komm.-ordf. *H. P. Danielsson*, adr.: Pålgård.

Revsund:

Kontraktsprosten *O. Löfvenmark.*

Rätan:

Lantbrukaren *C. Brennerfelt* i Söderhögen, adr.: Rätansbyn.

Rödön:

Kyrkoherden *N. J. Eriksson.*

Ström:

Riksdagsmannen *Ulrik Holm* och
Inspektoren *Z. Åslund*, adr.: Strömsund.

Stugun:

Nämdemannen *A. Sahlin*, Fredrikslund, och
Lantbrukaren *E. Holmberg*, adr.: Bomsund.

Sundsjö:

Komm.-ordf. *P. Horneij*, adr.: Pilgrimstad.

Sveg:

Kyrkoherden *G. Lillieskö1d.*

Tännäs:

Riksdagsmannen *Ingebrekt Bergman.*

Undersåker:

Kyrkoherden *A. E. Lindeman*, adr.: Järpen.

Vemdalen:

Lantbrukaren *Per Roelsson*.

Ytterhogdal:

Landstingsmannen *O. Verner* i Viken och Nämdemannen *A. Andersson* i Bengs.

Åre:

Lantbrukaren *E. Mårtensson* i Lien samt Komministern *E. A. Stenqvist*, adr.: Duved.

Ås:

Lantbrukaren *Jöns Johansson* i Ösa, adr.: Täng.

Åsarne:

Komm.-ordf. *Jonas Åhs* i Österåsen.

Överhogdal:

Komm.ordf. *E. Jonsson*, Kyrkbyn.

Föreningen mottager tacksamt alla gåvor i fornminnesväg. Personer med intresse för våra jämt- och härjedalsbygders utforskande torde vara vänliga, muntligen eller skriftligen, meddela sig med föreningens intendent major *J. G. Widmark* (Köpmangatan 52, rikstel. 478), dess skattmästare häradshövding *E. K. Leijonhufvud* (Nygatan 11, 1 tr., rikstel. 430) eller dess sekreterare intendent *Eric Festin* (Repslagaregatan 2, 1 tr., rikstel. 917), den sistnämde särskilt angående fornminnen från förhistoriska tiden (gravhögar, s. k. jordfynd m. m.), angående arkivalier (pärmbrev, gamla anteckningar eller andra urkunder), vidare angående gamla byggnader, forna seder och bruk, folkspråk, sägner o. s. v. För övrigt hänvisas till uppropet å häftesomslagets fjärde sida.

Fornminnesföreningens museum (lokal Jämtlands biblioteks hus, 1 tr.) hålles öppet för allmänheten lördagar kl. 1—2 e. m. och söndagar kl. 1—4 e. m. Avgift 10 öre.

Vaktmästarebefattningen uppehålles tills vidare av fru *Anna Eriksson*, Prästg. 35 (Nord & Södermarks gård), med vilken avtal om annan tid för besök å muséet kan träffas.

Jämtlands läns Fornminnesförening.*)

Föreningens bildande.

Den 12 januari 1887 bildades föreningen, sedan kort förut initiativet därtill tagits av dåvarande landshövdingen i länet friherre John Ericson, lektor S. J. Kardell, lektor P. Olsson och häradshövding S. J. Geete.

Föreningens uppgift.

Enligt de vid föreningens bildande antagna och ännu gällande stadgarna har föreningen till uppgift att: 1:o) uppsöka och vårda inom länet befintliga fasta fornminnen; 2:o) skydda och tillvarataga samt samla och ordna länets fornsaker; 3:o) samla och uppteckna allt, som kan vara upplysande för länets historia, folkspråk och seder; 4:o) hos allmänheten väcka och underhålla deltagande för föreningens syfte.

Föreningens värksamhet.

Ända sedan sin uppkomst har föreningen utgivit en tidskrift, vars sist utkomna häfte utgör början till tidskriftens sjätte band. Från och med år 1903 har årligen ett häfte utkommit, och varje band omfattar 4 häften. Tidskriften har till och med år 1905 redigerats av lektor P. Olsson, åren 1906—1911 av lektor Kardell och därefter av fil. kand. Eric Festin. Tidskriftens innehåll har huvudsakligen varit av historisk, personhistorisk, arkeologisk, folkloristisk och fi-

---

*) Under Hembygdskurserna i Östersund 21—29 aug. 1915 erhöllo kursdeltagarna rätt till ett avgiftsfritt besök under vederbörandes ledning å Fornminnesföreningens museum. Därvid höll sekreteraren en föreläsning om Jämtlands och Härjedalens förhistoriska tid, de viktigaste museiföremålen demonstrerades, och följande av skattmästaren för ifrågavarande tillfälle utarbetade kortfattade översikt över föreningens utveckling och verksamhet utdelades.

logisk art, och uppsatserna författats av lektor P. Olsson, lektor Kardell, folkskoleinspektören K. Kjellmark, amanuensen G. Hallström, adjunkten J. Nordlander, fil. kand. E. Festin m. fl. Föreningen har dessutom utgivit en ny upplaga av Hülphers "Jämtland och Härjedalen".

Från och med år 1908 har föreningen årligen med anslag av länets landsting låtit anställa arkeologiska grävningar inom länet, företrädesvis inom Rödöns, Ås, Frösö, Näs, Hackås, Lockne, Brunflo och Sundsjö socknar. Grävningarna hava utförts av folkskoleinspektören K. Kjellmark och fil. kand. E. Festin.

År 1899 restes på föreningens initiativ ett monument å Karolinergraven å Vallans bys område i närheten av Ånns järnvägsstation.

Föreningen har slutligen inrättat ett museum.

Föreningens museum.

Föreningens samlingar av fornsaker, som från dess tillkomst och till hösten 1911 förvarades i olika lokaler här i staden, äro numera utställda i förhyrd lokal i Jämtlands biblioteks byggnad vid Rådhusplanen. Samlingarna äro fördelade i följande avdelningar: 1:o) *Arkeologiska föremål*, vunna dels genom de inom länet värkställda grävningarna, dels genom gåvor och inköp av tillfälliga fynd. Föremålen äro förvarade i museets förrum i montrer och skåp. 2:o) *Etnografiska föremål*, till övervägande del från norra Jämtland. En ytterst ringa del har förvärvats genom köp, den stora massan genom gåvor från ortsbefolkningen under för föreningens räkning av föreningens skattmästare, häradshövdingen friherre E. K. Leijonhufvud värkställda samlingsresor. En del tillhör allmänna lärovärket och är deponerad i museet. Föremålen äro huvudsakligen utställda i den stora museisalen. 3:o) *Konstföremål*, bestående av några porslins- och silverpjäser samt kyrkliga föremål, för det mästa inköpta och instuckna här och där bland de övriga museiföremålen. 4:o) *Arkivalier- och pärmbrev*, till en del deponerade av allmänna lärovärket. Samlingen är förvarad i ett skåp å stora salens läktare. En mindre del är utlagd i en där uppställd monter. 5:o) *Den så kallade Ytteråsamlingen*, i museet deponerad av P. O.

Nilsson från Ytterån, huvudsakligen bestående av etnografiska föremål och uppgående till inventerade 856 nummer. Samlingen är utställd å stora salens läktare. 6:o) *Allmänna lärovärkets mynt-, medalj-, sigill- och arkivaliesamling*, deponerad i museet och förvarad i tvänne skåp å stora salens läktare. En del av mynten är utställd i tvänne där uppställda montrer. Myntsamlingen omfattar cirka 8,000 olika mynt, däribland cirka 1,500 olika svenska, förutom dubletter.

Samlingarna, som till en början voro tämligen blygsamma, ha under de senare åren tillväxt i hög grad, och torde föremålen nu, Ytteråsamlingen och allmänna lärovärkets sistnämda samling ej inräknade, uppgå till ett antal av ungefär 3,000.

Föreningens medlemsantal.

1887 utgjorde medlemsantalet 215, 1914 452, därav 22 ständiga medlemmar. Den ökade anslutningen till föreningen visar ett stigande intresse för fornvården inom länet.

Föreningens ekonomi.

Föreningens tillgångar utgöras, utom samlingarna, som äro brandförsäkrade för 10,000 kr., av dess byggnadsfond, uppgående till 4,265 kronor 33 öre, bokförlaget (tidskriften och Hülphers) 328 kronor, biblioteket, värderat till 300 kronor samt inventarier till 300 kronor. Föreningens årliga inkomster härflyta av dels medlemsavgifter (*en krona om året*), dels anslag av staden och landstinget, dels mera tillfälliga bidrag av bankinrättningar och enskilda personer. Inkomsten för 1914 uppgick till 2,350 kronor.

Föreningens styrelse.

Styrelsen utgöres av landshövding J. Widén, ordförande, lektor S. J. Kardell, v. ordförande, major J. G. Widmark, intendent, häradshövding friherre E. K. Leijonhufvud, skattmästare och fil. kand. Eric Festin, sekreterare.

Föreningens önskemål.

De närmast liggande önskemålen för föreningen äro: *Ökade inkomster, ökade samlingar och egen museilokal.*

En förbättrad ekonomi har länge utgjort föremål för styrelsens strävanden. Anslagen från landsting och stadsfullmäktige ha visserligen underlättat täckandet av de oundgängligaste behoven, men räcka icke alls till att med samlingarna införliva, vad som icke kan erhållas genom gåvor. *Frivilliga insamlingar inom länet* skulle, om de också icke kunna medföra några storartade resultat, dock bidraga till att för länet kunde räddas månget vackert och för länets kulturhistoria intressant föremål. Exemplet av befolkningen i norra Jämtland, som oegennyttigt till museet lämnat så många värdefulla föremål, borde kunna mana den övriga länsbefolkningen till liknande uppoffringar. *Gåvor av föremål* till museet mottagas av intendenten, skattmästaren och sekreteraren.

Föreningens nuvarande lokal är mycket lämplig såsom museum, men redan nu trängas samlingarna i hög grad, varigenom föremålens utställande försvåras. Man kan därför gott säga, att lokalen redan är för liten, och tillfälle till förhyrande av ytterligare rum inom biblioteksbyggnaden står icke föreningen till buds. Med samlingarnas ökande bli förhållandena fullkomligt ohållbara. Dessutom är det synnerligen osäkert, huru länge biblioteket kan hysa föreningen inom sina murar. Det ständiga ökandet av bibliotekets skatter gör, att kanske inom icke allt för avlägsen tid biblioteket behöver hela byggnaden för egen räkning. Under sådana förhållanden torde bästa lösningen vara uppförande av en egen museibyggnad, i vilken jämväl kunde inrymmas lokaler för en del av Jämtslöjds samt Konstföreningens samlingar. Det är ju emellertid ett vidlyftigt företag, som icke gärna kan komma till stånd, utan att länet och staden och möjligen staten träder emellan, men för att jämna vägen för dess utförande bör intresset därför spridas bland befolkningen ute i bygderna. Uppförandet av ett *landsortsmuseum i Östersund* bör också därför med det första bliva ett brännande spörsmål icke blott för Fornminnesföreningen utan för hela länet.

Arkeologiska undersökningar 1913.

Av

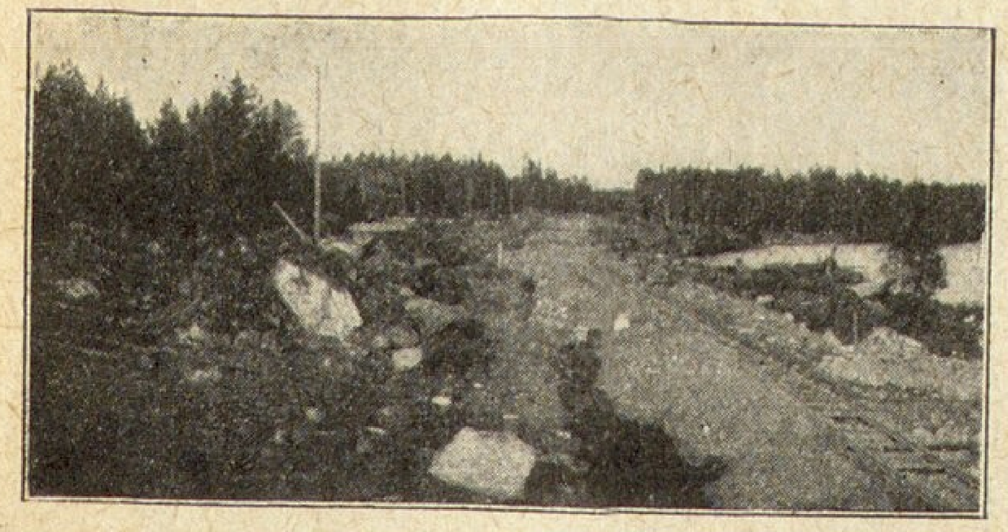
ERIC FESTIN.

År 1913 fortsatte jag för Jämtlands läns fornminnesförening mina arkeologiska undersökningar inom länet, även denna gång liksom år 1911 inom Lockne och Brunflo socknar. Fynd, gjorda vid järnvägsschaktningarna för Inlandsbanan genom Lockne, föranledde undersökningarnas förläggande i främsta rummet dit, varjämte några smärre undersökningar utfördes dels på våren, dels på hösten — omedelbart efter grävningarna i Lockne — inom Brunflo socken.

Lockne.

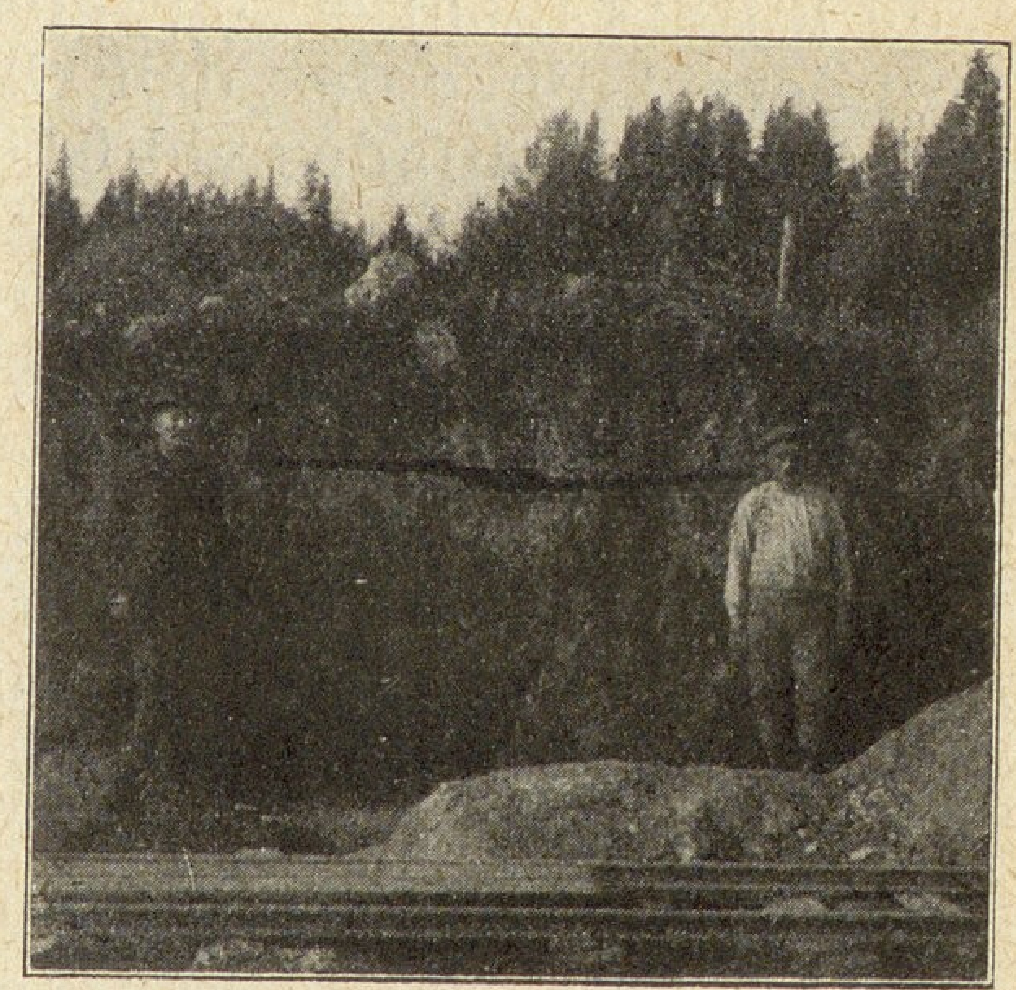
Grav I vid Ede.

I sept. hade schaktningarna vid Inlandsbanan från Brunflo nått fram till Locknesjön och ett stycke utefter denna. En mindre del av marken här hör under Ede by. Sedan banan vid den lilla vik av Locknesjön (bild 1), man först kommer fram till, skurit gamla landsvägen tätt intill den nya, tar banan en mera sydlig riktning (mot Lockne kyrka) och går ett stycke, c:a 120 m., över låg, jämn mark. Där skar nu banan igenom en markhöjning, som torde ha varit omkr. 1,90 m., och då schaktningen till sedvanlig bredd

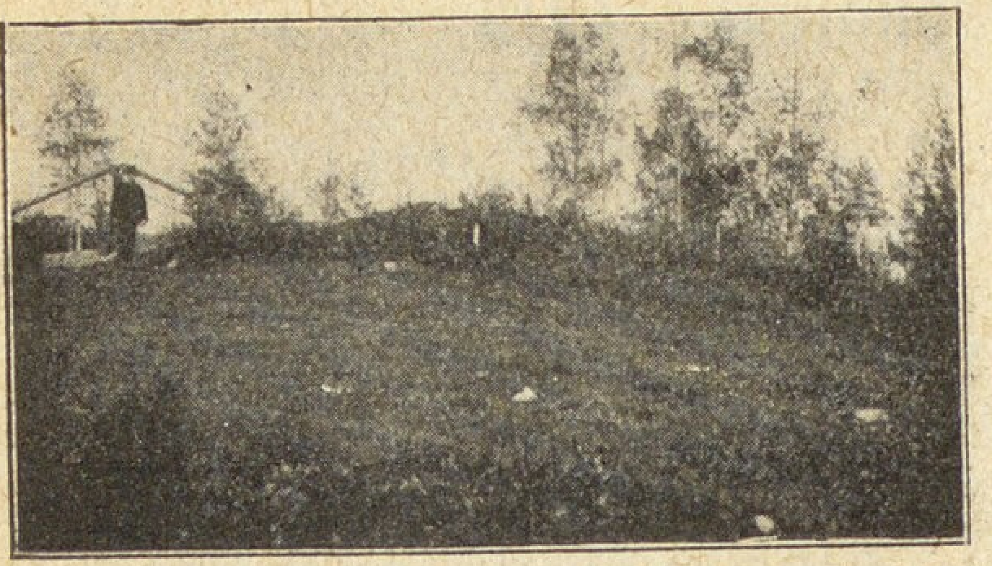
1. Utsikt från fyndplatsen vid Ede åt NO.

(Förf. foto. 1913.)

2. Fyndplatsen i schaktningen vid Ede. Den mörka linjen i höjd med de båda personernas axlar utmärker den vertikala genomskärningen av gravens kolbotten i schaktet.

(Förf. foto. 1913.)

3. Grav I vid Nordanberg.
(Förf. foto. 1913.)

4. Grav II (t. v.) och III (t. h.) vid Nordanberg.
(Förf. foto. 1913.)

fortskridit c:a 9 m. genom densamma, påträffade en av arbetarna nära den lodräta schaktväggen t. h. och c:a en halv meter under kullens krön förutom kol och aska först en 43 cm. lång spjutspets och 3 pilspetsar. Några spadtag till, och en yxa, en kniv, en sköldbuckla samt en harpun kommo i dagen. Vid den några timmar senare företagna undersökningen*) kom det i övrigt vackra fyndet att kompletteras blott med ett järnföremål, förmodligen tillhörande en pilspets. Det låg något djupare eller 0,80 m. under ursprungliga markytan. Samtliga föremålen (se pl. VI nedan) hade hittats inom ett område av omkring 0,5 kvm. Vid undersökningen av den ringa återstoden (ung. 1/3) av graven påträffades vid 0,60 à 0,65 m. djup spår av kol och aska. Vid ett djup av 0,85 à 0,90 m. nåddes själva bålfläcken, med ett särskilt i mitten kompakt, nära decimetertjockt kollager, som i schaktets längdriktning (NNO—SSV) hade en utsträckning av 2,15 m. (jfr bild 2). Närmaste avståndet från gravens mitt och till Locknesjöns vattenyta utgjorde (d. 25 sept.) 30,5 m.

Några få meter från denna grav hittades vid den fortsatta schaktningen en kniv och en nitplatta samt ytterligare några meter därifrån en liten förrostad järnsinka. Bortåt ett hundratal meter längre fram

*) Arbetsbefälet genom löjtnant M. R. Elgenstierna lät genast underrätta mig om fyndet, varefter red. A. Burman i Östersund välvilligt ställde automobil till förfogande för rask färd ditut. Undersökningen kunde därför omedelbart vidtagas, och det ordnades f. ö. beredvilligt så, att avbrottet i sckaktningsarbetet vid fyndplatsen icke skedde till någons förfång.

5. Där Inlandsbanan bryter sig fram genom gravfältet vid Nordanberg.

(Förf. foto. 1913.)

6. Grav III vid Nordanberg genomgrävd I mitten en naturlig sänka i berggrunden, bildande gravens botten.

(Förf. foto. 1913.)

från Grav I förekommo på ett par ställen kolräster och små brända ben, likaså nära gården i Stensjö, men andra fynd gjordes ej.

Gravfält (Grav I—III) vid Nordanberg.

Omkring en km. i sydlig riktning från föregående plats passerar man gränsen mellan Stensjö och Nordanbergs markområden, idel gamla bygder båda två. Ett femtiotal meter söder om gränsen, på Per och Jonas Olofssons i Nordanberg ägor, möter en mindre höjd, där berget går i dagen. På krönet har legat ett gravfält, bestående av minst tre tämligen stora högar, som vid tiden för undersökningen funnos kvar, ehuru redan då åtskilligt spolierade. Mitt genom detta gravfält skulle Inlandsbanan skoningslöst spränga sig väg, och man får en liten föreställning om förödelsen av bild 5.

Grav I (bild 3) tillhör den kategori av ståtliga jämtländska gravhögar (ehuru en av de mindre), som av befolkningen traditionellt benämnas "jättehögar" och till vilken en rad sägner pläga vara knutna. Högen var belägen i sydvästra sluttningen av omförmälda höjd, och vid undersökningen hade järnvägsschaktets västra kant genomskurit en del av densamma. Allt tydde emellertid på, att högen haft en vacker, rund form med en radie av 6 à 7 m. Gravens djup till berggrunden utgjorde vid mitten 0,90 m. I ett 3

dm. mäktigt jordlager av ung. 2 kvm. utsträckning vid bottnen påträffades sparsamt aska och spridda kolräster. I högens mitt och på berggrunden förekommo större stenar ("lyftingar"), efter allt att döma lagda i viss ordning och förmodligen räster efter sidomurar för själva graven. F. ö. gjordes inga fynd. Undersökningen gav vid handen, att högen, som närmast kan karaktäriseras som stenblandad jordhög, varit genomgrävd förut.*)

Grav II (bild 4., t. v.) var belägen i riktning NOO från Grav I på andra sidan schaktet i schaktlinjen. Högen ("stenblandad jordhög", storlek c:a 3 m. radie) hade väsentligt spolierats. Genomgrävdes och sållades noggrant, men förutom spår av kol och aska påträffades inga som hälst fynd.

Grav III (bild 4., t. h.) låg nära intill föregående på sluttningen (markfall 1: 10) mot öster neråt Locknesjön och 6,20 m. över sjöns vattenyta (d. 29 sept. — Locknesjöns vattenyta s. d. 328 m. ö. h.). Denna grav var bäst bevarad och utgjorde en vacker, tämligen rund hög ("stenblandad jordhög") med 3 m. radie. I mitten var den tidigare genomgrävd, antagligen i det närmaste till gravens botten, som även här utgjordes av berggrunden. Djupet till denna var nära 1 m. Här visade det sig, att man vid gravsättningen använt sig av en härför lämplig urhålkning i berggrunden samt på sidorna därom, särskilt på den östliga, lägre sidan, av delvis rätt stora stenar murat upp gravväggar. (Jfr bild 6.) Här har liket placerats, och högen uppkastats över detsamma obränt. Vi hade alltså här att göra med en skelettgrav, som helt säkert skulle skänkt undersökningen ökat värde, om den dittills fått vara orubbad. Den murade gravens längdriktning var ungefär NO—SV. Vid gravens botten i NO hittades 4 tänder av människa, en del av en käk med 2 tänder kvarsittande samt några smärre ben, förmodligen av kraniet. Här påträffades även en vacker, ringformig

---

*) Kanske av någon av de båda kända »skattsökarna» i Lockne (de för några år sedan hädangångna »Malin-Jonas» och »Gammal-Bengt»), vilka ha grävt i ett flertal mera bemärkta högar därstädes. Det uppges vara »Gammal-Bengt», som på 1860-talet vandaliserat Höggärdegravfältet med dess skelettgravar, vilka orörda av denna förstörare helt visst skulle varit ännu mera givande, än de kunna bli genom den 1911 företagna undersökningen.

sölja av brons (4 cm. diam.). Närmare mitten förekommo några förrostade järnbitar, därav en möjligen kan bestämmas till "del av nyckel". Slutligen gjordes det vackraste fyndet vid bottnen, där urhålkningen var djupast (nära mitten), nämligen ett spänne av brons (ett "knäppe" för ett läderbälte), vars till det yttre lika delar äro vardera besatta med 3 lika stora, runda, plana knappar av brons i rad, helt förgyllda. Knapparnas diameter är 13 mm., och spännets storlek hopknäppt utgör i höjd 40 mm., i bredd 27 mm. Å den ena halvan är mellanknappen borta.

Härmed var undersökningen av detta gravfält, som möjligen kan gå ned till 600-talet, avslutad, och inlandsbanearbetarna fingo obehindrat fortsätta sitt vägrödjande arbete för det kommande dagliga rasslet genom de fridfulla kullarna.

* *

*

Möjligen har detta gravfält bestått av flera gravhögar. Enligt uppgift av Jonas Olofsson i Nordanberg hittade han för c:a 30 år sedan vid plöjning ung. 15 m. i V från Grav I ett betsel (nu i J. L. F.). P. O. Eriksson i Stensjö hittade för omkring 10 år sedan en yxa och en myrjärnspade (nu i J. L. F.) "knappt en fot från varandra" på en plats, där han förut plöjt två gånger, och ansåg han, att fynden ursprungligen måste ha legat över en fot under markytan. Fyndplatsen finner man, om man följer en från gränslinjen mellan Nordanberg och Stensjö 40 m. från stranden av Locknesjön dragen vinkelrät linje 25 m. in på P. O. Erikssons ägor. Möjligen har här legat en hög i den obetydliga sluttningen mot sjön. Intressant är fyndet av myrjärnspaden tillsamman med en yxa, som torde böra hänföras till sen folkvandringstid, ett ytterligare sannolikhetsbevis för, att dessa talrika myrjärnspadar tillhöra vår förhistoriska tid.

Även högt uppe i Nordanberg (ej långt från själva gårdarna) finnas gravhögar. Ovannämde Jonas Olofsson hittade för några år sedan vid utgrävning av ett röse en yxa (nu i J. L. F.). Röset var beläget c:a 85 m. i östlig riktning från hans ladugård samt 15 m.

väster om gamla landsvägen. Yxan är av vikingatidstyp.

Brunflo.

Grav 1 vid Backen.

Hemmansägaren C. J. Pettersson i Backen hade vid plöjning å sina ägor bortom skogen ovanför sin gård hittat ett eldstål. Den nästan fullständigt spolierade graven undersöktes nu. Den var belägen vid en åkerren c:a 70 m. i riktning SOS från en stor nyuppförd lada samt ungefär 40 m. i N från kyrkvägen (där den korsar vägen ner till gården). Graven företedde vid alven spår av en rektangulär stenläggning ung. 2 m. × 1 m.). Fynd: ett betsel, smärre obestämbara förrostade järnföremål, några små brända ben samt kolräster.

* *
*

På försommaren s. å. hade undersökning företagits av en fördjupning inne i skogen å Petterssons ägor mellan gamla och nya kyrkvägen (upptagen på 1697 års karta över Backen). Fördjupningen, belägen c:a 300 m. i NO från nya landsvägen, var ytterligt nedrasad. Vid undersökningen visade den sig ha en fyrkantig form, ett största djup av 1,15 m., och ner till bottnen av densamma ledde trappsteg av sten. Den har antagligen tjänstgjort som källare.

En sägen har knutits härtill, nämligen att en gammal gumma här på skogen nedgrävt ett kärl med dyrbarheter i under ofredstider med Norge.

Undersökningar

vid stipendiatresor 1914 för Jämtlands läns fornminnesförening.

Av

ERIC FESTIN.

Det var enligt angiven plan meningen att förlägga 1914 års undersökningar till Sundsjö och Revsunds socknar, alltså en naturlig fortsättning av Lockne- och Brunfloundersökningarna (1911 och 1913) efter vattensystemen åt SO.

Under den tid, då vårsådden här uppe höll på att avslutas, gjordes emellertid vid stensprängning i en åker å hemmanet Västersem n:r 2 i Ås socken ett unikt fynd, som utan uppskov föranledde en undersökning där först. Det var det jämtländska guldfyndet, som hittades av bondesonen Olof Nilsson, son till ägaren av ovannämda hemman.

Över denna undersökning, som skedde på uppdrag av K. Vitterhets- Historie- och Antikvitetsakademien, lämnas särskild berättelse här nedan, till vilken jag ber få hänvisa. Ehuru — såsom därav framgår — guldfyndet icke torde ha något gemensamt med den tids gravskick, från vilken det härstammar, var det likväl icke utan betydelse att även i samband med detta fynd söka utröna bygdens ålder, hälst som jag genast upptäckte, att vi befunno oss på blott omkring 100 meters avstånd från närmaste gravfält. Jag kom därför att utföra en del av årets grävningar därstädes.

Ås.

Gravfält (Grav I undersökt) vid Västersem.

I byn Västersem, men särskilt å hemmanet n:r 2, en bland de älsta gårdarna i Ås, har förekomsten av gravhögar säkerligen varit riklig. Nu återstå blott räster av dem eller i varje fall av odlingen så spolierade högar, att man vid en okulär besiktning mästadels står tveksam. Möjligen kan det ha varit flera gravfält. Att vi här haft åtminstone ett sådant av rätt stor omfattning, därom råder intet tvivel. Den del därav, som nu återstår, är genomskuren av järnvägen (Östersund—Storlien) och belägen drygt 100 m. österut från platsen för guldfyndet. Jfr pl. IV—V (sid. 116—117).

Nedanför järnvägen träffa vi på en bit mark, som företer gammal odling, men där nog ingen modärn stålplog ännu gått fram. Här ligga några högar kvar (se kartskissen pl. IV), åtminstone fyra jämförelsevis större samt flera små. Jag beslöt mig för att till en början undersöka en av de större.

Grav I utgjordes av ett gräsbeväxt, starkt jordblandat röse i en sluttning (markfall 1: 10) från järnvägen neråt sjön. Å nämda kartskiss utmärkes den med ett kors i en ring. Högens runda form hade skadats vid odling, dess ursprungliga diameter torde ha varit ungefär 7 m. Läget över Storsjön uppskattades till 12 m.

Brända människoben började finnas rätt i V 0,40 m. från mittpunkten (= högsta punkten) samt 0,45 m. djupt. På samma ställe påträffades 1 *glaspärla*, 1 *ornerad benbit*. 0,20 m. O om mp., 0,65 m. djupt hittades 2 *nitar* av järn, del av *sländtrissa*, *brända ben;* 0,25 m. S om mp., 0,68 m. djupt 1 hopsmält grön *glaspärla*, allt *in situ*. Här följa rikligare rester *brända ben*, vidare 3 *glaspärlor* samt 2 *nitar;* 0,25 m. i SO och 0,70 m. djupt 1 *nit*, 1 *pärla;* 0,30 m. SO och 0,70 m. djupt 1 odefinierbart *bronsföremål;* 0,15 m. Ö om mp., 0,60 m. djupt 1 förrostad *nit*, fragment av en tegelfärgad *pärla* samt 1 del av *benkam;* 0,30 à 0,50 m. SO fr. mp., 0,80 m. dj. 2 *nitar;* 0,30—0,50 m. SO från mittp. och vid alven rikligt med *brända ben*, 3 *pärlor*, delar av *benkam; nit*, *spik;* SSO på samma avstånd fr. mp. vid alven en (stor) *pärla* och flera hopsmälta; 0,60 m. SSO vid alven 1 *nit*, 1 bit av *sländtrissa*, 3 smälta *pärlor;* 0,60 m. SO vid alven (0,80 m. dj.) 1 *nit* och rikligt med *brända ben* samt delar av *benkam* och 1 *pärla*.

In situ: 0,65 m. SOO, 0,77 m. dj. (vid alven): 1 *revben*, 1 *sinka* av järn, 1 *nit*, del av *kam*.

Från hp. (= mp.) var det 0,70 m. till alven. 1,60 m. i StO (170 gr.) fanns ett ben- och kollager vid alven 0,90 m. under hp.

Fynden i denna grav voro ju relativt torvtiga, men de upplysa oss likväl om åtskilligt. Vi ha tydligen här att göra med en k v i n n o g r a v, och med den pietet för den dödes livsgärning och konsekvens i uppfattningen av ett fortsatt liv efter döden med livsbetingelser av timlig art, som tog sig uttryck i bi-läggandet vid gravsättningen av vissa för den avlidna i livstiden viktiga föremål, kan man med skäl antaga, att här begravts e n i s p å n a d väl förfaren kvinna.

Hon var ansedd och vördad, hennes grav intar en av hedersplatserna i gravfältet.

En fortsatt undersökning av detta gravfält skulle förmodligen skänka oss bättre dateringsmöjligheter. Det tyckes mig emellertid redan sannolikt, som om guldfyndet och gravfältet skulle vara relativt samtida samt härröra från folkvandringstid — tidig vikingatid.

Sundsjö.

De i Sundsjö utförda grävningarna gåvo, vad fynden beträffar, klent resultat. Endast kol och aska, vars förekomst var riklig, samt några mycket spridda benräster, det var genomgående allt, som gav någon visshet om, att de utgrävda högarna voro gravar.

Gravfält (Grav I—III undersökta) vid Stamnäs.

Å det gamla bostället Stamnäs finnas ett stort antal högar, de största i närheten av själva gården. Av dessa sistnämnda torde dock en del vara odlingsrösen. Beträffande högarnas och de undersökta gravarnas läge, se pl. III, kartskiss 16.

Grav I (liksom de övriga) utgjordes av jordblandat röse, (jfr pl. II, bild 11), dess storlek m. m., se pl. II, skiss 13. I mitten var djupet till alven 0,95 m., medan det vid kolgränsen utgjorde blott 0,60. Fynd: endast få små brända ben, utom rikligt med kol och aska.

Grav II och III gåvo likartade resultat.

Gravhögar vid Björsjö.

Björsjö by, belägen omkring en mil i nordostlig riktning från kyrkan, ger till en början intryck av att vara en ung bygd. På P. O. Erikssons odelstorp finnas emellertid 3 stora typiska gravhögar, en inne i skogen väster om och ö. 150 m. från gården samt två intill varandra ö. 100 m. norr om den förstnämnda vid sommarladugården. Högarna äro ungefär lika stora med en medeldiameter av 10 à 12 m. och en höjd av c:a 3,5 m. Den närmast sommarladugården belägna utgrävd — fynd endast kol och aska.

Enligt uppgift hade för några år sedan vid plöjning ett stycke nedanför gården påträffats ett par rektangulära "murningar" av manslängd. Några fynd gjordes emellertid icke. Vid mitt besök kunde platsen icke exakt angivas.

(I ett mindre berg "någon km. inne i skogen" skall finnas en "grotta" med väl dold ingång.)

På flera andra ställen i Sundsjö förekomma förmodade gravhögar eller räster av dylika. I Sörviken torde vi ha att räkna med ett eller flera gravfält (jfr pl. I, kartskiss 9 nedan). Vid utgrävning för några år sedan av ett av "rösena" hade påträffats "en del smärre järnskrot samt kol och aska". I medeltida urkunder är Sörviken omnämt.*)

Vid Edefäbodar, ett par km. norr om Sundsjön, finnas högar och rösen, som kunna vara gravar. Vid Skorsta, fäbodar under Lövsta, ligger en stor, delvis utgrävd jordhög. Den är 17 m. i diam. och 3,5 m. hög (pl. II, bild 12).

Om Sundsjö sockens torvtiga hednagravar beträffande fynd ej lämnade så stort utbyte, voro dock intill varandra ö. 100 m. norr om den förstnämda undersökningarna därstädes intressanta i ett annat och för bygden kring Sundsjön rätt karaktäristiskt avseende. Om det gåves möjligheter att ställa i relation till varandra å ena sidan Sundsjö sockens folkmängd under medeltiden och nu samt å andra sidan folkmängden under samma tider i andra socknar inom vår provins med ungefär lika samfärdselsmöjligheter under medeltiden som Sundsjö (t. ex. Lockne, Alsen, även i viss mån Mörsil, Hackås och Brunflo m. fl.), så skulle vi, förmodar jag, finna både likheter och olikheter. Likheterna skulle väl först och främst bestå i bygdens jämförelsevis stora utsträckning och befolkningstäthet kring under medeltiden ungefär likvärdiga vattendrag, en likhet är ock, att de nämda bygderna synnerligen svårt härjades under de ödesdigra påståren. Men jämför man, hur de således ödelagda trakterna nu i våra dagar ånyo uppodlats, skall man finna stora och genomgående olikheter. Ännu i denna dag äro flera av de talrika ödesbölena i Sundsjö utmarker, som jämförelsevis högst obetydligt kommit under plog och harv, då däremot i de andra jämförbara socknarna vi mästadels möta odlad bygd. Om det vore möjligt att beräkna folkmängdssiffrorna här under medeltiden, så skulle nog vid en

*) Jfr. *J. Nordlander:* Om Jämtarnas gamla namnskick, ovan sid. 80.

jämförelse med de nuvarande siffrorna — med lokala begränsningar åtminstone — mycket tvära omkastningar komma till synes.

Sundsjö socken är tämligen rik på ödesbölen.*) Följande finnas omnämnda i gamla urkunder:

Boda, "Crononnes ödejord", förmedlades 1695; *Digeråsen*, en ängslåtter och uppgiven ödegård 1632 vid Åsen; *Fjerdestad*, ödegård 1568, nu Fjällsta; *Gardheyd* omtalas 1514, nu okänt; *Gethen* l. *Geedhe*, bebott 1523, 47, ödegård 1567, 68 under Lövsta; *Glamstadh*, ödegård 1568; *Hanåsen* vid Fanbyn, även granne till Anviken, omtalas 1535; *Knöffuen*, ödegård 1568; *Mo* vid Boggsjö 1523; *Singsjö* (nu i Brunflo) kallas Singxiöö ödesboleye 1474, Singsiö böhle 1696; *Skorffuestad* 1528 (nu Skorsta, fäbodar till Lövsta); *Thorsänge* vid Stamnäs 1566; *Österbyn* (nu Östbyn) omtalas 1557, var avradsland 1701 och 1731, nu åter by.

Därtill komma *Dödåsen*, *Ede* och *Byn*(s fäbodar).

Flertalet av dessa ödesbölen, som med några få undantag äro till läget kända, besöktes nu. De ligga vitt skilda från varandra, stundom mitt inne i skogen, så t. ex. *Boda* med kilometerlånga, gamla vägar mitt inne i en kronopark och många tiotal väldiga odlingsrösen. Byn med sitt höga, vackra läge och utsikt bort över de långsträckta sjöarna (pl. III, bild 14) torde icke varit så obetydlig. Nu är trakten bevuxt med tät, grov skog.

I *Getom*, nu fäbodar vid Sundsjöns norra ände (pl. III, bild 15), finnas tydliga åkerrenar och gränsfåror.

Skansanläggningar vid Fanbyn och Sörviken.

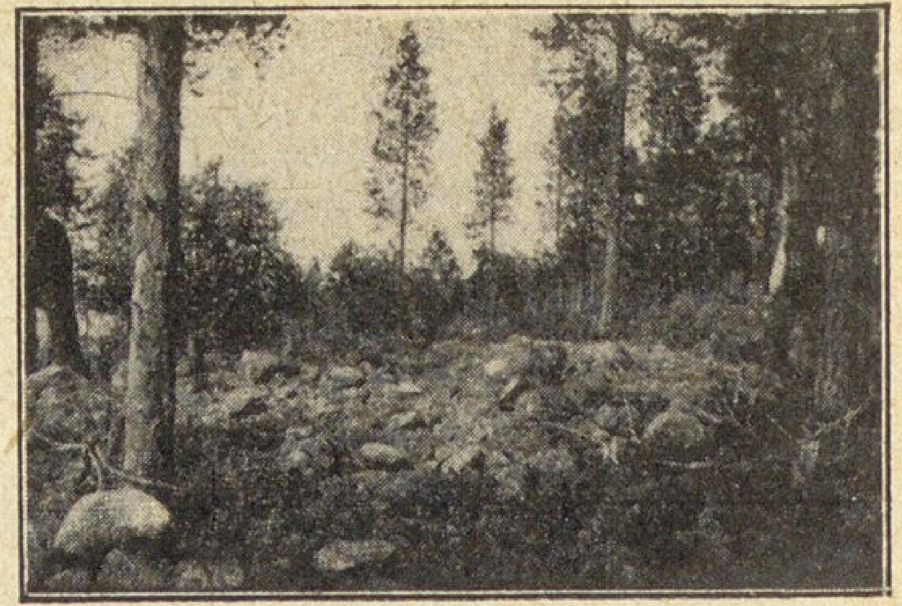
Å O. Olssons i *Fanbyn* ägor vid Sundsjön är den s. k. *Skansen* belägen. Den utgöres numera av tvänne förfallna skyttegravar om resp. 25 och 56 m. längd med 18 m. avstånd från varandra, utgrävda i strandbanken. Se pl. I, skiss 10. "Skansen" har antagligen haft till uppgift att hindra övergången vid sjöns södra del. Vid grävning i närheten påträffades 1898 en större järnyxa (stridsyxa; J. L. F. 804), och enligt uppgift lära å samma plats även andra vapendelar, spjutspets och kanonkulor ha hittats.

I *Sörviken* (se pl. I, skiss 9) finnas tvänne jordvallar nere vid ändan av den djupt inskjutande viken av Revsunden (ö. 300 m. från gårdarna). De äro ung. 1 m. höga och torde vara lämningar efter en mindre, mera tillfällig förskansning.

*) Jfr *P. Olsson:* Några upplysn. om ödesbölen etc. samt Ytterligare upplysn etc. (i J. L. F:s tidskr. resp. I, sid. 79—88 o. VI, sid. 20—28).

7. **Trollringen vid Ede fäbodar.**
(Förf. foto. 1914.)

8. **Röse vid Huckerholmen.**
(Förf. foto. 1914.

Trollring vid Ede fäbodar.

Å kronans mark strax intill flottleden Singsjön—Sundsjön och ett kort stycke ovanför Butjärn snett emot A. Janssons i Marsätt fäbodar finnes en s. k. *trollring* (bild 7). Den utgöres av en större jämt sluttande, rund plätt (diam. c:a 10 m., markfall mot SSV 1:5), och är belägen å en urgammal åkerren, men har, enligt uppgift, i generationer varit svart och saknat all växtlighet. Nu omgives den av aspskog, och i en mera skeptisk tid ha trollen vikit hädan från sin dansbana, där som en återvändande växtlighets förebud talrika aspskott sticka upp och jämte enstaka grässtrån täcka snart hela det förhäxade området. Platsen har många sägner om sig.

Lillhärdal.

Rösen vid Huckerholmen, Orrmo.

I Lillhärdal ha vi enligt sagan att söka Härjedalens urbygd. Den man, som först bröt bygd, anges som bekant vara en norsk flykting Härjulv. En av Härjulvs söner hette Hucker, den där rådde över sjö och mark kring nuvarande kyrkbygden i Lillhärdal. Han bodde på Blädjebacken (Nordanhå), och en liten holme i Orrmosjön benämnes efter honom Huckerholmen. Blott ett smalt sund avskiljer holmen från udden innanför. En sägen förtäljer, att Hucker börjat bygga en stenbro däröver, men nöjde sig, då han kommit så långt, att han vadande kunde övergå sundet. Det uppges, att brogrunden ännu kan ses vid lågt vattenstånd.*)
Det är här på udden innanför Huckerholmen, som jag vid en avstickare från mina byggnadshistoriska undersökningar i juli 1914 påträffade rösen, vilka möjligen kunna vara gra-

*) Jfr *E. Modin*: Härjedalens ortsnamn och bygdesägner, sid. 114.

var. Å bild 8 ses ett av de större rösena, tämligen runt med en medeldiam. av ung. 8 m. samt 0,60 m. högt. Det låg på ett avstånd från sjöns vattenyta av 10 m. och 2,5 m. över densamma. En närmare undersökning å platsen omöjliggjordes genom ett orkanartat åskväder med störtregn, och tiden tillät ej att sedermera besöka den avlägsna platsen. Det är min förhoppning att framdeles bli i tillfälle fullfölja undersökningen därstädes.

Tännäs.

Vikingatidsfynd vid Ränningsvallen.

Ett synnerligen vackert och väl bibehållet fynd från Ränningsvallen inkom 1914 genom lasarettssysslomannen A. Mattsson, som för J. L. F:s räkning förvärvat detsamma av hittaren Sven Larsson. Fyndet, som enligt uppgift gjordes invid en sten tillsammans med kol och aska, består av följande 19 järnföremål (se pl. VII): eneggat svärd (59,4 cm. långt), 3 pilspetsar, 3 knivar (därav en av en fil), 3 eggvärktyg (möjl. orneringsvärktyg l. d.), 2 obestämda föremål, spänne, sax, hålkyxa, eldstål, tång, hammare, rasp. Fyndet påminner starkt om dylika från Tröndelagen.

Guldfyndet från Ås.

(Undersökning för K. Vitterhets-, Historie-, och Antikvitets-akademien i Stockholm.)

Å det vackert belägna hemmanet n:o 2 Västersem i Ås socken, ägare Nils Olsson, gjordes en dag på våren 1914 (antagl. 31 maj) av hans son Olof Nilsson ett enastående fynd. Det skedde efter sprängning av en sten i åkern strax ovan järnvägen. Då Nilsson skulle plocka bort stenflisorna i botten efter den sprängda stenen, påträffade han två spiralringar av, som han förmodade, mässing eller någon liknande gul metall, och använda till lagning av värktyg l. d. I de hopställda spiralerna voro instuckna ett par vridna stycken, därav åtminstone den ena halvcirkelformig, av metall och tjocklek som en 2 à 3-tums lådspik. De sistnämda bröt han sönder (de voro liksom murkna) och kastade styckena ifrån sig med undantag av en tumslång bit, som tillvaratogs. Då Nilsson fullgjort sitt arbete på åkern, tog han fyndet med sig hem och lade undan detsamma, varefter det en tid föll i glömska. Så en dag kom det åter fram. Metallens tyngd och frånvaron av ärg föreföll ju en smula ”mystiskt”. Av en ren tillfällighet kom jag att få reda på fyndet, kanske den enda lilla omständighet, varigenom det kom att bevaras åt

eftervärlden. När fyndet blev mig bekant, växte säden redan frodig på platsen. Jag kunde då vidtaga blott de nödvändigaste förberedande undersökningarna, varpå ingående sådana måste anstå till efter skörden. Om fyndet, som jag tills vidare fick omhändertaga, underrättade jag omedelbart riksantikvarien.

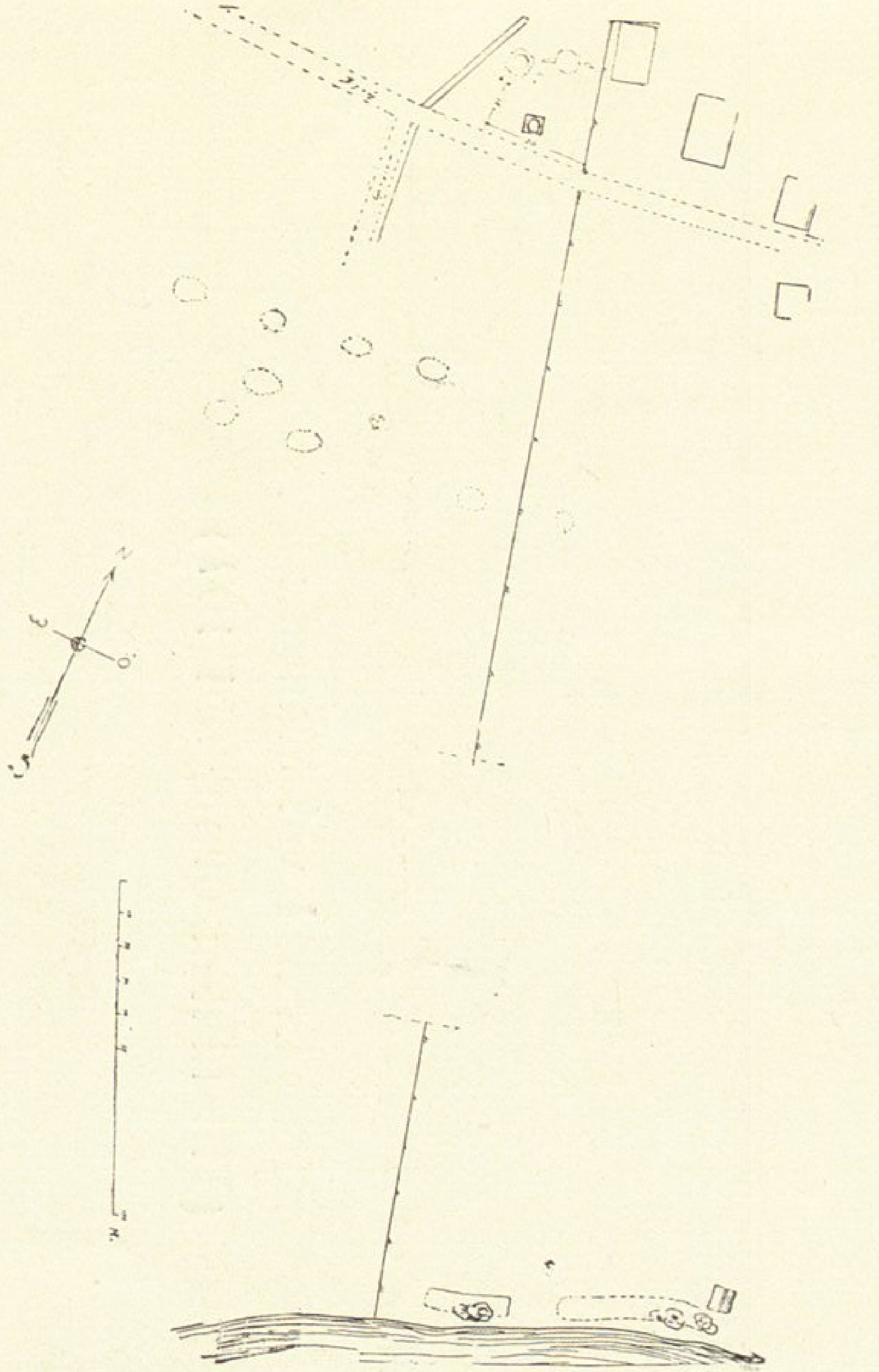
Detta fynd (jfr pl. V, bild 18), bestod nu av *tvänne spiraler av guld*, tillsammans vägande 275,3 gram. Spiralerna voro av olika tjockt gods, den tjockare vägde nära 160 gr. och var 5-ringad, den andra 8-ringad. Därtill kom ett 22 mm. långt och 4 mm. tjockt, vridet stycke *silver*.

Efter mitten av aug., då säden var avmejad, fortsatte jag på K. Vitterhets- Historie- och Antikvitetsakademiens uppdrag och på dess bekostnad undersökningarna. Fyndplatsen var belägen ovan järnvägen (Östersund—Storlien) i hörnet vid gränsskillnaden mot hemmanet n:o 1 Västersem, 22 m. i O från en vid järnvägsövergången stående stolpe, betecknad med kurvradien 520 m. Se kartskissen pl. IV, där fyndplatsen betecknats med ett kors i en ring. Undersökningen ledde till det goda resultat, att trots gödsling, harvning, bortkörning av sten, igenfyllning och planering av gropen efter den sprängda stenen igenhittades tre av de av upphittaren söndebrutna och bortkastade silverstyckena, tillsammans bildande en halvcirkel (se pl. V, bild 18). Detta var så mycket mera glädjande, som därigenom en säkrare datering kan åstadkommas.

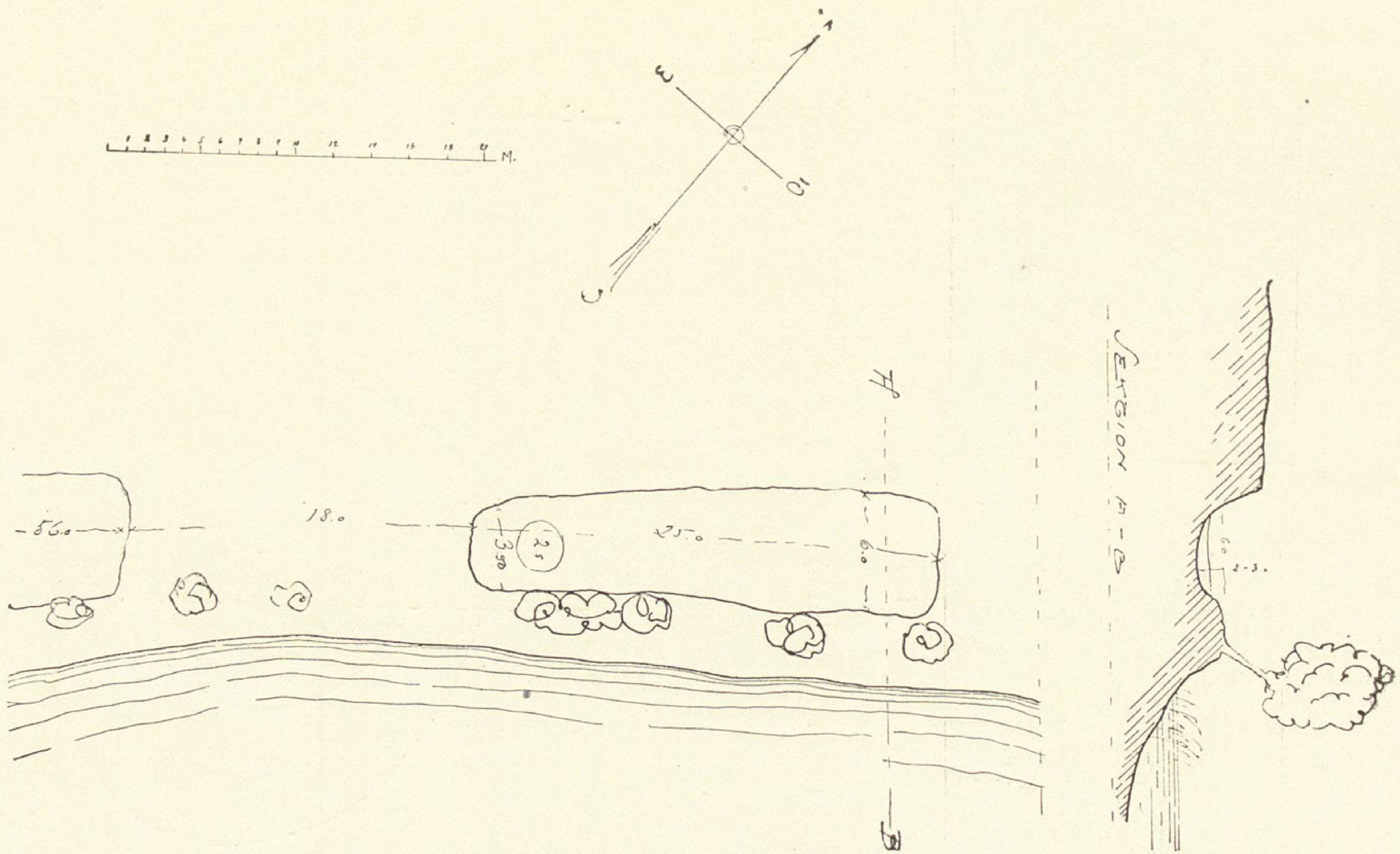
Fyndet är av Akademien inlöst för Statens Hist. Museum.

Fyndplatsen är utomordentligt vackert belägen (jfr pl. V, bild 19). Höjden över Storsjön är ungefär 15 m.

Den söndersprängda stenen lär ha skjutit upp med en kant utefter markytan och därigenom berett ett ypperligt gömställe. Fyndet är icke att hänföra till gravfynd, det har säkerligen grävts ner under stenen, *gömts* — för att först efter mer än ett årtusende som en klenod av högt museivärde åter komma i människohand, men detta på en så förunderlig tid, då det hårdhänta nitroglycerinet med lätthet och ögonblickligt spränger den trygga, skyddande stenen däröver i tusen små bitar.

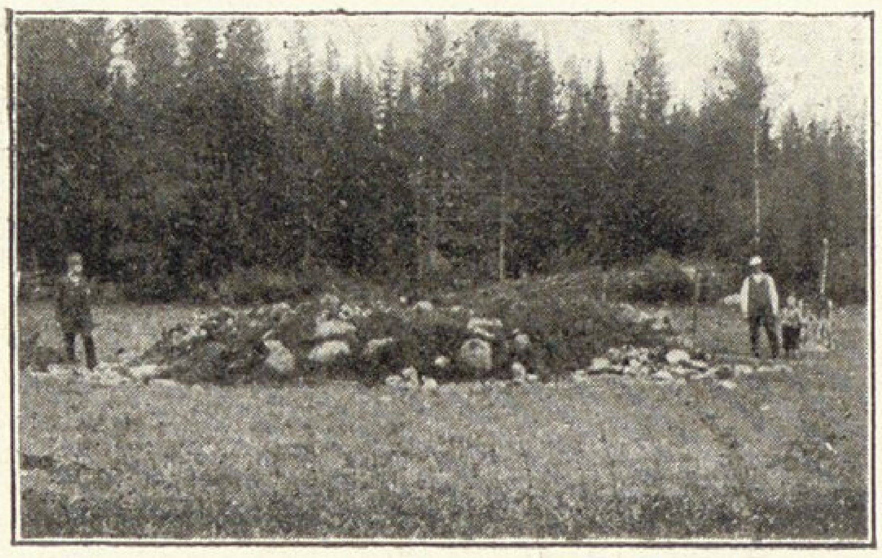

9. **Kartskiss,** utvisande några förmodade gravhögar vid Sörviken i Sundsjö jämte plan över räster av jordvallar, förmodligen efter en mindre, mera tillfällig skansanläggning. (Till täxten ovan, sid. 109.)

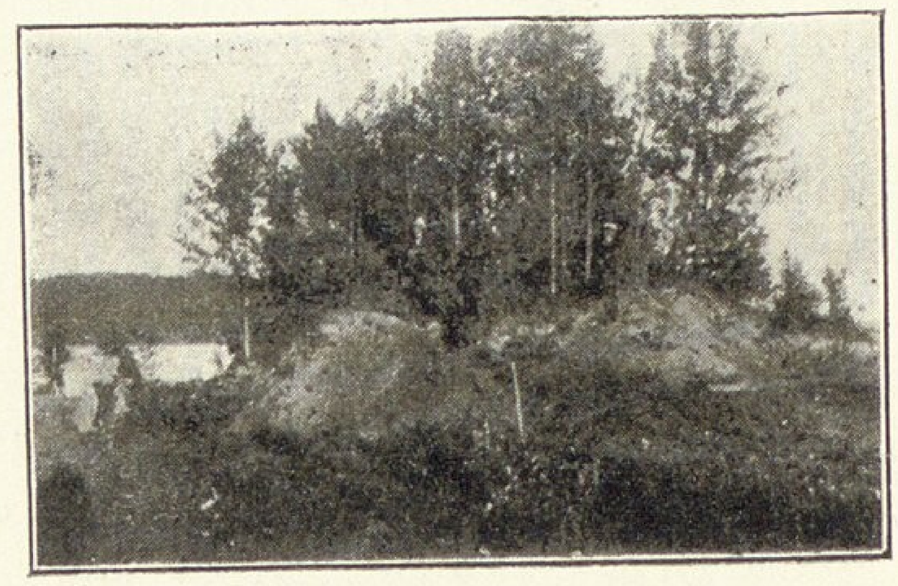

10. **Plan jämte sektion av skansanläggningen vid Fanbyn i Sundsjö.**
(Till täxten ovan, sid. 109.)

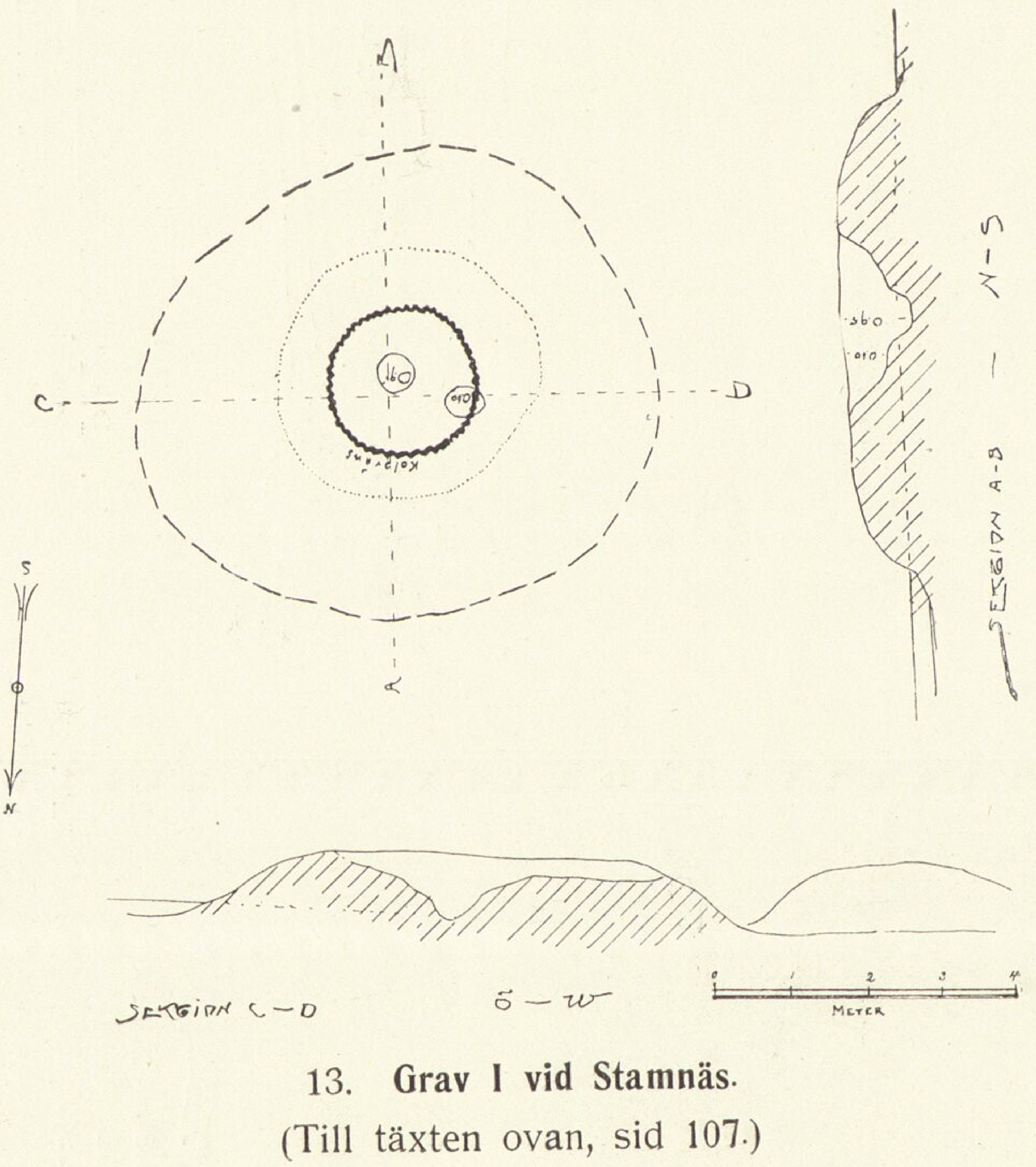
Pl. II.

11. **Grav I vid Stamnäs.**
(Förf. foto. 1914.)

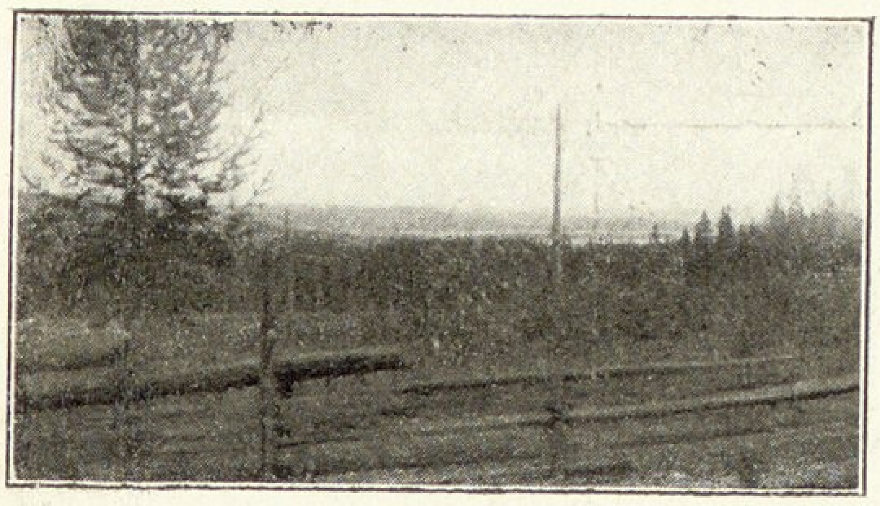

12. **Hög av ovanlig storlek vid Skorsta.**
(Förf. foto. 1914.)

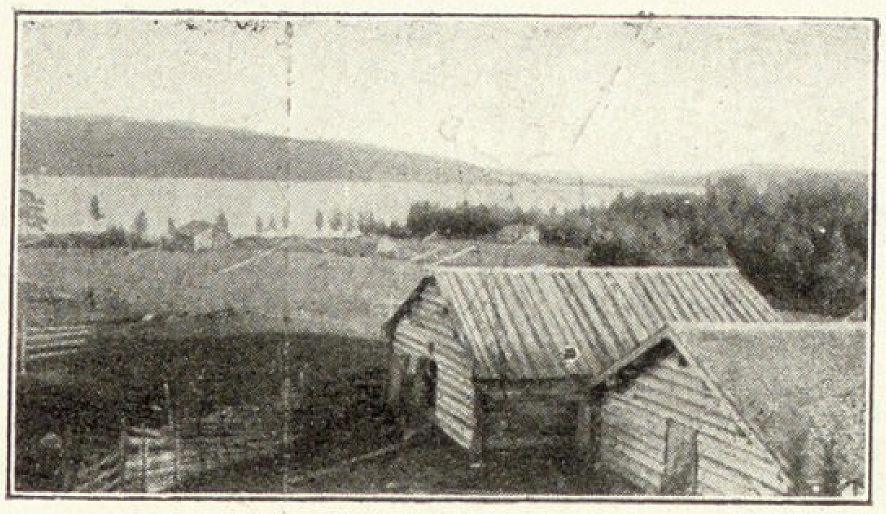
13. **Grav I vid Stamnäs.**
(Till täxten ovan, sid 107.)

Pl. III.

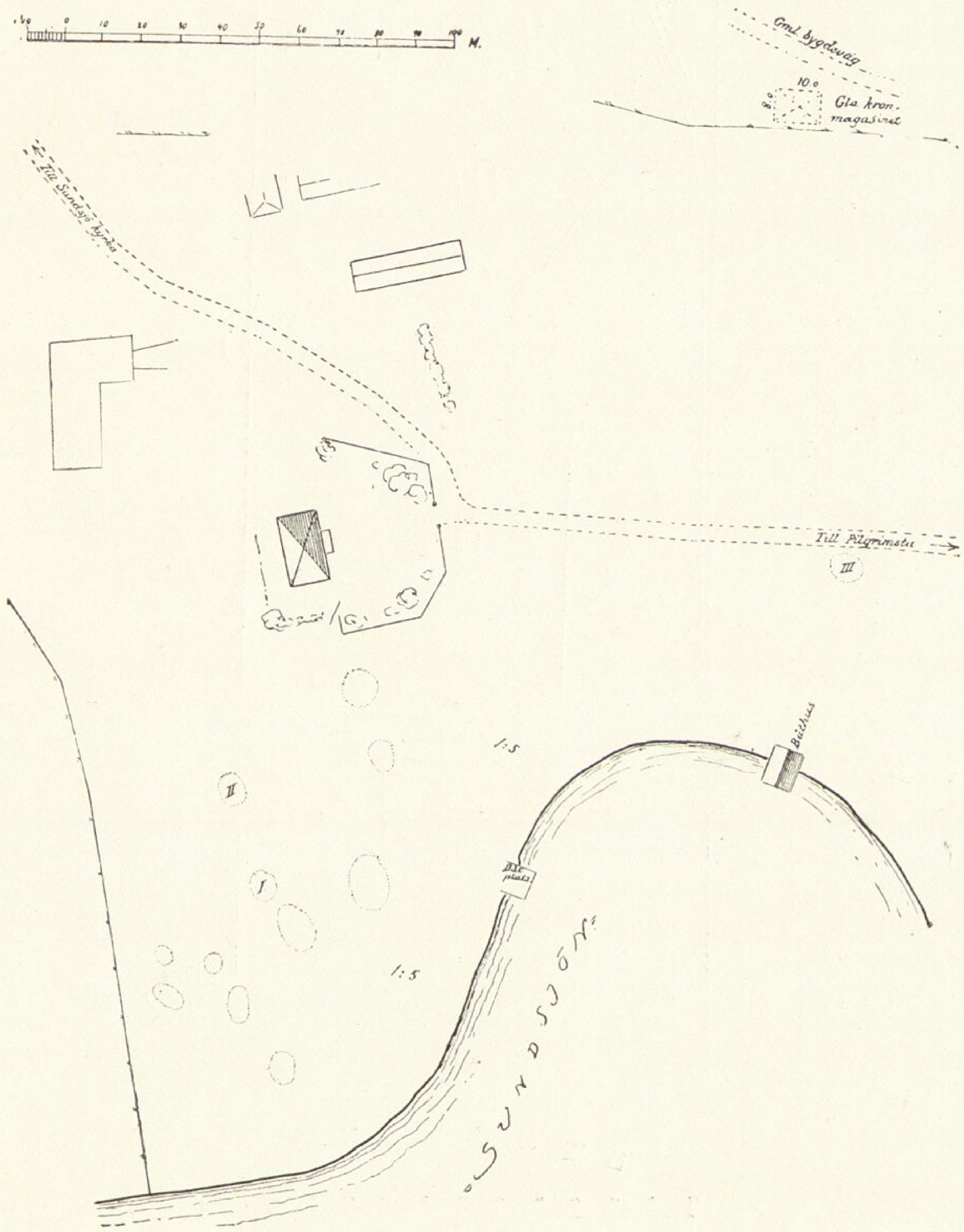
14. Utsikt över Revsunden, Binnsjön etc. från Boda.

(Förf. foto. 1914.)

15. Utsikt över Sundsjön från Getoms fäbodar vid sjöns norra ände.

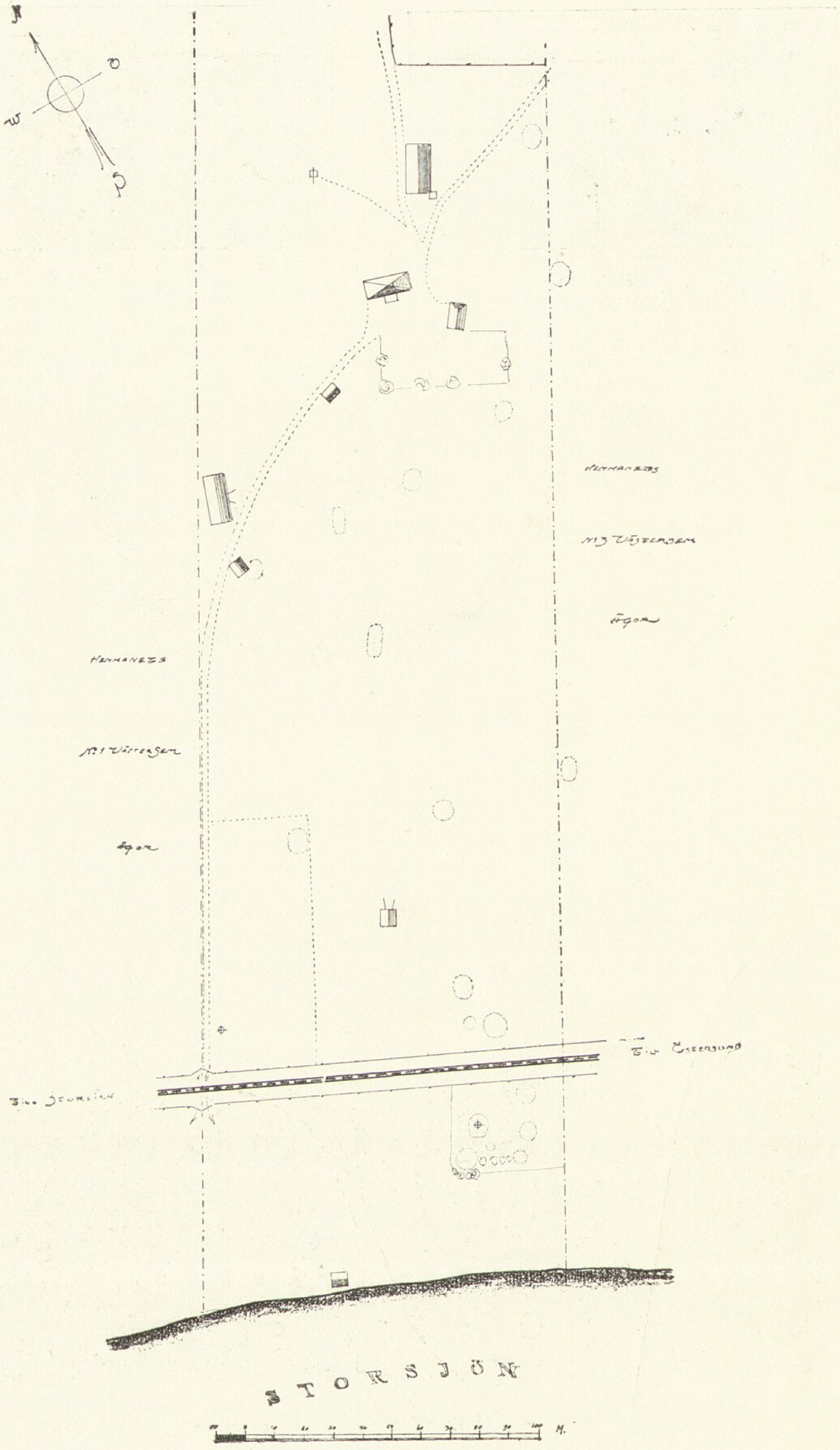
(Förf. foto. 1914.)

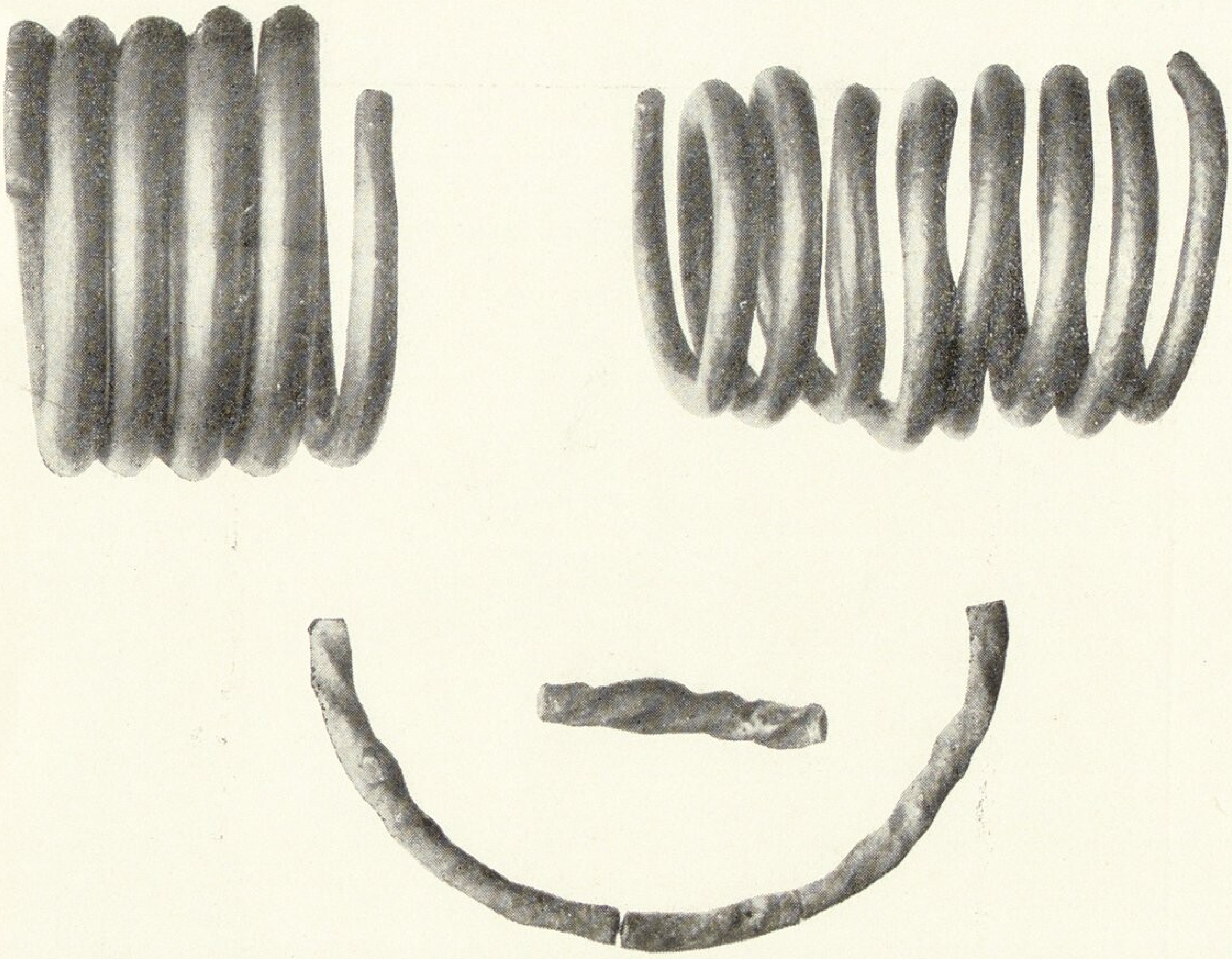
16. Kartskiss över en del av ägorna till kronohemmanet Stamnäs.

(Till täxten ovan, sid. 107.)

Pl. IV.

17. **Kartskiss över en del av inägorna till hemmanet N:o 2 Västersem i Ås** (ägare Nils Olsson). (Till täxten ovan, sid. 105—107 o. 111—112.)

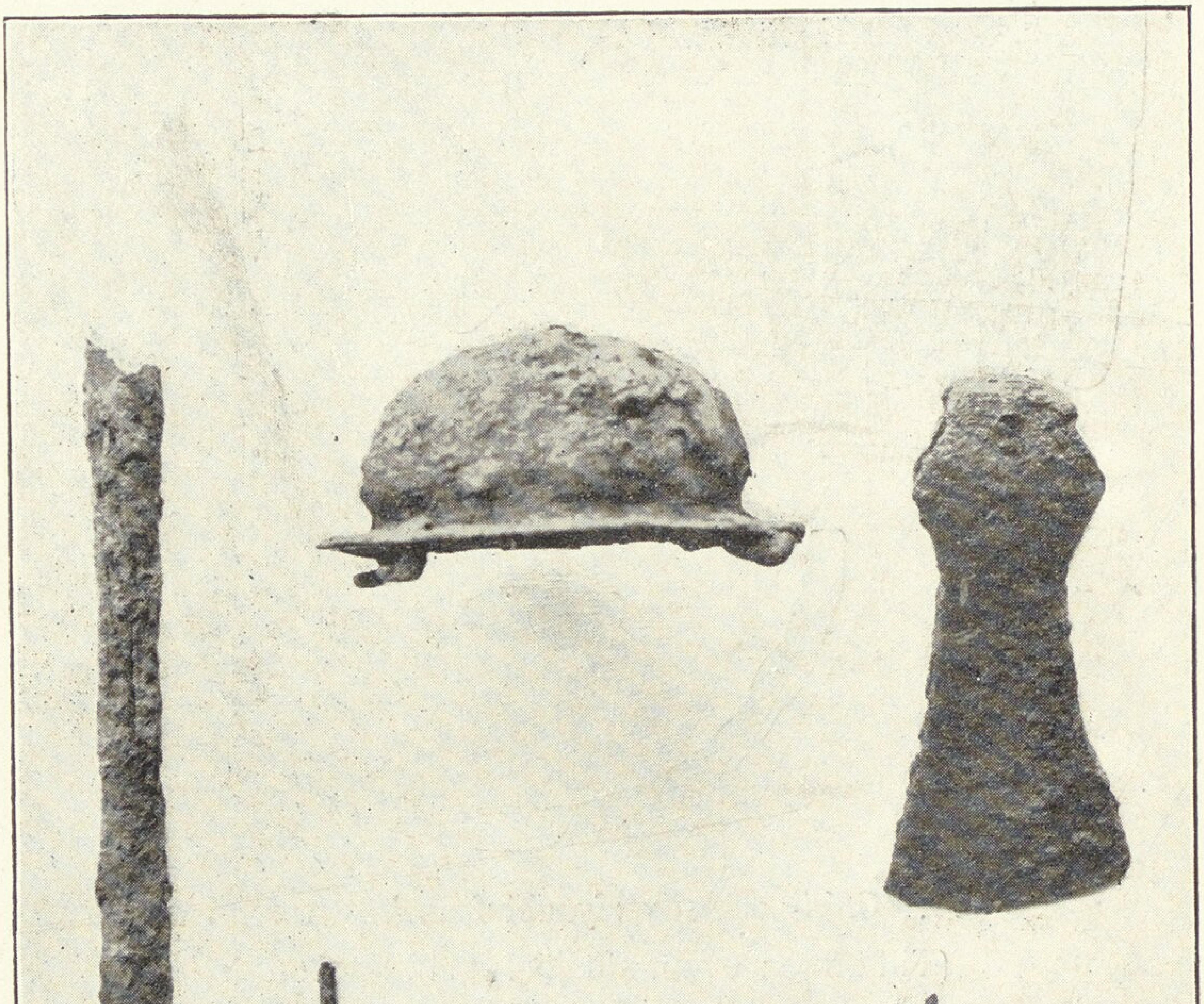
17. **Guld- och silverfyndet från Västersem i Ås.**
(Till täxten ovan, sid. 111—112.) Storlek 1/1.

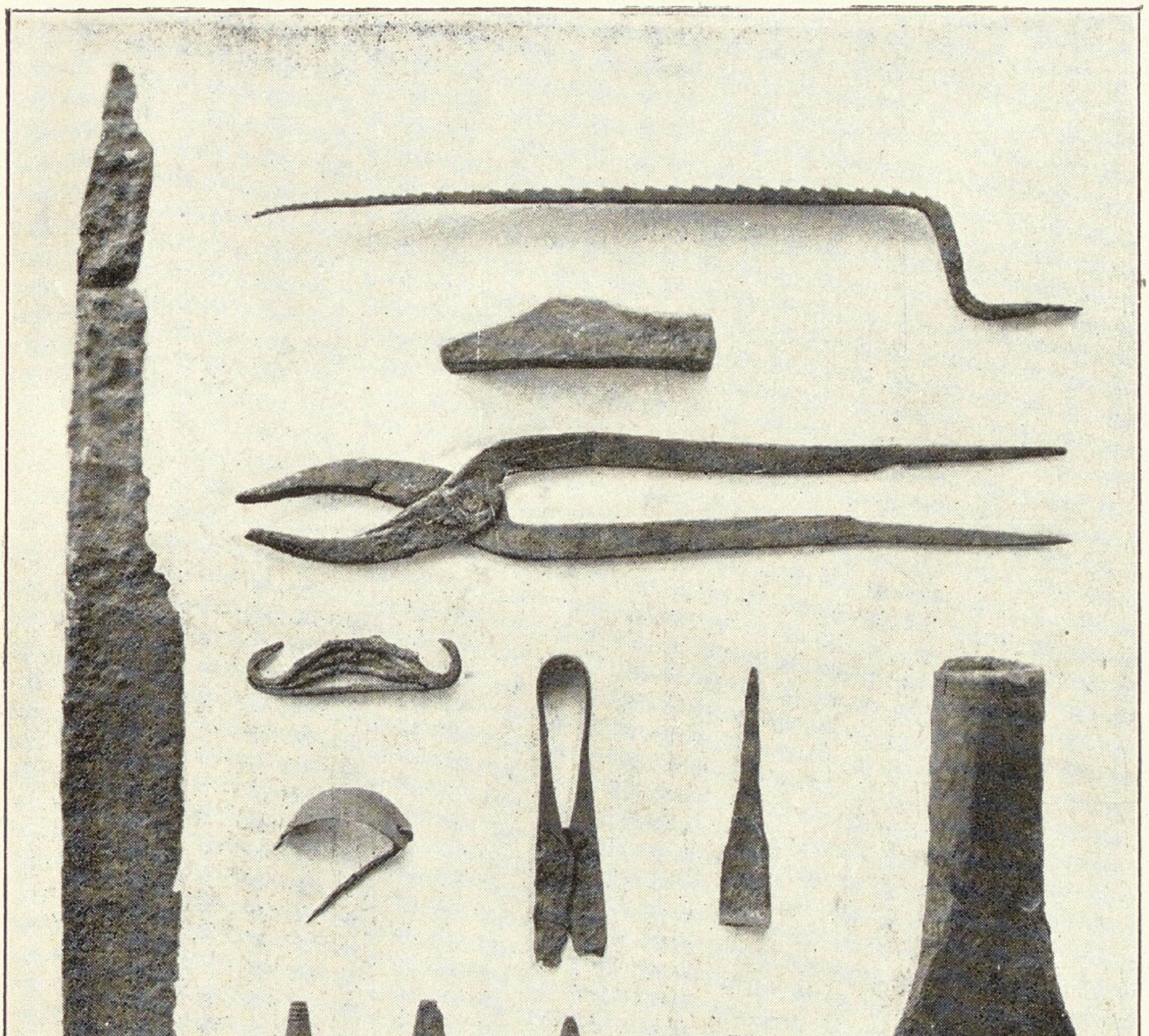
18. **Utsikt från fyndplatsen.**

1. Själva fyndplatsen. 2. Gravhögar. Mitt emot på andra sidan järnvägen även gravhögar, därav en undersöktes 1914, jfr kartskissen. Längst i bakgrunden staden Östersund. T. h. höjer sig Frösön. (Förf. foto. 1914.)

Pl. VI.

20. **Fynd från vikingatiden Grav I vid Ede i Lockne.**
(Till täxten ovan, sid. 99—100.) Storlek nära 1/4.

21 **Vikingatidsfynd på 19 föremål från Ränningsvallen i Härjedalen.**
(Till täxten ovan sid. 111.) Storlek nära 1/4.

Daniel Ericsson Touscher.

Några korta data.

Av

ERIC FESTIN.

Daniel Touscher(us), författaren till efterföljande lilla akademiska avhandling på latin *"Adumbratio Alpium, quas habet Jemtia, perbrevis"* (en mycket kort beskrivning över Jämtlands fjäll), var född i Rödön å den s. k. Touschergården i Dvärsätt omkring 1662. Uppgifterna om honom i den tryckta litteraturen äro synnerligen torvtiga och inskränka sig till några korta data. Det mästa står i Hülphers, där Tunæi Herdaminne finnes i kort sammandrag.

Dan. Touscher hade vallonskt blod i sina ådror. Hans farfar var Laur. E. Touscher(us) (Gästrike nation) av "Roslags Wallon-slägte". Laur. Touscher, som blev kyrkoherde i Hammerdal (d. 1656), hade en son Eric, först komminister i Hammerdal och sedan (på 1640-talet) transporterad till Rödön (d. 1670). Eric var gift med Ursula Mårtensdotter Offerdalina, som skänkte honom tvänne söner, vilka blevo präster, den ene komminister i Nätra, den andre och mera framstående var *Daniel Touscher.* Han studerade i Uppsala, inskrevs i Medelpado-Jämtländska nationen under dess eg. första år 1686 och blev mag. med efterföljande avhandling 1694. Vid disputationen presiderade mag. Harald Valerius, sedan 1690 ord. professor i matematik. Före gradualavhandlingen utgav Dan. Touscher, även ledes i Uppsala, tvänne andra under olika præsides, vilka förmodligen han blott försvarade, den ena 1692 under den för sina rudbeckianska idéer kände professorn i svensk rätt Carolus Lundius "De solutione, relaxatione, mitigationeque juris communis" och den andra 1693 under professor skytteanus Elias Obrecht "De caussis rempublicam conservantibus". Promotionsåret blev han skolmästare i Sundsvall, och följande år, 1695, prästvigdes han och gifte sig med *Barbara Drake,* dotter till kyrkoherden i Oviken Hans Ol. Drake. Vigseln förrättades i Oviken. Han blev rektor vid trivialskolan i Piteå 1698, utnämdes till lektor i matematik i Härnösand 1705 samt erhöll Carl XII:s fullmakt till Sköns pastorat i Medelpad 1708, men tillträdde först i maj 1710. Här utplundrades han av ryssarna vid deras besök 1721. Han blev prost och riksdagsman 1727 och avled den 15 dec. 1733 i Skön, där han begravdes den 31 jan. 1734.

Hans gravsten, utanför södra kyrkdörren i Skön, har följande inskrift:

Här under
hwila och venta
det yttersta basunaljudet
Probsten och Kyrkoherden
Mag. **Daniel Touschier.**
des kära maka
Barbara Drake
och ena dotter
Elsa Touschier.
Fadern och dottren afsomnade
år MDCCXXXIII
men modern öfwerlefde dem
bägge til år MDCC..
Cor. 15 v. 43

Det varder sådt i snöplighet
och skal upstå i härlighet
Det warder sådt i skröplighet
och skal upstå i kraft.

Prostinnan avled den 30 maj 1741. Gravstenen är anskaffad tydligen före hennes död. Utom Eric, som blev borgmästare i Sundsvall, hade de en son Daniel, f. i Piteå 1703, och en son Hans, f. 1705, samt två döttrar, Elsa och Anna Magdalena, av vilka Elsa enligt gravstensinskriften dog 1733 och Anna Magdalena, f. 1703, g. m. översten och riddaren Nils von der Lith i hans första gifte, dog 1742.

Dan. Touschers gradualavhandling är, såvitt jag känner, den äldsta tryckta, som behandlar Jämtland. Då originalet torde vara rätt svåråtkomligt, har jag ansett ett omtryck av den latinska texten väl motiverat, så mycket hällre som översättarens önskan i samma riktning därmed kunnat uppfyllas. I det originalexemplar, som stått till förfogande, voro några rättelser av tryckfel (bokstavsfel) införda i mariginalen. Dessa liksom ytterligare några få rättelser av uppenbara bokstavsfel ha i den omtryckta texten iakttagits.

Titelsidan och slutvignetten äro faksimilerade.

Till sist ber jag få tacka f. överbibliotekarien fil. d:r *L. Bygdén* i Uppsala för en del upplysningar (inskriften å gravstenen m. m.) samt lärovärksadjunkten fil. mag. *Ossian Ericson* i Uppsala, vilken för J. L. F:s tidskrift benäget värkställt översättningsarbetet.

D. A.

Adumbrationem

ALPIUM,

quas habet JEMTIA,

perbrevem,

PRÆSIDE,

VIRO AMPLISSIMO

M. HARALDO Valerio,

Pro ſolitis in Philoſophia honoribus obtinendis

ad Publicum Bonorum examen
horis & loco conſvetis
d. 10. Nov. 1694.

modeſte defert,

DANIEL TOUSCHERUS,

Jemt.

UPSALIÆ,

Excudit *HENRICUS Keyſer,* S. R. M. & Academiæ Typographus.

Summmè Reverendo Patri,

D. JULIO MICRANDRO,

S. S. Theol. Doctori Eminentissimo,
Superintendenti Hernosandensium
Gravissimo, Mæcenati æternum
devenerando,

Descriptionem. hanc. Alpium. nostrarum. tumultuariam. in. signum. pii. ac. devoti. animi. cum. multiplici. voto. omnigenæ. felicitatis. is. ego. offero. qvi. simul. fidem. fortunam. &. spem. meam. omnem. post. Deum. enixè. commendo.

A. &. R.

Q. F. F. S.!

§. 1.

Dies sunt unus & alter, *B. L.* cum ego animum in diversa versarem, diliberaturus, quid potissimum materiem huic nostro exercitio academico, suppeditaret. Monuit quippe & tempus, & consvetudo, Musarum cultoribus jam diu recepta, ut dissertationem gradualem, uti vocant, publico Bonorum examini tandem submitterem. Et vero, placuit aliud atque aliud aliqvamdiu, uti fieri suevit, ubi animus, de re aliqâ, dubius hæret. Brevitatem imperavit & angustia temporis, & curta nimis supellex. Fortè accidit, ut adesset, qui consilium subministraret, moneretque, ut famosas Alpes Jemtiam cingentes, secundum varias illarum qualitates, describerem. Præterqvam enim qvod ea mihi contigisset patria, rem æqvis censoribus, non prorsus ingratam fore autumavit. Præsertim cum non nisi per famam, montes non incelebres, multis hactenus innotuissent. Nescio enim qvi fiat, ut exotica qvævis, si qvæ forté insigniora fuerint, ut plurimum instar gemmæ pretiosioris adoremus, domestica autem, etiam cum haud ignobiliora deprehenduntur, susqve deqve habeamus. Nam & Alpes Italicas laudamus; stupemus in Siculorum Ætna; Carpathum extollimus, miramur montes Pyrenæos; de Ripæis illis non parum sumus solliciti. Nec facile nominaveris ullum montem celebriorem, etiam in Asia, Africa aut America situm, ad qvem Doctorum se non extendat curiositas. Qvid multa, parui ego monitis; cumqve non ita pridem vidissem, qvam mirabiliter simul ac artificiosè lusisset Natura, in gelidis oris, inæqvalitate locorum; non diu nectebam moras, anteqvam laudatos montes levi hoc penicillo depingere pararem. Etenim, qvamvis non omninò audeam polliceri penitiorem rei totius notitiam, qvippe qvi cum cunis fere natale solum liqverim, nec postea nisi semel & iterum viserim, spes tamen est à nemine mihi vitio versum iri, si paucis, &, uti decet, fide bona, recenseam, qvæ in remotâ gente, aut ipse nuper videram, aut ex aliis viris fide dignis addidiceram. Atqve sic, qvod bene vertat! qvas hic cernitis lineolas, festinanti calamo duxi. Qvæ si bonis placuerint, erit qvod mihi impensius gaudeam; sin minus, non multum pœnitebit, tantillum olei aut operæ perdidisse.

§. II. Præterea, hoc qvoqve in antecessum monemus; promittere nos descriptionem qvalemcumqve non qvidem omnium Alpium, septentrionalem Sveonum plagam distingventium: neqve enim omnes curatiori oculo perlustrare contigit; qvamvis de ceteris qvoqve judicium ferre erit pronum, ubi unius aut alterius insignioris ingenium ritè pernoveris. Jemtia autem est, qvam montes, de qvibus sumus acturi, inlustrant. Qvamprimum enim ad interiora laudatæ regionis accesseris, videbis longam seriem montium sublimium meridiem versus enasci; versus occasum autem unum præ ceteris insignem, superbo verticè velut Sydera attingere. Hunc incolæ appellant *Årskutan*. Qvod si collem editiorem paulo conscendas, tantum non innumeros, per vasta locorum intervalla longe lateqve diffusos, undiqve cernere licebit. Ut adeo velut de industria naturalibus hisce terminis, Patriam carissimam muniisse, & à Danorum Norvegiâ sejunxisse videatur Natura. Neqve contiguis cohærent jugis, sed ingentibus passim à se invicem disjuncti cernuntur, silvis, lacubus ac paludibus. Quæ omnia, qvamvis à cœtibus mortalium remotiora sunt; nihilominus insignem iisdem præbent usum. Eâ enim piscium copia stagna qvædam affluunt, ut nec longitudo viarum, nec inclementia aeris, nec tristis denique solitudo, colonos regionis finitimæ cohibeant, quin illuc confluant, retibus, fundis, hamis aliisque ad hoc ipsum præparatis instrumentis squamigero generi, non frustra insidiaturi. Paludes a. ut & inferiora convallium, ut plurimum vestit pabulum alcibus ac rangiferis pergratum, quod incolis *hwit måssa* dicitur, nec alias oras ab innocentibus animalibus amatas magis novimus. Hinc non raro ad interiora regionis discurrunt, alces, capiunturque quotannis plurimi ab incolis, dum aut in fossas profundiores ad hoc ipsum destinatas, aut in alias ipsis paratas insidias, imprudentes incidunt. Venationes v. interdictæ, omnisque adeo usus pulveris tormentarii: forte ne explosis sclopis, fragore ac boatu deterriti, pellantur in fugam, vastasque repetant solitudines. Porro, verosimile est, ipsos ob immanem nivium molem, è quibus pabulum eruere difficile est, aliquando montanam regionem linquere, agrosque, ubi minor semper nivium copia, petere. Documento esse potest annus proximè præterlapsus, adeo enim altas tum in montibus sparsit bruma nives, ut non sine magno populi illius incommodo, mensem unum vel alterum, iter in Norvegiam, quod quotannis commerciorum caussa, sta-

tisque temporibus, suscipiunt coloni, omnino intercluderetur; quod malum insigni ferarum copia, abunde satis est pensatum. alii alias quoque caussas producunt.

§. III. Quoniam a. modo incidit mentio rangiferorum, non incoveniens erit, de pastoribus eorum nonnulla memorare. Habet inhospita silva, non nisi paucos admodum rangiferos indomitos. Cicurum autem uberrima est fruges. Horum Lappones, silvarum illi errones perpetui, plures vel pauciores, pro facultatibus cujusqve possident ac pascunt: neqve enim aliud fere in bonis habet gens barbara. Cumqve hoc pecore suo, domicilia mutant & solum, qvoties illud penuria pabuli exigit. Immane autem qvam spissæ adhuc in ipsis deprehendantur superstitionum reliqviæ. Qvod, licet sæpiuscule inaudiverim antea, rumoribus tamen vanis (ita enim mihi persvadebam) fidem habere non sustinui. Cumprimis autem vana fore credidi, qvæ de Patrono ipsorum, *Stoorjunkarn*l tradidere multi. Qvod tamen verum esse hisce meis oculis non ita pridem vidi didiciqve; Vocavit me ad Ecclesiam Offerdalensem, montibus illis oppido vicinam, & jucunditas loci, & singularis ea qvæ est humanitas Pastoris Plur. Rev. ubi mensem integrum, vel qvod excurrit, commorabar. Cumqve fortè animi gratia longiusculè aliqvando exspatiaretur laudatus Hospes, incidit ex improviso in locum qvendam, ubi pernoctarunt aliqvot Lappones. Casa erat vilis, tecta fronde multâ, aliarumqve arborum ramis corticibusqve. Nec procul procera visebatur arbor, cui incisa erat effigies, nescio cujus vel Dei vel Dæmonis. Hæc cum adeoper otium nobis referret Hospes, invitavit rei novitas, ut & ego monstrosam imaginem adirem, adivi & vidi idolum ruditer admodum magnæ insculptum arbori. Bone Deus! inqvam, siccine semper sibi casas muniunt vani Numinis imagine? Qvin imo, retulit Hospes, non casas modo, sed tympana magica, sed pelles & qvidqvid ferè habent. Nec facile erit huic malo mederi, cum & silvas jugiter colat populus erroneus, nec domicilia fixa habeat, nec Ecclesiam conveniat nisi rarissime, idqve metu supplicii. Sed de his, pro instituto satis.

§. IV. Cernuntur autem montes acclivi, alii paulatim longo ordine à radicibus assurgere; alii vero subito tumore concrescere. Latera spissis ut plurimum arboribus aliquamdiu sunt opaca, multoque fæcunda pabulo. Quamobrem & accolæ tantum non omnes, pecora pecudesque in submissioribus montium convallibus, per æstatem pascunt. Domi-

cina enim passim exstruxêre, quæ lingva vernacula *Fäbodar* appellant, distantia non raro vel decem à laribus genuinis, milliaribus. Nec aliud solum gramen promittit, vel quod saginet melius, vel pingvi magis impleat ubera pecorum lacte. Ubi ad colles subIimiores fuerit ventum, excipit solum inculta hieme, sterilibus saxis & sabulo inutile. Donec omnino velut emoriatur Natura, asperitateqve horribili supercilia calva terreant. Cumqve Phœbus nitidissimis radiis summitates illas montium inluminare incipit; crederes ingentem tibi oriri Planetam; sic enim radiare videtur, qvidqvid nivibus est tectum. Cavitates convallium refertæ sunt nive perenni perpetuaqve rigente gelu: cujus tanta alicubi deprehenditur durities, ut nec eqvorum soleis cedat, aut ullum in se admittat vestigium. Ubi autem mitior paulo reddita fuerit cœli temperies, solvuntur passim aprico solis, suprema & ima: unde & raucos gemitus edunt induratæ nives, ubi pedibus calcantur. Tum vero magnam vim aqvarum exiguo tempore collectam, rapaces secum abripiunt amnes, atqve inundatione subita, stagna lacusqve implent. immane vero qvam profundis passim labi cernantur alveis. Hanc inundationem vocant incolæ *Fjällflod.* incidit autem ea non ineunte modo æstate, ubi nives hiemales æstu solis solvuntur, sed & postea, qvotiescumqve sævior tempestas, excelsas Alpes nivibus ac grandine onerat. Qvod toties fieri svevit, qvoties ferè subjectam planiciem humectant pluviæ; maximè vero si frigidus à septemtrione incumbat boreas. Id qvod annus currens satis superqve docuit. Tribus enim festum S. Johannis, proximè inseqventibus diebus, inclementia aëris adeo desæviit, ut vel in media regione, ægrè se adversus hanc pestem munirent incolæ supercilia vero montium multà diu horrerent nive.

§. V. Porro sublimem cautem vehementioribus semper agitari tempestatibus, quam loca submissiora, multa jam pridem comprobavit experientia. Neque mirum; cum nihil sit, quod impetum ventorum in calvis verticibus impediat. Accedit, quod cum ita libere feriât immania montium latera venti, necessum est, ut alicubi exitum quærant, erumpantque. Hinc per montium supremitates ac interstitia trâsitum moliri coguntur. adeo ut angustiam loci celeritas semper côpêset. Quêadmodum enim undæ fluviales, arctioribus coercitæ ripis, ubi brevia & cautes eminentiores, liberum inhibent cursum, maiori longe impetu strepituque feruntur, quam si alveus aut laxior aut altior, nullis sit impeditus saxis.

Sic quoque venti vehementius stringere intelliguntur cacumina montium editiora, quam alias submissam planiciem, ubi nihil est quod cursum morari queat. Veritatem hujus rei plus satis experiri coguntur incolæ laudatæ Jemtiæ, qui crebra quotannis cum Norvegis habent rerum commercia; nam cum ad montes necessario ipsis superandos accesserint, neque enim nisi præceps saxisque impedita via ulla datur, diligenter quidem Cœlum observant, ne forte improvisos subito coorta tempestas obruat. Reddiditqve homines, in suo genere alias simplices, usus longus, metusqve imminentis periculi paulo Sagaciores, ut adeo complures aliquando dies, serenitatem cœli exspectando, cunctentur; nec nisi comitatus ad ingentem excreverit numerum, iter periculosum ingredi audent. Scilicet ut in qvemvis eventum, mutuum præsto sit auxilium. Præterqvam enim qvod præcipitia illa superare non valeant, nisi plures operam miscuerint; labor qvoqve esset tantum non desperatus, conari adeo altas proculcare nives, viamqve per invia moliri, nisi comitatus sit numerosior. Tanta autem est malignitas aeris, ut ne sic qvidem extra omne periculum eos ponat cauta sagacitas. Neqve enim rarò accidit, ut viatores, aut submergant nives, vehementia ventorum subito congestæ, aut intolerabile frigus adurat. Silvas namqve nemoraqve aut latebras alias, neqvidqvam in calvis montibus circumspectes.

§. VI. Hinc qvoqve vix ullum genus animantium qvadrupedum, supinos colles sterilitateqve infames & frigore, adamare, crediderim. Nec aves nisi humiliora colunt. Una tamen in illis deprehenditur, quæ mirum! qvam amore nivium teneatur. Nostri appellant *Ripanl* quod nomen, fallor, an à Ripæis montibus traxerit. magnitudo corpusculi, columbæ aut æquat aut superat. color decorat vel nive candidior; caro est non qvidem insipida, sed subnigra. aerem non nisi raro verberat alis; amat enim ut plurimum per nives præpeti ire pede. In nivibus quietem capit. cum nivibus venit, cum nivibus fugit. Nam cum tempore hiemali, tota cernantur passim agmina lusitare, qvam primum

Arboribus frondes redeunt & gramina campis,

Ne unam qvidem, per universam regionem licet, qværas, invenies. unde non obscure liqvet, petere aviculam, nives suas montesqve ibiqve versari, qvoad gelidis nivibus agros camposque sparserit Boreas. Harum avium mentionem qvoqve facit Ampliss: *Dn. RUDBECK* in Atlant. tom. 1. cap. 25: §. 16. pag. 663. *In his ipsis montibus*, inqvit, *peculiare*

qvoddam genus invenitur avium, gregatim hinc inde oberrantium, quas incolæ Riper/ quasi dicas, Riphæas aves, vocant, qvarum iconem publicavit Clar. Scheff. in Lapp. cap. 30. p. 353. simul eas Lagopodes appellam. Porro, qvin in visceribus montium illorum ingentes metallorum thesauri condantur, qvum venæ metallicæ sese ipsæmet variis in locis clarissimé produnt, nulli ambigimus. Verum præterquam quod inclementia aëris urgeat, non sine magno labore & impensâ, per tot viarum anfractus avehi possent, si qvæ eruerentur metalla. Sic qvoqve deprehenderunt multi adamantem alicubi è duro saxo protuberantem; cujus duritiem, nitorem, & figuram affabre velut fabricatam non semel mirati sumus.

§. VII. Quamobrem autem in his locis tam immane frigus cuncta corripiat, operæ erit pretium paucis investigare. Nimirum triplex est, uti communiter quidem statuunt Philosophi, omnis regio aëris. In prima seu infima versamur mortales: estque illa calidior, quam quæ eandem excipit media, tum ob reflexos solis radios, quibus velut duplicatur calor; tum ob ignem subterraneum, sive ignem partibus telluris admixtum, qui particulas calidas sulphureasque usque exhalat. Admotis n: ignibus corpora tantum non omnia emittere halitus quosdam, notius est, quam ut ea de re dubitare contingat. Media vero frigidior est, cum nec radii solis reflexi, nec motus caloris tanta vi atque impetu, ad eam adscendant, nec fumi è terra exhalantes, diu ibidem maneant, antequam amisso motu, sibi invicem incipiant adhærere, atque inter sese condensari, & sic demum in varia meteora, pro diversis particularum qualitatibus, calorisque vel frigoris, nec non ventorum varia temperie transmutari. Hanc denique suprema regio seu extima excipit, quam supra omnia meteora collocant Physici, quamq; per omnia tranquillam & iterum magis calidam esse, & ratio ipsa, & experientia comprobat. His ita positis, suspicamur montium illorum culmina regionem mediam vel attingere, vel fortè superare; & illinc procul dubio provenire, quod continuo fere adstringantur frigore, perennibusque horreant nivibus. Sed nec reticendum omnino censemus, aliud plane cœlum in rupibus editis, quam in agris subjacentibus uno eodemque tempore deprehendi. Sæpissime namque accidit, ut sol splendeat quam hilarissime in locis superioribus, inferius autem grando & imber largissimus agros prataque pulsent: & contra. Quod ante triennium vel quod excurrit; ex Primoribus regionis illius, viri aliquot, illustres, nobiles, clari, experti, bona

retulerunt fide. Nimirum cum cacumen celsissimi montis, post multos exantlatos labores, fessi attingerent, commorarenturque ibidem aliquamdiu, perpessos se horis dumtaxat paucis, frigus, æstum sive apricum solis, grandinem, imbrem nivibus commistû, & nescio quæ alia. Cû tamen agros prataque placidissimas pluvias, quas mox apricus solis lætior excepit, eodem tempore rigasse, postea sunt edocti.

§. VIII. Altitudinem montium illorum quod adtinet, fatemur quidem ingenuè, non sic tulisse adhuc occasionem, ut per geodæticam dimensionem eam ipsi investigare potuerimus. Nam neque necessariis eramus instructi Instrumentis, nec cogitabamus hanc fore disquisitionis nostræ materiam, dum gelidæ nos haberent oræ. Creduntur a. communiter altissimi quique assurgere ad altitudinem dimidii milliaris. Alii insuper addunt quadrantem. In quorum tamen sententiam, non adeo facilis pedibus concesserim, cum sermo sit de altitudine perpendiculari. Quicquid a. sit, hoc certum est, montes illos ultra duodecim ad quindecim milliaria conspici, ubi alius locus eminentior non intervenerit, aut aër turbidior oculorum aciem confuderit. Quod quidem vix credibile inexpertis forte videbitur, experientia tamen comprobat esse verum. Quin & hujus rei periculum nuper facturus, adscendebam montem mediocriter editum, Incolæ vocant *Hofwerbärgetl* stipatus comitibus aliquot itineris. In cujus verticem cum eniteremur, visebatur mons procul instar ingentis alicujus obelisci surgens, cacumine sublime ferire sidera. Distinctæ erant niveis maculis convalles mediæ, apex vero totus rigebat hieme radices, quas opaca texit silva, cæruleum sed obscuriorem paulo mentiebantur colorem. Hunc socii asseverabant 12. illinc milliaribus distare. Quid monstri? inquam, adeone ê longinquo cerni possunt prodigiosa illa cacumina? Quin vero, reponit Dux itineris, si vel tribus adhuc milliaribus remotiores essemus, atque locum editiorem conscendere liceret (simulque protensa manu montem à tergo longè distantem indigitavit) utique eadem visum nostrum terminarent juga. Scilicet quo quis est locus editior, eò longius eminere intelligitur.

§. IX. Quod si Geographos, qui de montium altitudine agunt, consulere voluerimus; deprehendimus varios ab ipsis montes in diversis regionibus, ob insignem altitudinem magnopere celebrari, quos tamen jam adducere non vacat; Ita Varen: *Geograph. Gen. l. 1. c. 10. prop. 3. Ubi montes altitudine insigni celebres enumerat, ostendit, quod El Pico,*

in Teneriffa insula una ex Canariis, censetur altissimus totius Telluris. Et clare satis conspicitur ejus vertex in mari ab intervallo sexaginta milliarium, antequam accedas ad illum. Vertex supra nubes attolli videtur manifeste, cum hæ medium montem cingant, & vertex extare supra hanc nebulam conspiciatur. Hac occasione summo certe studio inquisivi, apud varios nostræ nationis homines, qui regiones exoticas perplurimas visitarunt, ut aliquem reperirem, qui simul & nostrum, *Åhrskutanl* & Alpes illas vel Italicas, vel alias inspexit diligentius ut aliquam exinde comparationem inter illorum altitudinem instituere possem; verum cum extollerent alii nostras, alii alienas, prout vario ducebantur partium studio ac favore, de re incerta, nihil certi statuere, sustinui. Qvandoautem Scriptores alios inspicio harum apud illos Alpium altum est silentium, qvû Borealiores Patriæ nostræ regiones, & invias hasce rupes, vix quisquam ex illis, quod sciam, diligenter lustraverit. Adeo ut non dubitaverit Amplissim. Dn. Rudbeck in Atlant. Tom. I. c. 7. p. 288. magnopere hoc nomine vexare, Clariss. Is. Vossium, in notis ad Pomp. Melam, *quod tanquam observatione dignum statuat, in toto Septentrione, non esse montes, qui insignem habeant celsitatem; Quin &, quæ in Septentrione de excelsis narrantur montibus, meras esse fabellas. Imo mirandum esse, qui Scaliger ac alii seculi nostri Philosophi, aurem his fabellis commodaverint. Tum etiam, licet Norvagici montes, omnium quæ sunt in Septentrione altissimi esse credantur, attamen illorum nullum esse, qui ad duorum stadiorum (600 uln.) perpendiculum assurgat. In reliquo Septentrione raro vel unicum æquare stadium h. e. 300. uln. Sueonic. Et denique, in Septentrione flumina non e montibus, sed e lacubus & aquis in plano stagnantibus plerumque profluere.* Optarem ergo majorem in modum, ut cuiquam commodum aliquando foret, per artem geodæticam, nostrum *Årskutal* mensurandi; ubi vix dubitem quin quod ad altitudinem, cum reliquis tantum non omnibus fortassis posset certare. Sed quia propriis de hisce experimentis & aliorum documentis destituor, certum quid hic pronunciare nequeo.

§. X. Ita occasione experimenti quod fecit David Frœlichius in monte Carpatho Hungariæ, de sono per explosum Sclopetum, *(quod non majorem sonitum primo secum tulit, quam si bacillum confregisset. Post intervallum autem temporis, murmur prolixum invaluit, inferioresque montis partes, convalles & silvas opplevit. Descendendo per nives anno-*

sas intra convalles, cum iterum Sclopetum exoneraret, major & horribilior fragor, quam ex tormento capacissimo inde exoriebatur. Duravitq; sonus per semiquadrantem horæ, usque dum abstrusissimas cavernas penetrasset, ad quas aer undique multiplicatus resiluit) ampla hic circa Alpes nostras materies differendi daretur, de altitudine nubium in nostro septentrione, de meteoris reliquis eorumque generatione, de atmosphæra, ejusque qualitatibus, de frigore & calore, & fortassis etiam de metallis, & quæ esse possunt alia, ad naturalem Philosophiam spectantia. Sed quia mihi adhuc certa de hisce experimenta facere non contigit, nec meum institutum id ipsum jam admittat, ideo illa omnia aliis ulterius declaranda relinquo. Non enim dubito, si otium, occasio, sumptus, aliaque media cuiquam rerum naturalium curioso, subministrarentur, atque Thermometro, Barometro, nec non aliis necessariis instrumentis instructus esset, qui vellet hos montes adscendere, quin maximè insignes observationes, ibidem haberi possent, quibus & Alpes nostræ magnopere illustrarentur, & Philosophia naturalis egregiè adjuvaretur.

§. XI. Solem autem jam jam signû Cancri ingressurum, dies noctesque aliquot non tantum continuè lucere, sed ipsum quoque corpus ex verticibus montium continenter conspici posse, adeo factum est tralatitium, ut pauci admodum in illa gente, ea de re dubitent. Verum cum non prorsus extra omnem controversiam res videatur posita, nescio an tutum sit, hoc temerè adserere. Neque enim oculatos testes, qui auritis multum prævalere dicuntur, teste Comico, adducere possumus, nec firmo videntur stare talo, quæ vulgo ea de re circumferri solent. Audivi quidem quamplurimos rotundo ore adseverare, solem universas noctes supra Horizontem comparere; quin & non paucis adeo firmiter stare sententiam, ut vel dejerare non dubitent. Verum cum singulos exactius examinarem, nihil crebrius occini, quam ita ipsos à majoribus, vel aliis, qui adcuratam rei totius notitiam pollicebantur, sæpius audivisse. Qui autem propriis oculis vidisset, neminem inveni. Neque mirum: est namque negotium satis molestum; Via longa, impedita, prærupta, periculosa. Cœlum insuper inclemens & mutabile. adeo ut, nisi aut mercede conducantur, aut auctoritate magistratus constituantur, qui rem penitius explorent, privata curiositas vix quemquam exstimulare valeat, ad negocium rité expediundum. Accedit quoque, quod aer juxta Horizontem, ut plurimum sit impurior, præcipuè media nocte, ideoque quo

minus corpus solis, si vel maxime supra Horizontem esset, contemplari possimus, impediat. Præterlapsis autem paucis diebus, frustra erit solem nocturnum eo anno oculis venari. Hinc multi multa conjiciunt, quæ aliis pro vero, nescio quâ fronte venditare sustinent. Sicut autem in re adeo dubia, de sole, nihil certi hic affirmare sustineo, ita de luna majori jure statuere me posse existimo, quod possit illa hic loci per integrum circuitum, non occidua interdum fortassis supra Horizontem conspici. Præcipue quod habeat illa in maxima declinatione latitudinem fere quinque graduum. Sed cum nec hujus certa mihi sit experientia, aliis observandum id quoque relinquo.

§. XII. Hisce omnibus de sole ac luna jam dictis, accedunt etiam refractiones Horizontales, in situ tam obliquo siderum ad Horizontem, radios multum elevantes. In regionibus quippe septentrionalibus atmosphæra terræ est crassior & densior ad Horizontem, quam in aliis locis, quæ minorem habent latitudinem, quod etiam facile probant observationes Hollandorum, qvum in nova Zembla hiemarent. Quo densior autem est atmosphæra, eo major exinde oritur radiorû refractio, quæ quia hoc casu sit ad perpendicularem, necessariò quoque sidera magis supra Horizontem elevat. Hinc est quod supra Horizontem compareat Sol & Luna, etiam cum revera infra eundem cursum peragunt: Vel maximè iis, qui aut locum editiorem occuparunt, aut ex aquis liberius prospectare possunt. Sed manum de Tabula. Deo itaque immortali, cujus Omnipotentiam, Bonitatemque ineffabilem, tam hæc, quam cetera omnia admiranda ejus opera, evidentissime arguunt, sit laus, honos & gloria, in secula nunquam terminanda!!!

Clarissimo Domino Candidato
de montibus Hyperboreis egregiè disputanti.

Me jubet Arctous tibi carmine plaudere Phœbus
Serta, novem Musæ, dum tibi læta parant.
Nam per Hyperboreos excelsa cacumina montes
Sæva licet quovis tempore regnet hiems:
Illic perpetuo floret tamen enthea laurus
Præmia quæ studiis nunc det, Amice, tuis.
Vive diu felix! mulcentibus utere fatis,
Et numera faciles & sine nube dies.

Ita ex animo vovet

J. U.

DANIEL TOUSCHERUS'

ADUMBRATIO ALPIUM QUAS HABET JEMTIA

MED SVENSK TOLKNING

AV

OSSIAN ERICSON

AKADEMISK AVHANDLING.

En mycket kort beskrivning

över

JÄMTLANDS FJÄLL,

som under ordförandeskap av

VITTBERÖMDE

Mag. HARALD VALERIUS

för erhållande av övlig filosofisk grad

till offentlig granskning av förtjänster
å sedvanlig tid och rum
den 10 nov. 1694

i all anspråkslöshet framställes

av

DANIEL TOUSCHERUS,

Jämtlänning.

UPPSALA.

Tryckt hos Kgl. Hov- och Akademieboktryckaren
HENRIK KEYSER.

HANS HELIGHET OCH EMINENS TEOLOGIE DOKTORN, ÄREVÖRDIGE SUPERINTENDENTEN I HÄRNÖSAND, HÖGVÄRDIGE HERR *JULIUS MICRANDER**), EVIGT DYRKANSVÄRDE GYNNAREN

TILLÄGNAS

DENNA I HAST VERKSTÄLLDA BESKRIVNING ÖVER VÅRA FJÄLL TILL BEVIS PÅ PIETETSFULL HÄNGIVENHET, MED MÅNGFALDIG TILLÖNSKAN OM ALLSKÖNS LYCKA, SAMTIDIGT MED ATT JAG ÅT HÖGSTDENSAMMA ENTRÄGET NÄST GUDI ANFÖRTROR HELA MITT HOPP OCH LYCKA

VÄNLIGAST OCH VÖRDSAMMAST.

---

*) Julius Micrander, född i Bro prästgård, Uppland, 1640; mag. 1668; ord. prof. i grekiska vid Uppsala universitet 1678; superintendent i Härnösand 1694; död 1702.

Q. F. F. S.*)

§ 1.

Det är åtskilliga dagar sedan, benägne läsare, jag kom att vända min tanke till skilda kunskapsområden för att överväga, vilket helst skulle kunna lämna ämne till denna min akademiska övning. Både tiden och det redan länge vedertagna bruket bland vetenskapens idkare manade ju mig att omsider låta en s. k. gradualavhandling till offentlig granskning av förtjänster träda fram i dagen. Och i sanning både det ena och andra tilltalade mig en tid framåt, som ju ske plägar, när man befinner sig i ovisshetens kval rörande någon sak. Till iakttagande av korthet såg jag mig dock föranlåten såväl i följd av den begränsade tiden som mina ytterst knappa tillgångar. Händelsevis fanns där en, som kunde bispringa mig med ett råd. Han rådde mig att lämna en beskrivning över de beprisade fjäll, som kransa Jämtland, samt en redogörelse för deras olika beskaffenhet. Ty förutom den lyckliga omständigheten, att det vore min hembygd, så skulle, det försäkrade han, ämnet helt säkert tillvinna sig intresse av billiga granskare, så mycket mera som de namnkunniga fjällen ditintills endast genom ryktet bekantgjorts för allmänheten. "Jag vet nämligen icke, huru det kommer sig", sade han, "att vi vanligtvis avguda det utländska, vad det än är, som råkat bli litet mera egenartat, liksom en juvel av kostligare värde, varemot vi föga fråga efter det inhemska, även då det befinnes vara lika framstående. Ty även de italienska alperna rosa vi, vi häpna över Etna på Sicilien, vi kunna ej nog lovorda Karpaterna, och för de frejdade Ripeiska bergen**) ha vi ådagalagt ett icke ringa intresse. Ja, icke lätteligen torde man kunna nämna något mera bekant berg, det må nu ligga i Asien, Afrika eller Amerika, till vilket icke de lärdas forskningsiver sträcker sig".

Vad ytterligare — jag hörsammade hans råd, och ehuru jag förut icke haft blicken så öppen för huru på en gång förunderligt och konstnärligt naturen lekt med sina brokiga landskapstavlor uti de kalla ängderna, grep jag mig o-

---

*) Quod felix faustumque sit! Lände det till lycka och välsignelse!

**) Fabelberg, som enligt antika källor förläggas till höga norden. Jfr § 6.

förtövat an med att med denna min svaga pensel söka avteckna de beprisade fjällen. Men ehuruväl jag ingalunda dristar mig till att utlova en närmare kännedom om ämnet i hela dess vidd, jag, som ju nästan i spenaåldern lämnade födelsebygden och sedan endast ett par gånger besökt den, är det likväl min förhoppning, att ej någon må lägga mig detta till last, om jag i korthet och, som det höves, ärligt och samvetsgrant i minnet söker uppliva, vad jag bland det fjärran boende folket en gång själv iakttagit eller inhämtat av andra hemulsmän.

Och så — lände det till det bästa — har jag hasteligen nedskrivit de pennstreck, som I här läsen. Om det vinner nåd inför dannemäns ögon, skall jag däröver känna ytterlig tillfredsställelse, varom icke, skall det ej djupt gå mig till sinnes, att jag förspillt en smula olja och möda.

§ 2. Dessutom vill jag i förväg även erinra härom. Jag utlovar ingalunda en beskrivning, hurudan den än blir, över samtliga de fjäll, som markera Sveriges nordliga trakt. Också har det ju ej förunnats ett mera klarseende forskaröga att mönstra dem alla. Dock även om återstoden skall det vara vanskligt nog att döma, när man behörigen tagit närmare kännedom om en eller annan mera framstående mans talang i den vägen. Nej, det är om Jämtlands namnkunniga fjäll, som jag skall tala.

Så snart man nämligen nått hjärtat av det beprisade landskapet, skall man i söder se en lång rad av skyhöga berg resa sig men i väster ett, som framstår bland alla de övriga, och som med sin stolta hjässa liksom tyckes vidröra stjärnorna. Detta benämna inbyggarna *"Årskutan"*.

Men om man bestiger en något så när hög kulle, skall man överallt kunna skönja hart när otaliga samt vitt och brett spridda berg, som begränsas av vidsträckta marker, så att naturen rent av med flit synes ha befäst den älskade fosterjorden med dessa naturliga gränser och avskilt den från det under Danmark lydande Norge. Och icke hänga de tillsammans i fortlöpande bergskedjor, utan man kan iakttaga, hurusom de här och var i tur och ordning äro åtskilda av betydliga skogar, sjöar och träsk.

Ehuru allt detta ligger fjärran från ordnat samhällsliv, länder det icke förty befolkningen till ovärderlig nytta. Ty åtskilliga vattensamlingar överflöda av en sådan tillgång på fisk, att varken den långa vägen, den oblida väderleken eller ens den ödsliga ensamheten kunna avskräcka

den angränsande traktens bebyggare från att skocka sig dit för att med nät och kastnät, krokar och andra för sitt speciella ändamål avsedda redskap med god fisklycka lägga försåt för det fjälliga släktet.

Vidare morasen, likaväl som fjällsluttningarna längre ned, äro esomoftast klädda med ett foderämne, vilket utgör en synnerligen läcker spis för älgar och renar. Detta kalla inbyggarna *"hwit måssa"*, och där ha de oskyldiga djuren sitt käraste stamhåll. Härifrån sprida sig älgarna ibland längre in i bygden, och en stor mängd fångas årligen av befolkningen, i det att de intet ont anande djuren störta ned i rätt djupa och enkom anpassade fallgropar eller snärjas i andra för dem hopkonstruerade fällor. Drevjakt är t. o. m. förbjuden och rent av varje bruk av gevärskrut, för att de icke av bössmällarna, larmet och ropet i förskräckelsen skola drivas på flykten och åter uppsöka de vidsträckta ödemarkerna. Troligt är det också, att de i följd av de väldiga snömassorna, ur vilka det är svårt att gräva fram foder, allt emellanåt övergiva fjällregionen och uppsöka slättbygden, där det alltid ligger mindre med snö.

Sistlidne år kan tjäna till bevis härpå. Denna vinter föll det nämligen så mycket snö i fjällen, att vägen till Norge, dit inbyggarna årligen på bestämda tider bruka företaga handelsresor, under ett par månaders tid fullständigt avstängdes. Detta vållade väl befolkningen stort obehag, men den olägenheten uppvägdes dock till fullo av deras synnerligen rikliga tillgång på villebråd. En del uppgiva visserligen också andra orsaker härtill.

§ 3. Eftersom jag nyss emellertid kom att omnämna renar, skall det icke vara obefogat att också nämna något om deras vårdare.

Den ogästvänliga skogen hyser jämförelsevis blott ett fåtal vilda renar, men så mycket rikare är tillgången på de tama. Av dem äga lapparna, dessa städse kringflackande och i skogarna huserande nomader, var och en efter omständigheterna ett större eller mindre antal, och med dem gå de i vall, ty de utgöra snart sagt barbarfolkets enda egendom, och med denna sin hjord byta de bostäder och mark, så ofta foderbristen kräver det.

Och med huru mycken kvarleva av vidskepelse kan man ej ännu ertappa dem! Ehuru jag rätt ofta förut hört talas därom, ville jag dock icke sätta någon tro till det lösa pratet, ty av den övertygelsen var jag. Men i synnerhet

ansåg jag det för ett nonsens, vad många hade att förtälja om deras skyddspatron, *"Stoorjunkarn"*. Men detta har jag nu om någonsin erfarit och med mina egna ögon fått bevittna.

Alldeles i närheten av de bekanta bergen ligger Offerdals kyrka. Dit lockades jag en gång både av platsens naturskönhet och den enastående älskvärdhet, som ju högvördige kyrkoherden*) i pastoratet äger, och hos honom stannade jag väl en månad.

Då min högt aktade värd för att rekreera sig en gång händelsevis kom att utsträcka sin promenad längre än vanligt, träffade han helt oförmodat på en plats, där några lappar övernattat. Det var en torvtig hydda, och den täcktes av mycket björklöv jämte kvistar och bark av andra träd. Och alldeles i närheten fick han se ett resligt träd, i vilket en figur var inhuggen, föreställande någon slags gud eller demon.

Då min värd, just under det vi voro lediga, meddelade mig detta, inbjöd det sällsamma i saken även mig att begiva mig dit för att taga den vidunderliga bilden i skärskådande. Så skedde, jag trädde fram och varseblev ett ytterst grovt tillyxat beläte uti det väldiga trädet. Store Gud! utropade jag, skydda de alltid så sina boningar med bilden av en betydelselös avgud? — Ja fastmer, genmälde min värd, så förfara de icke blott med sina kåtor utan med sina trolltrummor, hudar och vad helst de än äga. Och icke blir det lätt att råda bot för det onda, då nomadfolket ständigt håller sig i skogarna och därtill ej äger fasta bostäder. Också besöka de ytterst sällan kyrkan, och då endast av fruktan för straff.

Men nog nu om dem med hänsyn till min uppgift.

§ 4. Men av de höga bergen synas somliga i en lång rad helt långsamt resa sig från sin grund, under det andra plötsligt tyckas växa till och upptorna sig. Sidorna kantas av en esomoftast tättväxande skog, som mörkt avtecknar sig mot bakgrunden, och äro mycket frodiga på gräs. Därför valla också inbyggarna nästan samfällt under sommaren sina hjordar av nöt- och småboskap uti de sidlänta fjälldalarna. Ty här och var uppföra de boningshus, som de på sitt inhemska språk benämna *"Fäbodar"*, och som icke sällan ligga på ända till 10 mils avstånd från den egna

---

*) Abraham Laurentius Burman född 1656; kyrkoherde 1689; död 1737.

härden. Och icke skjuter en främmande torva en brodd, som kan göda boskapen bättre eller ymnigare uppfylla juvren med fet mjölk.

När man kommer längre upp på höjderna, vidtager en trakt, som ligger öde i följd av den förhärjande vintern, de ofruktbara klipporna och gruset. Slutligen tyckes naturen liksom avsomna, och de kala höjderna uppväcka en skrämmande känsla genom sin ödsliga oländighet. När därtill solen börjar att med sina vitblänkande strålar belysa de avlägsna fjälltopparna, kunde man verkligen befara, att en ofantligt komet vore i antågande, i ett så bländande sken synes hela snötäcket stråla.

De djupa kitteldalarna äro fyllda med evig snö, som täckes av en beständig isskorpa, vars bärighet är så stor, att den ej ens ger vika för hästarnas hovar eller upptager något spår i sig. Men när en något blidare temperatur åter gör sig gällande, upplösa sig de översta och nedersta lagren av skaren överallt uti solhettan, i följd varav de hårdnade flaken ge dova ljud ifrån sig, när de beträdas.

Då rycka också de forsande älvarna med sig den väldiga vattenmassa, som på en kort tid samlats, och uppfylla genom plötslig översvämning alla sjöar och vattendrag. Och huru ofantligt vräka de ej då fram på alla håll och kanter uti sina djupa strömfåror! Denna översvämning benämna inbyggarna *"Fjällflod"*. Men icke blott vid sommarens inträdande, när snösmältningen inträffar i följd av solhettan, utan även sedermera uppträder den, så ofta något häftigare oväder hemsöker de höga fjällen med snö och hagelbyar. Och detta plägar merendels inträffa i samband med de regnskurar, som bevattna det nedanför liggande slättlandet, men i synnerhet när den kalla nordanvinden sveper in från sitt håll.

Detta har också innevarande år tydligt och klart ådagalagt. De tre närmast följande dagarna efter midsommarhögtiden utbröt nämligen ett så våldsamt oväder, att folket t. o. m. på slättbygden endast med knapp nöd förmådde freda sig för hemsökelsen, men högfjällen ståtade både länge och väl i sin tjocka snöskrud.

§ 5. En rik och redan sedan långt tillbaka vunnen erfarenhet har vidare ådagalagt, att den höga fjällkammen alltid piskas av häftigare vindar än de lägre liggande trakterna. Och detta är ju ej heller underligt, då det uppe på de kala topparna ej finnes något, som kan hämma vindarnas fram-

fart. Härtill kommer, att då de väldiga fjällsidorna äro så utsatta för de rasande vindarna, dessa nödvändigtvis måste söka sig utfartsväg och bryta fram på något håll. I följd härav tvingas de att förskaffa sig fri passage över de höga fjällväggarna och genom passen. Därför växer alltid vindstyrkan å en plats i proportion med dess trånga läge. Ty såsom flodvågor, som hållas inom sina skrankor av för trånga bräddar, framvältra med vida större fart och brus, när bankar och rev tydligare framträda och hindra det fria loppet, än om flodfåran mera vidgar sig eller är djupare samt ej tillbakahålles av några klipphällar, på samma sätt förstår man även, att vindarna mera häftigt skola stryka fram över de högt belägna bergsryggarna, som ej äga något hämmande skydd mot deras anlopp, än över den låga slättbygden.

Sanningen härav få inbyggarna i det beprisade Jämtland mer än tillräckligt erfara vid sina årliga och täta affärsbesök hos norrmännen. Ty när de komma till fjällen, som de nödvändigt måste passera — de äga nämligen endast en backig och av klippor spärrad väg till sitt förfogande — bruka de noga och omsorgsfullt aktgiva på himmelen, för att icke plötsligt ett oväder skall bryta löst och oförberett komma över dem.

En lång erfarenhet och fruktan för överhängande fara ha också gjort de till sin natur för övrigt godtrogna människorna något klyftigt försiktiga, så att de understundom vänta t. o. m. flera dagar och noggrant giva akt på himmelen, om den är klar. Och de våga ej anträda den äventyrliga färden, förrän deltagarna vuxit till ett betydande antal, för att de kantänka skola vara rustade mot varje eventualitet och kunna bistå varandra. Ty förutom omöjligheten att komma över branterna, om de icke i ett större antal understödde varandra, så vore det också endast ett tröstlöst arbete för en fåtalig skara att söka sträva uppför de väldiga snödrivorna och röja väg genom de obanade vidderna.

Men väderleken är så oblid och nyckfull, att de ej ens genom dessa sina kloka försiktighetsåtgärder kunna undgå farorna. Ty icke sällan inträffar det, att snömassorna plötsligt hopa sig vid något häftigt yrväder och begrava färdmännen under sig, eller också kommer en odräglig kyla dem att förfrysa. Förgäves spanar man nämligen efter några barr- och lövskogar eller någon annan tillflyktsort däruppe på de kala fjällen.

§ 6. Även i följd härav skulle jag knappast kunna tro, att någon art av fyrfota varelser trives på de för sin ofruktbarhet och kyla så sorgligt bekanta högfjällen. Och fåglarna uppehålla sig endast längre ned på bygden.

Bland dem påträffar man dock en, som märkvärdigt nog har förkärlek för snö. Landsmännen kalla den *"Ripan"*, ett namn, som den måhända fått efter Ripeiska bergen. Fågeln har liten kropp och kan till storleken jämföras med en duva eller överskjuter den något. Dess vackra färg överträffar t. o. m. snön genom sin bländande vithet. Köttet är visserligen icke osmakligt men tämligen svart. Endast sällan piskar den luften med sina vingar, ty den älskar vanligen att med ilande steg trippa fram genom snön. I snön tager den sin tillflykt, med snön kommer den, med snön försvinner den. Ty vintertiden ser man hela skockar av dem skalkaktigt leka här och var, men så snart *"Träden i lövdräkt sig klä och gräsen spira på marken"*,*) skall man, så mycket man än söker, ej kunna upptäcka en enda i hela trakten.

Därav framgår tydligt och klart, att den lilla älskliga fågeln uppsöker sin snö på fjällen och där vistas, tills Bore åter insvept åkrar och fält i sitt kalla snötäcke.

Vittberömde hr *Rudbeck***) nämner också om dessa fåglar i "Atlantikan", del 1, kap. 25, § 16, sid. 663. *"Just på dessa berg"*, säger han, *"påträffar man en egendomlig fågelart, som skockvis strövar omkring här och var, och som inbyggarna kalla "Riper", liksom man skulle säga "Ripeiska" fåglar — jag kunde också benämna dem "lagopodes"*,***) *utav vilka för övrigt vittfrejdade Schefferus*†) *i sitt arbete "Lappland", kap. 30, sid. 350, har publicerat en bild"*.

Att vidare uti dessa bergs innandömen väldiga metall-

---

*) Efterbildning från Horatius, romersk skald, död 8 f. Kr.

**) Olov Rudbeck (född 1630, medicinsk professor, död 1702) utgav åren 1679—1702 i fyra delar det omfångsrika verket Atland eller Manhem, vanligen kallad »Atlantikan», där han bland annat med hjälp av en godtycklig etymologi (t. ex. riper = ripeiska fåglar; hyperboré = yverboren, jfr sista sidan) och med samgjutning av saga och historia söker bevisa, att Sverige var det först odlade land på jorden, greken Platos sagoland, Atlantis.

***) Lagopus, ripsläktet, eg. »harfotad»

†) Johannes Schefferus (prof., d. 1679) utgav »Lapponia» 1673.

skatter ligga förborgade, ha vi ingen anledning att betvivla, så mycket mindre som metallådrorna själva på flera olika ställen mycket tydligt träda fram i dagen. Men förutom det hinder, som den bistra väderleken skulle förorsaka, så kunde metallerna, om några upphämtades, icke utan stort besvär och kostnad framforslas längs de många krokiga och backiga vägarna.

Likaledes ha många påträffat ett mineral*), som här och var i form av små klumpar sticker fram ur den hårda berghällen. Dess hårdhet, glans och dess liksom konstnärligt utarbetade form ha mer än en gång väckt min beundran.

§ 7. Men det skall vara mödan värt att i korthet söka spåra anledningen till den ofantliga kyla, som så förlamar allt uti dessa trakter.

Hela luftregionen består ju, som vetenskapsmännen enstämmigt hävda, av tre delar. I den första eller nedersta dväljas de dödliga. Denna är varmare än det parti, som sedan vidtager, det mellersta, såväl på grund av de dit reflekterade solstrålarna, varigenom värmen, så att säga, fördubblas, som i följd av den underjordiska elden, eller rättare den med jordlagren blandade elden, som ideligen utdunstar varma partiklar och svavelångor. Att nu en kropp, som kommer i beröring med eld, nästan undantagslöst utskickar olika slag av dunster, det är ju så allmänt känt, så att man ej har någon anledning att tvivla härpå.

Det mellersta lagret däremot är kallare, då varken de reflekterade strålarna eller värmeböljorna med så stor kraft och fart dit uppstiga och ej heller de ångor, som utdunsta ur jorden, där länge kvarstanna, innan de vid rörelsens avstannande i tur och ordning börja att häfta vid varandra och sinsemellan förtätas för att slutligen, allt efter partiklarnas olika grad av värme och köld eller den skiftande temperaturen hos vindarna, uppgå i meteorer**) av växlande karaktär.

Därpå följer nu slutligen det sista eller översta luftlagret, som vetenskapsmännen förlägga ovanför alla meteorer, och som i hela sin utsträckning befinner sig i stillhet, vad som redan sunda förnuftet lärer och som bekräftas av erfarenheten.

*) Bergkristall.

**) Meteor, »i luften befintlig», behöver här ej nödvändigt avse s. k. meteoroliter, meteorstenar, utan kan jämväl innefatta andra luftfenomen, ss. norrsken, molnbildningar m. m.

Då det är så ordnat, förmodar jag, att dessa bergstoppar nå upp till det mellersta lagret eller kanske rent av höja sig däröver. Och därav kommer det sig tvivelsutan, att fjällen nästan beständigt äro stelfrusna och stå där burriga i sin eviga snö.

Men jag anser mig ingalunda böra förtiga, att man kan förmärka en helt annan väderlek uppe på de höga bergskammarna än nere på slättbygden, och det vid en och samma tidpunkt. Ty rätt ofta inträffar det, att när det mest strålande solsken råder på bergen, regn- och hagelskurar kunna piska de nedanför liggande ängarna och fälten, och tvärtom.

För något över tre år sedan var just detta fallet, vad som några framstående, ädla, berömda och erfarna män, vilka räknas till de främsta där i trakten, på heder och samvete försäkrat. Då de kantänka efter många utståndna strapatser trötta uppnådde toppen av ett mycket högt berg och där stannade några timmar, hade de blott på den korta tiden varit utsatta för kyla, värme, eller rättare solsken, hagel, snöblandat regn, och vad allt det nu var. Samtidigt hade dock, enligt vad de sedermera erforo, ett mycket stilla regn fallit nere på bygden och vattnat ängarna och fälten, men därpå hade strax följt ett strålande solsken.

§ 8. Vad nu dessa fjälls höjd angår, så vill jag ärligt tillstå, att icke tillfälle erbjudits mig hitintills att genom nivellering kunna få bestämma den. Ty under vistelsen där uppe i de kalla trakterna var jag varken försedd med nödiga instrument, ej heller tänkte jag, att detta skulle bli mitt disputationsämne.

Man tror dock allmänt, att de högsta nå upp till en halv mil.*) Därtill lägga också några en fjärdedel. I deras mening skulle jag dock svårligen vilja instämma, så framt man menar den lodräta höjden.

Men huru därmed än förhåller sig, säkert är det dock, att man kan skönja bergen på ett avstånd av 12 à 15 mil, när icke någon högre plats träder i vägen eller ens synskärpa fördunklas av för tjock luft.

Erfarenheten brukar dock kunna ådagalägga sanningen av det, som den obeprövade knappast vill hålla för troligt. Ja, för att en gång få pröva även den saken, besteg jag i sällskap med några följeslagare på en utflykt ett ordinärt

---

*) Storsylen, Jämtlands högsta fjäll, 1,766 m.

högt berg, som inbyggarna kalla *"Hofwerbärget"*. Då vi strävade upp mot dess topp, sågo vi långt borta ett berg*), som reste sig liksom en ofantlig obelisk, och som med sin höga hjässa tycktes stöta intill stjärnorna. Dalkittlarna i dess mitt markerades av snöfläckar, och hela toppen reste sig snövit. Dess fot skuggades av träd och spelade i himmelsblått, om ock i något mörkare anstrykning. Några i sällskapet försäkrade, att det låg 12 mil avläget från oss. "Huru märkvärdigt", utropade jag, "att dessa underbara toppar kunna skönjas på så långt håll!" "Ja i sanning", återtog vägvisaren, "om vi också befunne oss ytterligare tre mil längre bort och finge bestiga en ännu högre plats (samtidigt sträckte han ut armen och pekade på ett långt avläget berg**) bakom oss) skulle överallt liknande fjällkammar begränsa vår synvidd. Ju högre nämligen en ort är belägen, desto vidsträcktare utsikt har man naturligtvis därifrån."

§ 9. Men om vi rådfråga geograferna, som syssla med bestämmandet av bergshöjder, så finna vi, att de särskilt framhålla en hel del berg i skilda länder på grund av deras ansenliga höjd. Alla kan jag dock ej här anföra. Som exempel vill jag blott nämna, att det hos Varenius***) i *"Allmän Geografi"*, bok 1, kap. 10, tes. 3, heter: *"När å anfört ställe en del berg uppräknas, som äro kända för sin betydliga höjd, påpekas, att "El Pico"*†) *på Tenerife, en av Kanarieöarna, gäller som jordens högsta berg. Innan man når fram till det, kan man på havet tydligt nog urskilja dess pik på ett avstånd av 60 mil. Dess hjässa ser man tydligt och klart sträcka sig över molnen, alldenstund de ju omgiva bergets mitt och toppen synes sticka upp genom dessa moln"*.

I följd härav har jag åtminstone med största flit sökt komma till tals med olika personer bland våra landsmän, som företagit de vidsträcktaste resor i främmande länder, för att finna någon, som både tagit vår *"Åhrskutan"* och de kända italienska alperna eller andra i närmare betraktande för att därigenom kunna anställa en jämförelse mellan deras

*) Storsylen.

**) Något bland Oviksfjällen.

***) Varenius, 1600-talets störste geograf, utg. 1650 »Geographia universalis».

†) Pico de Teyde, 3,710 m. Jfr Mount Everest, Himalaya, 8,882 m.

olika höjder. Men då somliga framhöll våra, andra de utländska, allt eftersom de leddes av olika intresse och förkärlek för det ena eller andra, har jag icke kunnat fastställa något som säkert i den omtvistade frågan.

Och när jag läser andra skriftställare, finner jag dem med djup tystnad förbigå dessa våra fjäll, alldenstund ju knappast en enda av dem, så vitt jag vet, å ort och ställe förskaffat sig någon närmare kännedom om vårt fosterlands nordligare trakter och de svårtillgängliga, branta berg, som vi äga.

Ja, vittberömde hr Rudbeck har i Atlantikan, del 1, kap. 7, sid. 288, fördenskull icke dragit i betänkande att på det häftigaste angripa vittfrejdade Is. Voss*) rörande hans kommentar**) till Pomponius Mela***), *"emedan han fastslår som anmärkningsvärt, att det i hela Norden ej finnes några berg, som äga ansenlig höjd. Ja, enligt Voss' mening skulle de, som tala om Nordens höga berg, endast uppduka historier. Också måste det väcka förvåning, att Scaliger†) och andra i vår tid levande vetenskapsmän värdigats lyssna till detta hans lappri. Vidare påstår han, att de norska bergen äro de högsta i hela Norden, men, säger han, icke ens bland dem finnes det dock något, som uppnår en lodrät höjd av två stadier (600 alnar) och i den övriga Norden når endast undantagsvis något berg upp till ett stadion, d. v. s. 300 svenska alnar. Och slutligen, att uti Norden floderna ej upprinna på bergen utan vanligen komma från sjöar och på slätten stående vattensamlingar."*

Desto större är min åstundan, att det en gång ville falla sig lägligt för någon att genom nivellering uppmäta vår *"Årskuta"*††). Jag tror då fullt och fast, att den, vad höjden beträffar, skulle kunna upptaga kampen kanske rent av med dem alla. Men då jag härutinnan lämnas i sticket, både vad egna undersökningar och andras lärdomar angår, så kan jag ej i ty fall lämna något säkert besked.

*) Isak Voss, tysk språkvetenskapsman, död 1689.

**) Utg. 1658.

***) Förf. till det äldsta geograf. arbetet i den romerska litteraturen, utarbetat på 40-talet e. Kr.

†) Josef Justus Scaliger, berömd fransk lärd, död 1609.

††) 1,470 m.

§ 10. David Frölich har på Karpaterna i Ungern anställt undersökning om ljudet vid avskjutandet av gevär. *”Därvid uppstod”*, säger han, *”till en början ett icke starkare ljud, än om en käpp avbrutits. Då vid nedstigandet utför de eviga snöfälten i kitteldalarna ett gevär ånyo avsköts, vidtog så småningom ett starkare och förfärligare brak än efter en kanon av grövsta kaliber. Ljudet fortfor under en 7 à 8 minuter, tills det trängt in i de avlägsnaste bergsklyftor, mot vilka de från alla håll förstärkta ljudvågorna återstudsade”*.

På samma sätt kunde här beträffande våra fjäll ett rikhaltigt ämne till utredning erbjuda sig, t. ex. om molnens höjdförhållanden i vår Nord, om meteorfenomen i övrigt och deras uppkomst, om atmosfären och dess beskaffenhet, om köld och värme, kanske även om metallerna samt om vad annat som helst, som hör till naturvetenskapen.

Men då det hitintills icke förunnats mig att på erfarenhetens väg förskaffa mig någon säker kännedom härom och min levnadsplan nu icke medgiver detta, så överlämnar jag ett närmare klargörande av allt detta åt andra. Ty jag tror bestämt, att om tid, lägenhet, pengar m. m. i tillräcklig mängd stode någon för naturvetenskapen intresserad person till buds, och om den, som ville bestiga dessa berg, vore försedd med en termometer, barometer jämte andra nödiga instrument, han där skulle kunna göra de mest lysande observationer, tack vare vilket både våra fjäll skulle ernå stor berömmelse och naturvetenskapen få ett kraftigt understöd.

§ 11. Att solen omedelbart vid sitt inträde i Kräftans tecken*) under några dygn synes stråla oavbrutet, och att t. o. m. själva dess klot dygnet om kan iakttagas från bergstopparna, det har nu hos detta folk en gång så fastslagits genom traditionen, att blott ett fåtal bland dem längre hyser något tvivel därom. Men då saken rent av synes kunna stöta på gensägelse, vill jag, ehuru endast i förbigående, försiktigtvis tillägga följande.

Jag kan nämligen varken åberopa några åsyna vittnen, vilka ju enligt komediförfattaren**) äro vida tillförlitligare än de, som endast stödja sig på hörsägner, och ej heller förefaller vad man i allmänhet har att förmäla därom oomkullkastligt. Jag har verkligen hört en mängd personer med

---

*) Vid sommarsolståndet (21 juni).

**) Plautus, romersk lustspelsförfattare,död 184 f. Kr.

flytande tunga försäkra, att man alla nätter kan se solen ovanför horisonten, ja, en hel del äro så säkra på sin sak, att de ej ens hysa betänkande att avlägga ed därpå. Men då jag noggrannare utforskade dem en och en, fick man endast höra den gamla visan, att de själva upprepade gånger så hört det av sina fäder eller andra, som utgåvo sig för att äga sorgfällig kännedom om saken i dess helhet. Ingen fann jag dock, som med egna ögon sett det.

Och detta är ej heller underligt, då ju företaget är rätt besvärligt, och vägen är lång, obanad, tvärbrant och vådlig. Väderleken är därtill oblid och nyckfull. Om icke personer således lejas mot betalning eller på myndigheternas försorg anställas för att noggrannare utforska saken, torde knappast den enskilda företagsamheten kunna förmå någon till att behörigen klargöra förhållandet. Härtill kommer även, att då luften vid horisonten vanligen är något oklar, isynnerhet vid midnattstiden, detta därför hindrar oss att iakttaga solklotet, t. o. m. om det befinner sig långt ovanför horisonten. Men då några dagar åter förflutit, skall man under det året förgäves kunna skönja solen nattetid. I följd härav drager den ene en slutsats, den andre en annan, som de med oblyg panna sedan drista sig till att utprångla som sant åt andra.

Men om jag i den ytterst omtvistade frågan rörande solen icke här mäktar hävda något som säkert, så anser jag mig dock med större befogenhet kunna fastställa om månen, att den därstädes kan iakttagas under hela sitt omlopp, utan att den någon gång måhända försvinner bakom horisonten. Så mycket mera som den i sin största deklination har omkring 5 graders latitud.*) Men då jag ej heller däruti har någon säker erfarenhet, lämnar jag även det fältet öppet för andras observationer.

§ 12. Till allt, vad redan yttrats om solen och månen, sälla sig nu också ljusbrytningarna vid horisonten, ty härigenom komma stjärnornas strålar trots sin sneda ställning i förhållande till horisonten att betydligt upplyftas. I de nordliga trakterna är nämligen jordatmosfären något tjockare och tätare än på andra ställen, som äga mindre latitud, något som även holländarnas iakttagelser vid övervintrandet

---

*) Med 5 gr. latitud menas, att månen befinner sig ovanför solen, och att synvinkeln dem emellan är 5 gr. Om således solen kan synas, så mycket mera måste månen göra det.

på Novaja Semlja*) lätteligen bekräfta. Men ju tätare atmosfären är, desto större blir i samma mån ljusbrytningen, och då denna händelsevis försiggår lodrätt, kommer den ock med nödvändighet stjärnorna att ytterligare framträda ovan horisonten. Härav beror det även, att solen och månen synas ovanför horisonten, även då de i verkligheten fortsätta sitt lopp där nedanför. Och detta kunna de bäst konstatera, som intaga en något högre ort eller äga en mera fri utsikt över vatten.

Men nog nu. Gud, den odödlige, vilkens allmakt och outsägliga godhet så väl detta som alla hans övriga verk på det tydligaste ådagalägga, honom ske således lov, pris och ära i tiders evighet!

Högädle Herr Kandidaten

vid berömliga disputationen över Hyperboreiska bergen.**)

Nordens Apollo mig ber med en sång dig skänka vårt bifall,
Medan dig musernas tal festliga kransar beskär.
Fritt bland hyperboreiska fjäll och skyhöga hjässor
Härskaren Bore må spela bärsärk, när han vill.
Grönska skall där likväl ditt snilles lager beständigt,
Nu belöningen den ger dig för mödan, min vän.
Länge lev, lycklig och säll, och tråd en dans uppå rosor,
*Räkna blott gunstiga dar, strålande bleve envar!****)

SÅ TILLÖNSKAR AV HJÄRTAT
J. U. †)

---

*) Upptäcktes år 1594 av Barents under den första av de tre holländska expeditioner, som företogos (1594—96) för upptäckande av nordostpassagen.

**) Jfr anm. till Ripeiska bergen, § 1, och till Rudbeck, § 6.

***) Versmåttet, elegiska distika. Apollo och muserna = skaldeguden och de nio sånggudinnorna.

†) Johannes Unæus, född i Sveg 1667; mag. kort efter Touscher med en avh. »*De Herdalia*», Härjedalen; kyrkoh. och prost i Luleå död 1735.

Kronofogdebostället Grytans i Brunflo äldre handlingar.

Under år 1914 överlämnades från Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-akademien till Riksarkivet en inbunden volym i folioformat, som är av speciellt intresse för Jämtland. Boken innehåller nämligen uteslutande handlingar rörande det gamla kronofogdebostället Grytan i Brunflo socken. Men dess betydelse ökas väsentligen därigenom att huvudstommen av dem utgöres av icke mindre än 24 i volymen infästade, hittills med ett undantag icke publicerade pergamentbrev samt 6 äldre originalbrev på papper. Vid vart och ett av dessa dokument är tillfogat avskrifter, i det hela ej illa återgivande originalen, om ock enstaka felaktigheter förekomma. Volymen innehåller i slutet även några yngre avskrivna handlingar, och i koncept ett par rättegångshandlingar rörande samma hemman, ävenså en uppgjord tabell, angivande de hemmansdelar, varav egendomen småningom bildats, jämte hänvisningar till de därom handlande breven. Vem man har att tacka för att dessa handlingar sammanförts och på detta sätt bevarats, tillkännager han själv genom följande på frampärmens insida skrivna anteckning:

"Tesse Bref och Documenter äro tillsammans och i ordning skaffade och häftade med min bekostnad.

Bertil Alander, den tid jag warit Befallningsman uti Jæmteland år 1700 .... 1718 och 1719.

Mine successorer till tienst och opplysning enär behöfvas kan."

Den prickade raden är utfylld av samtliga de utskrivna, mellanliggande årtalen, under vilka kronofogde Alander innehade denna tjänst och bodde där. Med all sannolikhet har denna volym åtföljt den rika skörd av pergamentbrev och gamla handlingar, som dåvarande amanuensen, sedermera kyrkoherden N. J. Ekdahl under sin resa i Jämtland år 1829 inhöstade och som kom i Vitterhetsakademiens ägo,

men numera blivit deponerad i Riksarkivet. Men under det att flertalet av övriga breven tidigare avtryckts i Diplomatarium Norvegicum, hava dessa såsom infästade i en bunden tjock bok blivit förbisedda, och äro otryckta, med det nämnda enstaka undantaget av n:r 5 drottning Dorotheas brev, dat. Sönderborg den 12 (rättare 13) December 1474, som egendomligt nog finnes avtryckt i Diplom. Norveg. III n:r 907. Det synes sålunda skäl vara att även bringa de övriga i dagsljuset, varvid även drottningens brev torde få för fullständighets skull medfölja.

De nu för publicerande avsedda breven äro i boken numrerade från 1 till 31 (n:r 11 är överhoppat), men ej ordnade i tidsföljd, som här vid utgivandet naturligen skett. Det äldsta förskriver sig troligen från slutet av 1300-talet, det sista är från år 1604. Alla pergamentbreven sakna vidhängande sigill, möjligen avlägsnade såsom hinderliga vid inbindningen; pappersbreven åter visa större eller mindre delar av påtryckta vaxsigill. Vid redaktionen ha brevens text minutiöst följts, blott med den ändringen att ort- och personnamnen tecknats med stor bokstav och skiljetecknen tillsatts enligt gängse språkbruk.

Såsom alla dylika egendomshandlingar äro ju breven icke mycket omväxlande till innehållet, men de vidga i väsentlig grad vår personalkännedom om Jämtland under olika tidsskeden. Några äro förnämliga nog såsom utfärdade av kungliga personer. Särskilt bör i detta hänseende uppmärksammas konung Hans brev dat. Stockholms slott 1499 (n:r 11 här nedan).

Upsala i mars 1916.

L. Bygdén.

---

1. 1391—1406.

(Grytans handl. n:r 9.) Originalet på pergament.

Alla the mæn, som thecta breff høra æller se helser jæk Assmunder Langbiærkka mz varom herra. Thz skal allom mannom witherlikit vara swa them, sem epther kunno koma, sem them nu æru, at jak haffuer salt Gudmunde Assmundasson eet godz sem hether Grytenæ ligiande ij Brunfflo

sokn, hwilkit godz iak frælsslika fæk æpther Kaniz[1]) Marghareta, som Kaniz hwsfrw var, hemula jak for:da Gudmundæ thz for:da godz mz allom tillaghom nær by ok fyærre ij vato ok thorre ængo vndan tækno vndan mik ok minom arfuom ok vnder han (hanom) ok hans arffua til æuerdeliko ægho, later jak hanom ok lædoghan ok løsan fore the beredningh[2]) sem ær xxj mark jæmpzska, hwilka jak ffullelika vp borit haffuer, swa ath mik wel anøgher. Tesse æru witnissmæn Hauarder a Berghe, Sigfryder j Ope, Bærtil a Gotestadum, Hagthor Sygfrydersson a Nortdaberghe, Arne a Hakonstadum, Erijkær i Lundenom, Olafuer Klæmethsson. Til thes mero uisso bædhes jak godha manna incigle Swenungs loghmanz[3]), Hauarder a Berghe.

2. 1461.

(Grytans handl. n:r 13.) Orig. å pergam.

Thet skal allom mannom witerlikit wara, som thetta breff höra æller see, ath wi som hæræpter næmpnes Pædher, Gudhfast oc Joan Benktsonir i Aakir stadhfæstom mz Olaue Gudhmundsoni thz kópit, som waar fadherfadher Paual i Aakir giort haffde, saalde oc vplat Olaffs fadher Gudmunde j Grytonne en iorda deel liggiandis j østra gaarden Grytonne for sex iempsca marker, oc nw gaff æn Olafuer oss ena iempsca mark ofwan aa the pæningar, som for betalat war. Fframledis iach Ioan Ionsson i Aakir, som aff androm brodhrenom war stadfæstr oc i samlo som mine brødhrunga for:de giort hafua och scal blifwa quit oc ofuertalath, thy at wi alle fyre fornæmde hafuom nw alle wara at nøghie. Tha skiliom wi thz vndan oss oc warom arfwom oc vndir Olaff Gunmundsson oc hans arfwa mz allom tillaghom, engo vndan takno, friit och attalaløst for allom mannom æpter thenne dagh. Witnismæn Paul i Gotestade, Kætill i Wiik, Olaff i Opaa oc Biørn cloccara. Til saninda bidhie wi skelica mæn Pædher Olafsson laghman i Iemptalande, Jenis Karlsson, Joan i Dighranes oc Sigurd Haddasson om theris insigle for thetta breff. Scriptum Anno domini m.°c d°l x i° feria tertia vppa Jemptamoot.

Fyra skuror.

---

1) Ordet *Kaniz* är underprickat och bör sålunda här egentligen utgå. Kani är ett mansnamn.

2) beredningh = betalning.

3) Sweinungs (Thoresson) lagmanstid, som omfattade ovannämnda år, är vägledande för brevets datering.

3. Lockne ting 13 febr. 1466.
(Grytans handl. n:r 22.) Orig. på pergament.

Alla man, som thetta breff see æller höra, helsar Jak Pædhar Karlson, höffwitzman Jemptalande kerlica mz Gudh, och gör iak witerlikit alla mz thetta mit opne breff, ath iak haffuer[1]) tæssen breffuiisara Olaff Gudmundhsson eeth ödhis böle, som Singxsjö heether i Sundasio sokn ligger, til hwilkit böle fornæmder Olaff sagde sik nokra rættigheet til haffua æptir sin ffadher. Och oc sagde sik wara odhalsman ther till. Tha looth iach næmpna sex mæn i doom at pröffwa och ranzsaka om han war ther till ræth odhalsman. Thæsse waro the sex mæn Niels Magnusson, Jacob i Klæppa, Joan i Aakir, Jenis Staphanson, Olaff i Opaa, Kætill i Wiik. Tha kraffde the witne, komo tha fram tw beskedhen witne twa gambla quinnor Christina i Biwrsyo och Christina i Fughlæstadhe, flytte och budhe sik til ath sanna mz sin eedh vppa sina siæll och sannindh, ath fornæmder Olaff war odhalsman till forsagda bøle Singxsyo æpter sins fadhers byrdh oc engen annar, swa fore funno the sex domara, och æpter thet tha haffuer iak pa minne nadhes frwes wegne vnt och lateth for:da Olave hanom och arfwom thet for:da böle Singxsyo mz alla sina tilliggilse, som ther till ligger mz rætto, och skall han thet haffua och forbætra sik til nytto och Cronone aarlikin skat göra, som aff forno ghangit hafuer, tw skatta skin hwart aar betalande, och ther mz vhindrath hafua och æpter thy som konunga breeff hær i landith ludhande æru om ødhis iordher, at ærffwingie æller odhalsmen skule næst wara the ødhis iordher hafua bruka och up taka; æru eij the till, tha skulu the hafua, som belæghelikes ligger, och besporde iach mz allan thing moghan i Lofftans thinge om nokor wiste nokon annan odhalsman till till for:da böle; tha swarade the alle, at eij wiste annan rættara ther till æn for:da Olaff, och æpter thy stadfæste iak hanom thet. Och ytermere bewiisning later iach mit incigle mz flere godra manna incigle, som ær Joan Paulson, Olaff Thomasson, Jenis Staphanson mz laghmanz Per Olaffsons incigle hængiande for thetta breff. Datum at actum Loftene anno domini millesimo c d°l x vi°, torsdaghen næst fore Sancti Sighfridz dagh vppa skat thinge.

Sex skuror.

Bakpå en anteckning: Anno 1619 den 30. och 31. iulij lest paa Aasen: for xij mend.

---

[1]) Här är förmodligen ordet: *dömt* i brevet uteglömt.

4. Frösön 1472.
(Grytans handl. 14.) Orig. å pergament.

Alla mæn, som thetta breff høra æller see, helsar Höök Olaffson och Margit Gudmundsdotter kerlica mz Gudh oc gøre witerlikit mz thetta waart opne breeff, ath wij mz bæggies ware radhe och samtykt haffue wi vnt oc vplatet saalt Olaue Gudmundsoni swa mykin iordh, som wij aattom i Grytenne for swa manga pæninga, som oss asamde, och hafuer Oloff betalath oss till fulla nøghie om thet iordha wærdæth, och thy skiliom wi then iorda delen j Grytonne, som oss tillhørde, vndan oss och warom ærffuom och skötom thet vndir Olaff och hans arffua mz allom sinom tillaghom nær oc fiærre hwar hælzt thet liggie kan, som ther mz rætte bør ath fylghie, til æwerdelica ægho mz vbrygdelico stadhfæsto vtan alla æpter talan. Thetta köp war giort mz witnom Olaff i Opaa, hans son Joan Karlsson, Jenis i Owdhe, Katerina i Owdhe, tha stadhfæsta war giord vppa Ffrösöö, tha waro tæsse godhe mæn ther näär: Olaff i Opa, Eric j Dall, Henric i Wärköö, Paual i Kirkioby, Biørn i Mædhilby, och till ytermere wisso bidhie wi laghmannen Per Olaffsson oc Jenis Staphansson mz theres insigle for thetta breff. Datum anno domini m°c d°l x x ij.

5. Sönderborg 13 dec. 1474.
(Grytans handl. n:r 23.) Orig. på pergam.

Wij Dorothea meth Gudhs nathe Danmarcks, Sueriges, Norges, Wendes oc Gotes drotningh, hertwghinne i Sleszwiigh oc i Holsten, Stormarne oc Dytmarschen hertwghinne, i Oldenborgh oc Delmenhorst greffuinne, Göre alle witherlight, at effter thy Pædher Karlsson, wor embitzman i Jempteland, haffuer pa wore wæghne vnt oc forlænt thenne breffuisere Olaff Gudmandsson, wor bonde, i for:ne Jempteland een ødhe boleye, som kalles Singxsiøø i Sundasio soghen, som hannom effter hans fathers død ær tilfaldhen, som thesse nærwærendes breff, som for:de Pædher Karlsson wor embitzman hannom ther vpa giffuet haffuer, ydermere inneholder oc vthwiser, hwilket breff wij meth alle syne ordh oc articule meth thette wort obne breff stadfeste oc fuldborde, Togh at for:ne Olaff Gudmantsson oc hans arffuinge skule oss oc kronen ther aff giffue oc gøre hwes the ther aff aarlige aars at gøre oc giffue plictughe ære i alle madhe, som aff gambel sedhwane wærit haffuer. Thy forbywthe wij alle ehwo the helst

ære eller wære kwnne for:ne Olaff Gudmandsson eller hans arffuinge heremodh at hindre, eller hindre lade eller vdi noger made vforrette vndher wort hylleste oc nathe. Datum in castro nostro Sönderborg in profesto beate Lucie virginis nostro sub signeto presentibus appenso anno domini m c d l x x quarto.

Domina Regina presente.

En skura.

6. Sproteid 16 juni 1479.

(Grytans handl. n:r 21.) Orig. på pergament.

Alle mæn the, som thetta breff höre alder see, helsom vy som her ephter nempnes Morten j Öyn, Jon i Digernæs, Jens Olaffsson, Helgæ Olaffsson, Sigurdh i Vegliidh, Gregers j Hardskaga, Oluff j Valla, Niels vnder Bergom, Olaff i Velleuik, Eric j Mölæ, görom vitherlegt ad anno domini m c d l x x i x sancte Botolffs aftan vppa Sproteydt varum vy j dom nempde mellan Olaff i Ope oc Oluff i Gryten om skogaskipthæ mellom badem Assæn oc Singsiöön [tridingen aff skogen epter skatten oc ar Singonnæ oc til almenninges.[1]) Tha kraffde vy fore tørres vitnæ oc skell vppa badha sidhor, kom tha fram Olaff i Gryton mz thw vitnæ, som swa hetæ Haluord j Henlom wc Jon Redarsson, flutto wc vitnade ath swa war gamalth skogaskipthæ mellom the for:de garda aff Langabro oc j Vintertiern oc tæden oc j Siøøhallen oc swa j Singhana til tridiungen, thetta ær nordan til. Item kom fram fore Per Karlsson oc lagmannen i vinter then tiidh vy tokom vare gengerdh i Hosiöe, Mogens i Hosiöö oc Simon i Laustum oc fluttæ for oss, ath swa er skogaskiptes östan til mellom for:de garda, byriær j Pæders hello oc j Skiptes stein oc j Berga tiern, oc så i Bergæ wc swa ather Langabro igen. Thetta viliæ te sanna mz eidh uar the her om kraffde vardæ. Item kraffde vy domare Olaff i Opæ •fram mz sin skel wc haffde eingen fore sino male. Nu epter saadan vitnæ oc skel, som Olaff i Gryton haffde for sith mall, ta dömdom vy Olaff i Gryton tridiungen af for:de skogh lwt epter sciptom merkiom oc skogaskiptom, oc Olaff i Opæ j fra then fora:da tridiungh. War thetta var fwl dom oc all, vtan fremmermere kan anned

---

[1]) Från [tillskrivet ovan brevtexten.

sannare finnes æn the vitnæ och skel, som nw framkom. Til sannede herom latom vy domare var incigle thetta breff mz lagmanzens inci[g]le. Scriptum vt supra.

Sex eller sju skuror.

7. Lockne skatting 9 febr. 1481.

(Grytans handl. n:r 17.) Orig. på perg.

Thetta skal allom mannom vitherlegit vara, som thetta breff see ældher höra, ath anno domini m c d l x x x primo varom vy Jon Redarsson oc Haluardh Footh vppa skatingeno a Lopna fredagen nest fore Scolastice virginis dag, oc vorom vy tilkraffde aff skællegom manne Olaff i Grytonna om vittnisbyrdh oc om thet skogha skipthæ mellom Singsiön oc Assaæn ath flytiæ oc segiæ thet sannasta ther om, oc swa lagde lagmannen oss thet fore, at wy skulde thet mz varom eidh sanna, oc swa lagde vy vara hender vppa lagbokena, fluttæ oc swora fwllan bokareidh, ath the thw skoga skipthæ mellom Aseen oc Singsiöö vore swa, först er Longabro oc i Vintertiern oc swa Sioarhal oc tridiungen aff for:da skogom löper til almenningen swa, at huar therra ma löpaa aff sin skogh oc til almenningen. Item oc thet quernestædill, som ligger i Singanne, thet hörer for:de Olaff i Grytonne til, for Gwdh oc sa ær thetta santh, som vy sworet haffwom, fore ty vy ærom ther vppfödinga i samma soknenne, wc thenne vitnisbyrd hördom vy oc aff skellegom man Staffan j Vambastadum Gud hans siel nadha[1]) som forscriffwath stander oc for:de Olaffs dombreff therom vtwiser. Til sannende herom bidiom vy for:de men, Jon Redarsson, Jon j Digernes, æn Haluard Footh bider Karl Mortensson om ·törres incigle mz lagmanzens Esbiörn j Ösen incigle. Vor thetta breff scriffwat dag oc ar som for sigher vt supra.

Tre rum för sigillremsor.

8. 18 dec. 1485.

(Grytans handl. n:r 1.) Orig. på perg.

Alla the godhe men, som thetta breff kan fore koma, höre eller se ath wi her æpther næmness Olaff Torsson i

---

[1]) Här är ett tecken hänvisande till följande med annan stil skrivna tillägg under brevtexten:

Oc sagde Gudmund i Gryton til Staffwan i Vambastadum oppa sin ytersta tiidh: görer for gudzskyldh oc voren minom son Olaff Gudmundsson behelpiga, ath han mattæ beholde Singsiön for thy tet ær hans odal for Gud oc sannende at swa ær santh.

Fwlgestade och Pædher Olaff i Gerdom, Raggærd Filpus-dotther ombutzmanna, warum wi a lagtingenne daghen nesth epther ste Botolffz dagh til retthe mz Olaff i Grytan om the odall, som for:de Olaff Torsson och Raggerd Filpus-dotther haffde til Singsiön, som för haffdhe warith a i i i ting. Tha lagde dandemen thet swa oss i millan, ath for:de Olaff i Grytan skulde giffua oss i i mark jempsca i god wilia och thenne for:da sona, som wi haffuom giort, skal bliffwa quit och offuer talath, för ty wi haffwom nw alle warit ath nöghie. Tha skiliom wi thet wndhan oss och warom arffwom och vndir Olaff Gummunsson oc hanss arffwa mz allom tillaghom, engo vndan takno, fritt och ata-lalöst for allom mannom epther thenne dagh. Witnis mæn Joan i Dygraness, Marthen i Ödne. Til sanninda bidhie wi skælica mæn Joan Nielson, laghman i Jemptalande, Marthen i Öndne, Pædher Olaffsson i Ssandom om theres incigle for thetta breff. Scriptum anno domini m°c d°l x x x quinto dominica quarta aduentus domini.

9. Köpenhamn 1 maj 1498.

(Grytans handl. n:r 26.) Orig. å papper.

Wii Hans met Gudz nade Danmarcks, Sweriges, Noriges Vendes och Gothes Koning, hertyg vdi Sleszuig oc vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, Greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, giöræ alle vittherligt at wii aff wore sönderlige gunst oc nade haffue wnt oc forlent oc med thette wort obnæ breff wnnæ oc forlenæ thenne breffuisere Oleff Gwdmandsson i Gryttæ vdi Iæmpteland wor oc Noriges krones gard Syngsiöö vdi Swndasiö sogen liggendes, som han haffuer wor kiære frwe moders breff paa, at haffue, nyde, bruge oc beholde met alle syne rettæ tilliggelsæ i alle made, effter som thet forne war kiære frwe moders breff ythermere inneholler oc vdwiiser, swo lenge wii diith ind i riiget kommendes wardæ oc sagen kommer fore oss oc worder adskiild, met rettæ fforbywdendes alle her emod at hindræ, hindræ lade, qwelie eller vdi noger made at vforrettæ vnder wort hyllest oc nade. Giffuit pa wort slot Köpnehaffn Sanctorum Philipj oc Jacobi apostolorum dag aar etc. x c v i i i Vnder wort signete.

Med konungens sigill a tergo.

10. 1499.

(Grytans handl. n:r 19.) Orig. å pergament.

Thet skal allom witherligit vara them, som nw æru ok ssa them hereffther koma, ath arom effther Gudz byrdh tusandh fyre hundrath nyotyio pa thet nyende aridh var iak Magnus Hansson, laughman i Jemtheland, ok thesse iiij ok xx mz mik, som her effther nemnas Pædher i Sandom, Kætil j Manestadhom, Kætil i Forneby Larss i Assen, Pædher Olsson, Olaff i Ryndhen, Erik i Sidne, Sighurdh i Östenar, Olaff Swensson, Per Marthenson, Andhers i Trappenes, Bardh i Dalass, Marthen Karlson, Erik i Saure, Redher i Genwallom, Andhers i Byærme, Anbyörn i Manssas, Jon Nielson, Eskil Laurensson, Philpus i Odhenssal, Ion Kætilson, Jon i Sillebacka, Andhers Erikson, Erik i Rysom, i dom ok i retthe, effther thy breffwe ok stora herrabudh ok befallning, som var nadhughæ herre konwngh Hans mz Gudz nadhe oss befalth hadhe, i myllom Olaff i Grythen ok Rodhgærd Philpus dotther om en gardh Singhsiö hether, kraffde wy for:de bæggias thera skæl ok vitne. Kom fram Olaff Gudhmwndhson mz höghbornest första kanwng Kristiærns breff ok drothning Dorotheass breff ok var nadhuge herras kanwngh Hans stadhfæstilsebreff ok margh anndre, en Rodhgærdh kom eyke ok ey hennes vmbiisman ok vy henne kraffwom iij resor ok kom ey. Thy fwnnom vy sa for retthe ok fullan dom oppa gyordhom, ath the sama Rodhgærd, som sa olaghligh kærth ok stæmth haffdhe vthan lanss, skal swara ther laugh fore hwar hon æller hennas kan fynas, ok skal thetta mal alrik epthar æller ythermer vprosningh haffwa, vthan hwar thet gör haffwe forbrwtidh trænne resor viij örtug ok xiij mark ok xxiiij manna dom, vm ey annadh sannare fynes. Til ythermer beuissningh hængyom vy forscripne mans lagman, Per i Sandom, Kætil Olsson, Lars i Assen, Ol Swenson, Andhers i Byærme var insighle nidhan vndher thetta breff. Ar ok dagh som for sigher.

Sex skuror.

11. Stockholms slott 14 maj 1499.

(Grytans handl. n:r 27.) Orig. å papper.

Hanss, met Gudz nade Swerges, Danmarcks, Noriges etc. konning, Hertug wdi Sleszuig, Holsten, Stormarn och wti Dytmersken etc.

Wor gunsth tillfforn, Wiid at thenne breffuisere Oluff Gudmundsson haffuer berett fore oss at en, som heter hostrwe Botgierdh giör hannom hinder paa Singsiögaardh emodh worth och wor kære ffrwe moders breff, som hannom paa samma gaard giffwen er etc. Tha wti thet at han eller nogen annen fattig man ey skall ferdes lang wey, stoor kosth och tæringe at giöra sigh tiil stoer fattigdom, wtredom wii tegh och endelika wela, at tw strax randsaker och förhörer them sagen emellom tiill rettæ. Kwnne the tha icke fordrages ther om epter hwat lagen, som tw them affsigendes worder, tha strax beskicketh swo, at the worde kallede och steffnede fore worth elskelige riigenes raad i Norige och ther met rettæ atskilde, som thet sig bör epter lagen, swo at then fattige almwe ey skall wmages eller giöres behoff at komme lang wey tiill oss och kiære ther optere om. Thii lad thet engelunde, befallandes teg Gud. Screffuit pa worth slott Stocholm Tiisdagen nesth fore pingesdag aarom etc. x c i x Wnder wort signet.

Utanskr.: Oss elskl:e Magens Hansson wor lagemandh wti Jempthelandh.

Brevet har varit förseglat med konungens sigill.

12. Esroms kloster 23 jan. 1514.

(Grytans handl. n:r 28.) Orig. å papper.

Wii Christiern, met Gudz nade fulburd oc sambtycht Koning till Danmarck oc Norige, vdwald koning til Suerige, hertug i Slessuig Holsten, Stormarn oc Dytmarschen, Greffue i Oldenborg oc Delmenhorst Giöre alle wittherligit, at wii aff wor synderlige gunst oc nade haffue nw vndt oc tilladt oc met thette wort obne breff vndne oc tillade, at thenne breffuiser Oluff Jogensson, wor bonde i Iempteland, moo oc skall haffue, nyde bruge oc beholle then wor oc kronens jord, som hether Smedetæg liggendes i Gryte teger, som han nw boer oc skall han ther aff aarligen giöre oc giffue swodan retterhedt oc skatt, som the sex mæn ther till neffnde ware, sagde at ther burde aff at giffues. Thii forbywde wii alle ehwo the helst ere eller wære kunde, serdeles wor fogder oc ombetzmen, hanom her emodt at hinder, hinder lade eller i nogen made forfang atgiöre vnder

wor hyllest oc nade. Giffuit vti Esrom closter mondagen nest effter sancti Vincentij martyris dag anno etc. m d x i i i j vnder wort signete.

R:ve Domino Henrico

Krumedigk milite.

Konungens stora sigill har varit tryckt på ryggen av brevet.

13. 1524.

(Grytans handl. n:r 15.) Orig. å pergament.

Alle dandemen, som thette breff see hellher lesas, bekennis iak Tordh j Ffoghelstadh, ath iak haffuer giorth iorde bythe mz Anders i Gryta swa mz skil, ath ffor:de Anders kiöpthe i x mark kiöp i österr gaardhen i ffor:de Ffogelstadh, bythet swa iak mz ffor:de Anders vthi eeth böle, som hethe Slaatthe öö, liggendis with Singhe siöen i Sundesiö sokn, ok gaff ffor:de Anders mik i i i i i mark i godhuilie po thet bytith skulle tess stadhugher bliffue ok haldes. Var ok thette bythe giorth mz handebandh, en obrythelig stadhffe[s]to ok the godhemen til vithnis Toroldh i Kirkebyn, Ketil Halluordsson i Wiken, Sighurdh i Lundhe. Til ythermere skil ok bether fforwarningh bedher iak Örian Karlsson, Olaff Hemmingsson, som ær j lagmansstadh, ok Gudhmundh i Opetandh, ath the sin insigle henge ffor thette breff. Skriffuith anno domini m d x x i i i i.

Tre skuror.

14. 1527.

(Grytans handl. n:r 8.) Orig. å pergament.

Alle godhemen, som thette breff see heller höre lessas, kennis iak Lasse Östhensson i Aspenes, at jak haffuer wnth Ion Persson i Hagha en aagerängh som Hiwrik heter ligendis i Bronfflo sokn ffor i i i i mark, hulkith aagerängh mijn ffadher kiöpte aff Ketil Sighurdhsson i Fforneby ok ekke var breffuith vth giffuith. Rörde swa Olaff Ketilsson oppo kiöpith, goffue swa for:de Olaff vij mark i godh wiliæ, Ion ladh vth i i i i mark ok jak i i j. Taa war swa allis wordh worth soon Ion skulle behalle ffor:de Hiwrukin ffrith och ffresth ok aatala lösth ffor hwariom manne til odals

ok euerdeligh egho mz then skogh ther ær til skilth, som byrias i Hiwruk bergith, tadhan ok i til Hallam til Gröffuåen ekke skoghen, tedhan i Hwnnstwphu tiern endin, föliæ swa Tiernrån po söder sidhen till bekkin, fföliæ swa bekkin po vestre sidhen fram om eth ladha slette, swa östh öffwer bekkin ok i vinther weghin, föliæ swa winther weghin i siön. Te godhemen til witnis Ieppe i Rosbol ok Niels Ingemunsson ibidem, ath hulkin thette kiöp ok soon riffuer heller riffue laate skal böte ffulth breffue braath ok halle kiöp ok soon sidan som fför. Til ytermere fforuarilse her om beder iak Olaff Hemmingsson lagman ok Gudmwn i Opetandh ok I[on] Arnesson i Gryta, [at] the sin insigle henge ffor thette breff. Skrifuith anno domini m d x x v i i. Item om ther kan ffinnis nogher ælsuoner i begge wore skoge, taa skal ffor:de Ion nyte tridwnghin ok iak mine ærffuinger i i delan.

Tre skuror.

15. Revsunds kyrkovall 1527.

(Grytans handl. n:r 16.) Orig. å pergament.

Alle godhe men, thette breff see heller höre lesas, kennis iak Olaff Ketilsson i Fforneby ok giöre wetherligith mz tesso mine wpne breffue, ath iak haffuer wpburith v i j mark aff Lasse ok Mons Östhen söner i Aspenes ok Ion Pedersson i Hagha j goduiliæ oppo thet kiöp, som myn ffader giorde mz Östhen i Aspenes, som ær i Ödhis böle Hwndh stughu ok Hiuruk, hether ligendis j Bronfflo sokn, hulke böle myn ffader bar wp fforre x i mark, kennis ok iak forskrefne penningh ære alle wth giffne mik til ffulle nögiæ ok alle, ty stadhffester iak thz kiöp ok giör thet obrytelighth effther thenne her dagh. Ty affhender iak te ffor:de ödhis [b]öle vndan mik ok mynom ærffuingom ok Hwnstughen wnder Lasse Östhensson ok hans söskin ok teres ærffwingher met then skogh, som byrias i Synner gröffuan ok swa i Nördher gröffuan, tedhan ok i Bierte bekkin, fföliæ swa watzdrettith po söder sidhan ok i winther weghin, föliæ swa weghin til thet merkith, som skil i millom Hiwruken ok Hwnstughun, Hiwrukin wnder Ion Persson i Hagha ok hans erffwinger mz then skogh, som hans breff innehaller, som allis worth tal ok son haffue warith, them til odals ok euerdeligh ego, ffrith ok ffreesth ffor hwariom manne. War ok thenne sone ok semi giorth mz en obrytilligh stadffesto ok bödh iak vp for:de böle oppo Reffswnde kirkewol sancte Olaffs dagh ok

goffue alle odhalsmen sin godhuiliæ til ath seliæ hwem iak wille mz thet for ordh, ath ingom man til hinder heller forffongh vtaffuer thet, som fförre ær skilth. Som withnith war wndher tesso v i i i faste Ieppe i Rosbol, Nielss Ingemundsson ibid., Gwlle i Ffinis [ɔ: Funes], Ingemwn i Loke, Haluord i Weruik, Niels i Haksængh, Haluord i Vikin, Anders i Aakher, ath hulkin thette kiöp ok sam riffuer heller po tala skal, böte ok swa effther laghen. Til ythermere foruarilse her om bedher iak Olaff Hemmingsson lagman ok Ieppe i Bleka ok Iens Arnesson i Gryta, ath te sin insigle henge ffor thetta breff. Skriffuith Anno domini m d x x v i i.

Fyra skuror.

16. 1531.

(Grytans handl. n:r 12.) Orig. på pergament.

Alle men, som thette breff see heller höre lesas, bekennis iak Olaff Ketilsson i Fforneby, ath iak haffuer wpburith x x öre i sone aff Ion Pedhersson i Haga ok Lasse i Aspenes oppo the kiöp, iak haffuer fförr giorth mz them, som Hiuruk ok Hwnstuffue, hulke böle iak bödh wp widh Swndesiö kirke sancte Michels dagh allom minom ffrendrom ok odalsmannom ok witnith wndher tesse godemen, Ieppe i Rosbol ok Swen i Staffuenes, ath hulkin her effther ffor:de kiöp riffuer heller riffue laate skal böte ffulth breffue braath ok halde kiöp sidan som ffor. Til ythermere fforuarilse herom bedher iak Olaff Hemmingsson lagman ok Ieppe i Bleka, ath te sin insigle henge ffor thz breff ok kan ther finnis nogher elsuone i ffor:de skoghe, taa skal Ion nyti tridiwngin ok Lasse i Aspenes ok hans brödher two delan. Skriffuith anno domini m d x x x i.

Två skuror. På baksidan: om Hiwruk; och med yngre stil: Sone breff på Hiuricken och Hunztuffen aff Fornby man.

17. (Grytan) 1532.

(Grytans handl. n:r 3.) Orig. på pergament.

Alle dandemen som thette breff see heller höre lesas bekennis iak Anderss Olaffsson i Gryta, ath iak haffuer giorth byte millom mijnom sonobarnom ok mine daatther ok hennis bonde Iens Vnesson i raadh och handelagh war, swa the skole ekke trette ther om effther mijn dödh, swa mz skil ath mine sonobarn skole bliffue mz i i delan i alle

ffaste egher hwar helsth te kwnne ffinnis, ok swa mz allin byginskap bo ok boskap alth thz gaardin til höre effther mijn dödh, ok mijn daatther Elin skal haffua tridhwngin mz alle tillundher thz, som mijn börd ok odal ær, ffor vtan i Slaatön skole te haffua heltan hwar tere, mijn daatther ok mijn sonobarn, effther mijn dödh ok kwnne te henne ffrelse ok skal mijn daatther i ingen arff kenne segh effther mijn dödh hwarske i löse heller i ffaste mer en nw ær fforr skilth, iak haffr giorth hennis nögian effther hennis egin wiliæ. War ok thetta byte ok sam giorth mz handebandh ok ein obryteligh stadffesto ok te godhe til witnis, som neruarendes vore, Olaff Hemmingsson lagman, Anders i Wammestadh, Olaff ok Pedher Gudmwn söner i Gryta, Pedher Olaffsson i Opetandh, mz swa fforordh, ath hulkin her po tala heller onyth giör, skal böte gridnidhings both ok bliffue ok staa bytte sidian som fför. Til ythermere fforuarilse her om bedher iak Olaff Hemmingsson lagman ath han sit insigle henge ffor thette breff mz mine egno insigle ok mijn maagh Iens Arnesson hengher sith insigle ffor thette breff, som giorth ok skriffuith anno dni m. d. x x x i j.

18. Håkanstad efter 1 maj 1540.

(Grytans handl. n:r 24.) Orig. på pergament.

Allom allom them, som thetta breff hender ffore kommo, see eller höre lessas, thå bekijännes wij eptter namphde brödher Byörn och Olaff Sijgfredzsönner i Ope, thet wij sålth haffwom skyälighom mannom Erijk Olaffssoni i Håkanstadom och Kijættijlldhe Arnesonj i Grythan etth quarnestädle, lijghendes ij Ope ååne nesth offwan fförre Gijärdess qwarnenne medh ffrijth attffongh, mwldh och sandhsten, tijmberhug thijll quarnneness nijtthe och wäghen ffrijgen thijll och ffrån offwer alth thet oss thijll hörer, ij så motthe atth oss skyer inghan skalkhet eller fforffångh aff thom eller theres ffolk ij någhan hande motthe moth wår wijllia etc. Thette ffor:de quarne stadle skwlle ffor:de men nijwthe bruke och behallde och theres erffwinger eptter thöm i ewigh thijd mz fförre skijllord. War och thetta kijöph wijtthnæd på Brundfflo kyrkwall in die sanctorum Philippi ett Iacobij och wnder tesse godhe men, som så hethæ Erijk Nijllsson laghman, Olaff Hemmingsson ij Södergårdh, Anders Hemmingsson, Anders Kiællsson i Gowthestadom, Olaff i Grytan, Lasse i Lwnd, sedan allen kijrkijæ almoghen. Thetta skall standhe obrötthelighet wndher ere-

lösse och ffwlth breffue brotth. Thy bedes wij ffor:ne bröder Bijörn och Olaff, ffor:de wår laghmans och Olaff Hemmingssons theres insegle wnder thetta breff, som scriffwit war i Hoghnestadom die ut supra anno domini m d x l.

19. Lockne skatting 27 jan. 1545.

(Grytans handl. n:r 5.) Orig. på pergament.

Alle danne mend, som thette breff see eller høre lehsas, thå bekiänes wij epterskriffne brödher Jon, Olaff, Monss Bruddesöner ij Hoossijö i Swndesyö sokn, thz wij mz allen chijerlek godhwillje och berådhne mode kyennomss oss haffwaa tyll zalle och godhe benögningh wpph bwriith x mark ij sone aff Jöns och Kijettilld Arne sönner ij Gryttan, på thz kyöpphet, som Anders i Grytan han förre mz oss gijorth haffde om wårth möderne ij ffor:de Gryttan. Thy skylljom wij nu och skiwtom alth wårth tijll thall och andklagan wndan oss och wårom arffwingom och hemalom thöm ffor:de gotz mz alom tijllagom, alsinghe wndan skyllde, som bätther er haffwa en åån ath wara, wnder ffor:de mendh och thöres erffwinger thijll alle odals och effwerdelica egher. och stadffestom thz kyöpph så ath thz obryttelica haldäs skall wnder laghens thwångh och gridnidings namphn, och standom wij thöm ffför ffwlle ffreellsse ffför allom thöm på kunne talla, ffödhom och afföddom. Thette kijöpp skall ståå oc gilde att gåå wnder fförre skijllordhe. Wijttnesmen her på Eriik Nijlsson lagmandh i Jemptteland, Olaff Hemmingsson ij Södergårdh, Jon ij Öffwerbynom, Olaff Gudmundsson ij Grytan, Anders Hemmingsson i Gowthestad, Anders Kijellsson ibidem, Per y Walmon, Jens ij Fforstad. Ath så er ij sannin herom, thå henghijom wij, Olaff Hemmingsson och Jon ij Öffwerbyn, wååre indseglan samth mz laghmanssens indsegle wnder thette breff, som bådhe war wijtthned och screffuit på Lophne skattingh Tijsdagen nest epter Sancte Påls dagh, Jon och Monss Brudde söner sijälffwe närwarendhe, anno domini m d xl quinto etc.

På baksidan: Sonebreff på Grytan aff Hovsyö men etc.

20. 13 aug. 1553.

(Grytans handl. n:r 10.) Orig. på pergament.

Alle men, som thette breff see heller höre lesas, bekennis iagh Ingerdh Lasse daatther i Öffuerby, ath iagh mz mi-

nom bonde raadh kerligh wnth ok solth haffuer minom söstrom Karin ok Agnis Lasse dötthre i Grytan min rette arffuedel ok odal i for:de Gryta ok Singesiön ffor x l v i mark rede penningh, megh til ffulle nögie ok alle saa megh wel nögie, ty skel iagh ffor:de arffue del ok odal wndan megh och minom arffwingom ok undher mine söstre Karin ok Agnis ok teres a'rffwingher til alle odals oc euerdeligh ego mz alle tilliggilse, ffrith ok ffrelsth ffor alth ythermere aaklagan, wndan skelth elsuoner ok skogegaangh. Saa war ok thz kiöp lagligh giorth mz handebande ok een obryteliigh stadfesto, tesse godemen til withnis her Anders wor kirkeherre, Olaff Hemmingsson lagman, Biörn po Bergie, Sighurd Skrædher ok Per Persson i Lwnde, ath hwilkin thz kiöp riffuer heller oppo tala skal, böte ffulth breffbraath ok haalde kiöp sidan som ffór. Til ythermere skel ok fforuarilse herom bedher iagh Olaff Hemmingsson lagman ok myn wersffadher Ion i Öffuerby, ath te sin insigle henge laate wnder thette breff, som skreffuith ær anno domini m d l i i i syndaghen effter Tybursii.

Tvänne skuror.

21. 5 dec. 1551.

(Grytans handl. n:r 4.) Orig. på pergament.

Alle men, som thette breff see heller höre lesas, bekennis iach Anundh Arnesson i Amber, ath iagh mz minne hustrv raadh ok samtykke giorth haffuer iorde byte mz min brodher Ketil Arnesson i Gryta mz saa skel, iagh ffik aff honum oppo mith byte hans rette arff ok brodher del i Ambrin, ok han ffik aff megh i gen oppo sith byte minne hustrv arff ok odal i westre gaardin Gryta. Ty skel iagh ffor:de arff ok odal i for:de Gryta ligende i Bronfflo sokn wndan megh ok minom ærfwingom ok wndher ffor:de Ketil, min brodher, ok hans ærffwingher mz alle tilligilse ffrith ok ffrelsth ffor alth ythermer aaklagan. Saa war ok thetta by[te] giorth mz handebandh ok en obryteligh stadffesto ok te gode men til witnis Biörn Olsson ok Enar Olsson po Bergie, Anders Hemmingsson i Gotestadh ok Olaff Andersson ibid., ath hwilkin thetta byte riffuer heller oppo tala skal, böte effther lagan ok staa bete [!] sidan som ffór. Til ythermere skel ok ffor warilse her om bedher iagh Olaff Hemmingsson, lagman ok Ion i Öffuerby, ath te sin insigle henge laate wnder thetta breff, som skriffuith ær anno domini m d l j in profesto sancte Niculai.

22. 1551.

(Grytans handl. n:r 6.) Orig. på pergament.

Alle danne men, som thette breff see heller höre höre lesas, bekennis iagh Marith Monss daather i Haakanstadh, ath iagh mz minom son Mons raadh och samtykke kerligh wnth och saalth haffuer beskedligom man Ketil Arnesson i Gryta naagre iorde parte, som liggi i westre gårdin i Grytan millom siön ok alman wegin, som ær x i i melingh onth ok gaath aakerlandh ok fforlandh ffor x x i i i i mark penningh ok wore ffor:de iordeparte megh inte til gode, wtan mykte haga bygningh ok andre aaffuerkoste. Ty skel iagh ffor:de iordeparte wndan megh ok minom ærffuingom ok wndher ffor:de Ketil Arnesson ok hans ærffwingher til alle odals ok euerdeligh ego vndan skelth skogin ok adher tillundher ffrith ok ffrelsth ffor hwarinom manne. Saa war ok thette kiöp giorth mz handebandh ok ein obryteligh stadffesto ok te gode men til witnis, Olaff Hemmingsson lagman, Olaff Torthsson i Ffugilstadh, Anders Hemmingsson i Gotestadh, Biörn ok Enar po Bergie, Per Nielsson ibid., Biörn po Ope ok Olaff Andersson i Gotestadh, at hwilkin thette riffuer heller oppo tala skal böte ffulth breffuebraath, ok staa mz sama kiöp sidan som för. Til ythermere skel ok fforuarilse herom bedher iagh Olaff Hemmingsson lagman ok Anders j Gothstadh, ath te sin insigle henge laate wndher thette breff som skreffuith ær anno domini m d l i etc.

På ryggen: breff po en iordeparth i Gryta.

23. Brunflo 1553.

(Grytans handl. n:r 25.) Orig. på pergament.

Alle dannemen, som thetta breff see heller höre lesas, bekennis iagh Olaff Jonsson i Ope, ath iagh haffuer wpburith i i i mk aff Lasse Danielsson i Lwnde ffor megh ok min brodhersone ffor eith halffth quernestedil, ligende i Ope aan nesth offuan fforre Wamstadh husith. Ty skell iagh for:de quernestedil wndan megh ok min brodher ok wore ærffwingher ok wnder Lasse Danielsson ok hans ærffwingher til alle odals ok euerdeligh egho, ffrien wegh til ok fraan, tymber haagh ok all tilffaringh, som then querne bygningh till höre ok muldh po baade landh. Saa war ok thetta kiöp laglighe giorth mz handebandh ok ein obryteligh stadffesto ok giorth war witnisffasth i Bronfflo

sokne stughu wndher Kell i Grytan, Olaff ok Jens Anderssöner i Gotestadh ok alle i soknestughun wore aahörrandes, ath hwilkin thetta kiöp riffuer heller riffue laate skal böthe ffulth breffuebraath ok haalde kiöp sidan som ffër. Til ythermere skel ok fforuarilse her om bedher iagh Olaff Hemmingsson lagman ok Olaff Tordzson po Ffugilstadh ath sin insigle henge laate wnder thetta breff, som skriffuith ær anno domini m d l i i i etc.

Tre sigillskuror.

24. Revsund 1555.
(Grytans handl. n:r 2.) Orig. å perg.

Alle dannemen, som thetta breff see heller höre lesas, helsom wi x i i domsmen her effther nempnis Lasse i Loke, Östen i Hagha, Per Andersson i Gerdhe, Olaff i Tramestadh, Olaff Tordzsson i Byn, Torrels idem, Anders Hemmingsson i Gotestadh, Iens i Hakeseghn, Anders i Rosbole, Olaff Swensson aa Berghe, Per Larensson i Byn, kerligh mz Gwdh kwngerandes, ath aaran effther Gwdz bördh m d l v. taa ærligh ok ffornomstugh man Jens Larensson ffouth i Jampthelandh tingith höstingh i Reffswndh kom ffor oss i rette Jens Arnesson i Gryta ok klagath till sin brodher Keell Arnesson i Gryta oppo sin barns wegne om naagre gaffue ok stadge som Anders i Gryta giorde emillom sinom sonobarnom ok sine datther. Kom taa ffram Keel Aarnesson mz gaaffue breff . . . saa ludhindes ath ffor:de Anders giorde thz i sin welmakth, heel ok osiuk, saa mz skell, han wnte ok gaff sinom sonobarnom i i delan effther hans dödh baadhe i lösth ok j ffaste egher ok sinne daather tridwngin i löse ok i ffaste egher. Effther saadana skæl ok sterke witne, som fforre kom, dömde wi ffor:de gaaffue ok gaaffue breff gild ok obryteligith effther tenne dagh, saa mz skell, at hwilkin her ythermeer oppo tala skall, böte ffulth breffuebraath ok domeroff. Till ythermere skell ok större fforuarilse herom bede wi Olaff Hemmingsson lagman, ath han sith insigill henge laate wndher thette breff mz worum insiglom Lasse i Loke ok Anders Hemmingsson i Gothestadh, som skreffuith ær. Anno vt supra.

25. 1562.
(Grytans handl. n:r 7.) Orig. å perg.

Thz bekennis iagh Mons Ionsson i Haakanstadh, adh ian [ɔ:iagh] mz all min söskin raadh ok samtykke wpburidh haffuer een ko aff Ketil Arnesson i Grytan j sone oppo thz

kiöp, som min modher giorde mz ffor:de Ketil i Grytan, som kiöpz breffuith ther om vtuiser ok innehaaller. Ty stadffesther iagh thz kiöp ok giör thz obryteligith effther tenne dagh ok skel och skiuther ffor:de iordeparther vndan megh ok allom minom söskinnom ok varom ærffwingom ok tilegner ffor:de Ketil ok hans ærffwingher til alle odals ok euerdeligh eghe, ffrith ok ffrelsth ffor alth ythermere til tal heller aaklagan ok te godhe men til witnis, Olaff Hemmingsson i Swr-gaardh, Olaff i Ffugilstadh, Anders Hemmingsson i Gotestadh Olaff Andersson ibidem, Biörn och Enar po Bergie, ath hwilken tenne sone och stadffestilse riffuer heller pa tala skal, böther effther laghan. Til ythermere skel ok fforuarilse herom bedher iak Olaff Hemmingsson, som nw ær i lagmans stadh ok Olaff i Ffugilstadh, ath te sin insigle henge laate vnder thette breff, som skriffuith ær anno domini m d l x i i etc.

26. 1569.

(Grytans handl. n:r 18.) Orig. på pergament.

Jagh Tordh Olaffsson i Ffugilstadh kennis ok giör witherligith ok ffulkommeligh til staar, adh min ffadher bar wp ix mk aff Ketil i Grytan ok Niels Erikson ibid. i sone oppo thet kiöp, som fförre war giorth om Slatte ön, som kiöpsbreffuith ther om wtuiser. Ty stadffesther iagh thet kiöp oppo halffue Slaatön ok skel ok skiuther sama halffue Slaatöö vndan megh ok minom barnom ok allom minom medhærffwingom ok vndher ffor:de Ketil ok Niels i Grytan ok teres ærffwingher, til alle odals ok euerdeligh ego ffrith ok ffrelsth ffor alth ythermere tiltal ok aaklagan. Wil ther naagon oppo tala, saa gaa til megh, iagh ær teres fforswars man. Saa war tenne sone giorth mz handtak ok een obryteligh stadffesto ok te godemen til witnis, Olaff Hemmingsson j Bodhe, Niels Eriksson ibid, Store Olaff Andhersson i Gotestadh ok Per Nielsson i Bergie, ath hwilken ath hwilken her ythermere oppo tala skal, böte ffulth breffuebraath ok bliffue ok staa mz thet sama sidhan som ffōr. Til ythermere skel ok fforuarilse her om bedher iagh Olaff Hemmingsson i Bodhe ok Niels Erikson ibid. ath te sin insigle henge laate wndher thetta breff, som skriffuith ær anno domini m d l x i x etc. mz mith bomerke etc.

Två skuror.

27. Håkanstad 1589.

(Grytans handl. n:r 20.) Orig. på pergament.

Bekienndiis jeg meg Lasse Bengtsson, at ieg solt haffuer erliige mennd Kiell Arnesson oc Nils Ersson eit ödeböle som heither Slaatö, ligiendes ij Sundsiö sognn for x march, kienndiis jeg meg Nils Tordsson, at ieg solt haffuer for:de mend thenn andre halffue part y fornemde Slaatö for v i i j march, oc haffue vij nu solt fornemde Ödeböle vndenn oss og vore arffuynge oc vpunder fornemde Kiell oc Nils oc theriis arffuijnge tiill odell oc Euerdelug aeigdom met alle the lundom oc lattom, som bör meet rette vnnder at liigie friit oc frelst for huer mannd. Saa var oc thette kiöp lagliig giort med hannde bannd oc vbryteliig stadffesto, som var vitnet vnnder lagmannd, Biörn ij Ope, Tord Olsonn, Karl Riikarsonn oc Oluff Annderssonn, oc ther som naagenn viill them naaged tiill at thale, tha skulle the haff-ue oss tiill at thale oc icke them. At saa y sannheit er, som schriiffuidt staar vnnder lagmanndz, lennsmanndz oc Biörnn y Opes innsiigler, som giort er po Henngstad anno domini m d l x x x .

Tre skuror. —

28. Trondhjem 3 apr. 1600.

(Grytans handl. n:r 29.) Orig. å papper.

Jag Jacob Trolle till Sonnerwp, Kongl. Maitz Beffalnigs-mand offuer Thrundhiembz lehnn giör hær witterligtt, att epther som ieg Hogber. Kongl. Matthz min allernaadig:ste Herris breff ok beffalnig haffver bekommit Om hans Mattz Jorder och Jordeparter at bortfeste them, huilke Cronon icke thilforne fest haffuer. Tha haffuer ieg nu sted och fest thenne breffuiser Erich Kieldsen i Grytte, Lensmand i Brondflo, en Kongl. Mattz jordepart kallis Smidie Engh at haffue, niude, bruge och beholle vdj hans liffsthid och saa lenge hand leffuer för en halffmark Danske hand theraff aarligen ther aff thil Kongl. Mattz och Kronen schall vd-giffue, dog schall hand icke affhende nogen thes Jorder och Eijedeler ther thiliggiendes ehr till nogen fremede thed at bruge, saa frambt hand thette mit breff icke vil haffue forbrut, forbiudendis therfore Kongl. Mattz fougitt, som nu ehr eller her Eptherkomendis worder, hanom her paa at hindre, eller epther som forschriffuett staar nogen for-fang at giörre. Actum Kongl. Mattz gaardt i Thrundhiemb Theedt 3 Apr. Anno 1600 vnder mit Sing:t.

På uppvecket: sigill med Trollevapnet.

29. Sinnberg 9 februari 1602.

(Grytans handl. n:r 30.) Orig. på papper.

For alle erlige dannemendt, som dette mitt obne Breff kannd forekomme, da bekennder ieg Gölig Kielsdatter, nu boendis vdj Sinndbierg i Ness sogen, att ieg aff kerlighedt, god uilge oc beraadt modt, som oc med mine Barnis sambtycke oc beuilling haffuer indgaadt vdj ett wennligit iorde kiöb medt min broder Erich Kielsonn paa Grydenn, saa att ieg haffuer vndt oc vpladit hannem minn faste fædernis iord till — ix mælinng liggiandis i förnempde Grydenn i Brynndflod sogenn oc haffuer der paa vpborit halffottende daller gode oc gamble daller, huilke penninger hannd vdlagde för mig vdj iordbygszel, för enn iordepart, som ieg aff koninng Mattz fulmectige vmbodtzmand her vdj Sindbierg legt haffuer. Derfföre beiager och stadfester ieg hannem samme min iord oc systerdeel, som mig arffueligenn til faldenn ær vdj offw[an] nempde Gryde, oc legger denn ifra mig oc mine Erffuingom födde oc vfödde, oc tilegner denn min broder oc hans arffuinger till arff oc eijedom frelseligenn ifra denne dag med alle sine til lunder i vaade oc torre nyde oc bruge för alt ydermere paatal. Oc nær hannd haffwer medt — thiie daller vpfyldet mine iordpenninger saasom hand de andre mine sydskenn giffuidt haffuer, skall hannd haffue fuldmacht att lade sig göre fwlkommeligit oc fast iordebreff aff Landzenns förordinerede Lensmand, oc diss emellenn skall waart kiöb stadigt bliffue baade för oc sidenn. Oc att saa vdj sandhedt er som förskriffuit staar Beder ieg disse dannemendt her Peder min sogneprest, oc Oluff Larsonn min grande, att de trycke sina indsegler her neden vnder. Actum Sindbierg denn 9 februarij Anno 1602.

Två sigill.

30. Näs 1 juli 1604.

(Grytans handl. n:r 31.) Orig. på papper.

Wij effterscriffne Oluff Larsonn ij Sinndbierg oc Erich Baardsonn ij Gierde, Bönnder ij Næss sogenn, kenndis oc witerligt göre, att wij hörde, att Gölig Kiels datter, som bodde paa Sindbierg, wennligenn oc kerligenn budt sinn Broder Erich Kielsonn paa Grydenn, att hannd wille vdlegge för hennde — vij daller till Bygselz penninger, huilke kungl. Mattz wmbotzmand skwlle haffue vdi Jordfest-

ning för den lille Jordepart konngenn haffde der vdj Sindbierg, oc war Erich gannske trög till att sambtycke henndis begerelse. Menn der hun lennge Bad hannem desligist oc wij meglede hindes sag hoss hannem, wnndergick hannd hindes begerelse. Vdi lige maade vdgaff hannd denn Arild Olsonn, denn anndre till Laugmannden Henndoc för sinn syster — tho daller denn i [ɔ:ene] till fougrick Jörennsonn för de wilde wære hennde behielpelig till samme Jordepart. Och alle disse vdlagde penninger loffuede hunn sig att anamme vdj Jordeuerd för denn arffveiord, som hunn haffde effter sine salige affdöde föreldre innde hoss förnemffde sinn Broder Erich Kielsonn. Thy, sagde hunn, mig er ingen fördell, att ieg skwlle ennd fast tage penninger aff andre gode mennd. Jeg haffuer da inthet att bethale med, vdenn med the penninger Jeg kannd faa för minn Jord. Oc att aldelis saa tilgangit er dennem emeldenn, som förskriffuidt staar, lade wij waare signeder her witterligenn vndertrycke. Scriffuen i Ness Sonndagen nest effter Johannis Baptistæ dag anno 1604.

På uppvecket två sigill.

Ur Jämtlands forngravar.

I.

Av *ERIC FESTIN.*

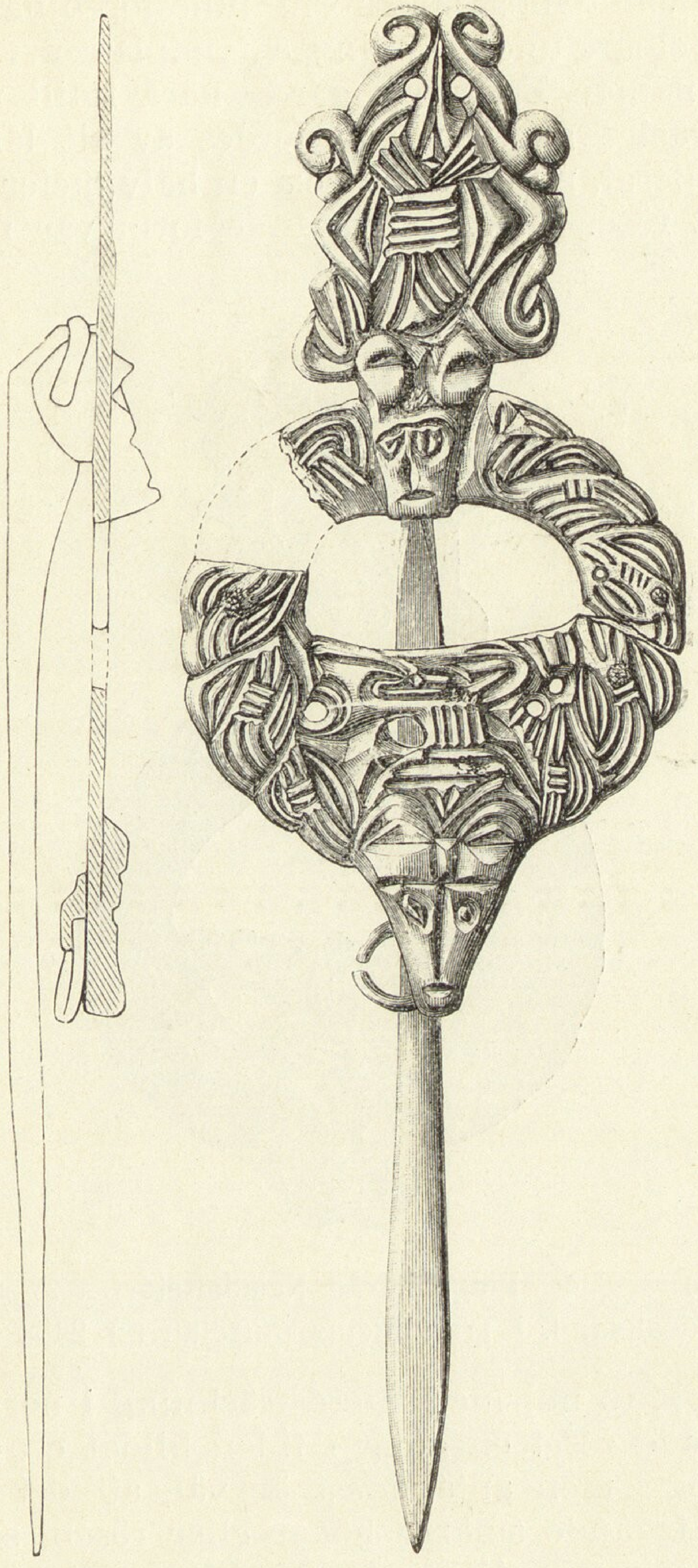

1. **Fynd i grav (I) i Östnår, Hackås s:n.** (J. L. F.) $^{2}/_{5}$.

Senhösten 1912 anmäldes, att vid påbörjande av utgrävningen av ett röse i Östnår, Hackås s:n, ett fornfynd hittats. Markägaren Olof Eriksson därstädes hade ställt sig

2. Ringnål från Kråkberg i Mora ting och by i Dalarne.
(Stat. Hist. Mus. n:r 9789.) 1/1.

3. **Ringnål från Östnår, Hackås s:n.** (J. L. F.) 1/1.

lag och författning till efterrättelse och vid fyndets påträffande upphört med grävningsarbetet. Fyndet, en del av här avbildade märkliga ringnål (fig. 1 och 4), blev överlämnat till Jämtlands läns fornminnesförening och föranledde omedelbart undersökning å fyndplatsen. Denna var belägen å nämde Erikssons gård nära intill manbyggnadens nordvästra gavel och utgjordes av ett långt tidigare mycket spolierat, numera blott c:a en halv meter högt, starkt jordblandat röse. Dess nuvarande form var nära rektan-

4 **Ringnål från Namdalseidet.**
(Oldsaksaml. i Trondhjems museum n:r 243.) 1/1.

gulär (5 m. × 10 m.) med längdsträckning i norr och söder. Möjligen hade röset en gång i tiden bildat en enda större, rundad hög, men antagligast är väl, att det uppstått av tvänne närliggande smärre högar eller rösen, som vid den tidigare raseringen utjämnats och tillsamman erhållit denna form. Det sistnämda antyddes dels av en sänka tvärs över på mitten, dels ock av den omständigheten att de flästa fynden lågo ungefär i mitten av rösets södra halva, under det att den norra halvan omkring mitten företedde

spår av gravkonstruktion och härd. Genom undersökningen kompletterades ringnålen tämligen fullständigt, varjämte övriga å fig. 1 avbildade föremål braktes i dagen. Några smärre helt förrostade järnbitar, obestämbara, förekommo dessutom. Bland de avbildade föremålen må nämnas den väl bibehållna spjutspetsen (längd 28,5 cm.), ryggad ända till ett litet stycke upp på hålken, och vidare den facetterade yxan med skafthål en smula ovalt och av något olika vidd å de båda sidorna. Samtliga föremålen äro av järn med undantag av ringnålen, vid vilken det största intresset knyter sig. Själva nålen i denna är även av järn, men materialet i övrigt är brons. Föremålen påträffades nära alven å plats, som ovan antytts, endast yxan låg mera skild från de övriga och nära sänkan vid det rektangulära rösets mitt.

Ringnålen var i två delar, och som synes av avbildningarna är ett litet stycke fortfarande borta. Den hade emellertid ej gått sönder vid utgrävningen, det hade skett på en tid, då den ännu ansågs modärn och t. o. m. värd att lagas. En tunn järnbot, på undre sidan fastnitad över brotten, gjorde nålen fullt användbar igen, och i detta skick gick den med sin ägare i hög. I jorden rostade den tunna järnboten bort, och så föll ringnålen sönder igen.

Denna ringnål med sina djurhuvuden och rika flätmönster är en tämligen sällsynt praktpjäs. Jag har här för jämförelses skull låtit avbilda två pendanter, ehuru förnämligare utförda, den ena (fig. 2*) från Dalarne, den andra (fig. 4 **) från Namdalseidet i Nordre Trondhjems amt. Originalet till fig 2 är av brons helt och hållet, bär inventarienumret 9789 i St. H. M. och är funnet vid Kråkberg i Mora ting och by i Dalarne jämte tveeggat svärd, spjutspetsar, doppsko till spjut, pilspetsar, kniv, munbett, broddar, beslag, fil m. m. av järn samt ett stenbryne på en plats, där troligen flera gravhögar legat. ***)

Namdalseidets ringnål bär n:r 243 i Trondhjems museums Oldsaksamling och kom in 1857 jämte upplysningen, att den var funnen överst i jordlagret i samma trakt

---

*) Erhållen genom benäget tillmötesgående från St. H. M

**) Konservator Th. Petersen i Trondhjem har vänligt ställt Oldsaksamlingens kliché till förfogande. Ringnålen är förut avbildad i »Norske Oldsaker» 689 samt i K. Rygh: Tröndelagen i forhist. tid, fig. 24.

***) Jfr Mbl. 1894.

som n:o 242, ett "ringspänne" av silver från gården Grötmo på Namdalseidet (på edet ungefär mitt emellan det innersta av Trondhjemsfjorden och det sydligaste av Lyngenfjorden i Namdalen. Namdalseidet är annex till Beitstadens prestegjæld.) Det är allt, man vet om fyndets proveniens. Själva nålen är borta, men räster av rost efter densamma röja säkert, att den varit av järn.

Vid en granskning av de tre här avbildade ringnålarna frapperas man ovillkorligen av den täml. genomgående likheten. Visserligen har mästaren av det jämtländska originalet ej nått så hög konstskicklighet som sina kolleger, han har fuskat betydligt, särskilt i flätmönstret, det har kanske varit en enkel bygdekonstnär här uppe, som sökt efterbilda maken till dalanålen, vilken vi i så fall hoppas en gång hitta, visst är i varje fall, att mellan dessa så likartade föremål måste förefinnas den starkaste frändskap.

Dessa ringnålar torde kunna dateras till förra hälften av 900-talet.

Utan att ingå på den mer än svårlösta frågan om var denna form uppkommit, torde böra nämnas, att en mycket liknande ringnål hittats på *Björkö* i grav 542. Denna grav var ett slags kammare fylld av sten. I densamma påträffades yterligare en sköldbuckla, ett band av snodd guldtråd, silverprydnad och pärla, ett tveeggat svärd, järnhank och spikar till träkärl, spjut, 5 bronsvikter, ett cylindriskt glaskärl, en järnpyts, ett bryne med silverring. Invid ringnålen, som saknar själva tornen, låg underkäken av en människa.

I en liknande grav (n:o 643) med ganska liknande inventarium låg en annan ringnål av brons, besläktad till utseendet, men större. Även på Gottland är en besläktad typ funnen. *) En mycket enklare sådan tillhör konstnären G. Hallström på Björkö och härstammar därifrån.

Slutligen torde böra omnämnas att fragment av dylika ringnålar även äro funna i Ryssland. **)

---

*) Montelius: Kulturgeschichte Schwedens.
**) Enl. vänligt meddelande av antikvarien T. J. Arne.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 10 Mars 1916.

Föreningen har under det gångna året trots genom kristiden ökade svårigheter sökt bedriva sin värksamhet i samma omfattning som förut. De arkeologiska undersökningarna ha fortsatts av undertecknad sekreterare och 1915 varit förlagda till Mattmar, Rödön och Kyrkås i Jämtland samt Lillhärdal i Härjedalen. Därjämte ha vid besök i Håsjö, Stugun och Borgvattnet fyndplatserna för en del tidigare gjorda stenåldersfynd närmare kunnat fixeras. Å museet ha 1915 års arkeologiska fynd jämte fotografier, kartor och skisser sammanförts till en utställning, som vittnar om det utmärkta resultat, man särskilt genom grävningarna vunnit. De arkeologiska föremålen kräva nu mera utrymme, och ett par nya montrer borde med första anskaffas. Föreningens samlingar i övrigt ha icke oväsentligt ökats, huvudsakligen genom gåvor. Rörande samlingarna lämnas ytterligare upplysningar i den av intendenten och sekreteraren avgivna museiberättelsen.

Ett nytt, illustrerat häfte av tidskriften (bd VI:2) har utkommit. Det innehåller bidrag av lärovärksadjunkten Johan Nordlander och undertecknad sekreterare samt meddelanden m. m. av skattmästaren och sekreteraren.

Museet har under året hållits tillgängligt för allmänheten lördagar kl. 1—2 och söndagar kl. 1—4 mot en inträdesavgift av 10 öre.

I A.-B. Jämtlands Folkbank voro för föreningens räkning den 31 dec. 1915 insatta tillhopa kl. 5,303: 11.

Av detta belopp kommo på

fonden för Karolinergraven	Kr.	140: 04
byggnadsfonden	„	4,459: 78
årskassan	„	702: 86
sparkassan	„	—: 43
	Kronor	5,303: 11

Föreningens ledamotsantal uppgick 1915 till 462. Av dessa voro 21 ständiga och 441 årsledamöter.

Östersund den 6 mars 1916.

Johan Widén.

Eric Festin.

Berättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening över samlingarnas tillväxt under år 1915.

Muséet har under det gångna året erhållit en värdefull tillökning. Ökningen faller väsentligen inom den arkeologiska avdelningen och utgör nog där den största, som hittills förekommit. Det är huvudsakligen de arkeologiska grävningarna, som gett det största utbytet, men att särskilt anteckna är även nyförvärvet av 21 fyndortsbestämda stenåldersföremål, en för detta län ovanligt stor årsackvisition. Åtskilliga värdefulla förvärv av föremål från historisk tid ha även skett, i flertalet fall genom gåvor. Här följer ett kort sammandrag av de viktigaste nyförvärven.

Arkeologiska föremål.

Stenåldern.

1 *spjutspets* av grå skiffer från Söderböle i Bodsjö;
3 smalbladiga *spjutspetsar* av brun skiffer samt
1 *pilspets* av genomskinlig kvartsit från Laxviken i Laxsjö s:n;

1 *spjutspets* (avslagen) av röd skiffer från Killingholmen, Håsjö s:n;

1 *enkel skafthålsyxa* av grönsten från Höglunda i Stugun;

1 *yxa* eller *mejsel* och 1 *yxa utan skafthål* från d:o;

1 *hacka* (Rovaniemityp), 1 *mejsel*, 1 *spjutspets* av genomskinlig kvartsit från Strånäset i Stugun;

1 *pilspets* av genomskinlig kvartsit, 1 *spjutspets* eller kniv av röd skiffer från Borgvattnet;

1 vacker *spjutspets* av skiffer, 2 *hålmejslar*, 1 *stenklubba* från Östansjö, Lillhärdal samt
1 *stenklubba* från Sandarna, d:o.

Järnåldern.

1 mångfärgad *glaspärla*, 1 stor *spjutspets* från Fåker, Näs s:n;

1 *pilspets* från Nejden, Hackås s:n.

Fynd från grävningar i Mattmar, Rödön, Kyrkås — utställda i särskild monter i museets arkeologiska avdelning.

Föremål från historiska tiden.

1 *kanonkula* från Hackås, 1 *d:o* från Mattmar;
1 litet vackert *bronsspänne* från Mattmar;
2 *flaskor* av resp. vitt och blått glas;
5 blyinfattade *fönster* från Näskotts gamla kyrka;
2 *vinkannor* av tenn, funna i jorden i Offerdal;
1 *medalj* av silver, slagen över Wilhelm II av Oranien och prinsessan Maria av England 1641;
1 vacker *masurskopa*, 1761, från Sunne;
1 *dricksglas* med oslipad botten, fördjupade mattslipningar och med initialerna C. Z. Glaset förmodas ha tillhört professorn med. d:r C. Zetterström, donatorn och grundläggaren av Jämtlands bibliotek.
1 gammalt *hänglås*, enl. familjetradition i skriftställaren J. Stadlings släkt förfärdigat av en karolin vid namn Planting Bergloo;
1 *dalmålning* (1828 o. 1829), 1 ljusstake av koppar;
1 silversked, div. mynt, medaljer och minnespänningar, div. dokument och enklare husgerådssaker.

Östersund den 6 mars 1916.

J. G. Widmark. **Eric Festin.**

Meddelanden.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse efter valet den 10 mars 1916:

Landshövdingen m. m. *Johan Widén*, ordförande,
f. Lektorn m. m. *S. J. Kardell*, v. ordförande,
Majoren m. m. *J. G. Widmark*, intendent,
Häradshövdingen m. m. Frih. *E. K. Leijonhufvud*, skattmästare,
Intendenten Fil. kand. *Eric Festin*, sekreterare.

Suppleanter:

f. Folkskoleinspektören m. m. *J. Kjellin*,
Lasarettssysslomannen m. m. *A. Mattsson*.

Hedersledamöter:

f. Landshövdingen m. m. *K. U:son Sparre*,
f. Lektorn m. m. *Peter Olsson*,
f. Riksantikvarien m. m. *Oscar Montelius*.

Nya ständiga ledamöter:

Burman, *Ag.*, redaktör, Östersund,
Byström, *Olof*, redaktör, Östersund,
Festin, *Eric*, intendent, Östersund,
Gustafson, *Ernst*, grosshandlare, Östersund,
Nordin, *Gerh.*, direktör, Östersund.

Nya årsledamöter:

i *Östersund:*
Johansson, *Gustaw*, red.-sekreterare,
Stråhle, *A. O.*, fanjunkare,
Svedmark, *P.*, folkskollärare, Hornsberg;

i *Aspås:*
Ivarsson, *Ol.*, lantbrukare,
Persson, *Olof*, „ Ren,
Vesterlund, *Per*, „ Ren;

i *Bispfors:*
Berglind, *W.*, fabrikör,
Forsgren, *Jonas*, lantbrukare, Böle,
Gulliksson, *Jonas*, „ Västeråsen,
Hellbom, *J. O.*, inspektor,
Höglin, *W. E.*, skräddarmästare, Västeråsen,
Josefsson, *Gunnar*, herr;

i *Bispgården:*
Jonsson, *Helmer*, föreståndare, Österede,
Olsson, *Oscar*, lantbrukare, Västerede,
Åsander, *A. O.*, kronolänsman;

i *Bomsund:*
Johansson, *O.*, lantbrukare, Strömsnäs;

i *Bräcke:*
Andersson, *C. P.*, handlande,
Edling, *Eskil*, agronom,
Laweson, *Knut*, handlande,
Melin, *S.*, kyrkovärd, Bensjö,
Nilsson, *Olof*, lantbrukare, Sörsjö,
Nordstrand, *J.*, arrendator, Bröckling;

i *Dvärsätt:*
Aronsson, *Z.*, lantbrukare, Sota,
Forsgren, *Arvid*, gästgivare, Silje,
Hansson, *P.*, lantbrukare, Rödögården,

Nilsson, Per, lantbrukare, By,
Stafverfeldt, P., handlande,
Wikberg, A. I., folkskollärare;

i *Grimnäs:*
Wikström, L., fanjunkare;

i *Gärdnäs:*
Jonsson, Erik, lantbrukare, Sörgården;

i *Hammarstrand:*
Eriksson, Ivar, lantbrukare, Kånkback,
Lindberg, O., målarmästare,
Nilsson, Petrus, lantbrukare, Hoo,
Öijmark, Carl, ingenjör;

i *Håsjö:*
Eld, A. E., lantbrukare,
Norén, J. O., „
Sidén, Aug., „ Valla;

i *Hällesjöby:*
Engman, E. P., lantbrukare, Lund,
Eriksson, S. H., „
Hellström, Joel, „ Lund,
Nygren, N. J., „
Persson, Jonas, „ Lund;

i *Kälarne:*
Åslin, A. O., lantbrukare, Ansjö;

i *Nyhem:*
Berglund, E. G., herr, Ulvsjö;
Eriksson, Einar, herr, Sunnerå,
Wilhelmsson, P. O. lantbrukare, Sunnerå;

i *Pilgrimstad:*
Andersson, Nils, lantbrukare, Hållborgen,
Bengtsson, P. O., „ Svedje,
Jönsson, Jöns Petter, f. d. lantbrukare, Andviken,
Lundqvist, Anna, fru, Andviken,
Nilsson, Torkel, lantbrukare, Bjerte,
Olson-Reidmar, J., herr,
Olsson, O. S., lantbrukare, Rensved;

i *Pålgård:*
Byström, Jonas, lantbrukare,
Frid, Elof, byggmästare,
Wahlström, Daniel, lantbrukare, Gisselgård;

i *Ragunda:*

Backlund, *Oscar*, lantbrukare;

i *Revsund:*

Johansson, *O. K.*, lantbrukare, Värviken;

i *Rissna:*

Jonsson, *Isak*, lantbrukare, Boggsjö,
Palmqvist, *C. H.*, „ Östbyn,
Östberg, *Olof*, herr, Boggsjö;

i *Stockholm:*

Kjellin, *Helge*, fil. lic., Hjärnegat. 10;

i *Stugun:*

Horneij, *C. E.*, lantbrukare, Fisksjölandet,
Olsson, *Carl*, „ „

i *Sörbygden:*

Frändén, *Oskar*, lantbrukare;

i *Tavnäs:*

Ericsson, *Sven*, handlande.

Föreningen mottager tacksamt alla gåvor i fornminnesväg. Personer med intresse för våra jämt- och härjedalsbygders utforskande torde vara vänliga, muntligen eller skriftligen, meddela sig med föreningens intendent major *J. G. Widmark*, (Repslagaregat. 29, rikstel. 478), dess skattmästare häradshövding *E. K. Leijonhufvud* (Nygatan 11, 1 tr., rikstel. 430) eller dess sekreterare intendent *Eric Festin* (Repslagaregatan 2, 1 tr., rikstel. 917), den sistnämde särskilt angående fornminnen från förhistoriska tiden (gravhögar, s. k. jordfynd m. m.), angående arkivalier (pärmbrev, gamla anteckningar eller andra urkunder), vidare angående gamla byggnader, forna seder och bruk, folkspråk, sägner o. s. v. För övrigt hänvisas till uppropet å häftesomslagets fjärde sida.

Fornminnesföreningens museum (lokal Jämtlands bibliotekts hus, 1 tr.) hålles öppet för allmänheten söndagar kl. 1—4 e. m. Avgift 10 öre.

Vaktmästarebefattningen uppehålles tills vidare av fru *Anna Eriksson*, Prästg. 35, med vilken avtal om annan tid för besök å muséet kan träffas.

Bronsåldersfynd i Norrland.

Av

GUSTAF HALLSTRÖM.

Den direkta anledningen till denna uppsats utgjordes av fyra stycken bronsåldersföremål, tillhöriga Jämtlands läns fornminnesförenings samlingar och vilka jag om ock med viss tvekan ansåg vara funna i Jämtland. Först sedan jag till tryckning sänt den färdiga uppsatsen därom, kom det till min kännedom att de helt säkert alla härröra från södra Sverige, varefter tryckningen måste avbrytas och uppsatsen förändras till sin nuvarande gestalt. Som emellertid dessa föremål allt framgent komma att tillhöra nämnda samlingar och som en viss oklarhet fortfarande gör sig gällande vis à vis två av dem, anser jag dock lämpligt att i korthet beröra dem i nedanstående not.[1]) Det har ju även sin betydelse att sprida kunskapen om dylika föremåls utseende i bredare kretsar.

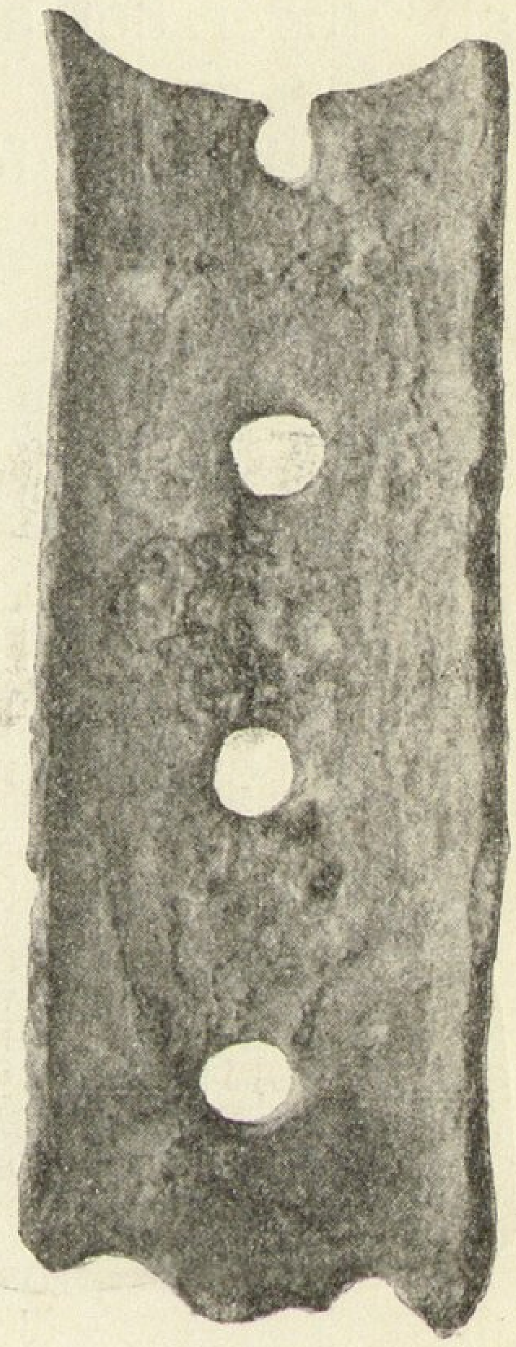

Fig. 1.

---

[1]) Föremålen äro som följer:

1. *Fäste till kort svärd* eller dolk (fig. 1). Längd 7 cm. Mycket förtärd av ärg. Har tillhört ett svärd eller en dolk från bronsålderns andra period (1500—1300 f. Kr. föd. Bronsåldern är av Montelius indelad i 6 perioder med begynnelse 1800—1700 år före Kr. föd. och med slut 600—500 f. Kr. föd.) Pjäsen utgör ett bevis för den genom så många fynd konstaterade livliga förbindelsen mellan Sverige och Medelhavsländerna, varest man anträffar just dylika former. Vi ha åtskilliga dylika former i Syd-Sverige, ett även i Finland (Satakunta), vilket senare visar att formen nått även Nord-Skandinavien.

Fig. 2.

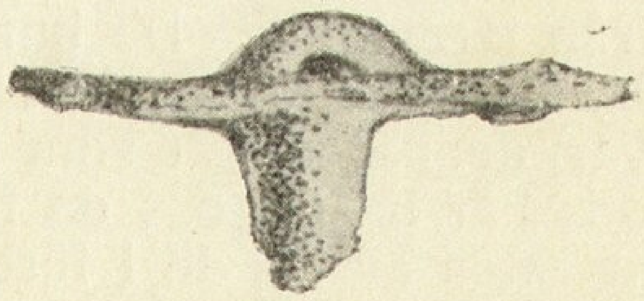

Fig. 3.

2. *Bronsprydnad* („bälteprydnad"), urspr. tvärmått minst 3,4 cm., nu mycket förtärt av ärg. Fig. 2—3. Tillhör även andra perioden, men är i motsats till föregående en fullt nordisk form, vanlig i södra Skandinavien. I Tröndelagen träffa vi nordskandinaviska exemplar av denna typ.

Fortfarande måste vi alltså vid en behandling av Norrlands bronsålder röra oss med en total brist på fynd från det inre Norrland. Endast uppför Dalälven, vars dalar ju böra betraktas i samband med Norrland för dylika frågors bedömande, träffa vi några fynd. Vi skola också se några rent norrländska fynd, som tydligt peka mot det inre, samt vid en jämförelse med Norge och Finland förstå, att det endast är en tidsfråga, då även det inre, framför allt Indalsälvens mellersta lopp och Storsjöbäckenet, ger oss fynd till belysande av denna för Norrland så gåtfulla tid.

Bristen på dylika fynd i det inre samt fattigdomen därpå i det övriga Norrland har ju varit ett viktigt vapen i händerna på dem, som driva den satsen, att Norrland aldrig haft en bronsålder i egentlig mening. De anse, att hela dess väldiga vidder legat så kulturellt efter det övriga Sverige (och då även Norge till och med Tröndelagen!), att under det att den inbrytande metallkulturen i nämnda trakter snabbt utvecklade sig till bärande faktor, stenåldern alltjämt fortsatte att oinskränkt härska häruppe i

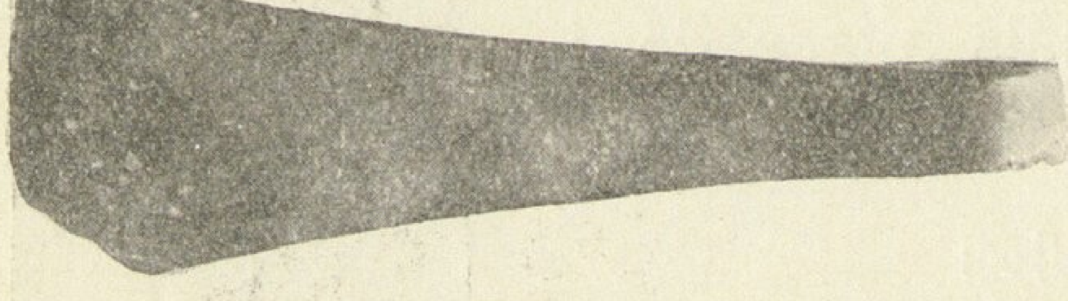

Fig. 4.

3. *Pincett*, (fig. 4). Längd 6,6 cm. Bronsålderns fjärde period (1100—900 f. Kr.). Ett toalettföremål (använt till utdragande av skäggstrån), väl bevarat. Typen träffas även i Nord-Norge.

4. *Rakkniv* (fig. 5). Längd 10,2 cm. Den smala skaftändan har varit inböjd och möjligen spirallagd. Fjärde perioden. Tämligen väl bevarad. Träffas såväl i Finland som Nord-Norge.

Fig. 5.

De 4 föremålen tillhöra den del av samlingarna som deponerats från läroverket. De buro emellertid inga nummer, de två sist behandlade hade dock en fastklistrad etikett med påskrift "Seem 1870". Det var denna etikett som gjorde, att såväl jag som sekreteraren ansågo oss här ha för oss de första jämtska bronsåldersföremålen, vilket även styrktes av att de i föreningens inventarium upptagits under n:ris 1002 och 1004 såsom funna "i Sem, Ås s:n". Jag behandlade de fyra föremålen mycket utförligt och fastslog Ås-fyndet som säkert och de andra två såsom möjliga, men tvivelaktiga. Straxt innan jag sände uppsatsen till tryckning, kom jag emellertid på den idén att tillskriva den för

allt land norr om Dalälven, ja, ej endast under bronsåldern sydpå, utan också (framförallt i de inre delarna) under större delen av järnåldern. Jämför härom min framställning i denna tidskrift 1912[1]). Där varnade jag då för att bygga på bristande bronsåldersfynd för slutledningar av nyss antytt slag och det ser ut som om jag med tiden kunde få rätt. Det fordras påtagliga bevis för att stenåldern och järnåldern ha mötts som kulturer. Sådana bevis finnas emellertid åtminstone tills vidare icke i Norrland[2]), däremot ökas bronsåldersfynden sakta men säkert.

Jag vill nu — i all korthet — lämna en översikt över vad vi veta om Norrlands bronsålder, alltså icke endast genom fynd, utan även genom de fasta fornlämningar, som eventuellt kunna räknas dit.

A. **Fynd.** (Siffrorna ange antal föremål.)

Landskap	Socken	Bronsåld. per.						S:a	Föremålens art och förvaringsort
		I	II	III	IV	V	VI		
(Västerbotten	Byske)							(1)	? dolk (gravfynd), förkommen.
Lappland	Lycksele					1		1	hålkyxa (östlig typ). St. H. Mus. 10450[3])
Ångermanland	Över-Lännäs				1			1	bronsklinga „ 9806

dessa samlingar en gång så ivrigt verkande lektor Peter Olsson, föreningens förutvarande mångåriga sekreterare. Här fick jag genast klart besked. Lektor O. förklarade alla fyra föremålen såsom inköpta 1898 från lektor C. Wibling i Skåne, jämte en hålkyxa (som också mycket riktigt finnes i samlingarna med tydlig påskrift "Sandby, Skåne" och tillhör 3—4 per.) och fem järnåldersföremål. Uppgiften har kontrollerats genom brevväxling med lektor W. (som sade sig ha köpt föremålen vid ett besök i Lund och sedan sålt dem till Östersund som åskådningsmaterial) och vidare — efter Lektor O:s anvisning — genom granskning av Allm. läroverkets räkenskaper och verifikationer.

Det kvarstår emellertid allt fortfarande ett stort frågetecken för den egendomliga påskriften "Seem 1870". Mig veterligt finnes intet Sem i Skåne eller angränsande delar av landskapen intill. Ej omöjligt är, att frågan ännu en gång kommer att upptas till behandling. — Föreningens sekreterare har intet haft att göra med de förvirrande uppgifterna å föremål och i inventariet. Jag är honom i stället all tack skyldig för all hjälp med uppklarerandet av denna sak, över vars negativa resultat vi sörja i samma mån, som två norrlandsforskare anstå. Även till lektor Olsson bringar jag härmed mitt tack för det snabba och rediga svar, som i tid hindrade att ovanbeskrivna på grund av felaktiga uppgifter skedda felslut kom att ståta i tryck.

[1]) Fjällbygdernas järnålder I, p. 135 ff.

[2]) Företeelser av denna art från Norge och Finland kommer jag att behandla i en snart utkommande utförligare uppsats över Norrlands bronsålder.

[3]) Deposition från Nordiska Museet.

Landskap	Socken	Bronsåld. per. I	II	III	IV	V	VI	S:a	Föremålens art och förvaringsort
Medelpad	Liden				1			1	hålkyxa. Lidens kyrkomuseum.
"	Tynderö				1			1	hålkyxa, Härnösands Museum.[1])
"	Hässjö				1			1	hålkyxa (med träskaft), St. H. Mus. 14531:d.
"	Timrå	1						1	kantyxa " 778
"	Skön					3		3	bronsklinga, kniv, hålkyxa. St. H. Mus. 10450[2])
"	Njurunda					1		1	svärd " 2559
Gästrikland	Årsunda					2		2	rakkniv, lerkärlsfragment. (gravfynd?) St. H. M. 13493:13
"	Hedesunda				1			1	hålkyxa. " 6609
Dalarna	Folkärna						1	1	hålkyxa. Västerås 366
"	Stora Skedvi		1					1	spjutspets. St. H. M. 11955
"	Mora					3		3	halsring, 2 hålkyxor. St. H. Mus. 1662
"	Lima	1						1	kantyxa " 8707
"	"					1		1	hålkyxa " 10615
	Summa	2	1		5	11	1	20(21)	

Alltså inom nuvarande svenska gränser 20 (event. 21) föremål, fördelade på 15 (event. 16) fynd. För 45 år sedan, då Montelius gjorde sin sammanställning av "bronsåldern i norra och mellersta Sverige"[3]), voro endast 5 föremål på 3 fynd kända (omstående fynd från Timrå, Njurunda och Mora), alltså har sedan dess 5-dubbelt fler fynd kommit i dagen. En senare summarisk sammanställning har gjorts av den finska forskaren A. M. Tallgren[4]), men upptar endast 12 fynd.

Omedelbart utanför Sveriges gränser äro dessutom ett par fynd gjorda inom områden, som geografiskt höra tillsammans med Sverige, i det de tillhöra Dalälvens och Torne älvs vattenområden. I en vetenskaplig uppställning böra dessa fynd ses i samband med norrlandsfynden, vilka därigenom också vinna i klarhet. Jag kommer därför, utan att på något vis avse att minska det statistiska materialet hos något av grannländerna, att behandla de två fynden såsom hörande till Norrland och Dalarna.

Det ena fyndet är från finska Över-Torneå och utgöres av en gjutform till hålkyxa av östlig och sen typ.

[1]) Avgjutn. St. H. Mus. 10292.
[2]) Deposition från Nordiska Museet.
[3]) Antikv. Tidskr. III.
[4]) Kupfer- und Bronzezeit in Nord- und Ost-Russland 1911. p. 150.

Det andra är en hålkyxa av mellansvensk typ, funnen i den del av Ljöras dalföre, Västerdalälvens källflod, som hör till Norge (Hedemarkens amt). Ljöra rinner upp i Sverige, men gör en liten bukt in på norskt område för att sedan fatta sitt definitiva beslut att rinna åt Sverige igen.

För Norrland och Dalarna få vi alltså, med dessa två fynd, 22 (event. 23) föremål på 17 (event. 18) fynd. Av dessa är dock, som framgår av tabellen, ett fynd (Västerbotten) osäkert, därför att det är förkommet och ingen säkerhet någonsin vunnits, huruvida det över huvud taget tillhört bronsåldern.

Ovan angivna lilla antal föremål är allt vad vi ha från ett område, som omfattar ²/₃ av hela Sverige. Den sista tredjedelen har för bronsåldern lämnat oss flera tusen föremål, fördelade på en massa fynd. Vi se alltså, vilken enorm skillnad det är i fyndtäthet mellan de två områdena, en skillnad, som f. ö. upprepar sig även inom södra Sverige ensamt. Där står nämligen Skåne med en så rik fyndlista, att den uppväger hela det övriga Sverige. Norrland och Dalarna måste betraktas som en oerhört fattig bronsåldersprovins, skarpt skiljande sig ej blott från Skåne, utan även från närmast i söder liggande område, Uppland, med sina (år 1911) omkr. 220 föremål på 113 fynd[1]). Endast ett landskap i det övriga Sverige, nämligen Värmland, synes något litet fattigare på fynd än hela det väldiga område, som bildas av Norrland—Dalarna, men genom förekomsten av säkra gravar och häll-

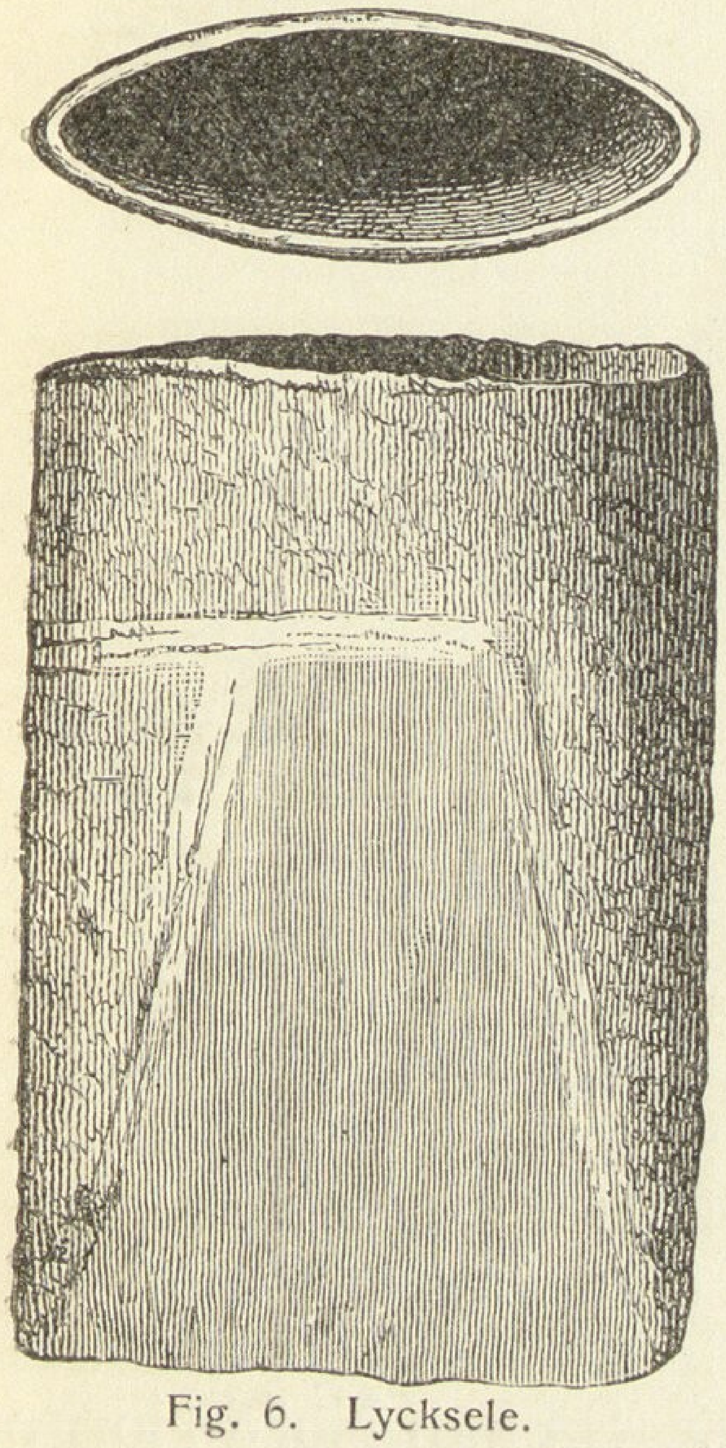

Fig. 6. Lycksele.

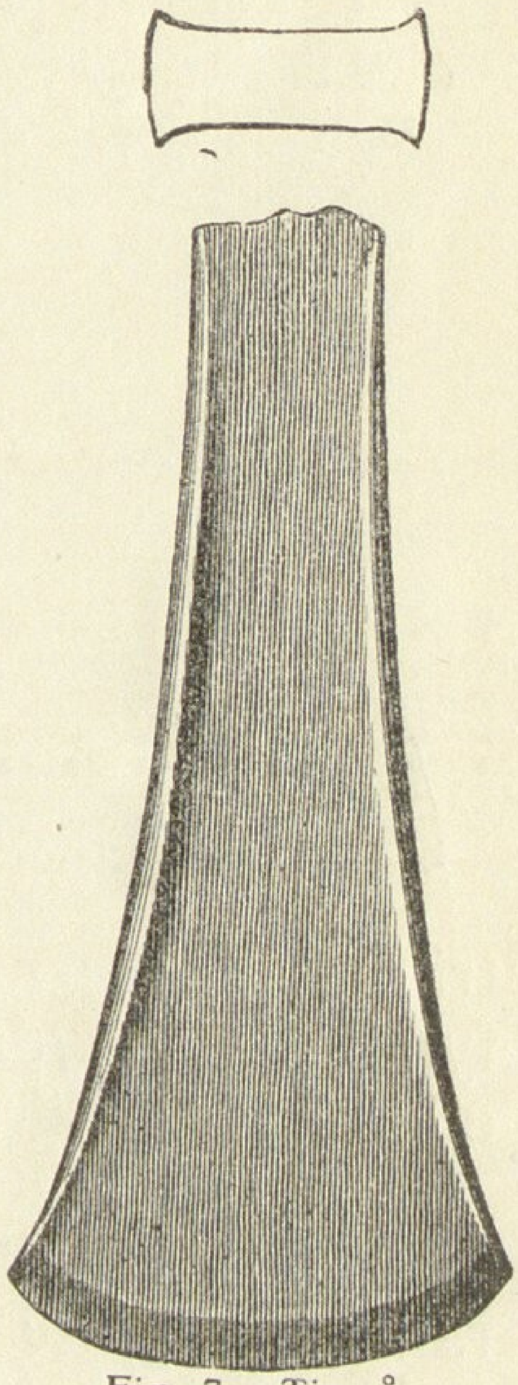

Fig. 7. Timrå.

[1]) *G. Ekholm:* Uplands bronsålder. Upl. F.TS. VI, p. 218. Flera fynd ha gjorts sedan.

ristningar från bronsåldern är ändock detta landskap rikare företrätt, absolut sett, och än mera relativt naturligtvis.

Se vi vårt område i sina delar, är det landskapen Hälsingland, Jämtland och Härjedalen, som alldeles sakna fynd. (Västerbotten har ett osäkert fynd, dessutom måste vi hit räkna fyndet från finska Över-Torneå). Det är ju dock i högsta grad sannolikt att i forntiden och nutiden så rika bygder som Hälsingland och Jämtland snart skola framkomma med bronsåldersfynd. Det behövs förmodligen endast att det allmänna intresset väckes litet mer.[1]) Med tiden torde antagligen intet av norrlandslandskapen stå alldeles fyndlösa, men vad Härjedalen och Lappland be-

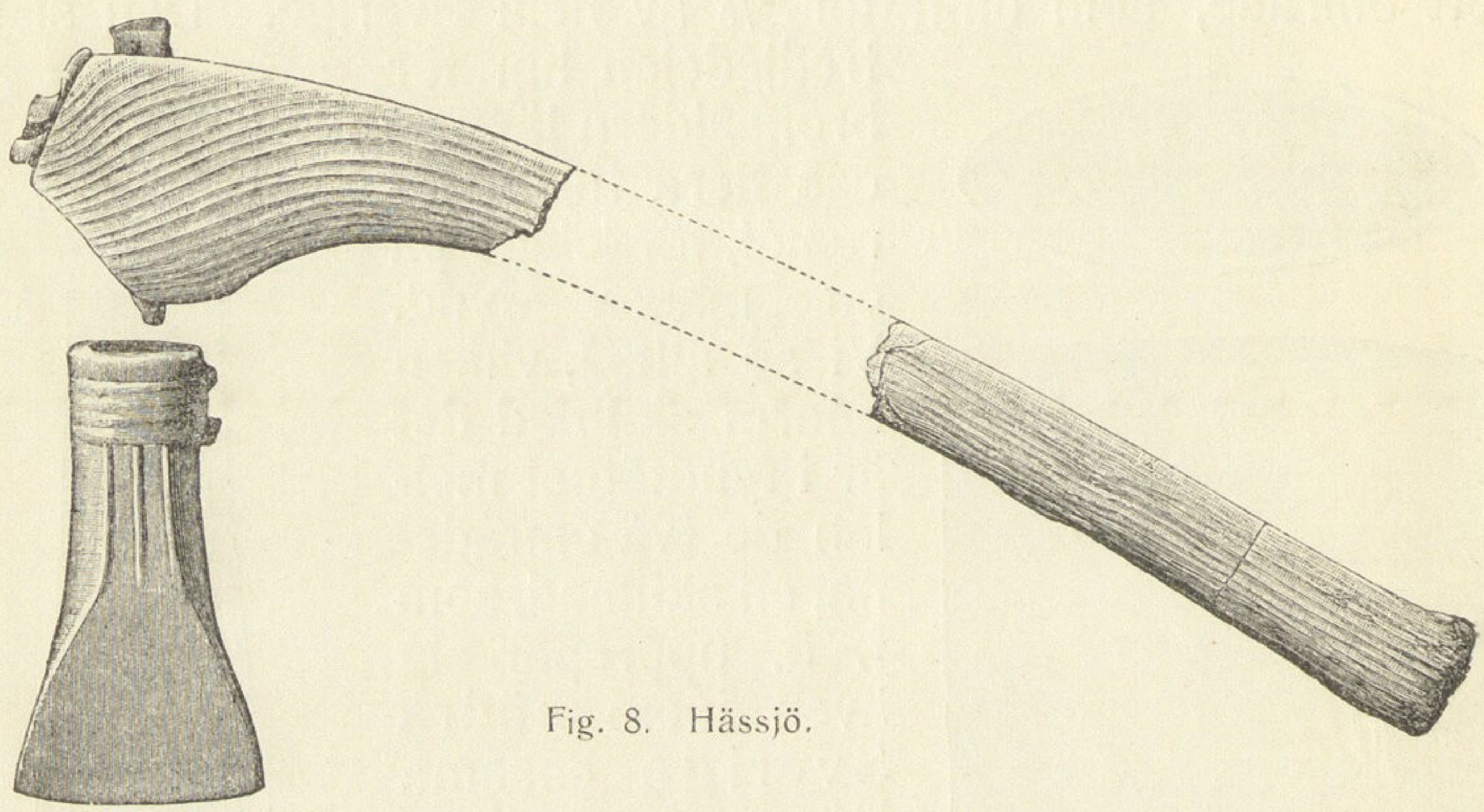

Fig. 8. Hässjö.

träffar, torde man dock därifrån knappast vänta att få in fynd, som tyda på fast bosättning, utan endast på jakt- eller handelsfärder.

Att antalet bronsåldersfynd i Norrland med tiden kommer att betydligt ökas, antydes f. ö. därav, att motsvarande delar av Norge och Finland för närvarande äro betydligt bättre företrädda än Norrland. Så kan Nord-Norge (från och med Trondhjemsfjorden norrut) uppvisa ett 100-tal föremål på ett 50-tal fynd. Här ha emellertid otvivelaktigt de gynnsammare klimatiska förhållandena spelat in. Finland i sin helhet har omkring 75 föremål på ett 60-tal

---

[1]) Förmodligen ha många gånger de ofta av ärg och annat förstörda bronsåldersredskapen endast väckt ett övergående intresse, då de anträffats, om de över huvud taget uppmärksammats. De små, allt efter markens beskaffenhet ärggröna och förvittrade eller mossbruna bronsföremålen äro emellertid värda den allra största uppmärksamhet och äro av största vikt för forskningen. F. ö. torde inga fornfynd betalas så bra som just fynd från denna tid.

fynd. Södra delarna av landet böra dock med en viss rätt kunna betraktas från annan synvinkel än Norrland vad beträffar bebyggelsemöjligheter. Räknar man bort Åland, egentliga Finland och Nyland, återstå för Finland i övrigt omkring 45 föremål på inemot 40 fynd.

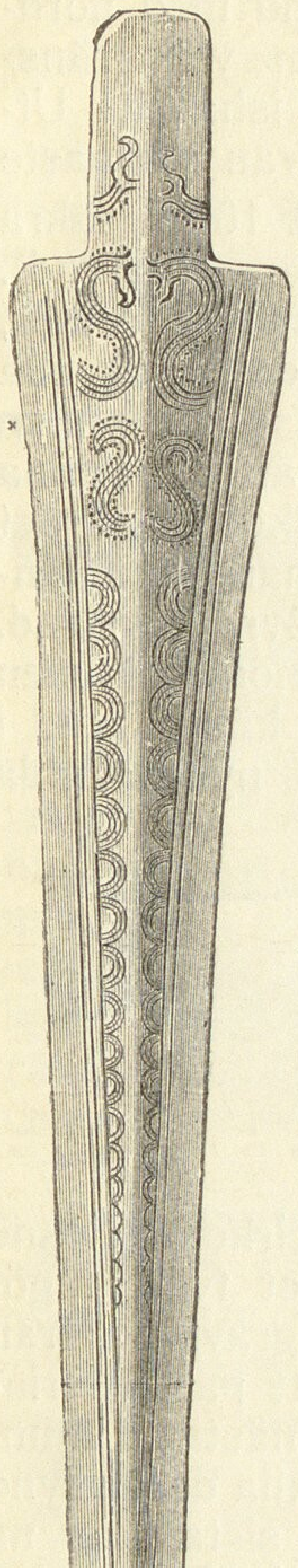
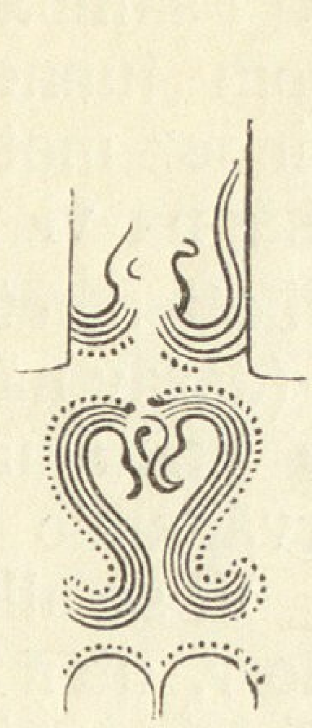

Fig. 9.
Funnen jämte fig. 10 och 11 i Sköns s:n Medelpad.

Såväl i Norge som i Finland äro fullt säkra bronsåldersfynd gjorda betydligt längre i norr än i Sverige, nämligen till straxt söder om 70:de breddgraden (i Sverige nordligast Lyckseleyxan något norr om 64:de breddgraden). De nordligaste finska fynden visa, att bronsålderskulturen trängt fram runt hela Bottniska viken, om den också t. v. synes ha haft förkärlek för den östra kusten, men det synes vara något som gärna upprepar sig, att ett vattens östsida, dragit till sig en tidigare och rikare bebyggelse. Dessa nordligaste fynd böra i all korthet här beröras, emedan de på ett förträffligt sätt supplera vårt svenska material. Det ena fyndet är ovan omnämnda gjutform från finska Över-Torneå (Alkkula). Ett andra består av ej mindre än fyra svärd från bronsålderns femte period (omkr. 900—750 f. Kr. föd.), alla av typer som räknas som skandinaviska. Fyndet är gjort betydligt norr om det förra, nämligen vid en av Kemi älvs källflöden, i Sodankylä s:n. Ett tredje fynd är anträffat vid nedre loppet av nämnda flod, i Kemi s:n och består av en gjutform för hålkyxa av en typ, som står en viss mellansvensk typ nära. Av likartad typ är bl. a. en hålkyxa, funnen i

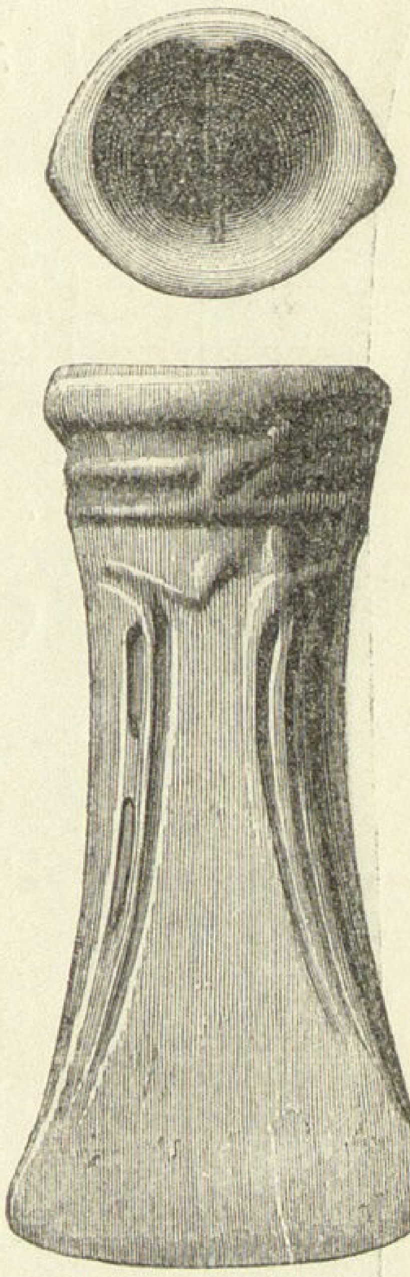

Fig. 10. Skön.

Medelpad, (jfr ovan fig. 8). Ett fjärde fynd, en pilspets, är något osäker som bronsålderspjäs. Den bör f. ö. ses i samband med nordnorska företeelser såsom funnen vid gränsfloden Tanaälv, som rinner mot ishavet. Utöver nu nämnda fynd känna vi från närmaste område i söder, Österbotten, ett 10-tal säkra och några osäkra fynd (därav några gravfynd). De flesta av dem visa skandinaviska former, liksom f. ö. den övervägande delen av alla finska bronsåldersfynd. Vi se alltså, att fynden i Finland gå långt åt norr, utan att där lämna så stora hopp som i Sverige, vilket ju på det kraftigaste stärker hoppet om snart kommande nya fynd i Norrland, även i övre Norrland.

Vi se också fynden på nord-norska kusten gå betydligt längre upp än nu kända fynd i Norrland, s. t. ex. ett svärd, likt nyssnämnda

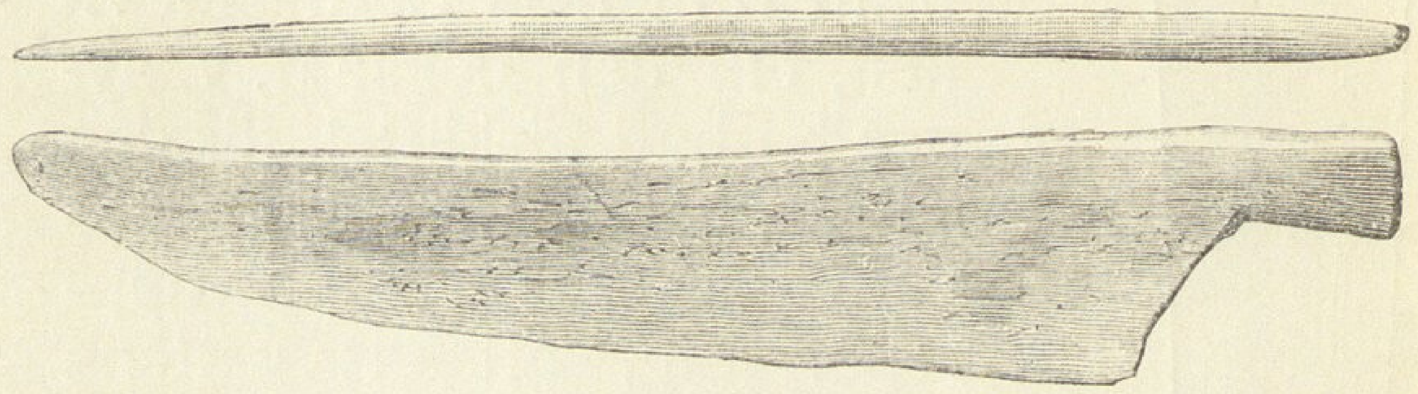

Fig. 11. Skön.

nordfinska, straxt söder om polcirkeln (Nesne prg.), en hålkyxa och ett slutet fynd, utgörande en pincett och en knapp (gravfynd) från Steigen innanför Lofoten och ett par halsringar, från Trondenes prg., alltså nästan i jämnhöjd med Sveriges nordspets. Alla dessa fynd äro av skandinaviska typer, det sista t. o. m. av en typ som är känd endast från Sydsverige (om ock i få exemplar). Det är det nordligaste av alla hittills kända fynd från säker skandinavisk bronsålder, funnet på c. 68° 50' n. br. Överst från Finmarken (Syd-Varanger) känna vi till sist tre stycken gjutformar för bronsföremål, möjligen av östliga bronsålderstyper, men ej fullt säkra. Utefter denna långa havskust se vi att fynden sålunda uppträda något fattigare än i Nord-Finland. Vi kunna dock utöka bilden med en grupp hällristningar från

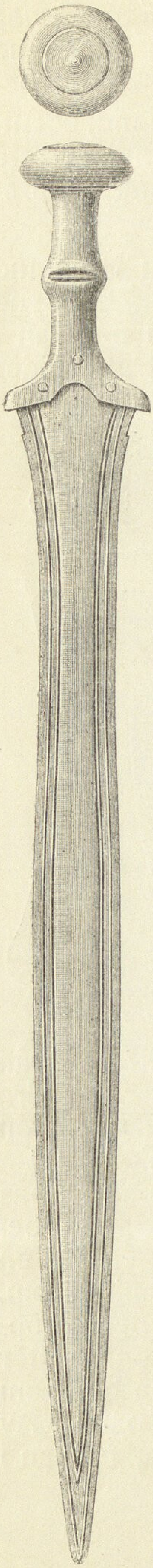

Fig. 12. Njurunda.

bronsåldern från Nordlands amt (Tjöttö). I södra delen av det Nordanfjällska Norge (Tröndelagen), ha vi däremot en relativt betydande bronsåldersbygd, såväl vad fynd, gravar som hällristningar beträffar.

Norrlandsfynden äro till arten fullt lika dem vi träffa i södra och mellersta Sverige och vi nå därmed även samband med övrig europeisk bronsålder, varav den skandinaviska är en gren. Endast Lyckseleyxan och Över-Torneå-gjutformen visa på samband (över Finland) med bronsålderskulturen i östra Ryssland, vars släktskapsförbindelser gå inåt Sibirien och söderut mot Kaukasusländerna. I Nordskandinavien mötas alltså de yttersta utlöparna av dessa två märkliga kulturer, varav dock den skandinaviska visar en betydande övervikt. Den är också den äldre och spänner över ett längre tidsrum, i det nämligen den östliga kulturen först börjar att framträda i våra fynd under senare hälften av skandinavisk bronsålder.

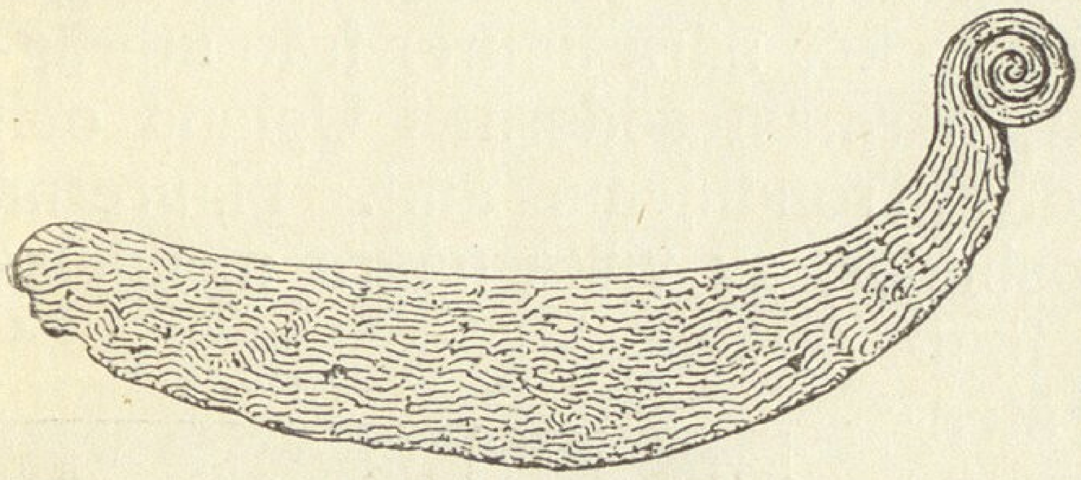

Fig. 13. Arsunda.

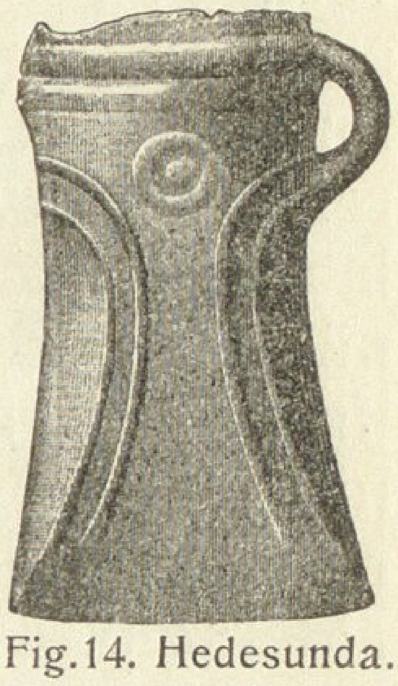

Fig. 14. Hedesunda.

I och för sig äro de norrländska föremålen ej kvalitativt sämre än söderut, ja, vi äga i svärdet från Njurunda ett av hela landets mest framstående bronsåldersfynd, en praktpjäs och ett importstycke från södra Mellaneuropa eller Italien, en typ, vartill det övriga Norden saknar motstycke. Rena prydnadssaker äro sällsynta, på listan står endast halsringen från Mora. De praktpjäser av denna art, som äro så typiska för skandinavisk bronsålder saknas ännu. Några få dylika äro funna i Nord-Norge ock Finland. Påtaglig är även den totala frånvaron av stora s. k. depåfynd. Dylika saknas även i Finland, däremot ha vi ett par betydande sådana i södra Tröndelagen. Som gravfynd torde i Nord-Sverige endast Årsundafyndet (Gestr.-land) möjligen kunna uppfattas, under det att sådana relativt talrikt finnas över Finland och i Nord-Norge.

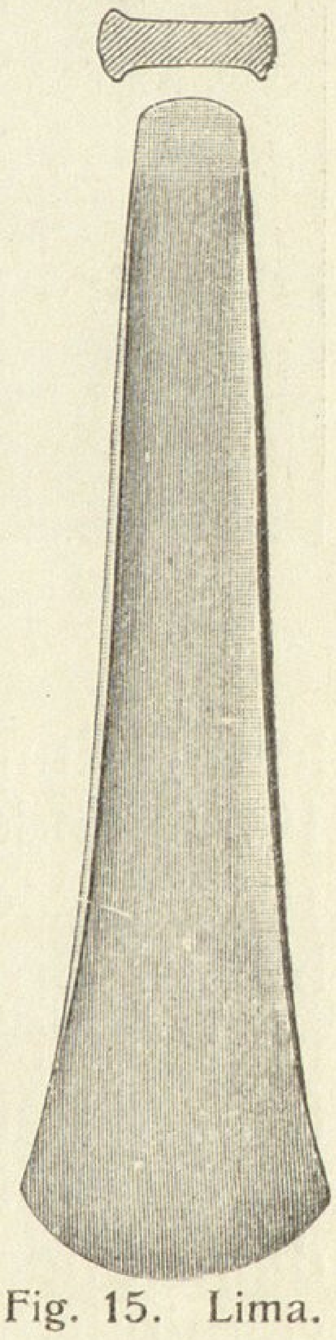

Fig. 15. Lima.

B. Fasta fornlämningar.

Jag övergår nu till företeelser, vilkas hänförande till ifrågavarande tidsperiod visserligen är ytterst osäker, men som dock måste tagas i betraktande för frågans behandling.

Främst ha vi då bland Norrlands *hällristningar* (och hällmålningar), som eljest räknas till stenåldern, att observera den stora gruppen ristningar i Nämnforsen, Lidens s:n, Ångermanland.[1]) Där finnas på såväl Notön ute i forsen, som på Lillforshällan å norra stranden en del figurer, som otvivelaktigt stå mycket nära figurer från utpräglade bronsåldersristningar, närmast söderut i Upland och närmast västerut i Nordre Trondhjems amt. Figurerna ifråga utgöras av skeppsbilder, av vilka några meddelas här, fig. 16—18. Andra figurer finnas också, men av stenålderstyp.

Dessa och andra skeppsbilder i denna grupp äro emel-

Fig. 16, 17. Nämnforsen.

lertid ännu ej nöjaktigt undersökta. Jag besökte Notön 1907 under synnerligen ogynnsamma förhållanden, likaså 1916 i december, då snö och is täckte de hällar där skeppsbilder förekommo. Å Lillforshällan kunde jag vid det senare tillfället emellertid fastslå, att skeppsbilderna där i flera detaljer voro avvikande från kända bronsåldersbilder, framförallt genom älghuvudet, som prydde stammen. Sådana bilder känner jag huvudsakligast från den stora hällristningsgruppen vid Onegasjön i nordvästra Ryssland,

[1]) Dessa ristningar och målningar äro för Jämtland och Härjedalens vidkommande behandlade av *Peter Olsson* i denna tidskrift B. I. och av mig i "Ymer" 1909 och "Fornvännen" 1908—09, där jag även behandlat Nämnforsristningarna m. fl. liknande företeelser i Norrland och Norge.

vilken sammanhänger med sen rysk stenålder. Frågan är så invecklad, att den ej kan redas upp inom den trånga ram, som denna uppsats bildar, och bör f. ö. få vila till dess bättre avbildningar föreligga. Dock har jag ett bestämt intryck av att på Notön en del skeppsbilder *kunna vara* av sydskandinavisk bronsålderskaraktär och att vi sålunda i Nämnforsen liksom på ett par ställen i Nord-Norge skulle kunna ha en hällristningsgrupp, bildad av två skikt, vartdera härstammande från olika kulturer. Att bronsåldern lämnat spår efter sig mellan dessa trakter och havet veta vi genom fyndet av bronsklingan från Över-Lännäs. Vid tiden för de äldsta ristningarnas anbringande i Nämnforsen gick en havsvik i det närmaste ända fram till platsen; då de eventuella bronsåldersskeppen inhöggos, torde denna vik slutat betydligt nedanför.

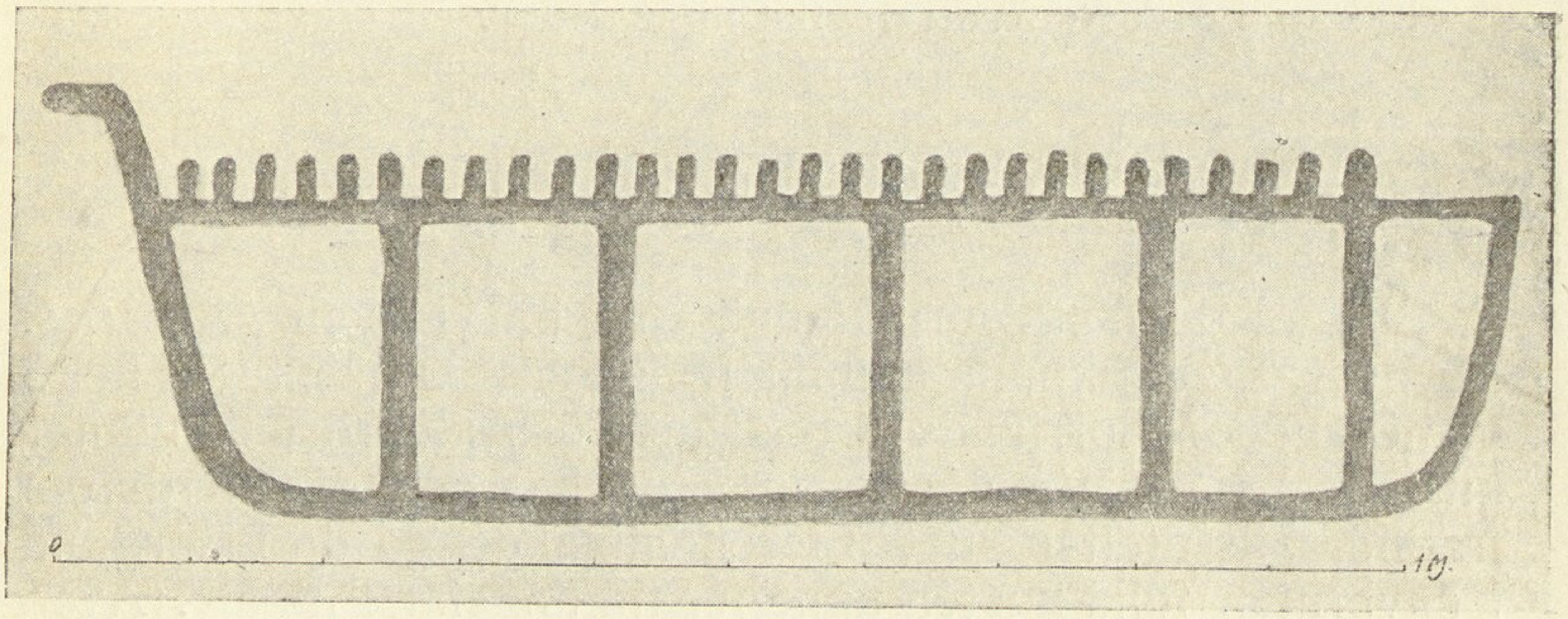

Fig. 18. Nämnforsen.

En gammal uppgift finnes om »skeppsbilder» även i Västerbotten, nämligen på den s. k. Bygdesten i Bygdeå, nära Umeå. Uppgiften meddelas av den för all norrländsk kultur så livligt intresserade pastorsadjunkten N. J. Ekdahl, som åren 1828—30 på uppdrag av K. Vitterhetsakademien bereste Norrland. Mig veterligt har ännu ingen efter honom sökt platsen, men antagligen torde det också vara förspilld möda. Redan Ekdahl talar nämligen om stenen såsom söndersprängd och att han själv ingenting fann där. Antagligen ligger dessutom platsen så lågt att havet under bronsåldern gick över densamma.

Ett par andra uppgifter om hällristningar i Norrland[1]) har jag vid närmare undersökningar kunnat fastslå som

[1]) Utom de å föregående sida åsyftade.

naturbildning (vid Åsmon, Lidens s:n, Ångermanland) eller modärnare företeelser (Alfta s:n, Hälsingland).

Även beträffande hällristningar är det emellertid min fasta övertygelse, att flera än de nu kända komma att upptäckas i Norrland och då kanske även sådana från bronsåldern. Måtte bara intresset för dylika företeelser en gång vakna på landsbygden! I Upland har under de senaste åren en hel rad dylika ristningar upptäckts genom intresserade bygdemän och bilda nu jämte de förut där kända en rätt vacker grupp. I Norge känna vi dem nordligast på ön Tjötta i Helgeland, en bygd som ungefär motsvarar Umeå i Västerbotten (breddgraden dock betydligt högre, som Haparanda ungefär). Söder därom ha vi dem ganska talrikt från Trondhjemsamten, däribland en rik grupp i Stjördalen, som ju pekar rakt på Jämtland. I Finland känna vi däremot ännu ej bronsåldersristningar, endast en och annan älvkvarn (sten med skålformiga fördjupningar), som dock kan härröra även från yngre tider.

Bland de fasta fornlämningarna ha vi även *gravarna*. De gravar, som kunna komma ifråga såsom eventuellt hemmahörande i Norrlands bronsålder, äro stenrösena utefter kusten. Fortsättande de uppländska och söder därom framför allt utefter kusten förekommande, gå de i Norrland i oavbruten följd kusten uppefter till ungefär Pite älv. Även frågan om de norrländska rösenas tidsställning är emellertid så oklar ännu, att ingenting kan byggas därpå i och för bronsåldersbygdens historia.

Rösena ifråga äro dock till storlek, byggnad och läge ofta så förvillande lika de typiska bronsåldersrösen vi känna huvudsakligen från Syd-Sverige och Syd-Norge, men även från Tröndelagen och kusten därutanför samt till sist Åland och Finlands kuster, att man måste förstå de antaganden, som åter och åter uppstå, att vi här på Norrlandskusten ha en enahahanda företeelse.

Dessa gravar äro byggda av (vanligen) medelstor sten (utan jordfyllnad) och ha ej sällan aktningsbjudande storlek. En viss omsorg är ofta nedlagd på byggandet. Ibland ses, hur kanten lagts till ett slagt fotkedja av större stenar, ibland t. o. m. till en mur eller i sällsynta fall — till två murar innanför varandra. Ofta har röset täckt en kista,

som byggts antingen av kantresta stenar eller av mindre stenar, lagda i kallmur. Jfr fig. 20. Kistorna äro vanligen av manslängd — ibland större eller mindre — och täckas av ett eller flera stenblock eller hällar. De stora kistorna ha troligtvis avsetts för obrända lik, och rester av dylika ha även anträffats.

Rösets form är vanligen den runda och högvälvda, men även låga finnas, liksom även ovala och långsmala. Oftast är det anbragt på berggrund, helst sådan som skjuter upp ur terrängen. Jfr fig. 19. Där bergstoppar befun-

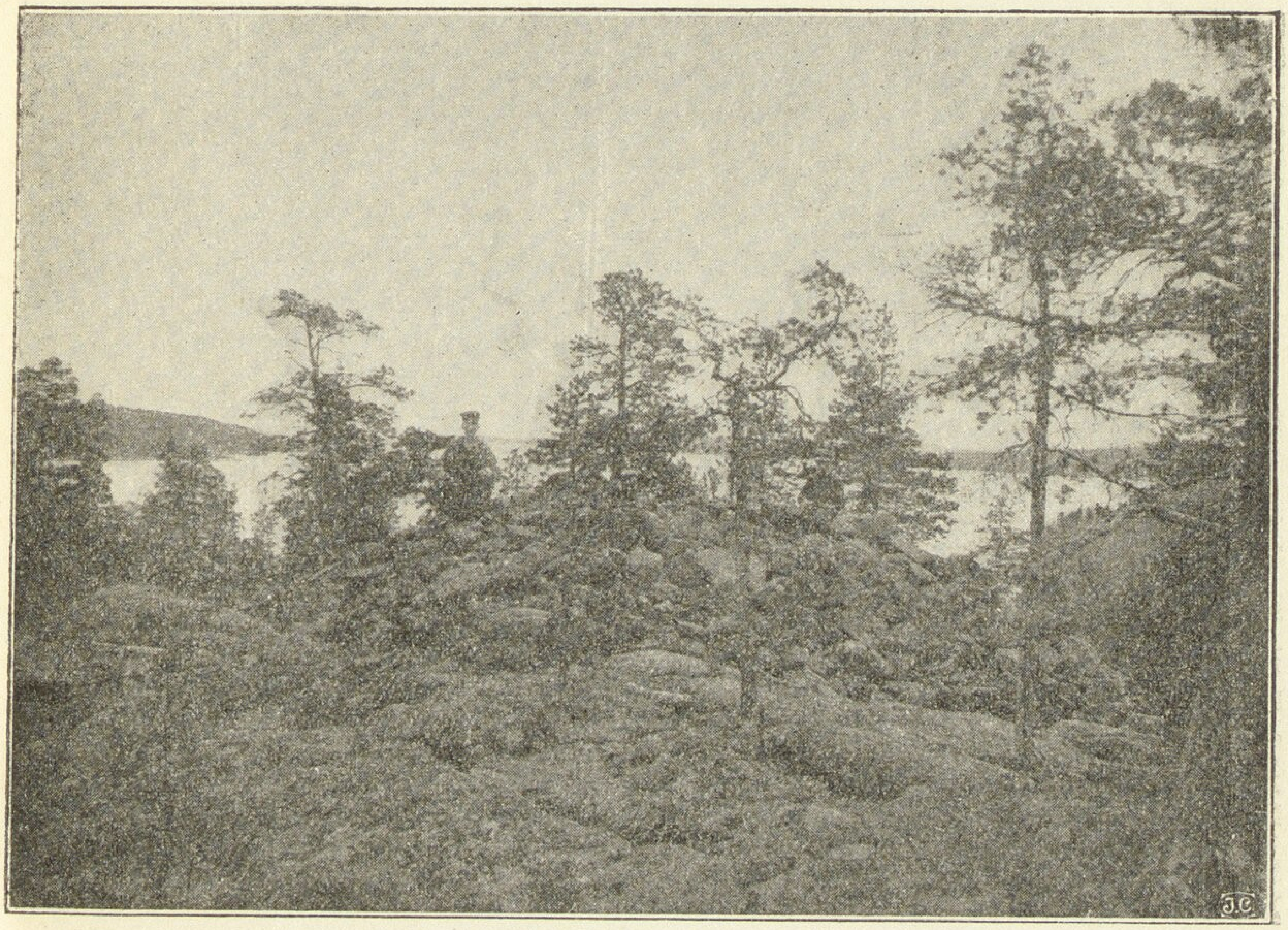

Fig. 19. Vibyggerå, Ångermanland.

nits tjänliga, ha de med förkärlek valts. Att närheten till havet och helst utsikten över havet eller någon av dess vikar eller sund spelat en roll är alldeles påtagligt, vare sig detta berott på att gravbyggarna endast bott på och färdats i själva kustområdet eller att man valt detta som särskilt åtrått gravland.

Alla dessa detaljer äro så typiska för säkra bronsåldersrösen i ovan angivna trakter i Skandinavien, att man verkligen har rätt att bli förvånad över att intet enda säkert bronsåldersfynd blivit gjort i något av de tusentals rösen, som finnas på norrlandskusten (ett sådant, från Byske,

men osäkert, är ovan behandlat, p. 193). Lika egendomligt synes att några fullt säkra, om ock fattiga järnåldersfynd gjorts i dylika rösen av bronsålderstyp (även i kistor). Man får härigenom starka skäl för att, som även flera forskare gjort, föra en del — om icke större delen eller alla — av dessa rösen till järnåldern.

För Norrlands äldre järnålder synes emellertid den typiska gravformen för såväl kust- som inland vara det lilla lågt liggande röset på jordgrund utan kista, en helt och hållet annan typ än den föregående, eller också det

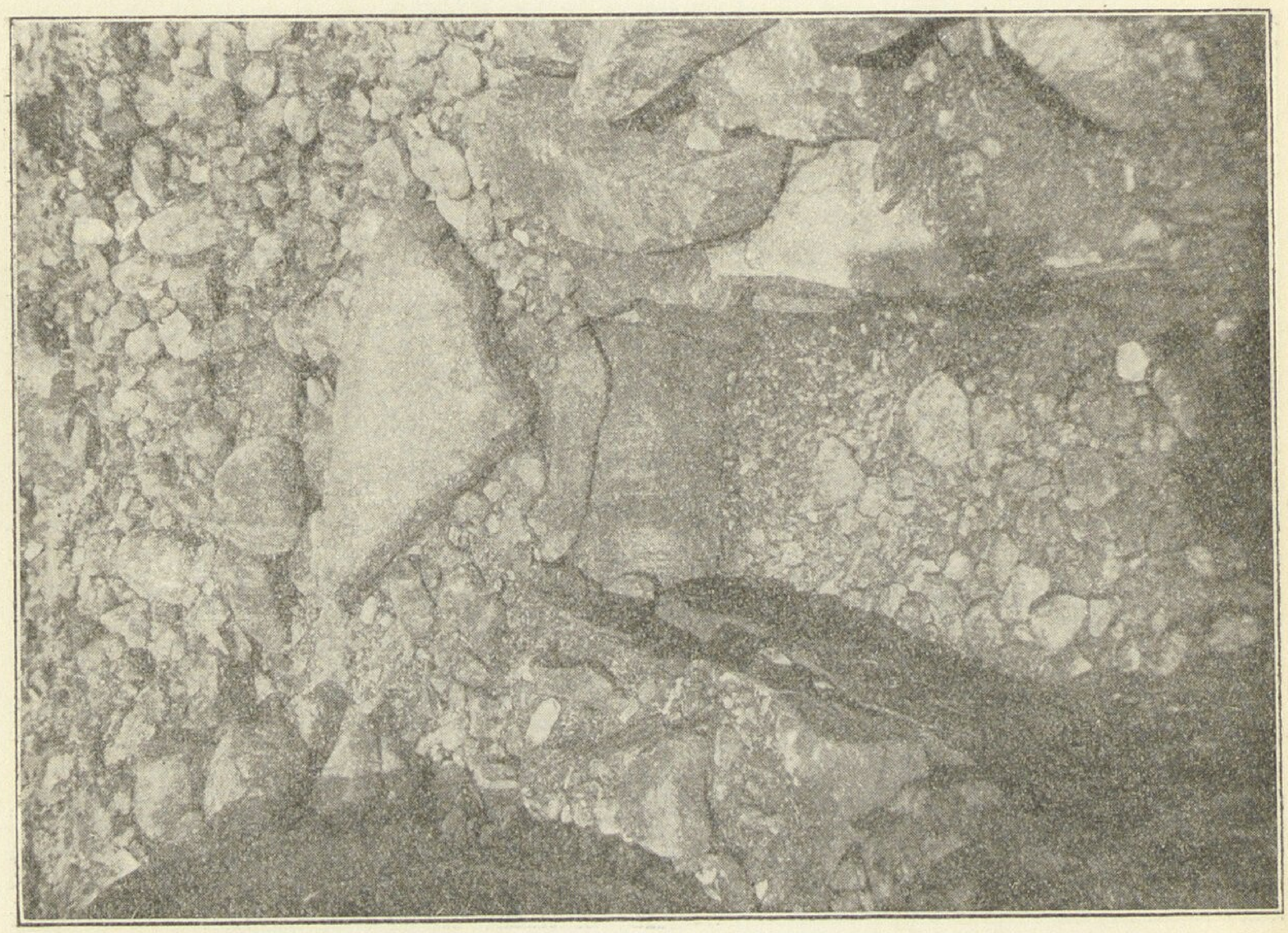

Fig. 20. Nätra s:n Ångermanland.

jordtäckta röset av ofta mycket stora stenar, också en annan typ. För Norrlands yngre järnålder spelar jordhögen, med eller utan inre röse, samma roll. — Faktiskt äro alltså norrlandskustens ovan skildrade rösen antingen att betrakta som på ett eller annat sätt samhöriga med bronsålderns rösen eller ha de som typ uppstått här, efter Kristi föd., utan inflytande utifrån. (De enda i så fall samtidiga motstycken jag känner, äro de jordblandade rösena med kista på Gottland, men även här finnas vid en jämförelse en hel del svårförklarliga, mot varandra stående detaljer).

Onekligen är det egendomligt att dessa vackra rösen ej trängt inåt landet, t. ex. till Jämtland och inre Hälsingland, vilket man ju kunnat vänta, om de utgjort en för järnåldern egen typ. Därinne träffa vi endast de andra gravformerna, som ovan beskrivits, vilka dessutom talrikt finnas även vid kusten.

Frågan måste tills vidare lämnas öppen i avvaktan på nya upptäckter. En möjlighet, som också bör beaktas, är att de järnåldersfynd, som gjorts i dessa rösen, till åtminstone en del kunna vara spår av efterbegravningar. Jag ämnar återkomma till denna fråga vid annat tillfälle.

Fullt säkra bronsåldersföreteelser ha vi efter ovanstående framställning t. v. endast i de lösa fynden.

Vad dessas tidsställning beträffar, så ha vi ibland våra 17 (ev. 18) fynd alla bronsåldersperioderna representerade (utom tredje). Se vi på den mest betydande lokalgruppen, den kring Indalsälvens mynning, så är den representerad redan i den tidigaste bronsåldern. F. ö. visar denna älvs vattenområde fynd från fyra av de sex bronsåldersperioderna.

Även Nord-Norge och Finland ha fynd från alla bronsålderns perioder om också med betydligt vackrare och fler fynd, vilket särskilt gäller Trondhjemsamten.

Bristen på prydnadsföremål i den norrländska bronsåldern samt över huvud taget fattigdomen på fynd och föremål, tyda ju på att det stora viddernas land icke lockat till sig större skaror av de människor, som uppburo bronsålderskulturen, ej heller att där slagit sig ner några större hövdingar med sina följen. Troligt är, att från en mycket gles bygd vid kusten, som här och där gått uppför någon större älv, landet endast tagits i anspråk som jakt- och fiskeland och som genomfartsland. Genom frånvaron av fynd i Hälsingland måste man t. v. antaga en direkt sjöförbindelse mellan medelpadskusten och Upland. Att en direkt förbindelse — och då helst utefter Indalsälven — funnits mellan Mälardalen och Tröndelagen är påvisad.[1]) En annan påvisad förbindelse gick från Trön-

[1]) *A. W. Brögger:* En kelttype fra Norges yngre bronsealder. "Kunst og Kultur" 1909.

delagen till Finland, också den efter Indalsälven.[1]) Ett av Norrlandsfynden (Lyckseleyxan fig. 6) jämte gjutformen från Tornedalen tyda på kultursammanhang österut över Finland till östra Ryssland. Ett par dylika yxor ha vi även från Upland och en hel rad i Finland.

Någon direkt avhängighet av norsk bronsålder kunna vi icke se i de fåtaliga norrlandsfynden, utan tyder i stället fyndens markerade kustutbredning på sammanhang med Upland (utom de två nyss nämnda föremålen).

---

[1]) *A. Hackman:* Bronsyxan från Helsberg. Åbo stads hist. mus. 1907.

En antikvarisk beskrivning över Jämtland från 1600-talet.

Meddelad av *Pehr Johnsson.*

År 1666 utgick från k. m:t en skrivelse till vederbörande biskopar, att de måtte från prästerskapet infordra uppgifter om de antikviteter, som i form av fornlämningar kunde finnas i respektive socknar. En hel del sådana inkommo också, ehuru endast i ett ganska snävt begränsat antal. Intresset för denna sak synes ha varit mycket olika i olika delar av landet. Vad Jämtland beträffar äro endast något över ett tiotal socknar representerade. Samtliga uppgifter från dessa socknar ha blivit sammanförda av Anders Plantin till ett gemensamt helt och av honom den 14 juni 1685 till vederbörande högre myndigheter insända. Dessa uppgifter förvaras nu jämte sådana från andra delar av landet i Kungl. bibl. i Stockholm. Åtskilliga äro försedda med teckningar. Vi meddela dem här nedan. För att få dem mera lättlästa ha vi använt oss av modärn stavning.

Ragunda.

Västan för Kullsta by är ett stort och högt berg, som kallas Jätteberget. Vid pass 30 famnar från kullen är ett hål inuti berget, där en jätte efter gammal händelse skall ha bott, varandes hålet tre eller fyra gånger högre från grunden kullen följer, än i från höjden och bergsklinten. Det skall ha legat en svan i älven, som är vid pass $^3/_8$ mil från berget, då torviggen skall ha slagit honom kronan av, och av dess blod är berget på södra sidan av hålet rött och där inuti synes som en svan vitt liksom en fullkomlig svans bild.

Vid den tid Ragunda kyrka byggdes, varom menige kunskap finns, och gudstjänsten planterades, skall bemälte person i berget vistats och ljudet av klockan misshagat, och då skall han hava kastat efter klockan med

stenar. Två stycken ligga utanför Gevågs by, vid stranden, en halv mil ovanför berget och kyrkan, vardera av 8 eller 10 hästlass storlek, och tre stycken dito nedanför berget och kyrkan vid älven, vardera av 20 eller 30 lass, vilka av ålder ännu kallas Kastastenar.

För etthundra år tillbaka har en man sig i Ragunda se låtit vid namn god Själfstiöar, av medelmåttig statuer och stor växt och illa klädder, vilken har spått om den yttersta tiden och kristenhetens syndatuktan; föregivandes när folket begynner på att bruka många nya klädedräkter o. s. v. och den hölada som står vid Dövik by på en landbacke bliver utskuren, då skulle tuktan gruveligen resas mot de kristna och världenes ända vara vid handen. Under den norra kanten av höladan är backen fallen och utskuren. Item att ett stort slag mellan Sverige och Danmark skulle stå på Åresjön i Undersåkers prästagäll, som är belägen närmast till fjällen och ännu intet skall skett vara.

Fors.

Vid älven strax nedanför Biskopsgården finnes en jordhög, som kallas Bannmanshögen. Vid samma hög finnas tvänne gravar, varest tvänne jättar förmenas begravna äro. Den ena graven ligger på en äng, norr om högen, som är tämmeligen stor. Den är fem alnar lång och tvär på bägge ändarne och två alnar hög. Den andra på södra sidan, icke långt från högen, men är mindre än den förra. Uti den norra graven säges en jätte vara jordad, vid namn Jeppe, som bodde söder om Laxälven, där släta ängar nu för tiden äro och några höbodar. Uti den södra ligger den andre vid namn Öhn, vilken bodde å den norra sidan strax vid älven på den plats, som laxbodarne vid denna tiden stå. Denne Öhn blev oense med Jeppe om laxfisket och förmenas hava sin granne Jeppe dräpit i så måtto, att när Jeppe med sin vän rodde en gång uppföre älven, tog Öhn sin båge, spände honom upp, men eftersom han var blind, lät han sin son sikta på Jeppe, då Öhn äntligen lossade sin båge, frågande sin son om det drabbade, svarade han ja, och sade att vattnet, som Jeppes dräng utöste, var rött.

Uti bemälte Bannmans hög skall efter kännelse i forna tider varit gravit, och under arbetandet ej an-

nat kunnat ses än kyrkan stod i brand och de ditlupit, som dock icke verklighet var, och när de igenkommo var gropen igenkastad, som de gravit, och sedan ingen dristat sig dit. Bemälta hög skall vara något stor och rund och spetsig och överst på synes som en grop.

En gillesstuga befinnes hava stått strax nedanför kyrkan, söder ut på en liten backe. Uti densamma förmenas att hedningarna hållit sin gudstjänst till en tid förrän kyrkan byggdes. Sedan hava de ock hållit sina porsuamöten (?) som ock sina gästabud, då både slagsmål och andra synder under tiden förövade äro. Samma gillesstuga blev omsider transporterad in på prästbolstomten, varest den tillika med de andra husen i förlidna fejdetiden avbrändes.

Gåxsjö.

En gillesstuga synes också fordomtoma ha stått i Gåxsjö socken, å en hög backe väster ut om Pingsjön, halvvägs emellan kyrkan och västra Undsby. Är av samma beskaffenhet, som den i Fors varit haver.

Revsund.

Strax vid Grönmyren är en hög sandås vid sjön, varest för någon tid sedan skall ha varit synt drakar, kommandes ifrån Monäsberget på norra sidan om sjön; varest ett lågt hål i själva berget är, men när man kryper in ett stycke, så kan en människa gå stångrätt och fyra i bredden, men berättas att ingen vågat gå långt in, och mycket mindre är det kunnigt, hur långt det är. Anno 1672 skola några grävit på Sandåshögen och funnit ett litet stenkrus, med fyra stenar på botten med näver lagat. En kista förmenas där ha stått, men ovisst skall vara, vem det gjort. Men i sanning betygas, att ingen drakaeld är sedermera på denna orten sedd.

Vid Pilgrimstad har varit ett kapell, varest de fattige förlamade fått allmosor och en del av dem blivit friska och vid sjöändan gjort sig kryckor och gått till kapellet efter allmosor och kommande tillbaka lagt dem från sig, varför orten blivit kallad Pilgrimstad.

Högen sunnan för Peregrimstan vid Hållborgsälven skall vara hög och rund såsom av människor uppkastad,

därest drakaeld syntes till dess Olof Henriksson i Hållborgen för 30 år sedan där grävit och skall ha funnit en kista, men är okunnigt hurudan hon var.

På norra sidan om Bogsjö by, är en stor jordhög, som kallas Guldbacken, av människor sammanburen, och synes vara grävit överst i honom, det Olof i Bogsjö för 60 à 70 år sedan skall ha gjort, och där gjort illa sitt finger och därmed vänt igen. Samme Olof i sina unga år för 50 à 60 år sedan skulle ock begynna där gräva och högg först i sten, emedan graven stod överst i högen. Men efter som han strax fick ont i ena ögat och näsan, övergav han åter grävningen.

Brunflod.

Vid en by mellan tvänne backar neder åt sjön äro några sammanförda jordhögar, icke alla av lika storlek och överst på vardera en grop, liggandes när var annan och kallas efter gammal kännelse Jättehögar. För 28 år sedan berättas i en av dem vara grävit, då några stora människoben uppkastade blevo, varandes okunnigt, vart de togo vägen.

Häggenås.

Emellan Norderåsen och Ranstad i Häggenås socken berättas en jätte vara begraven, nämligen Ellings, som skall bott vid Österåsen och Ellingsnäset, därest ett gammalt ödesböle är. En annan kallad Staffan skall ha bott i Norderåsen på en gård kallad Stafsgård. Bemälta jättar skola haft möte emellan Norderåsen och Kougsta, ett stenkast från gravstället och utav en stor sten på var sida med sina svärd ett stycke huggit, och sedan kommit till slag och varannan dödat, och efter gammal kännelse vara i en vall begraven emellan tvänne stenar och hällar av en famns längd.

Rödö.

Söder om Ås kyrka hart vid sjön finnas några grifter om fyra alnars längd och fyra högar med hål överst på och kallas Sjöberg, därest en jätte eller kämpe skall bott och en annan på andra sidan om sjön bott vid Tyde-

brandshögen, vilka skola stritt sig emellan.. På Åssidan strax vid högarne finns en stenmur, 100 alnar lång, som skall varit sammas bröstvärn. Den andra skall hetat Tydebrand, som satt rös vid västra sundet i Rödöns socken samt rödjat landet och där bott, varav fuller synes såsom dammar och annat slikt. Han härskade allt för mycket och underslog allmogen räntor, varöver de klagat för konungen i Norge och fått lov att hämnas och därför honom en juledag i Ås kyrka ihjälslagit och hans gård bränt..

Offerdal.

Strax nedanför Mällbyn i Mattmars socken på önet i Brattabacken skall finnas en liknelse till tvänne jätte- eller kämpagrifter, den större omkring fyra famnars längd, varunder mannen skall hetas ligga och den mindre tre famnar därunder dess hustru säges vara begraven, bägge tillsammans såsom med rös på och smala å båda ändarna, liggande i norr och söder.

Emellan Böle och Glöta finns uti en backe på berget ned under vattnet ritat många djur, som hjortar och renar av ett fårs storlek. Med sina bara fingrar skall efter gammal kännelse S:t Olof det hava gjort. Skall synas när litet vatten i bäcken är.

Frösö.

Vid östra Färjesundet står en runsten med en orm omkring och innantill med bokstäver ritat. Efter kännelse skall samma sten en gång vara därifrån tagen och förd på Frösö kyrkogård, då mycket spökeri i sundet skall synts, ty måtte därför stenen på sitt förra rum föras, varmed det stillades. Efter gammal sägen skall sjöormen i östra sundet så länge bliva liggande tills någon kan läsa, vad på stenen skrivet står. I samma sund skall en klocka, som skulle föras till Ås kyrka, ligga, som en vis man skall ha brakt upp i vattnet, men så talat, ity att klockan fallit neder.

På Frösön och Västerhus by synes rudera av en liten stenkyrka, som förmenas vara brukad förr innan nuvarande byggdes. En jätte vid namn Fröös skall först bott på Frösön, varefter den sitt namn fått. Ett högt

berg och brant på $^3/_4$, att ingen människa kan uppkomma, är vid Önebyn på Frösön, därest en skans syns varit och Fröös sitt tillhåll haft. På västra sidan är uppgången, varest en stenmur syns varit. Anno 1646 har landsherren, välborne herr Hans Stoyle låtit bort vid ingången gräva en brunn i mening att få där vatten.

På Bynäset är nu en stor grop eller grav igenkastad med stenar, stora som manshuvud, och smärre, därest folk och missgärningsmän skola i forna tider varit stenade, och först satta ståendes i gropen. På samma näs har förr varit rättareplats, vilken sedan landet kom under svensk direktion är icke utom i förstone brukad.

Vid Långåkers by är en stor jordhög och vid foten på samma gång ett hål upp i kullen. Vid Schänf(?) en dito mindre och vid Valla en mindre, alla överst på med ett grävit hål, och kallas alla hedningshögar, där den dödas egendom skall strax vara nedgräven.

I Frösö kyrka är en gravsten med runska bokstäver, därvid en riddare Jörgen Skunck skall vara begraven och på stenen är en skål uthuggen.

I Sunne kyrka synes en munk vara begraven. Häröver ligger tvänne ihopslagna plankor, och därpå en munkskrift, utskuren om det som varit där, men skriften är alldeles avnött och oläslig.

Undersåker.

På Mösåkersfjället står en sten vid en bäck om 1½ aln hög och 2½ aln bred hart före vid allmänna vägen, strax väster om Landamäre, och på norra sidan är med runska bokstäver skrivit och 1/8 mil därifrån är Stordalsgrottan i Norge.

Emellan Åre kyrka och Duveds by synes en skans, skall däri från vara en älv till själva fjället. Ängarna däromkring kallas läger, vilken förmenas av de svenske i sjuårsfejden planerad vara.

Uti Ottsjö åker skall synas som en grift, om 8 aln. längd, och 1 ½ alns bred, därest en kämpe eller jätte menas vara begraven och hetat Bostbycke, vilken skall där i byen bott och slagit ihjäl en annan och kommit på flykten och gripen en mil därifrån vid en sjö som skall därav blivit kallad Fångan. Bostbyckel synes därefter sedan ha fått nåd. Ovanpå graven synes som skulle graven vara igenfallen.

Vid Mörsil synes också en stenmur från berget neder till Åre, därest och gravröse, som av de svenske förmenas till bröstvärn mot de norske varit gjorda, förrän dem 2:ne skyttar icke långt därifrån dem raserade. Platsen kallas än i dag läger.

Oviken.

Tvänne stenar äro i Hackås kyrka, som ingen vet över vilka de rätteligen äro; dock förmenas de vara Natt och Dags vapen och den andra Skuncks, som i Hackås socken och by ha bott. Riddar Skuncks är av ek och järnplåt och värjan eller slagsvärdet är ock tillstädes, samt på kyrkogården begraven, därest en liksten är med en Skuncke och runska bokstäver.

En gammal kämpahög varom 500 visor skall finnas i Tunvåg. Väster om samma by i Hackås socken äro tvänne högar, som kallas Storhögen och Allehögen, därest ett par jättar skola vara begravna. Ingen vet någon berättelse om dem att göra, allenast eld är där synt. En skans av sten är överst därpå lagd.

Kämpen Hensu med sin hustru Hucki säges hava uppbyggt Hackås kyrka, som efter hustruns namn är kallad vorden. Benämnda Hucki skall ha förargat sin man och han henne med en sten ihjälslagit och hennes grav är mellan Sanne och Gärde byar mitt vid vägen.

På Ovikens prästbords ägor finnes några rudera av en påbörjad skans av de danske, som ej blivit fullbordad.

Anno 1683 är av vallbarn på en förtuga i Hallens socken funnit en gjuten gryta med några gamla penningar uti.

Anders Plantin.

14 juni 1685.

Fornhandlingar rörande Jämtlands län*).

Utgivna av *Eric Festin.*

(287) 1. *Alsen den 25 juni 1440.*

Originalet på pergament (jfr Pl. I: 1 sid. 221).

Helga Klemensdotter och hennes laglige ombudsman Gudfast i Kluk samt deras son Johan Gudfastsson sälja halva Håkansta i Marby socken till Sundvis Toresson.

Allom them som th*et*ta b*re*ff kan for*e* koma scal th*edh* wit*er*likit wara at jach helgha clemitsdott*er* oc min laghlikin ombutzman gudhfast*er* j klwke oc waar skilgetin [1]) son joan gudhfastass*on* j handhlaghi m*edh* mik at iach salde skälikom ma*n*ne Sundwiise torassoni iordh tha som mit ffasta fädh*er*ne war halfwa delen j hakonstadhe j marghaby sokn liggiand*is* for*e* atta iämpsca mark frij och frälst atalalöst for hwariom manne Och skil iach th*edh* fornämda godz halfua hakonstad vndan mich och mino*m* arfwo*m* och vnd*er* Sundwiis och hans arfwa och rätta äpt*er*koma*n*da til äw*er*delica ägho m*edh* allo*m* them lutu*m* och lu*n*nendo*m* som th*er* til ligg*er* och lighat hafu*er*(?) aff forno oc nyo j waato och j torro när by oc fiärre als ängo vndan takno som ey är för laghlica gafwom gifwit äll*er* saalo*m* saalt m*edh* vbrigdelico stadfästo kännis och iach mich upburit hafua första päni*n*g och sidharsta j the fornämda atta iämpsca m*a*rch aff vpnämdo*m* Swndwiise mich oc minom ombutzma*n*ne til takka och fulla nöghio Th*et*ta köp war laghlica giort j alsnes sokn a sätto thinge m*edh* atta fastom olaff torass*on* biörn j troang*e* [2]) kätil j klvk biörn j tangeraas olaff ericss*on* olaff j silina [3]) joan j aasom [4]) och

*) I J. L. F:s tidskr. har under denna rubrik hittills publicerats 256 handlingar, därav n:ris 1—213 av lektor P. Olsson och n:ris 214—256 av lektor S. J. Kardell samt under rubriken "Kronofogdebostället Grytans i Brunflo äldre handlingar" 30 st. (numrerade 1—30, sid. 155—176 i bd VI) av överbibliotekarien L. Bygden, sammanlagt alltså 286 sådana handlingar. Den härmed återupptagna nummerföljden (287 etc.) utmärkes genom siffran inom parentes t. v. ovan varje handling.

Till docent Herman Geijer, som beredvilligt biträtt mig vid tolkningar och korrekturläsning, ber jag få framföra mitt tack.

Utg.

1) Skilgetin = i äkta säng född. 2) Trång. 3) Silje i Rödön. 4) Åse i Alsen.

ioan j adhbergh[5]) witnismen at kaupe tässo olaff törghilson olaff j dinlo[6]) oc Swen bang och mesta deels alle thing män som th*edh* höra willo Til thes mer*e* witnisbyrd bidh*er* iach hedh*er*likin man h*er*ra paul kirkioh*er*ra j afflodal[7]) päth*er* karlss*on* och päth*er* olaffss*on* som laghbokin förde om thera incigle for th*etta* b*re*ff Som Sc*ri*fwat war j asnes[8]) daghin äpt*er* *sanc*ti joh*ann*is dagh bapt*isti* Anno d*omini* m° cd° xl° tha wapna thingit war j asnes Och p*er* karlss*on* sat j foghatta stad.

Originalbrevet är avfattat på väl bibehållet, lent sammetsartat pergament och tillhör agronom N. E. Nilsson å hemmanet Västanede n:r 2 å Norderön. Till nämda hemman, som gått i arv från far till son sedan urminnes tid, hör än i dag en fäbovall i Håkansta.

(288) 2. *Den 19 mars 1449.*

Orig. (från Myssjö) på perg.
(jfr Pl. I: 2 sid. 221).

Sundvis Toresson säljer till Paul Paulsson halva östra gården i Hallom och en gård i Västnår.

Jach Sundwiis toresson gör Wit*er*likit allom som nw ära oc äpt*er*koma*n*da warda at jac saalde och saalt hafu*er* beskedhelicom ma*n*ne paul paulsoni Swa mykin iordh som iach atte j halleem[1]) halffwan th*en* östra gaardin j halleem oc een gaard j wästan aar[2]) som iac fik aff sok j aasom[3]) hwilka iordher j hallem oc wästan aar liggia j myskö[4]) sokn them saalde iac[5]) paule for attatighi iempsca march hwilka päni*n*ga jach kännis mich upburit haffwa aff fornämdo*m* paule mich til takka oc fullo nöghio thy affhändir iach mich oc mino*m* arffwom the fornämda iorder oc til egnar theem for*nämd*o*m* paule oc hans arffwom me*dh* tillaghom allom[5]), som th*er* til lig*ge*r oc aff forno lighat[6]) haffu*er* alzengo vndan takno til äwerdelica egho war th*et*ta köp laghlica giortt och stadhfäst me*dh* witno*m* och skälom swen a hwateem[7]) haq*ui*n a hara och flerom godhom ma*nn*o*m* som widh waart köp waro Oc til mer*e* witnisbyrd bidh*er* iach beskedhena män pädh*er* olaffs*son*

[5]) Åberg i Alsen. [6]) Dille i Ås? [7]) Offerdal. [8]) Alsen.
[1]) Hallom i Myssjö. [2]) Denna del av Västnår i Oviken synes vid denna tid ha räknats till samma socken som grannbyn Hallom, alltså till Myssjö. [3]) Åsarna. [4]) Myssjö. [5]) Sedermera tillskrivet ovan raden. [6]) Ordet lighat dubbelskrivet i orginalet. [7]) Hvattjom i Oviken.

laghman j ie*m*ptala*n*de jenis a myr*e* oc gut*th*orm a bakka om ther*is* incigle for th*et*ta b*re*ff Sc*re*ffwat aarom äpt*er* gudz byrd m:o cd:o xl nono odhonsdaghen j mootz wiku*n*ne[8]).

Originalet tillhör Jämtlands läns fornminnesförening.

(289) 3. *Den 4 april 1519.*

Orig. (fr. Berg) på perg.
(jfr Pl. II: 3 sid. 223).

Jens och Henrik Torolfssöner samt Margit och Birgitta Torolfsdöttrar byta sin del i mellersta gården i Skucku mot Halvar Tomassons del i Fillsta i Frösö socken.

Alla dandeme*n* som th*etta* breff see eller höra läsas Beke*n*nis wi syskene jenss ok henrik torolffsönene margit ok birgitta torolffsdöt*re* ath wi m*edh* godhum wilia bythit haffwa iord m*edh* halwardh tomoss*on* swa i mattho ath for*neffn*de halward skal haffwa swa mykla iord wi for*neffn*de sysken atthe i milliste gardin i skaku liggiand*is* i bergh sokn ok fik han oss igen swa mykith han atthe i fillistad liggiand*is* i frösöy soken m*edh* swa forord ath oppa hulkin sydho som ey bliffw*er* fuldbytit m*edh* iord effther dandema*n*na skyrningh tha skal fullis m*edh* peni*n*ge en bythit skal staa likafulth thy skilu*m* wi[1]) for*neffn*de syskene forsagda iordh i millista gardin i skaku wndan oss ok wara erffwingar ok wnd*er* for*neffn*de halffward tomoss*on* ok hanss erffwingar effther han thil odalss ok äw*er*delika egho m*edh* allo thy ther nw vnder ligger ok ligath haffw*er* fra forno ok nyo ingo vndanskildo, thesse dandeme*n* waro offw*er* th*etta* bythe som er p*er* sig*ur*dss*on* larenss mykilss*on* jon michilss*on* p*er* i rörighen[2]) olaff ienss*on*

[8]) Motsveckan var en allmän benämning på den vecka, varunder jamtamot hölls. Gregoriidagen, den 12 mars, inföll år 1449 på en onsdag. Motsveckan räknades således detta år från denna onsdag till nästa onsdag den 19 mars. Sannolikast synes vara, att det är sistnämda dag, som här avses med orden "odhonsdaghen j mootz wiku*n*ne". Jfr ett hos Styffe, Skandinavien under unionstiden, 3 uppl., s. 472 not 2, anfört brev, som daterar sig självt till "thorsdagen i mothz vikunne" (1405). Även sistnämda år inföll Gregoriedagen på samma veckodag, som brevet nämner, alltså på en torsdag. Styffe tolkar brevets datering såsom avseende torsdagen den 19 mars 1405, ej torsdagen den 12 mars 1405.

[1]) Ordet wi tillskrivet ovan raden. [2]) Rörön i Berg.

pawel vness*on* giord i rasth[3]) nielss p*er*ss*on* thil yther mer forwarilse her wm bidie wi hans karlss*on* lagma*n* ok p*er* i rörigh ath the sitt insigle hengie for thetta breff Sc*ri*p-tu*m* Anno d*omi*n*i* mdxix ips*o* die beati amb*ro*sii ep*iscopi*.

Orig. tillhör lantbrukaren P. J. More i Skucku, Berg.

---

(290) 4. *Oviken den 21 dec. 1534.*

Orig. på perg.
(jfr Pl. II: 4 sid. 223).

Kettil Persson å Andersön och Olof Engelbrektsson i Genvalla sälja en jordepart vid namn Bilsåsen i Oviken till Jakob i Kinneråsen i Oviken.

Bekiennes vii her Efftherschriffne for allom tho*m* som th*etta* b*re*ff hendh*er* for*e*ko*mma* Kietil perss*on* I And*er*ssön Och Oloff Engebrigss*on* I genuallom ath wii haffuo*m* solth och vnth woru*m* frendha Jacob i Kienneråssen j Jordeparth benempdh bilsass: liggia*nd*i*s* i Owick Sockn for vj m*a*rch och xx: Jempska Som wy sielffuom (?) goffuo[m] Hansse i Landhuerckom for sa*m*ma Jordeparth når wii dh*e*n aff honu*m* köfftho*m* etc*etera* (?) Teslikis gaffh for-ne*m*pd*e* Jacob oss x m*a*rch i godhuilia meth så förordh ath wii skulom frelse honu*m* for*nemp*de Jordeparth åthala-lösth for oss och woru*m* medharuingu*m* Som är Nilss ionss*on* och hans tree Systhre Margith Gert*ru*dh och godheligh[1]) Och theris barnu*m* etc*etera* (?) Kiennes och Vy vpburith haffue fförsthe peni*n*gh Och sidsthe oss till fullo nöghe Huarfor Vndhanskiliom wii vnda*n* oss och woru*m* medharui*n*go*m* för*nemp*de Jordeparth i bilsåss Och tilleg-no*m* for*nemp*de Jacob och hans efth*er*ko*mma*nd*e* til ewer-digclickh äghe Vithnisme*n* Her om Pedh*er* Suenss*on* i Siidhe Swe*n* i fastegårdh*e*n Erich iussess*on* i åssom[2]) Jusse dh*er* sa*m*mastadz Pedh[e]r i myr*e* och Jönss ibid*em* Til yth*er*mer*e* visse och foruarni*n*gh her om bedio*m* vii Heder-ligh Mandh Oloff Hemmi*n*gss*on* Lagma*n* J Jemptelandh om siith Insegell for th*etta* b*re*ff Som sc*ri*ffuith är i Owik Anno d*omi*nj MD xxx iiij S*anc*ti Thomåss dagh.*)

Orig. dep. i J. L. F. av lantbrukaren Olof Andersson, Kinderåsen, Oviken.

---

[3]) Rasten i Sunne.
[1]) godheligh = Gölin (Gunnlaug). [2]) = Åsarna.
*) Lagmannen Olof Hemmingssons sigill finnes vidhängande, dock söndrigt (se Pl. II: 4). Kring sigillet står . . . . . Olaui . . .

(291) 5. *1557.*

Orig. (fr. Offerdal) på perg.
(jfr Pl. III: 5 sid. 225).

Agoskifte mellan Jon Enarsson å ena sidan och Olof Halvarsson samt dennes måg Olof Hansson å den andra, alla i Ede i Offerdal.

Alle da*n*neme*n* Som th*etta* breff see hell*er* hör*e* lesas Bek[ien]nis wi effth*er* sk*re*ffne witnisme*n* fförsth iagh niels and*er*ss*on* kirke p*re*sth i offerdal lasse widh bekkin [St]een i kaxaas olaff haakanss*on* i aaflo and*er*s i bwngaas benkth i fflatmo, kwngerende ad[h] aaran effth*er* gwdz bördh MDlvii wor*e* wi tilne*mpn*de i iorde maal ok byte millan ion enarss*on* po edith po ten ene side oppo ten a*n*dre sidhe olaff haluaardss*on* po edith ok ha*n*s [mäg] olaff hanss*on* hwilkin iordh som war i smaath teghe byte, taa war saa ter*i*s tal til fförr*e*n adh ten som maalde iorden ok lade han skulle haffua iiii m*ar*k ok haalde bytis me*n*ne*n*, taa gaff olaff haluordss*on* ion enarss*on* te iiii m*ar*k taa maalde wi ok laadhe eghan reth i twogh ok olaff han tok ok ha*n*s maagh olaff hanss*on* th*er* m*edh* lete te segh wel ath nöghie. Ther nesth ginge wi til raas som byte me*n*-ne*n* wor*e* adh ion enarss*on* skulle giffua olaff haluordss*on* te iiii m*ar*k i egen oppo th*edh* adh te skulle tess betre fforlikes ok byth*edh* skulle staa ok haalde som giorth war Th*er* m*edh* ladhe te sine hendh*er* til hope m*edh* th*edh* ffor ordh adh hwilkin th*etta* byte riffuer hell*er* riffue laate skal böte effth*er* lagan ok bliffue ok staa byte sidan som fför Til yth*er* mer*e* skel ok ffor warilse *ther* om bedhe wi olaff hemi*ng*ss*on* wor lagma*n* ok lasse widh bekkin adh te sine insigle henge laate wndh*er* th*etta* b*re*ff Som sk*re*ffuith är aar ok dagh som fförr*e* staar.

Originalet skänkt till J. L. F. 1916 av lantbrukaren Ivar Jonsson i Lien, Aspås.

(292) 6. *Alsen den 24 febr. 1600.*

Orig. på perg.
(jfr Pl. III: 6 sid. 225).

Kerstin och Gunnil Öudensdöttrar i Mellbyn i Mattmar sälja till sin systerson Ouden Hansson i Bye i Mattmar sitt fasta fäderne och sina systerlotter i sistnämda by.

Alle Guode danemendt de som dette Breff seer Ell*er* höre læsis Bekiendis Wij efftersch*reff*ne Söstre Kirstine öudens daatter i Melbye och gunnildt öudenssdaatter i

Opnne wdj mattmer sogen och witterlig göre for Alle wdj dette Wortt obnne breff, Att wij medt Wiillge och welberaadt moedt Saa och medt wore mendtz och alle wor börns Minde och Sambthycke kierligen Wntt och solldt haffue Wor Söstersönn, Öudenn hannsön paa Byenn i forn*effnde* Mattmer Aldt Wor faste fed*e*rne och sösterlotter, och gaff handtt meg kistine öudenssdaatter for Min Anpartt fiortthenn guode gamble daller som Wor..[1]) Mellinger, och meg gunnilldt öudens dotter for min lott som er thiuffue melling*e*r i Acker och Aacker maall [t]ilhobs[2]) femthje och thou guode gamble daller och en halff daller i guoduillig och sonne Wnd*e*rthaginths ett Nyrödt Enngh liginths widt Aackesiöö haffuer iegh Wnd*e*rskiilidt och mig forbeholldett haffue till eijendom. Kiendis Wij oss forn*effnd*e Pendinge som er tilhobe lxvij guode daler, Att haffue A*n*namet och Oppeboridt oss till fulle N[ö]ije, och bethacker hanom for goud redellig och Nöigactig Betalling Thj affhend*e*r wij forn*effnd*e Wore Jordepartter och sösterlotter i forn*effnd*e byen Wnden oss och wore arffuinger och rette effterkom*m*ere föde och wföde, och Wpwnd*e*r forn*effnd*e öudenn hanssön i byen och hans Arffuinger och rette effterkom*m*ere tiill Alle odell och euerdellige eye medt huss och hagge Acker och engh skouff och marck fiskewandt indenn och wttengierdtz Nerbye och fierdt inth*et* Wndertagindis i nogre maatte som der nu Wnd*e*r ligger och liggid haffuer f[r]aa forne och Nye frijtt och frelst for huer mandt, Och om saa skiede huilckett wij icke formod*e*r, Att nogen aff Vore effterkomere Wille tiltale offteneffndt öuden hansön for same Jordeguodtz Thaa beplicth*e*r wij oss och Wore arffuing*e*r att were hanom och hans Arffui*n*gers fulle frelsse mendt der fore, och holde hanom wdj alle maatte skadislös for Allt huiss der paa kom*m*e kandt, Wor och dette kiöb giortt med handeband och en Wbrydellig stadfestelsse att hvem th*et* riffuer ell*er* paatall*er* skall böde koningen fuld breffue brudt, och dog stande siden som för, Widnesmendt h*er* till östen i Melbyen And*er*s i byen, heming gund*er*sön poo ockedt, oluff Mortensön i quisle bendt hansön ib*ide*m tordt N i thorsberig och oluff Jonsön i Holbacken Tiil yttermere Widnesbiurdt fastere foruaring och bekrefftning att saa wryggelligen holdis schall

---

[1]) Stället är raderat, varigenom ett ord, som synes ha innehållit tre bokstäver, blivit utplånat. I dess ställe har skrivits en siffra, som även den nära utplånats. Siffran innehåller säkerligen en 3:a, möjligen därframför en 1:a, alltså tillsammans kanske 13.

[2]) t osynligt; ordet f. ö. skrivet med senare bläck.

som forsch*reff*uitt staar haffuer wij Niels olssön i opne och Mortten hemingsön paa Mylbye trögtt wore signetter nedenn wnd*er* och ombed*er* erlig och welbiurdig hennrick Jörgensön Wor laugmandt att hand sitt signette medt wore her Wnd*er* will henge latte Skreffuitt paa Alssne skattething denn 24 februarij An*no* 1600.

På baksidan står bl. a. namnet Erich Kiöstadius. På en av de tre sigillremsorna — själva sigillen saknas — urskiljes följande: "..e quesumus id amare quod ardidit et pred.." På andra sidan av samma sigillremsa står: "... men diu baptismi gratiam quia ament.."

Orig. (fr. Mattmar) skänkt till Jämtslöjd 1916 av disponent G. Nordin, Östersund.

(293) 7. *Kungsgården den 18 mars 1607.*

Orig. på perg.
(jfr Pl. IV sid. 227).

Per Olufsen i Tildren i Værdalen i Norge och hans systrar samt Olof Olsson i Bleka i Lockne, Oluf Ersen i Værdalen och Barbra Olufsdatter i Værdalen sälja Skucku till sitt syskonbarn Olof Sjulsson.

For Alle dannemennd som ditte Breff, see, eller höre Leesis, Bekienndis leg Först Per Olluffsenn Boenndis wid thillder[en]n[1]) Vdj Werdallen I Norge, att ieg kierligenn Wnndt och solldt haffuer Beschedelige mannd olluff [Siu]ordssen ij skaacku min kiere syschennde barnn alld mitt faste federnne liggenndis i skaaku wdj [We]stergaardenn[2]) som er wdj[3]) En fierde part der sammestedzs, for tiuge gode d*aller*, huillche peninnge ieg mig thill f[ul]de nöye for forsch*reff*ne part haffu*er* opboridt. Dernest bekiennder och ieg Per oluffss*en* at mine systre [haf]fuer opboridt for deris part i for:e fierde part sextenn d*aller*, fordj iegh haffde och arffuede en hallff [syste]rpart me*dh* min broder Jon oellssen, derfore fich ieg saa mange penge som forsch*riff*uitt staar, och Belöber sig I En summa xxxvj d*alle*r, som wij threj söschind oppeboritt haffu*er*, Vdj gaat söllfu*er*, och gode penninge, saa os i alle maade well nöygis Item Bekie[nnd]is ieg olluff oellsenn paa blege i Logne sogenn at ieg m*edh* min Höstruis och börns Ja och samtycke haffuer oppeboridt Otte d*alle*r for min odills

[1]) Tildren i Skatval herred. Se Rygh, Norske Gaardn. XV. s. 25.
[2]) Westergaarden även traditionellt.
[3]) Ordet wdj tillagt över raden.

Rett och part aff for:e fierde Part saa for:e oluff siuordssen mig derfore Redeligen och well fornöigedt haffuer, I lige maade kienndis Jeg Olluff Ersen boendis i norge Wdj Werdalls gielld, at ieg ochsaa *medh* min höstruis och börns ia och samtyche haffuer opboritt aff for:e olluff siuordss*en* Otte d*aller* for min part aff for:e fierde partt Disligist bekienndis ieg barbra Ollufsdatt*er* salig Jon oellsenns efftterleffuersche, det ieg och nu haffu*er* sollt for:e olluff siuordss*en* min salig hossbundzs Syschend barn, den bag arfue som mig thillfallden War effter mine ecte börn, som er fierde parten lige emod den part for:e p*er* ollss*en* och hanns systrer solldt haffu*er*, och derfore haffuer ieg opboridt aff for:e olluff siuordss*en* sextenn d*aller*, Item haffu*er* ieg for:e per oelssen sampt mine systrer (som nest odills borne Vaar thill for:e bag arfue) ahnnamit aff for:e olluff siuords*en* först ieg som broderen Waar sex d*aller*, och siden systerenn sex daller for for:e bag arffue som Wij hano*m* och sollt haffuer, I lige maade Bekiennd*er* och ieg for:e olluff oellsenn paa blege, att for:e olluff siuordss*en* Endnu motte giffue mig femb d*aller* miere end de anndre paa allt for:e Kiöb, Ellers haffde ieg igenn löst alldt th*et* de anndre haffde sollt, huillckit kiöb och sonne for for:e peninge Jeg giorde med Olluff siuords*en* på thridj pindze dag *an*no 1606. Och schede for:e anndre kiöb den sönndag nest for sanctj Matthiæ dagh an*n*o 1606. Thj affhennder Wij alle for:e en och huer for:e alle huer Woris parter och arffuer som forsch*riff*uit star (fra oss och[1]) alle Woris efftterkom*m*ende arffuing*er* föd och Wföde), och schriffuer deno*m* opunder for:e olluff siuordsen Eller alle hans efftterkommende arffuing*er* föd och Wföde, thill odill och Euerdelige Eye, med allt th*et* som oss der Wdj thilkommer, och nu thilligger, och aff arills thid thilliggitt haffu*er*, Inthedt Wndertagendis i nog*en* maade, Men om Nogen anden haffde her wdj nogit at sige, daa thale sig der paa inden threj aar, eller thje sig sidenn stille, eller böde breff brud Och dogh stande kiöb siden som förr, Windismend som offuer samme kiöb wore, Waar, Jon Jörgenss*en* på Wige lennsmannd, and*er*s Peerss*en* ibid*em*, Las oellsen i berrigh, mogens ienss*en* ibid*em*, thorsten p*er*ss*en* ibid*em*, och poull paa skanderaasen, huilleke for:e Windissmend Wij haffuer Wenligen ombedit ditte breff for oss at Wille lade giöre, och det for oss beseigle, dernest haffu*er* for:e olluff siuordss*en* kierlig*en* ombedit Erlig och

[1]) Ordet och tillagt över raden.

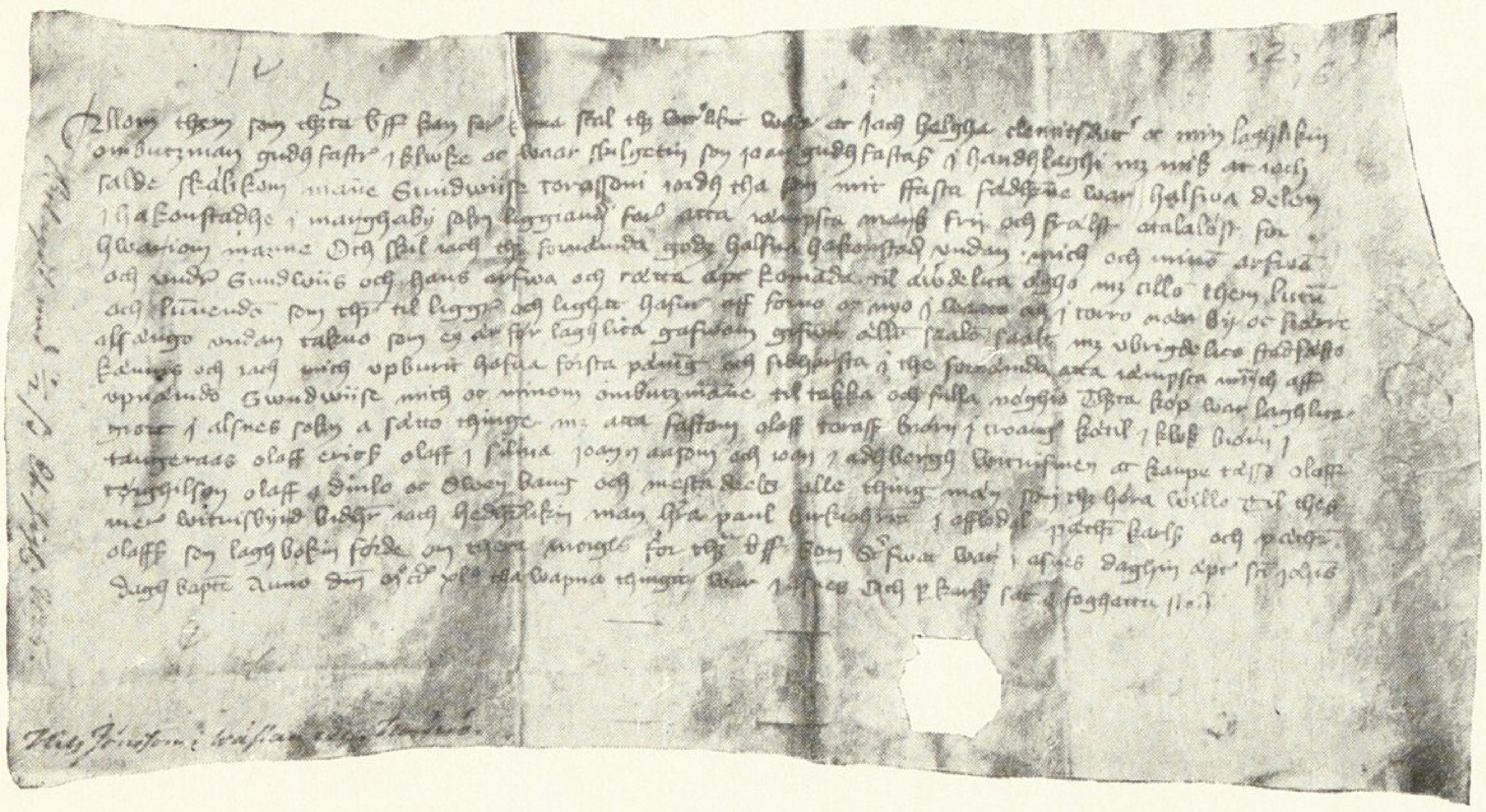
Welforstandig mannd Peder grum kong. Maytz: fogd offu*er* Jemptland, sampt Jenis Michellss*en* thing sch*riffue*r ditte breff thill Vitterlighed (om for:e windissmendz bekiendillsse) at beseigle: Datum Kongsgaard den 18 Martij anno 1607.

A tergo: Oluff Siuords[sen] J Skaa[cku].

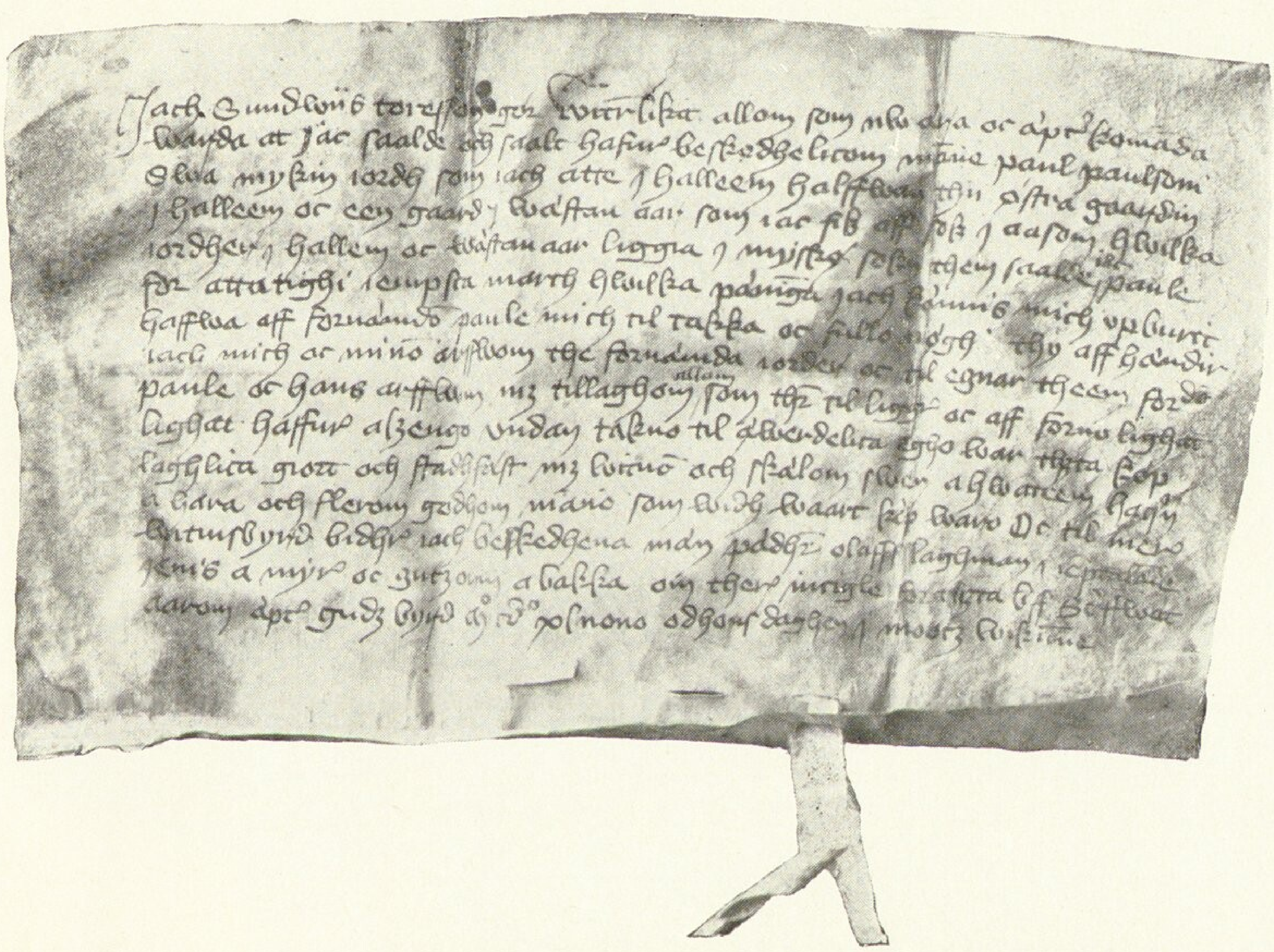
Pehr Olsson på Thilderen i Verdalen i Norige i jämte sina medarfvingar, sållt till syskonbarnet Oluff Siuordson i Skaacku deras andel i hemanet -- år 1607.

Eric Esbjörs. i Skuku (av senare hand ändrat till Skucke).

Orig., som tillhör lantbrukaren P. J. More i Skucku, Berg, har 8 skuror för sigillremsor, men remsor och sigill äro borta.

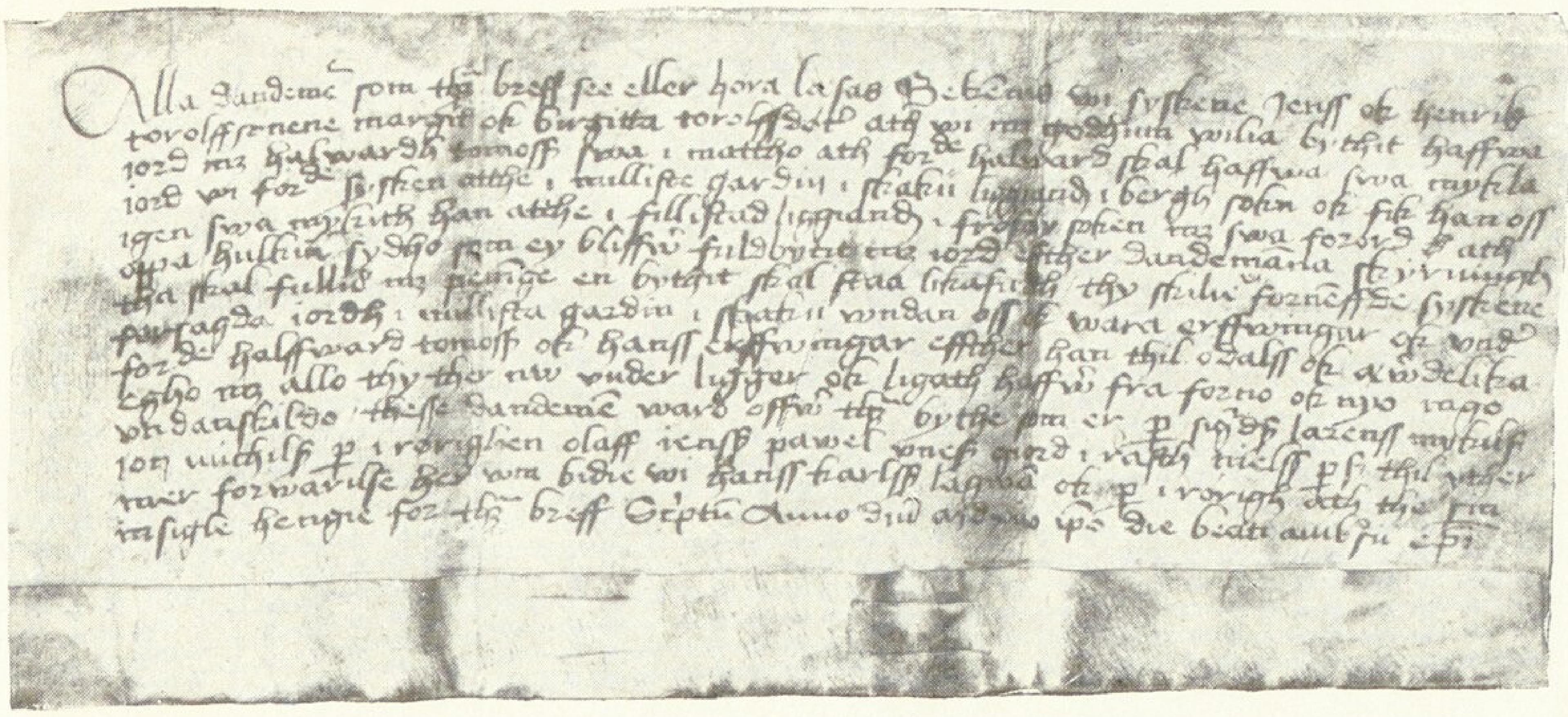

1. Efter original på pergament (c:a 22 cm. x 11,5 cm., resp. st. l. o. br.), dat. Alsen 25/6 1440. Tolkning sid. 212 o. f. ovan.

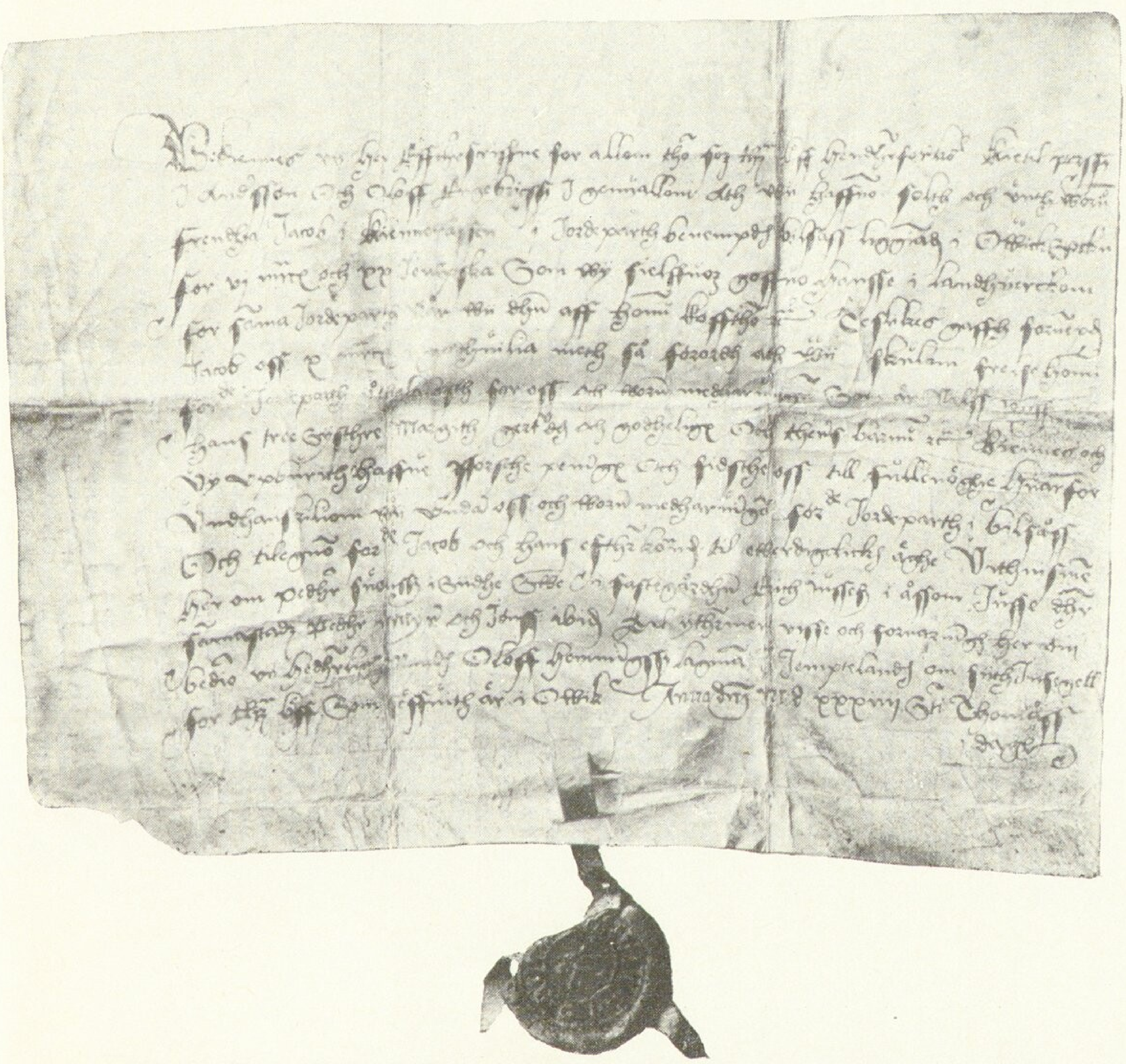

2. Efter original på pergament (c:a 18,5 cm. x 11,5 cm.) från Myssjö, dat. 19/3 1449. Tolkning sid. 213 o. f. ovan.

Pl. II.

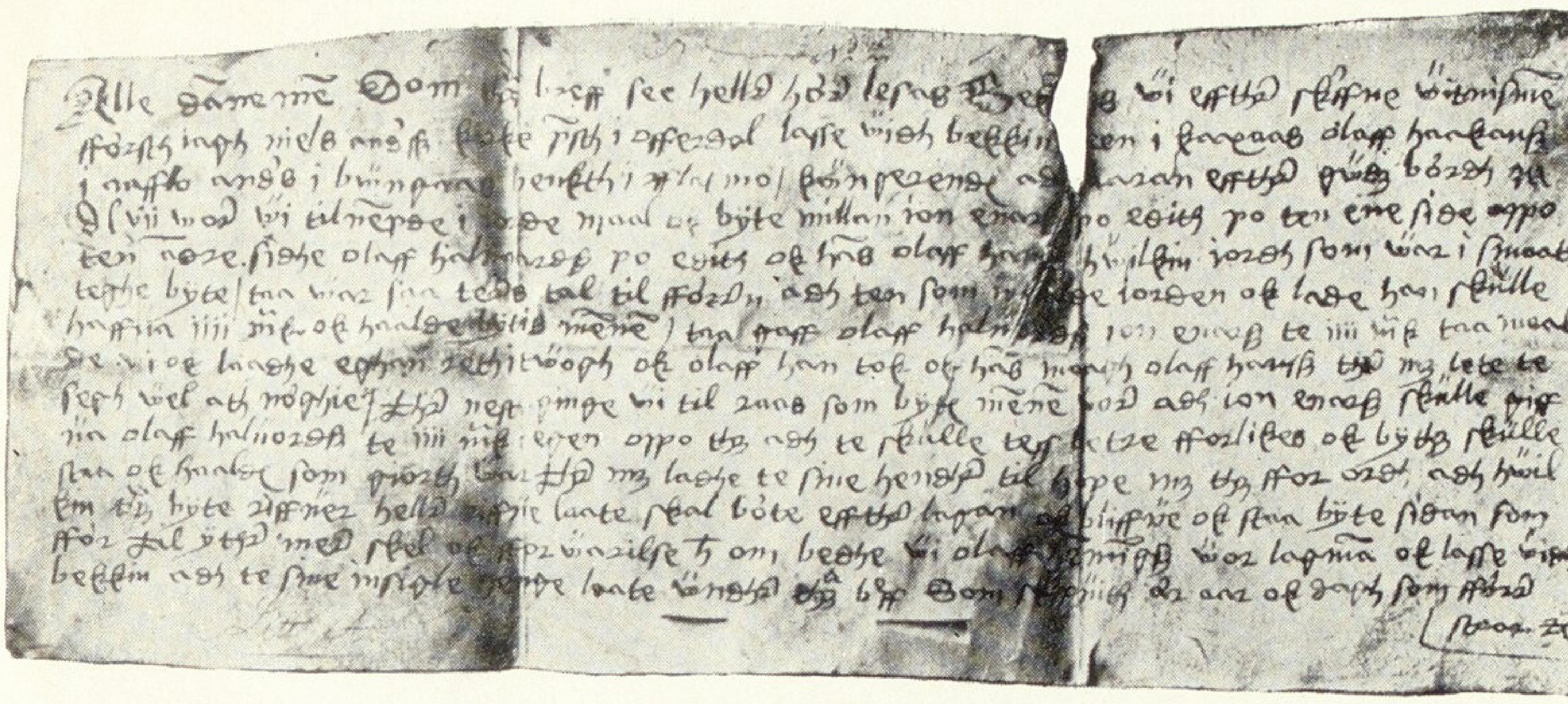

3. Efter original på pergament (c:a 22,5 cm. x 11,5 cm.) från Berg, dat. 1519. Tolkning sid. 214 o. f. ovan.

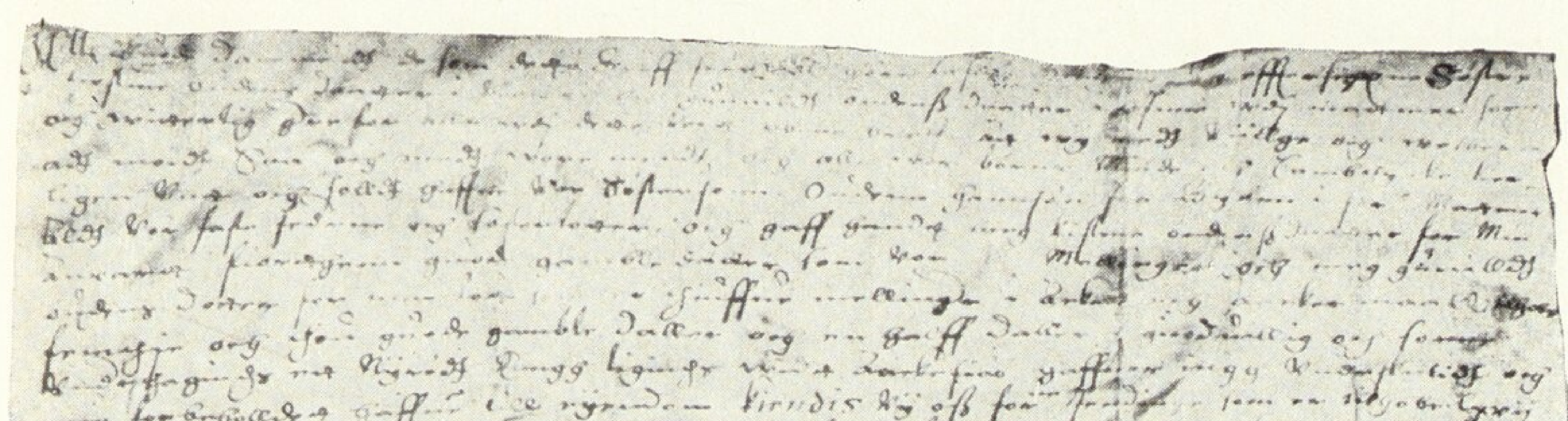

4. Efter original på pergament (c:a 21,5 cm. x 16,5 cm.), dat. Oviken 1534. Tolkning sid. 215 ovan.

Pl. III.

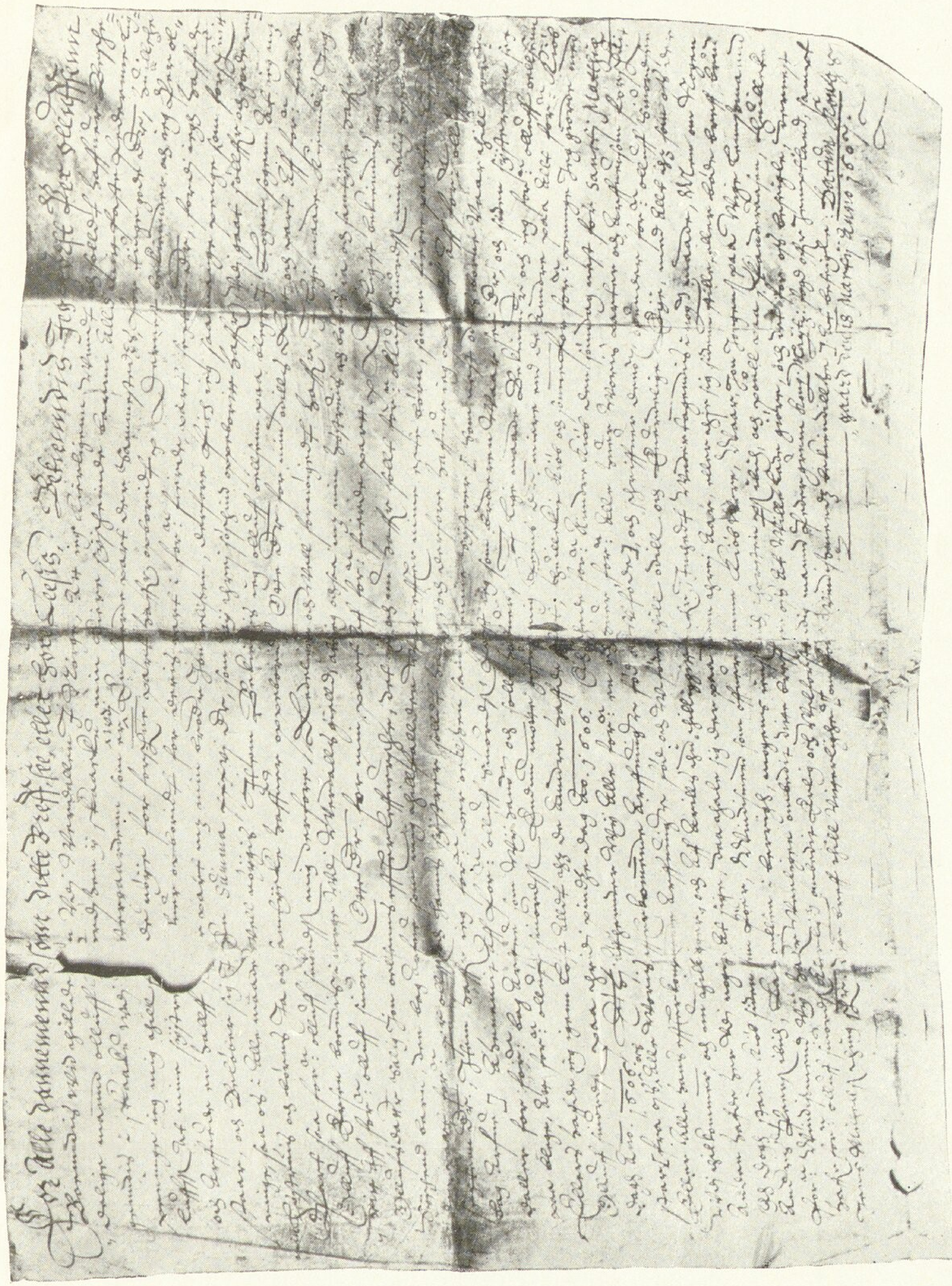

5. Efter original på pergament (c:a 29 cm. x 12,5 cm.) från Offerdal, dat. 1557. Tolkning sid. 216 ovan.

6. Efter original på pergament (c:a 28,5 cm. x 23 cm.), dat. Alsen 24/2 1600. Tolkning sid. 216 o. f. ovan.

Pl. IV.

7. Efter original på pergament (c:a 42 cm. x 31 cm.), dat. Kungsgården 18/3 1607. Tolkning sid. 218 o. f. ovan.

(294) 8. *Brunflo den 24 juli 1656.*

Orig. på papper.

Per Olofsson i Rise i Lockne köper 12 mälingar i Västergården i samma by av Per Jonsson i "Belstadh och Tuna Sochn" (?) samt Karl Hansson i Lunne och Pål Olofsson i Hälle i Brunflo.

För Allom them som thett breff see, händer förekomma eller höra läsas, Giör Jagh Pehr Classon Broman, Lagmansdom i Wärrio hafwandes, Uthi Jämptelandh och Herriodalen, Oppå den Högh Wählborne Herre Per Erich Oxenstierna Axelsson, Grefwe till Södermöhre, Frijherre till Kimitho, Herre till Tijdöhn, Wijby och Giörwäln; Sweriges Rijkes Rådh, Cantzeler, Præsident Uthi Congl: Commerssie Collegio, Lagman Uthöfwer Wäster norlanden, medh Lappmarcken, Jämptelandh och Herrdalen, wägnar, witterligit, Att Åhr effter Christi bördh Ettusendh Sexhundradh Fämtijo och Sex, den 24 Julij, när lagha thing höltz medh Allmogen Uthi Brondflodh[1]), wederwarandes Landzskrifwaren, Ehrligh och Förståndigh Lars Jonsson i Befallningzmans ställe, sampt de 12 Edsworne Laghrättes män. Samma dagh trädde för rättn Ehrligh och beskiedeligh man Pehr Oluffsson i Rijse, och præsententerade (!) een Underskrefwen kiöpe Skrifft, hwarmedh han bewijsade sigh hafwa lageligen kiöpt någon Jordh Uthi Wästergården Rijse och Lochne Sochn belägen, Uthaf närmaste bördemän å Fäderne, Tolff mälinger åker och åkermåhl Som är först aff Pehr Jonsson i Belstadh och Tuna Sochn[2]), Otta mälingar Jordh, en Broderpart, och därföre bekommit Tiugu Rijckdaler. J lijka måtto hafwer han och kiöpt een Syster lott Uthaff Carl Hansson i Lunde[3]) och Pohl Oluffsson i Hälle[4]) bäggie arfbohrne i be*mält*e Wästergården Rijse Fyra mälingar Jordh, och dem gifwit Tijo Rijckzdaler in Specie, som Kiöpe brefwet Uthwijsar. Så Emädan de alle bekiänne sigh effter egen willia och samtyckio, den sidste medh den förste penning richtigt anammat och opburit hafwa. Hwarföre, hemuladhe de och tillägnade be*mält*e sin Odelz bördh och ägande Jordh 12 mälingar i offtabe*mält*e Rijse liggiandes Undan sigh, sine hustrur barn, födde som ofödde och op Under Pehr Oluffsson hans hustru och sanne arfwingar till ewärdeligh oklandrat odelz egendom, medh huus och Jordh, åker och äng, skough och marrk, Fijskewatn och

---

[1]) Brunflo. [2]) Någon by eller gård med dylikt namn synes ej finnas i någon av de socknar, som heta Tuna.

[3]) Lunne i Brunflo. [4]) Hälle i Brunflo.

Qwarnställe, närby och fiärran, inthet Undantagandes i någon måtto som Under be*mäl*te 12 mälingar liggia eller legat hafwer, och än med Lagh tillwinnas kan. Uthan det altsammans nyttia, bruka och behålla till Ewärdeligh Odelz-ägendom. Efftersåsom detta Kiöp alt lageligen skiedt ähr, medh winn och wittnom, medh sämio och handebandh, och är lagbudit och lagståndet som Sweriges Lagh det fordrar. Alltså dömbde iagh med Nembden, detta Köp stånda och aldrigh åthergånga wid plicht och both som Sweriges Lagh förmähler. Wittnar iagh Undertechnat medh egen Handh och wahnlige Signethe.

Actum Anno loco et die ut Supra

Pehr (Sigill) *Classon Broman.*

Avskr. av fröken Elin Kardell. Orig. tillhör lantbrukaren Sundvis Eriksson, Rise, Lockne.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 16 Mars 1917.

Föreningen har under det gångna året mer än förr känt värkningarna av de särskilt för de kulturella strävandena svåra tidsförhållandena, och svårigheterna att undgå alltför menliga inskränkningar i föreningens värksamhet tyckas även växa.

Föreningens ansökningar hos en del bankinrättningar om anslag blevo avslagna på ett undantag när. A.-B. Sundsvalls Handelsbank beviljade nämligen 100 kr. För att täcka utgifterna har föreningen därför nödgats använda årsräntan å byggnadsfonden.

Länets landsting förnyade 1916 sitt anslag för treårsperioden 1917—19 och Östersunds stad lämnade även sitt sedvanliga årsanslag. Därjämte överlämnade sistl. sommar en person, som önskar vara okänd, till sekreteraren ett belopp av 100 kr. att av honom användas som extra anslag till 1916 års arkeologiska undersökningar.

Dessa undersökningar ha fortsatts av undertecknad sekreterare och 1916 varit förlagda till Brunflo, Rödön, Aspås och Kyrkås. Grävningarna gåvo ett relativt gott resultat. Stora områden blevo därjämte kartlagda. De viktigaste fynden äro jämte fotografier, ritningar och kartor utställda. En ny, större monter har erhållits för de arkeologiska föremålen, men redan nu skulle åtminstone ytterligare tvänne sådana vara erforderliga.

Agronom E. Eriksson i Djura företog under en månads tid som föreningens stipendiat en insamlingsresa i östra Jämtland, varigenom föreningens samlingar riktades med bl. a. c:a 400 föremål. Museets hela tillväxt 1916 omfattar c:a 500 föremål.

Vid styrelsesammanträde den 5 sistl. oktober framförde skattmästaren och sekreteraren frågan om egen museibyggnad samt föreslogo, att föreningen skulle inbjuda Jämtslöjd och Jämtlands läns konstförening att jämte Fornminnesföreningen utse en delegation med landshövding Johan Widén som ordförande och, förutom ordföranden, bestående av 6 personer, 2 valda av vardera föreningen, med uppdrag att så fort som möjligt söka utreda museibyggnadsfrågan. Förslaget vann enhälligt bifall och

till Fornminnesföreningens delegerade utsågos förslagsställarna häradshövding E. K. Leijonhufvud och intendent Eric Festin. Jämtslöjd och Jämtlands läns konstförening hava båda antagit omförmälda inbjudan och till delegerade utsett den förra lasarettssyssloman A. Mattsson och kamrer H. Hedberg, den senare bankdirektör C. Lignell och häradshövding K. Ekberg.

Ett nytt utökat och illustrerat häfte av tidskriften (bd VI : 3) har utkommit. Det innehåller bidrag av f. överbibliotekarien L. Bygdén, lärovärksadjunkten Ossian Ericson och undertecknad Festin samt meddelanden m. m. av den sistnämde.

Föreningens ledamotsantal har ökats med ej mindre än 65 personer och uppgick i slutet av 1916 till 506, därav 20 voro ständiga och 486 årsledamöter. Under året ha 13 ledamöter avlidit, därav 4 ständiga.

Föreningens medel vid årsskiftet utgjorde 4,672 kr. 6 öre, fördelade sålunda:

Årskassan	65 : 46
Sparkassan	— : 43
Byggnadsfonden	4,459 : 78
Fonden för Karolinergraven	146 : 39
Kronor	4,672 : 06

Museet har under året hållits öppet för allmänheten lördagar kl. 1—2 och söndagar kl. 1—4 e. m. mot en inträdesavgift av 10 öre.

Östersund den 10 mars 1917.

JOHAN WIDÉN.

Eric Festin.

Kortfattad berättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening över samlingarnas tillväxt under år 1916.

Museet har under 1916 ökats högst betydligt. Den största tillväxten ifråga om föremålens antal skedde genom den insamlingsresa i östra Jämtland, vilken på föreningens uppdrag företogs under senare hälften av juni och förra hälften av juli månader av agronomen

Emanuel Eriksson i Djura. Hr Eriksson genomreste följande socknar: Brunflo, Revsund, Sundsjö, Bräcke, Nyhem, Håsjö, Hällesjö, Fors, Ragunda och Stugun, delvis även Lockne, Marieby och Bodsjö. Befolkningen visade sig i allmänhet intressera sig för föreningens syften, och inemot 400 föremål skänktes till föreningen. Utrymmet tillåter icke att här presentera samtliga givarna, men till envar, ingen nämd och ingen glömd, anhålla vi att få framföra föreningens varma tack. Föremålen, som till väsentligaste del härstamma från nyare tiden, utgöra i huvudsak husgeråd, kläder, lantbruksredskap och äldre värktyg, några fångstredskap samt div. metallsaker och prydnader. Därjämte förekommo ett 10-tal arkeologiska föremål, och av dem 6 från stenåldern, vidare även en del äldre litteratur och arkivalier.

De arkeologiska undersökningarna gåvo även i fyndavseende ett gott resultat. De viktigaste föremålen äro utställda i föreningens nyförvärvade monter. Främst torde böra nämnas den i Rödön hittade lerurnan från omkr. 500-talet e. Kr.

Vi tillåta oss att här framhålla nödvändigheten av ökat utrymme för samlingarna samt uttala den livliga förhoppningen, att det måtte givas en utväg att i en ej för avlägsen framtid få vår egen musiebyggnadsfråga löst.

Östersund den 10 mars 1917.

J. G. Widmark. *Eric Festin.*

Meddelanden.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse efter valet den 16 mars 1917:

Landshövdingen m. m. *Johan Widén*, ordförande,
f. Lektorn m. m. *S. J. Kardell*, v. ordförande,
Majoren m. m. *J. G. Widmark*, intendent,
Häradshövdingen m. m. Frih. *E. K. Leijonhufvud*, skattmästare,
Intendenten Fil. kand. *Eric Festin*, sekreterare.

Suppleanter:

Lärovärksadjunkten *J. A. Eklund,*
Lasarettssysslomannen m. m. *A. Mattsson.*

Hedersledamöter·

f. Landshövdingen m. m. *K. U:son Sparre,*
f. Lektorn m. m. *Peter Olsson,*
f. Riksantikvarien m. m. *Oscar Montelius.*

Nya ständiga ledamöter:

Byström, O. A., direktör, östersund,
Hallström, G., amanuens, fil. lic., Stockholm,
Jonsson, Ante M., grosshandlare, Gevåg, Pålgård,
Lignell, C., bankdirektör, östersund,
Nordien, Axel, komminister, Hackås,
Nyström, N. O., länsvaktmästare, östersund,
Wikström, Axel, grosshandlare, östersund.

Nya årsledamöter:

(Av utrymmesskäl måste flertalet namn stå över till nästa årg.)

i *östersund:*

Ahlin, S., kapten,
Alderin, Paul, handlande, Odenslund,
Andersson, E. Aug., handlande, Odenslund,
Berg, Alfred, agronom, Lägden,
Berg, O. P., disponent,
Berlin, N. K., jägmästare,
Edler, P. G., direktör,
Eklundh, E. M., fanjunkare,
Englund, Walter, handlande,
Ericsson, E. Leon., handlande,
Eriksson, J., orgelbyggare,
Fontell, E., länsnotarie,
Frölander, Th., tullförvaltare,
Hedenmark, P., kronokassör,
Lekander, G., länsassessor,
Lenander, G. E., riksbanksdirektör,
Liljedahl, O., förste postiljon,
Modén, N., riksbanksvaktmästare,

Montell, Erl., länsassessor,
Morén, D., stadsfogde,
Roman, P. G., häradsskrivare,
Rydén, Albin, folkskollärare,
Schoting, S. von, kapten,
Staverfelt, O., juvelerare,
Thomson, Harald, auditör,
Welander, P. O., överjägmästare.

Föreningen mottager tacksamt alla gåvor i fornminnesväg. Personer med intresse för våra jämt- och härjedalsbygders utforskande torde vara vänliga, muntligen eller skriftligen, meddela sig med föreningens intendent, major **J. G. Widmark** (Repslagaregat. 29, rikstel. 478), dess skattmästare, häradshövding **E. K. Leijonhufvud** (Nygatan 11, 1 tr., rikstel. 430) eller dess sekreterare, intendent **Eric Festin** (Repslagaregatan 2, 1 tr., rikstel. 917), den sistnämnde särskilt angående fornminnen från förhistoriska tiden (gravhögar, s. k. jordfynd m. m.), angående arkivalier (pärmbrev, gamla anteckningar eller andra urkunder), vidare angående gamla byggnader, forna seder och bruk, folkspråk, sägner o. s. v. För övrigt hänvisas till uppropet å häftesomslagets fjärde sida.

RÄTTELSER:

Sid. 4, r. 5 uppifr. står: efter häst; läs: efter egen häst. Sid. 47, r. 14 uppifr.: meningen, som börjar med ordet: Där, skall ha följ. lydelse: Där spred sig kollagret, starkt jordblandat och 0.20 à 0.30 m. tjockt, över hela källaren. Sid. 108, r. 17 uppifr. utgår. Sid. 117, Pl. V: resp. bilder ha i större delen av upplagan felaktigt numrerats med 17 och 18; skall vara 18 och 19. Sid. 154, r. 12 nedifr. står (i en del av uppl.): *bleve;* läs: *blive.* Sid. 200, r. 3 nedifr. står: slagt; läs: slags. Sid. 202: klichén (fig. 20) har i sin längdriktning inbrutits horisontalt i st. f. vertikalt. Sid. 215, r. 4 uppifr. står: ep*iscopi;* läs: ep*iscop*i.

INNEHÅLL:

Hr Dr Herman Geijer
fr. vännen
E.F.

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift 1914

Sjätte bandet :: :: Första häftet

Redaktör: Eric Festin.

Pris kr. 1:25.

Upprop!

Till envar av Fornminnesföreningens ombud, ledamöter samt i övrigt var och en, som intresserar sig för föreningens syften!

Då det för ernående av den största möjliga kännedom om den kulturella utvecklingen i Jämtland och Härjedalen i forna dagar är av stor vikt, att envar, som sitter inne med värdefulla insikter i detta ämne, lämnar meddelande därom, i synnerhet om han anser sig därigenom kunna upplysa om något nytt, tillåter sig Fornminnesföreningens styrelse härmed framställa följande frågor:

1. Känner Ni något om Eder hembygds äldre öden, namn, invånare m. m.?
2. Har Ni reda på arkivalier, såsom pärmbrev, kyrkboksanteckningar eller andra urkunder, särskilt rörande samma bygds äldre historia och fornminnen?
3. Kan Ni lämna upplysningar om ännu i bruk varande kyrkors och klockstaplars öden eller om forna kyrkor?
4. Vet Ni något om i detta län befintliga, förut icke kända minnesmärken från den förkristna tiden, såsom gravhögar, gravkummel, tingshögar, stensättningar, skeppssättningar, offeraltare m. m.?
5. Finnas i Eder bygd med runinskrifter eller andra ristningar försedda stenar, berghällar eller runstavar?
6. Hava i Edra trakter några ännu där förvarade fornsaker (s. k. jordfynd) blivit uppdagade? Var, när och under vilka förhållanden?
7. Kan Ni uppgiva, om i Eder hemtrakt, finnas byggnader eller ruiner från medeltiden och de första perioderna av den nyare tiden? Finnas där minnesmärken efter krigiska händelser, såsom befästningar, vapenrustningar m. m.?
8. Kan Ni lämna några meddelanden om forna seder och bruk, och gamla sånger och melodier, sagor och sägner, om gammaldags dräkter och husgeråd m. m.?
9. Kan Ni lämna ordförteckningar och andra meddelanden rörande folkspråket?
10. Kan Ni lämna upplysningar om Eder bygds gamla konstminnen, såsom tavlor, skulpturer, skärningar, konstsmide m. m.?
11. Finnas å Eder ort några naturminnesmärken, som förtjäna att bevaras och skyddas?

Tacksam för de meddelanden, som torde komma att lämnas, ämnar styrelsen i föreningens tidskrift publicera sådana uppsatser, som anses böra däri intagas.

Östersund i januari 1914.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse.

ÖSTERSUND 1914 — A.-B. JÄMTLANDS TIDN. TR.

H. Geijer

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift 1915

Sjätte bandet :: :: Andra häftet

Redaktör: Eric Festin.

Pris kr. 1:25.

RÄTTELSER.

I föreg. häfte ha följande störande tryckfel insmugit sig:

Pag. 4, rad 5 uppifrån står: efter häst; läs: efter egen häst.

Pag. 47, rad 14 uppifrån: meningen, som börjar med ordet: Där, skall ha följande lydelse: Där spred sig kollagret, starkt jordblandat och $0._{20}$ à $0._{30}$ m. tjockt, över hela källaren.

UPPROP!

Till envar av Fornminnesföreningens ombud, ledamöter samt i övrigt var och en, som intresserar sig för föreningens syften!

Då det för ernående av den största möjliga kännedom om den kulturella utvecklingen i Jämtland och Härjedalen i forna dagar är av stor vikt, att envar, som sitter inne med värdefulla insikter i detta ämne, lämnar meddelande därom, i synnerhet, om han anser sig därigenom kunna upplysa om något nytt, tillåter sig Fornminnesföreningens styrelse härmed framställa följande frågor:

1. Känner Ni något om Eder hembygds äldre öden, namn, invånare m. m.?
2. Har Ni reda på arkivalier, såsom pärmbrev, kyrkoboksanteckningar eller andra urkunder, särskilt rörande samma bygds äldre historia och fornminnen?
3. Kan Ni lämna upplysningar om ännu i bruk varande kyrkors och klockstaplars öden eller om forna kyrkor?
4. Vet Ni något om i detta län befintliga, förut icke kända minnesmärken från den förkristna tiden, såsom gravhögar, gravkummel, tingshögar, stensättningar, skeppssättningar, offeraltare m. m.?
5. Finnas i Eder bygd med runinskrifter eller andra ristningar försedda stenar, berghällar eller runstavar?
6. Hava i Edra trakter några ännu där förvarade fornsaker (s. k. jordfynd) blivit uppdagade? Var, när och under vilka förhållanden?
7. Kan Ni uppgiva, om i Eder hemtrakt finnas byggnader eller ruiner från medeltiden och de första perioderna av den nyare tiden? Finnas där minnesmärken efter krigiska händelser, såsom befästningar, vapenrustningar m. m.?
8. Kan Ni lämna några meddelanden om forna seder och bruk, om gamla sånger och melodier, sagor och sägner, om gammaldags dräkter och husgeråd m. m.?
9. Kan Ni lämna ordförteckningar och andra meddelanden rörande folkspråket?
10. Kan Ni lämna upplysningar om Eder bygds gamla konstminnen, såsom tavlor, skulpturer, skärningar, konstsmide m. m.?
11. Finnas å Eder ort några naturminnesmärken, som förtjäna att bevaras och skyddas?

Tacksam för de meddelanden, som torde komma att lämnas, ämnar styrelsen i föreningens tidskrift publicera sådana uppsatser, som anses böra däri intagas.

Östersund i januari 1914.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse.

ÖSTERSUND 1916 — A.-B. JÄMTLANDS TIDN. TR.

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift 1916

Sjätte bandet :: :: Tredje häftet.

Redaktör: Eric Festin.

Pris kr. 1: 25.

Hr Dr. Herman Geijer
från förf.
[illegible]

Upprop!

Till envar av Fornminnesföreningens ombud, ledamöter samt i övrigt var och en, som intresserar sig för föreningens syften!

Då det för ernående av den största möjliga kännedom om den kulturella utvecklingen i Jämtland och Härjedalen i forna dagar är av stor vikt, att envar, som sitter inne med värdefulla insikter i detta ämne, lämnar meddelande därom, i synnerhet om han anser sig därigenom kunna upplysa om något nytt, tillåter sig Fornminnesföreningens styrelse härmed framställa följande frågor:

1. Känner Ni något om Eder hembygds äldre öden, namn, invånare m. m.?
2. Har Ni reda på arkivalier, såsom pärmbrev, kyrkboksanteckningar eller andra urkunder, särskilt rörande samma bygds äldre historia och fornminnen?
3. Kan Ni lämna upplysningar om ännu i bruk varande kyrkors och klockstaplars öden eller om forna kyrkor?
4. Vet Ni något om i detta län befintliga, förut icke kända minnesmärken från den förkristna tiden, såsom gravhögar, gravkummel, tingshögar, stensättningar, skeppssättningar, offeraltare m. m.?
5. Finnas i Eder bygd med runinskrifter eller andra ristningar försedda stenar, berghällar eller runstavar?
6. Hava i Edra trakter några ännu där förvarade fornsaker (s. k. jordfynd) blivit uppdagade? Var, när och under vilka förhållanden?
7. Kan Ni uppgiva, om i Eder hemtrakt, finnas byggnader eller ruiner från medeltiden och de första perioderna av den nyare tiden? Finnas där minnesmärken efter krigiska händelser, såsom befästningar, vapenrustningar m. m.?
8. Kan Ni lämna några meddelanden om forna seder och bruk, om gamla sånger och melodier, sagor och sägner, om gammaldags dräkter och husgeråd m. m.?
9. Kan Ni lämna ordförteckningar och andra meddelanden rörande folkspråket?
10. Kan Ni lämna upplysningar om Eder bygds gamla konstminnen, såsom tavlor, skulpturer, skärningar, konstsmide m. m.?

Tacksam för de meddelanden, som torde komma att lämnas, ämnar styrelsen i föreningens tidskrift publicera sådana uppsatser, som anses böra däri intagas.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse.

ÖSTERSUND 1917 — A.-B. JÄMTLANDS TIDNINGS TR.

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift 1917

Sjätte bandet Fjärde häftet

Redaktör: Eric Festin.

Pris kr. 1: 25.

Upprop!

Till envar av Fornminnesföreningens ombud, ledamöter samt i övrigt var och en, som intresserar sig för föreningens syften!

Då det för ernående av den största möjliga kännedom om den kulturella utvecklingen i Jämtland och Härjedalen i forna dagar är av stor vikt, att envar, som sitter inne med värdefulla insikter i detta ämne, lämnar meddelande därom, i synnerhet om han anser sig därigenom kunna upplysa om något nytt, tillåter sig Fornminnesföreningens styrelse härmed framställa följande frågor:

1. Känner Ni något om Eder hembygds äldre öden, namn, invånare m. m.?
2. Har Ni reda på arkivalier, såsom pärmbrev, kyrkboksanteckningar eller andra urkunder, särskilt rörande samma bygds äldre historia och fornminnen?
3. Kan Ni lämna upplysningar om ännu i bruk varande kyrkors och klockstaplars öden eller om forna kyrkor?
4. Vet Ni något om i detta län befintliga, förut icke kända minnesmärken från den förkristna tiden, såsom gravhögar, gravkummel, tingshögar, stensättningar, skeppssättningar, offeraltare m. m.?
5. Finnas i Eder bygd med runinskrifter eller andra ristningar försedda stenar, berghällar eller runstavar?
6. Hava i Edra trakter några ännu där förvarade fornsaker (s. k. jordfynd) blivit uppdagade? Var, när och under vilka förhållanden?
7. Kan Ni uppgiva, om i Eder hemtrakt, finnas byggnader eller ruiner från medeltiden och de första perioderna av den nyare tiden? Finnas där minnesmärken efter krigiska händelser, såsom befästningar, vapenrustningar m. m.?
8. Kan Ni lämna några meddelanden om forna seder och bruk, om gamla sånger och melodier, sagor och sägner, om gammaldags dräkter och husgeråd m. m.?
9. Kan Ni lämna ordförteckningar och andra meddelanden rörande folkspråket?
10. Kan Ni lämna upplysningar om Eder bygds gamla konstminnen, såsom tavlor, skulpturer, skärningar, konstsmide m. m.?

Tacksam för de meddelanden, som torde komma att lämnas, ämnar styrelsen i föreningens tidskrift publicera sådana uppsatser, som anses böra däri intagas.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse.

ÖSTERSUND 1917 — A.-B. JÄMTLANDS TIDNINGS TR.